

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MARK O'CONNELL

MAKİNE OLMAK

2018 WELLCOME
KİTAP ÖDÜLÜ

2. BASKI

MARK O'CONNELL

MAKİNE OLMAK

Mütevazı Sorunumuz
Ölümlülük

Çeviri: Öznur Karakaş

domingo

MARK O'CONNELL

MAKİNE OLMAK

Mütevazı Sorunumuz Ölümlülük
ve Bunu Çözmek İçin Siborglar,
Ütopyacılar, Hackerlar, Fütüristler
Arasında Bir Yolculuk

Çeviri: Öznur Karakaş

domingo

MAKİNE OLMAK MARK O'CONNELL

Özgün ismi: To Be a Machine
© 2017 Mark O'Connell

Türkçe yayın hakları:
© 2018 Bkz Yayıncılık Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.
Domingo, Bkz Yayıncılık markasıdır.
Sertifika No: 12746

Çeviri: Öznur Karakaş
Editör: Algan Sezgintüredi
Kapak tasarımı: Yasin Çetin
Kapak illüstrasyonu: Bilal Uğur Liman
Kapak ve sayfa uyarlama: Betül Güzhan

ISBN: 978 605 198 070 6

I. Baskı: Aralık 2018
II. Baskı: Şubat 2021
Çınar Mat. Ve Yay. San. Tic. Ltd. Şti.
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han
No: 34 Kat: 4-5 Bağcılar - İstanbul
Tel: (0212) 628 96 00 Sertifika No: 45103

Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın tümünün veya içeriğinin herhangi bir bölümünün yayıncının yazılı izni olmadan, fotokopi yöntemi dahil, elektronik ya da mekanik herhangi bir yolla çoğaltılması yasaktır.

Bkz Yayıncılık Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.
Şahkulu Mah. Büyük Hendek Cad. Brot Apt.
No: 4/10 Beyoğlu İstanbul
Tel: (212) 245 08 39
e-posta: domingo@domingo.com.tr
www.domingo.com.tr

Amy ve Mike için, her şey için

Teknolojinin bütün manası bu.
Bir yandan ölümsüzlüğe karşı iştah yaratıyor.
Öte yandan evrensel bir yok oluşla tehdit ediyor.
Teknoloji doğadan sökülüp alınmış şehvettir.

—Don DeLillo, *Beyaz Gürültü*

İçindekiler

Sistem Arızası.....	1
Karşılaşma.....	11
Ziyaret.....	23
Bir Kez Doğadan Çıkmayagörelim.....	44
Tekillige Dair Ufak Bir Not	76
Yapay Zekâ ve Varoluşsal Risk.....	83
İlk Robotlara Dair Kısa Bir Not	112
Sadece Makine.....	116
Biyoloji ve Hoşnutsuzlukları.....	144
İnanç	173
Lütfen Ölüme Çözüm Bulun.....	193
Sonsuz Yaşama Giden Otobüs	209
Sonlara ve Başlangıçlara Dair Kısa Bir Not	247
Teşekkür.....	253
Seçilmiş Kaynakça	255

Makine Olmak

Sistem Arızası

BÜTÜN HİKÂYELER BİTİŞLERİMİZDE başlar: Hikâyeler uydururuz çünkü ölüyoruz. Anlatmaya başlayalı beri, hikâyeleri hep insan bedenlerimizden kaçma, hayvandan başka bir şey olma arzusu üzerine anlattık. Yazılı en eski anlatımızda, dostunun ölümünden perişan ve kendisini de aynı kaderin beklediğini kabullenmek istemeyen Sümerli kral Gilgameş'in, ölümlülüğe çare bulmak için dünyanın en ucuna gidişini okuruz. Uzun lafın kısası: Eli boş döner. Sonralardaysa annesinin, yaralanmaz kılmak için Aşil'i Styx nehrine batırdığını görürüz. Bu da işe yaramaz, malum.

Ayrıca bkz. Daidalos, derme çatma kanatlar.

Ayrıca bkz. Prometheus, çalınan ilahi ateş.

Bizler, biz insanlar, hayali bir ihtişamın enkazında yaşıyoruz. Böyle olmamalıydı aslında: Zayıf olmamalı, utanmamalı, ıstırap çekmemeli, ölmemeliydik. Kendimizi hep ama hep büyük gördük. Bütün sahne, yılan, kutsal elma, cennetten kovulma, ölümcül bir hata, bir sistem arızasıydı. Bu halimize kovularak, cezalandırılarak geldik. En azından hikâyenin versiyonlarından biri, Batılı Hıristiyan hikâye böyle söylüyor. Bu hikâyenin bir yerde amacı, neden böyle fena muamele gördüğümüzü, bu doğaya aykırı doğamızı, kendimizi, bize açıklamaktır.

“Her insan,” der Emerson, “alaşağı edilmiş bir Tanrı’dır.”

Din, aşağı yukarı, bu ilahi enkazdan doğar. Dinle arası bozuk olan üvey kardeşi bilim de bizzat bu hayvani tatminsizliklerle uğraşır. Hannah Arendt *İnsanlık Durumu*’nda, Sovyetlerin uzaya ilk uyduyu fırlatmasının ardından çıkan bir gazete haberinde “insanın yeryüzüne hapsolması” olarak anılan durumdan kaçmanın yarattığı öfori hissinden bahsetmişti. Bu kaçış özleminin, doğal yaşam süresini mevcut sınırlarının çok ötesinde uzatmak için germ plazmasını laboratuvarında değiştirerek üstün insan yaratma girişiminde görüldüğünü yazmıştı. “Bilim insanların yüz yılı bulmadan üretileceğini söylediği bu müstakbel insan,” diyordu, “verili olduğu haliyle (seküler anlamda) yoktan bir hediye oluşuyla, insanın mevcut var oluşuna isyan içerisinde sanki onu, kendi ürettiği bir şeyle değiş tokuş etmek istiyor.”

“Bize verildiği haliyle” insani varoluşa isyan: Bu kitabı yazar-ken tanıştığım insanları neyin motive ettiğini göstermek için kitabın geri kalanını özetlemeye çalışırken pekâlâ bu ifadeyi kullanabilirim. Bu insanlar, genelde, türün evrimini kontrol etmek için teknolojiden faydalanabileceğimizi, dahası, faydalanmamız da gerektiğini savunan ve transhümanizm olarak bilinen hareketle kendilerini ilişkilendiriyorlar. Ölüm nedeni olarak yaşlanmayı ortadan kaldıracabileceğimize, dahası, kaldırmamız gerektiğine; bedenlerimizi ve zihinlerimizi geliştirmek için teknolojiden faydalanabileceğimize, dahası, faydalanmamız gerektiğine; nihayet kendimizi yüce ideallerimizin imgesinde yeniden yaparak makinelere karışabileceğimize, dahası, karışmamız gerektiğine inanıyorlar. Onlar bizlere bahşedilmiş bu hediyeyi, daha iyi ve insan yapımı bir şeyle takas etmek istiyorlar. Olacak mı peki? Göreceğiz.

Ben transhümanist değilim. Daha bu aşamada bile bu kadarı muhtemelen ortadadır. Ancak şu önermesine sempati besledi-

ğimden, hareketin, fikirlerinin ve amaçlarının cazibesine kapıldım: “Bizlere verildiği haliyle” insan varoluşu, standartların altında işleyen bir sistemdir.

Ben de hep içten içe öyle olduğuna inanmıştım ama oğlumun doğumunun ardından, daha elle tutulur bir düzeyde hissetmeye başladım. Üç yıl önce ilk defa kucağıma aldığımda, annesinin, dünyaya getirebilmek için çılgınca sancılı ve zahmetli saatler harcamak zorunda kaldığı, titreyen bedeninden daha yeni çıkmış, ağlayan ve titreyen ve kanla kararmış minnacık bedeninin kırıl-ganlığıyla sarsılmıştım. *Ağrı çekerek doğum yapacaksın.** Bu sistemi geliştirmeli, diye düşünmeden edememiştim. Bunca yol aldıktan sonra bunları aşmış olmalıydık, diye düşünmeden edememiştim.

Yeni baba olmuşsanız uyuyan bebeğinizin ve annesinin hemen yanı başında, yenidoğan bakım ünitesinin suni deri sandalyesine eğreti ilişmişken yapmamanız gereken bir şey var: Gazete okumamalısınız. Ben öyle yaptım ve pişman oldum. Dublin Ulusal Kadın Doğum Hastanesi’nin yenidoğan bakım ünitesinde oturdum, katliamlar ve tecavüzler, rastgele ve sistemli vahşetler, batmakta olan bir dünyadan gelen parça parça mesajlardan ibaret insan sapkınlığı kataloğuna göz gezdirip *Irish Times* gazetesinin sayfalarını her defasında daha da büyük bir dehşete kapılarak çevirdim ve bu karmaşaya, bu türe yeni bir çocuk getirmenin ne kadar akıllıca olduğunu merak ettim. (Üstüne üstlük sanki hafiften soğuk algınlığım vardı diye hatırlıyorum, bu da elbette işimi hiç kolaylaştırmadı.)

Ebeveyn olmak, üzerinizdeki diğer etkilerinin yanı sıra, insanı bu sorunun doğası (ki pek çok açıdan doğa sorunudur) üzerine düşünmeye zorlar. Genel insanlık halinin diğer dehşetleri ve sapkınlıklarıyla birlikte yaşlanma, hastalık ve ölümlülük gerçeği birdenbire kaçınılmazlaşır. En azından bana öyle oldu. İlk aylarda

varlığı oğlumun varlığıyla çok daha fazla iç içe olan karıma da aynısı oldu. O günlerde, hiç unutamayacağım bir şey söylemişti: "Bu kadar seveceğimi bilseydim doğurur muydum, emin değilim." Mesele zaaf, kırılganlık. Bu zafiyete, bu kuşkulu nekahete, daha iyisini bulamadığımızdan insan olma hali diyoruz. Tıbbi terminolojideyse hal, hastalık veya başka bir tıbbi sorun anlamında kullanılıyor.

Topraktan geldin, toprağa döneceksin.

Geriye dönüp baktığımda, bu dönemin, aşağı yukarı on yıl önce karşılaştığım, artık düşüncelerimi ele geçirmeye başlayan bir fikre, bu insanlık halinin kaçınılmaz kaderimiz olmayabileceğine kafayı taktığım bir ana denk gelmesi rastlantı olmasa gerek. Miyopluk veya çiçek hastalığı gibi, bu halin de insan dehasının müdahalesiyle yoluna girebileceği fikrinden bahsediyorum. Bu fikre kafayı takmamın nedeni, cennetten kovulma hikâyesine ve ilk günah kavramına kendimi bildim bileli kafayı takmış olma nedenimle aynıydı: İnsan olmaya, kendimizi kabullenemeyişimize, tabiatımızdan kurtulabileceğimize tuhafça inanışımıza dair derin bir gerçeği ifade ediyordu.

Bu takıntının peşine ilk düştüğüm zamanlarda (bu arayış o zamanlar henüz internetin ötesine, sevilen tabirle "gerçek hayata" yönelmemiştir) "Doğa Ana'ya Mektup" isimli tuhaf ve kışkırtıcı bir metne denk gelmiştim. Adından anlaşılacağı üzere, genelde doğal dünyanın yaradılışından ve idaresinden sorumlu tutulan antropomorfik* figüre hitap eden mektuplardan oluşan bir tür manifestoydu. Metin, orta karar pasif-agresif bir tonla Doğa Ana'ya, şimdiye kadar insanlık projesinde büyük ölçüde iyi iş çıkardığı, bizleri kendi kendine üreyen basit kimyasallardan, kendini anlayabilen ve empati kurabilen trilyonlarca hücreye sahip memelilere yükselttiği için teşekkür ederek başlıyordu. Derken

---

İnsan biçimli, insan biçiminde düşünülen, tasavvur edilen. (e.n.)

ustaca *J'accuse* moduna geçiyor ve *Homo sapiens*'in işleyişinde görülen pespaye işçilik örneklerinden bazılarını kısaca özetliyordu: hastalıklar, yaralanma ve ölüm karşısında kırılğan oluşumuz, sadece son derece kısıtlı çevresel koşullarda işlev görebilmemiz, sınırlı belleğimiz, zayıflığı meşhur dürtü kontrolümüz...

Doğa Ana'ya "hırslı insan evlatlarının" toplu sesiyle hitap eden yazar, bunların ardından "insan anayasasında" toplam yedi değişiklik yapılmasını öneriyordu. Artık yaşlanma ve ölümün tiranlığı altında yaşamaya rıza göstermeyecek, biyoteknolojinin sunduğu aletleri, "kendimize kalıcı yaşam bahşetmek ve son kullanma tarihimizi ortadan kaldırmak" için kullanacaktık. Organlarımızı ve sinirsel kapasitelerimizi teknoloji sayesinde geliştirerek algısal ve bilişsel güçlerimizi artıracaktık. Artık kör evrimin ürünleri olmaya boyun eğmeyecek, "fiziksel ve entelektüel yetilerimizi, tarihte hiçbir insanda olmadığı kadar rafine edip artırarak bedensel formumuzu ve işlevlerimizi tamamen kendimiz seçmeye talip olacaktık." Ve artık, karbon temelli biyolojik formlara mahkûm kalarak bedensel, düşünsel ve duygusal kapasitelerimizi kısıtlamayı kabullenmeyecektik.

Bu "Doğa Ana'ya Mektup", transhümanist ilkelerin karşılaştığım en açık ve en kışkırtıcı ifadesiydi ve üslubundaki kibir, bu hareketi benim için bu kadar tuhaf ve ilginç kılanın ne olduğuna dair çok mühim bir şey gösteriyordu: Dosdoğruydu, cüretkârdı ve Aydınlanma hümanizmini, topyekûn imha tehdidine varacak ölçüde radikal uçlara taşıyordu. Bu girişimin düpedüz delilik esintisi taşıdığı hissine kapıldım ama bu delilik, akıl sandığımız şeyin aslında ne olduğunu gösteren önemli bir noktayı ortaya koyuyordu. Mektubun, konuya uygun düşen Max More mahlasını kullanan, transhümanist hareketin en mühim isimlerinden biri olmuş, Oxford mezunu bir filozofun eseri olduğunu öğrendim.

Gördüğüm kadarıyla, bu hareketin kabul görmüş veya standartlaşmış tek bir versiyonu yoktu; üzerine okudukça ve savunucularının görüşlerini anladıkça, insan yaşamına dair mekanistik' –insanların birer aygıt olduğunu, bu aygıtların daha iyi versiyonlarına dönüşmenin kaderimiz ve görevimiz olduğunu öne süren– bir bakış açısına dayandığını daha iyi anladım: Daha verimli, daha güçlü, daha faydalı olmalıydık.

Kendini ve daha genel anlamda türünü, böylesine araştırmacı terimlerle düşünmenin ne anlama geldiğini öğrenmek istiyordum. Daha spesifik şeyler de vardı bilmek istediğim: Mesela nasıl siborg olunabileceğini öğrenmek istiyordum. Sonsuza kadar kod olarak var olma hedefiyle zihnin bilgisayara veya başka bir donanıma nasıl yüklenebileceğini bilmek istiyordum. İnsanın kendisini karmaşık bir bilgi şablonu, bir koddan ne eksik ne fazla olarak düşünmesinin ne demek olabileceğini öğrenmek istiyordum. Robotların kendimizi ve bedenlerimizi anlamamıza dair neleri ortaya çıkarabileceklerini bilmek istiyordum. Yapay zekânın türümüzü kurtarma veya ortadan kaldırma ihtimalinin ne olduğunu öğrenmek istiyordum. Ölümsüz olmanın mümkün olduğuna inanacak kadar teknolojiye iman etmenin nasıl bir şey olabileceğini bilmek istiyordum. Makine olmanın veya kendini öyle görmenin ne anlama geldiğini öğrenmek istiyordum.

Bu yolculukta, yukarıdaki sorulara bazı cevaplar buldum bulmasına ama makine olmanın ne anlama geldiğini araştırırken,

---

Mekanizm: Tüm olayları hareket ve hareket yasalarına dayanarak açıklayan görüş. (e.n.)

” Teorilerin, gerçekliğin doğru birer tasviri değil, olay, olgu ve süreçlerin anlaşılması, çözümlenmesi ve buna dayalı olarak gelecekte olabileceklerin öngörülmesine yardımcı, yararlı birer araçtan ibaret olduklarını savunan düşünce biçimi. Bu düşünceye göre bilimsel teoriler doğru veya yanlış olarak değil, ancak öngörülerinde başarılı olup olmadıklarına göre değerlendirilir. (e.n.)

insan olmanın ne anlama geldiğine dair kafamın eskisinden daha çok karıştığını da söylemem gerekiyor. Dolayısıyla daha hedef odaklı okuyucuları uyarmalıyım: Bu kitap, araştırmamda öğrendiklerimin analizi olduğu kadar, bahsettiğim karmaşaya dair bir soruşturmadır aynı zamanda.

Geniş tanımıyla transhümanizm, biyolojiden tamamen azat olmayı savunan bir özgürleşme hareketi. Buna denk ama tam aksi yönden bakan bir yorum da var: Görünürdeki bu özgürleşme, aslında teknolojiye nihai ve topyekûn bir kölelikten başka bir şey olmayacaktır. Bu ikiliğin her iki yüzünü de aklımızın bir köşesinde tutarak ilerleyeceğiz.

Transhümanizmin hedeflediği aşırılıklara (mesela, teknolojiyle etin kavuşması veya zihinlerin makinelere yüklenmesi) rağmen yukarıdaki ikiliğin varlığı bana tam da bu zamana, teknolojinin her şeyi nasıl güzelleştirdiğine ve türlü uygulama, platform yahut aygıtın dünyayı daha iyi bir yere dönüştürdüğüne düşünmeden inanmamızın beklendiği, içinde bulunduğumuz bu zamana dair temel bir hususu anlatıyormuş gibi geliyor: Geleceğe dair bir umudumuz varsa (kendimizi gelecek gibi bir şeye sahip görüyorsak) bu umut büyük ölçüde makinelerimiz vasıtasıyla başarabileceklerimize bağlı. Bu anlamda transhümanizm, ana akım kültürün hatta pekâlâ ileri gidip kapitalizm diyebileceğimiz şeyin zaten doğasında bulunan bir eğilimin yoğunlaşmasıdır.

Ancak bugünün kaçınılmaz gerçeklerinden biri, makinelerimizle devasa bir imha projesini, kendimize ait bellediğimiz dünyanın daha önce hiç görülmemiş ölçekte bir yıkımını yönetiyor olmamızdır. Gezegenin altıncı kitlesel yok oluş evresine girdiği söyleniyor: Alın size bir başka düşüş, bir başka cennetten kovulma daha. Bu parçalarına ayrılmış dünyada, gelecekten bahsetmek için çok geç kalmış görünüyoruz.

Dolayısıyla beni bu harekete çeken şeylerden biri, çağdışılığının paradoksal gücüydü. Kendini gelecek bir dünya vizyonuna azimle yönlenmiş olarak sunmasına karşın transhümanizm bana, radikal iyimserliğin gelecekle ilgili makul bir duruş sayıldığı bir insan geçmişini neredeyse özlemle çağrıştırıyor gibi gelmişti. Transhümanizm ileri bakarken her nasılsa yüzü geriye dönüktü.

Transhümanizm hakkında daha çok şey öğrendikçe, bariz aşırılığı ve tuhaflığına rağmen, Silikon Vadisi kültürünü, dolayısıyla teknolojiye dair sahip olduğumuz genel kültürel imgelemi etkilediğini, biçimlendirdiğini gördüm. Pek çok teknoloji girişimcisinin radikal yaşam uzatma idealine kendini fanatikçe adanmasının (mesela PayPal'in kurucularından biri ve Facebook'un yatırımcısı olan Peter Thiel'in pek çok yaşam uzatma projesine kaynak sağlaması ve Google'ın yaşlanmaya çözüm bulmak üzere, biyoteknoloji iştiraki Calico'yu kurması) arkasında transhümanizm var görünüyordu. Hareketin etkisi, Elon Musk'ın, Bill Gates'in ve Stephen Hawking'in yapay zekânın türümüzü ortadan kaldırma ihtimaline karşı dozu giderek artan uyarılarında da görülüyordu. Google'ın, teknolojik Tekilliğin bayraktarı Ray Kurzweil'i başmühendis olarak atamasından bahsetmiyorum bile... "En sonunda, aklınıza takılan herhangi bir şeye hemen yanıt veren bir implanta sahip olacaksınız," diyen Google CEO'su Eric Schmidt'inki gibi iddialarda transhümanizmin izini gördüm. Bu adamların (neredeyse tümü erkekti) hepsi, insanların makinelerle birleşecekleri bir gelecekten bahsediyordu. Kendilerince, türlü şekillerde "insan-sonrası" bir gelecekte bahsediyorlardı; tekno-kapitalizmin kendi yaratıcılarını gömdüğü, kendini idame ettirecek, vaa-dini yerine getirecek başka biçimler bulduğu bir gelecekti bu.

Max More'un "Doğa Ana'ya Mektup"unu okumamın üzerinden çok geçmemiştir ki YouTube'da *Technocalyps* adlı bir filme denk geldim. Frank Theys adında Belçikalı bir sinemacının 2006

yılında çektiği bu belgesel, harekete dair bulabildiğim çok az sayıda filmde biriydi. Filmin ortalarında bir yerde, kısa bir sahnede, siyahlara bürünmüş, sarışın ve gözlüklü genç bir adam, tek başına bir odada oturmuş, tuhaf bir ritüel icra ediyordu. Sahne loş bir şekilde ışıklandırılmış, web kamerasına benzer bir şeyle çekilmişti ve bu haliyle nerede olduğumuzu kestirmek oldukça güçtü. Yatak odasına benziyordu ama arkadaki masanın üzerinde bilgisayarlar vardı, yani burası pekâlâ bir ofis de olabilirdi. Bej kasaları ve tüplü monitörleriyle bu bilgisayarlar, filmin aşağı yukarı bu yüzyılın başlarında çekildiğini gösteriyordu. Bu arka planda, genç adam, kollarını tuhaf, dini bir ayin gerçekleştirir gibi başının üzerinde kavuşturmuş, yüzü bizlere dönük, ayakta dikiliyordu. Sesine mekanik bir nitelik katan, hareketli bir İskandinav vurgusuyla konuşmaya başlıyordu:

“Veri, kod, iletişim... Sonsuza kadar, âmin.”

Bu zikrin ardından, kollarını önce indiriyor, iki yana açıyor ve sonra ellerini göğsünün ortasında birleştiriyordu. Odaya dönüyor, dört yöne ezoterik birer takdis işareti yaparak her birinde bilgisayar çağının kutsal isimlerinden birinin adını anıyordu: Alan Turing, John von Neumann, Charles Babbage, Ada Lovelace... Derken bu rahibe benzer genç adam, kollarını çarmuha gerilmiş gibi iki yana uzatıp hiç kıpırdamadan öylece duruyordu.

“Etrafımda bitler ışıltıyor,” diyordu, “içimdeyse baytlar. Veri, kod, iletişim... Sonsuza kadar, âmin.”

Bu genç adamın Anders Sandberg adında İsveçli bir akademisyen olduğunu öğrendim. Sandberg’in ilginç ayininin apaçıklığı, transhümanizmin dini alt metnini kült şeklinde icra edişi beni cezbetti ama bunu ne kadar ciddiye almam gerektiğini, bu performansın biraz oyunbaz, hafif parodi kıvamında olup olmadığını pek çıkaramadım. Yine de bu sahneyi tuhaf bir biçimde etkileyici, hatta akılda kalıcı buldum.

10 MARK O'CONNELL

Belgeseli seyrettikten kısa bir süre sonra, Sandberg'in Birkbeck College'da bilişsel gelişim üzerine bir konuşması olacağını öğrendim. Londra'ya gitmek üzere plan yaptım. Başlamak için iyi bir yer gibi görünüyordu.

Karşılaşma

BIRKBECK'TE, AĞZINA KADAR dolu amfinin arka sırasına kurulup salonda toplanan kalabalığa göz gezdirdiğimde, geleceğin bu haliyle geçmişe çok benzediğini düşündüm. Dr. Anders Sandberg'in konuşması, Londra Fütüristleri adında, 2009 yılından beri "insan-sonrası" olmaya can atanların ilgisini çeken konuları tartışmak üzere düzenli olarak bir araya gelen transhümanist bir platform tarafından düzenleniyordu. İnsan ömrünün ciddi oranda uzatılması, zihin yükleme, ilaçlar ve yeni teknolojiler vasıtasıyla zihinsel kapasitelerin artırılması, yapay zekâ, protezler ve genetik modifikasyon aracılığıyla insan bedeninin geliştirilmesi tartışılan konular arasındaydı. Derin bir toplumsal dönüşümü, insanlık halinin yaklaşan biçimsel değişimini düşünmek üzere toplanmıştık ama toplananların ezici çoğunluğu erkekti. Bu yüzlerin neredeyse tamamının akıllı telefon ekranlarının donuk ışığıyla aydınlandığını bir yana bırakırsak böylesi bir toplantının son iki yüzyılın herhangi bir anında gerçekleşmesi mümkündü: Nihayetinde Bloomsbury'deki bir salonda, aslen erkeklerden ibaret bir grup, başka bir adamın gelecek üzerine konuşmasını dinlemek üzere toplanmıştı.

Kalın kızıl kaşlı, orta yaşlı bir beyefendi, kürsüye yaklaştı ve toplantıyı ele aldı: Londra Fütüristleri'nin başkanı, tanınmış

transhümanist ve teknoloji girişimcisi David Wood. Wood, ilk yaygın akıllı telefon işletim sistemi olan Symbian'ın kurucusuydu. Şirketi Psion, avuçiçi bilgisayar piyasasının öncülerindendi. Titiz bir İskoç aksanıyla, önümüzdeki on senede, "insan hayatında, tarihte daha önce hiçbir on yıllık dönemde görülmemiş, mühim ve derin değişimler" göreceğimizi anlattı. Beyinlerin teknoloji sayesinde nasıl değişeceğinden, bizzat bilişsellüğün rafine edilip geliştirileceğinden bahsetti.

"Biyolojimizden miras aldığımız önyargılardan ve muhakeme hatalarından, bir zamanlar Afrika çöllerinde dolanırken iş gören ama artık pek lehimize olmayan içgüdülerden kurtulabilir miyiz?" diye sordu.

Bu soru, zihinlerimizi ve bedenlerimizi köhne teknolojiler, toptan elden geçirilmesi gereken zamanı geçmiş bir format olarak gören transhümanist dünya görüşünü özetler gibiydi.

O günlerde tanınmış bir fütürist ve Oxford İnsanlığın Geleceği Enstitüsü'nden bir araştırma görevlisi olan Anders'i takdim etti. Bu enstitü, 2005 yılında teknoloji girişimcisi James Martin'in bağışlarıyla kurulmuş, filozofların ve diğer akademisyenlerin insan türünü bekleyen senaryolar üzerine öngörülerde bulunduğu ve fikir yürüttüğü bir organizasyondur. Anders hâlâ o YouTube videosunda tuhaf ve kasvetli dini ayinini izlediğim rahip kıklıklı genç adam gibi görünüyordu ama artık kırklarındaydı; daha kalıplı, daha önemli biriydi ve buruşuk takım elbisesi ve dostane dalgınlığıyla akademisyenliğin derbeder havasına az çok bürünmüştü.

İki saatlik konuşmasının büyük bir kısmında, zekâ ve zekânın birey ve tür düzeyinde nasıl geliştirilebileceğinden bahsetti. Eğitim, akıllı haplar, genetik seçim, beyin implant teknolojileri gibi mevcut ve müstakbel bilişsel gelişim yöntemlerine değindi. İnsanlar yaşlandıkça, bilgiyi sindirme ve muhafaza etme kapa-

sitelerinin yok olduğunu, yaşam uzatma teknolojilerinin bu durumu bir ölçüde çözebileceğini, ancak yaşamlarımız boyunca beynimizin işlevlerini de geliştirmemiz gerekeceğini söyledi. Optimal düzeyin altında zihinsel performansın toplumsal ve ekonomik maliyetinden, anahtarları yanlış yere koymanın bile (kayıp anahtarları bulmaya harcanan zaman ve enerjinin) her yıl İngiltere'nin gayri safi milli hasılasında yarattığı 250 milyon sterlinlik açıktan bahsetti.

“Aptalca hatalar, unutkanlık, vesaire yüzünden toplum her an böyle bir sürü ufak çaplı kayıp yaşıyor,” dedi.

Bunun pozitivizmin uç noktada bir tezahürü olduğunu düşündüm. Anders, zekâyı özünde bir sorun çözme aracı, bir üretkenlik ve kazanç işlevi olarak görüyordu. Bu haliyle, başka hiçbir şeye indirgenemez insani bir nitelikten çok, bilgisayarın ölçülebilir işlem kapasitesine benziyordu. Genel anlamda, zihnin bu şekilde ele alınmasına temelden karşıydım. Buna karşın, daha o sabah kafa dağınıklığından, her nasılsa Londra'ya varışımın bir gece öncesine rezervasyon yapıp sonra değiştirmek zorunda kaldığım için 150 sterlin bayıldığımı düşünmeden edemedim. Hep biraz dağınık ve unuttuk ama baba olduktan sonra, kısmen bölük uykular, genel dikkat dağınıklığı, YouTube'da çok fazla *Thomas and Friends* izlemekten kaynaklanan ilk ebeveynlik halleri yüzünden, işletim kapasitem, belleğim, dikkate değer oranda azalmıştı. Anders'in konuşmasında bahsettiği insan zekâsına dair bu oldukça araçsalcı görüşe mizacım gereği karşı olmakla birlikte, bana da biraz geliştirme iyi olabilir, diye düşünmeden edemedim.

Konuşmanın esas vurucu kısmı, biyomedikal bilişsel gelişimin “insan sermayesi” dediği zihnin bilgi edinme ve muhafaza etme kapasitesini artırmaya yarayacağı, böylece muhakeme becerisini iyileştirip dünyada daha iyi işlev görmemizi sağlayacağıydı.

Bu durumdan doğan, "adil beyin dağılımı" dediği, toplumsal adalet sorununa değindi: Beyin geliştirme teknolojisine bütçesi yetenler, toplumda hâlihazırda seçkin konumda olanlar olacaktı. Buna karşın, daha az zeki insanların, beyin geliştirme teknolojilerinden, zaten zeki olanlardan daha çok faydalanacağını, genel zekâdaki bu artışın geniş kapsamlı etkilerinin kaçınılmaz olarak toplumun bütününe fayda sağlayacağını, zekâda bir çeşit "damlama ekonomisi" etkisi olacağını öne sürdü.

Bütün bunlar, ortam, içinde bulunduğumuz durum, hepsi bana hem çok tanıdık hem de büsbütün yabancı geldi. Kısa bir süre önce, hiç de iyi gitmeyen akademik kariyerimi, daha az riskli denemeyecek serbest yazarlık mesleğine atılmak için bırakmıştım. Uzatılmamış ömrümün yedi yılını İngiliz edebiyatında doktora yapmaya harcamış ve İngiliz edebiyatı doktorasının, şüphelendiğim gibi, beni vaat edilmiş topraklara götürmeyeceğini, bana gerçek bir iş kazandırmayacağını zamanla görmüştüm. 20'li ve 30'lu yaşlarımda büyük bir kısmını, dersliklerde dikilip bir şeyler söyleyen insanlara dikkat kesilerek geçirmiştim. Yine de Anders Sandberg'in söylediği türden şeyler, dersliklerde dikilen insanlardan duymaya alıştığım şeylere benzemiyordu. Tamam, bir amfünin arka sıralarında oturuyor, konuşulan şeye odaklanmaya çalışıyordum ki bu eylemlerde engin deneyime sahiptim. Ama hiçbir açıdan tanıdık bir ortamda değildim. Bu dünya benim dünyam değildi.

Konuşmadan sonra, muhtelif fütüristlerden oluşan bir grup, öğlen içkisi için Bloomsbury'deki meşe lambrili bir bara geçti. Bir

---

* Kurumların daha az vergi ödemesi halinde yatırımların artacağını ve nihayetinde ekonominin bir bütün olarak kalkınacağını, böylece alt gelirli-
lilerin de kazanç sağlayacağını söyleyen kalkınma modeli. (e.n.)

bardak birayla masaya oturmuştum ki grupta transhümanizm ve benzer konular üzerine kitap yazdığım konuşulmaya başlandı.

Fikre bayılmış görünen Anders, “Kitap yazıyorsun demek!” dedi. Masada önümde duran kitabı gösterdi. O gün sabah saatlerinde elime aldığım, sonrasında etrafta taşıyıp durduğum, kafa kesmenin kültürel tarihine dair bir kitaptı. “Yazdığın kitap bu mu?” diye sordu.

Kriyonik kafa saklama veya belki de zaman yolculuğuna dair transhümanist bir espriyi anlamadığımdan kuşkulananak, “Ne, bu mu?” dedim.

“Yok, o kitap yazılmış zaten,” dedim gereksiz yere. “Transhümanizm ve bağlantılı konular üzerine bir kitap yazıyorum.”

“Ha, harika!” dedi Anders.

Ne diyeceğimi bilemedim. Yazmayı planladığım kitabın, ona veya genelde transhümanistlere pek harika gelmeyebileceğini söyleyecektim neredeyse. Nuh nebiden kalma defterim ve kalemimle bir an kendimi, sıfır-birlerin dünyasında bir edebiyat elçisi, rasyonalistler ve fütüristler arasına düşmüş, tuhaf ve belki de hafiften acınası bir şahıs gibi hissettim.

Anders’in boynunda bir kolye olduğunu fark ettim. Özellikle dindar Katoliklerin inançları gereği taktıklarına benzer büyükçe bir madalyondu. Tam ne olduğunu soracaktım, beyin yüklemeye üzerine konuşmak isteyen çekici bir Fransız kadına döndü.

Solumda oturan aristokrat havalı genç, bana döndü ve yazdığım kitabı sordu. Şık giyimliydi, saçı titizlikle yapılmıştı. Adının Alberto Rizzoli olduğunu söyledi, İtalyan’dı. (Konuşurken bir ara, kitabımdan hareketle ailesinin zamanında yayın sektöründe çalıştığını söyledi. Akşamın ilerleyen saatlerinde, notlarıma dalmışken, Alberto’nun Rizzoli basın hanedanlığının soyundan geldiğini fark ettim. Fellini’nin *Tatlı Hayat* (*La Dolce Vita*) ve 8 ½ filmlerinin yapımcısı Angelo Rizzoli’nin torunu olmalıydı.)

Londra'da Cass Business School'da okuyor, bir yandan da ilkokullara 3D yazıcı malzemeleri sağlayan, beta aşamasındaki kendi teknoloji start-up'ında çalışıyordu. Yirmi bir yaşındaydı ve ergenlik yıllarından beri kendini transhümanist olarak tanımlıyordu.

"Bedenimde herhangi bir geliştirme olmadan otuzlu yaşlarımda olduğumu hayal bile edemiyorum," dedi.

Ben otuz beşimde, Dante'nin evhama kapıldığı yaşta, yaşam denilen yolun yarısındaydım. İyi kötü herhangi bir geliştirme yaptırmamıştım bedenimde. Anders'in konuşmasında bahsettiği bilişsel takviye fikri beni rahatsız etse de bu teknolojilerin bana neler katabileceğini düşünmek, merakımı uyandırmıştı doğrusu. Bu tür teknolojiler beni, mesela transhümanistlerle konuşurken not tutma yükünden kurtarabilir, daha sonra eksiksiz hatırlama amacıyla her şeyi içimdeki bir nanoçip sayesinde kaydetmekle birlikte, gene mesela, konuştuğum genç İtalyan'ın dedesinin bir sürü Fellini filminin yapımcılığını üstlenmiş olduğu bilgisini, hem de gerçek zamanlı olarak, bana anında sunabilirdi.

Spor ceketi, pahalı görünlü gömleğiyle gümüş saçlı bir adam, karşımıza oturdu. Rahatça Anders'in yanına yerleşti, Fransız kadınla konuşmasına ara vermesini beklemeye başladı. Bu arada, Anders'in atıştırma tabağından bir avuç fıstık aldı, ağzına götürürken biri elinden kaydı ve girişimcilere yakışır şekilde üç ila dört düğmesi açık gömleğinin içine düştü. Gömleğin altındaki iki düğmenin arasına parmağını sokarak kaçak fıstığı yakalayıp ihtiyatla ağzına atana kadar el yordamıyla aranmasını izledim. Fıstığı ağzına atarken göz göze geldik, tatlılıkla birbirimize gülümsedik. Bana bir kart uzattı, karta baktığımda profesyonel olarak fütürizm işinde olduğunu öğrendim. (Profesyonel bir fütüristin işini ilan etmek için kart gibi eski moda bir yöntem kullanmasına dair ince bir şaka yapayım, dedim ama bir kez daha düşününce, kartı, cüzdanımın, bunun

gibi basılı parçaların nihai istirahat yeri olan kalınca gözüne sokuşturmakla yetindim.)

Dediğine göre, kariyerine yapay zekâ araştırmaları yaparak başlamıştı ama şu anda yönetim konferanslarında açılış konuşmaları yaparak geçiniyor, şirketleri ve iş liderlerini, sektörlerini yerle bir edecek teknoloji eğilimleri konusunda bilgilendiriyordu. Sanki bir TED konuşmasının üzerinden geçer gibi kıvrak, hafif dağınık bir şekilde konuşuyordu; jestleri etkili ve rahattı; engin ve dehşet verici karmaşalar vaat eden bir ufkun karşısında kati bir iyimserlik besler gibi bir hali vardı. Gelmekte olan değişimlerden ve fırsatlardan, yapay zekânın finans sektöründe devrim yapacağı yakın gelecekte, artık avukatların ve muhasebecilerin pek çoğuna gereksinim kalmayacağından, pahalıya mal olan işlerinin giderek daha da akıllanan bilgisayarlar tarafından gereksiz kılınacağından bahsetti; yasanın bile, edimlerimize ve yaşamımıza yön veren mekanizmalara kayıtlı olduğu, arabaların, hız limitini aşan sürücülerine otomatik olarak ceza kestiği bir geleceği anlattı. Bu, sürücüye veya büyük otomobil üreticilerine ihtiyaç duymayacağımız bir gelecekti; yakında, tüketicilerin net talimatlarına göre imal edildikleri 3D yazıcılardan yeni çıkmış araçlar sıcağı sıcağına, hayalet gemiler misali sahiplerinin evlerine veya iş yerlerine gitmek üzere galerilerden usulca çıkıp yola koyulacaktı.

Ona yazarlık mesleğinin iyi yanlarından birinin, yakın bir zamanda yerime bir makinenin geçme ihtimalinin pek olmaması olduğunu söyledim. Tamam, kabul, belki çok para kazanmayacaktım ama yaptığım işin ayrıntı daha ucuza ve daha verimli bir şekilde yapan bir zımbırtı yüzünden derhal piyasadan kapı dışarı edilme tehlikesiyle karşı karşıya değildim en azından.

Adam başırı iki yana salladı, kendimi böyle avutmama izin versin mi bilememiş gibi dudaklarını büktü.

“Elbette,” dedi, “gazetecilerin yaptığı bazı işlerin yerini yapay zekâ almaz muhtemelen. Köşe yazarlığı özellikle. Muhtemelen insanlar hep gerçek insanların kafasından çıkan fikirleri okumak isteyeceklerdir.”

Köşe yazıları şu aşamada tehdit altında olmasa da bazı oyunlar, filmler ve düzyazılar, çoktan bilgisayar programlarına devredildi bile, dedi. Bu oyunların, filmlerin ve kurgu işlerin pek iyi olmadığı doğrudur veya öyle duymuştu ama bilgisayarlar, ilkin pek iyi yapamadıkları işlerde çok hızlı ilerlerlerdi. Ben ve benim gibi insanların, herkes gibi gözden çıkarılabilir olduğunu, geleceğin canımıza herkes kadar okuyacağını söylemek istiyordu galiba. Ona, konuşmacıların yerini de bilgisayarların alıp alamayacağını, gelecek asrın düşünce önderlerinin, avucumuza sığıp sığamayacağını soracaktım ki bu soruya ne yanıt verirse versin kendisinin ukalaca haklı çıkmasına varacağını fark ettim ve düşen fıstığı pahalı gömleğinden alışını kitabıma koymakla yetinmeye karar verdim. Basit ve nafil bir intikam hamlesiydi bu; otomatik yazı yazan bir yapay zekânın haysiyetinin ve profesyonel disiplininin çok altında kalacak anlamsız, gereksiz bir hareket olurdu.

Anders ile sağımdaki çekici Fransız kadın, zihin yükleme araştırmalarının ilerleyişine dair bana anlaşılmaz gelen teknik bir tartışmaya girmişlerdi. Laf, Teknolojik Tekillik fikrini popülerleştiren mucit, girişimci ve Google’da başmühendis olan Ray Kurzweil’a geldi. Teknolojik Tekillik, yapay zekânın ilerleyişiyle insanlara ihtiyacın daha da azalacağını, insanlarla makinelerin birbirine karışacağını, sonunda ölümün ortadan kalkacağını öne süren kıyametten dem vuran bir kehanetti. Anders, Kurzweil’ın özellikle beyin emülasyonuna dair görüşlerinin çok ham olduğunu, “subkortikal motivasyonlar karmaşası” dediği şeyi yok saydığını söylüyordu.

Heyecanla, “*Duygular!*” dedi Fransız kadın. “Duygulara ihtiyacı yok ki onun! Bundan onları yok sayıyor!”

“Olabilir,” dedi Anders.

“Makine olmak istiyor!” dedi kadın. “Asıl istediği o!”

Boş kabuklarla dolu kâsenin içinde düşünceli düşünceli yenmemiş bir fıstık aranan Anders, “E, ben de makine olmak istiyorum,” dedi ve ekledi: “Ama ben *duygusal* bir makine olmak istiyorum.”

Nihayet Anders’le etraflıca konuşma fırsatı bulduğumda, makine olma arzusunu, tam anlamıyla donanım olma özlemini daha ayrıntılı dile getirdi. Transhümanist hareketin önde gelen düşünürlerinden biri olarak diğer şeylerin yanında, hareketin içindekilerin “tam beyin emülasyonu” dediği zihin yükleme fikrini savunan ve kuramsallaştıran kişi sıfatıyla biliniyordu.

Bunun öyle hemen olmasını istemiyordu; her ne kadar yakın gelecekte böyle bir şey mümkün olsa da (ayrıca bizim bu yakın geleceğin daha yanına bile yaklaşamadığımızı vurguladı) insanların birdenbire makinelere yüklenmeye başlanması makbul olmazdı. Tekno-binyılcı Kurzweil gibilerin Tekillik dediği, insan ve makine arasındaki ani karışmanın potansiyel tehlikelerinden bahsetti.

“İyi senaryo, işe önce akıllı haplar ve üzerimize giyebildiğimiz teknolojilerle başlamak olurdu,” dedi. “Daha sonra yaşam uzatma teknolojileri gelse. Son olarak da yüklenip uzayı kolonileştiresek, vesaire...” Türümüzü yok etmemeyi veya yok edilmemeyi başarırızsa bugün insanlık diye bildiğimiz şeyin evrene yayılacağına ve “bir sürü madde ve enerjiyi, düzenlenmiş biçime, genel anlamda yaşama dönüştürecek olan” devasa ve muhteşem bir olayın merkezi olacağına inanıyordu.

Çocukluğunda, Stockholm belediye kütüphanesinin bilim-kurgu bölümünü toptan yalayıp yuttuğundan beri kafasında bu fikir varmış. Lisede, sırf eğlence olsun diye fen kitaplarını okur, özellikle heyecan verici bulduğu denklemleri çiziktirdiği bir defter tutarmış. Dedğine göre, mantık yürütmeden, düşüncenin uygun adım ilerleyişinden, yani temsil ettikleri gerçek şeylerden çok, soyut sembollerin kendilerinden heyecan duyarmış.

Böylesi denklemler açısından özellikle zengin kitaplardan biri, John D. Barrow ve Frank J. Tipler'in *The Anthropic Cosmological Principle* adlı eseri idi. Anders ilkin kitabı, bu kışkırtıcı hesaplar, kendi deyişiyle "üst boyutlarda hidrojen atomlarının etrafında dönen elektronlar gibi şeyler üzerine tuhaf formüller" için okumuştur. Derken *Playboy* karıştırırken Nabokov'un hikâyelerinden birine denk gelen bir ergen misali bu hesaplar üzerine yazılan şeylerle de ilgilenmeye başladı. Barrow ve Tipler'in geliştirdiği evren görüşü aslen determinist bir mekanizmaydı; buna göre, "zeki bilgi işleme süreçlerinin varlık bulması" ve zamanla katlanarak artması gerekiyordu. Bu teleolojik* önerme, Tipler'in daha sonraki eserlerinde, Omega Noktası fikrini ortaya atmasına neden olmuştu. Omega Noktası, zeki yaşam biçiminin evrendeki tüm maddeyi hâkimiyeti altına alıp gelecekteki toplumların ölümleri diriltebilmelerini sağlayacak kozmolojik bir Tekilliğe varacağını öngören bir tasarıydı.

"Bu fikir gözümü açtı," dedi Anders. "Yaşamın nihayetinde bütün maddeyi, enerjiyi kontrol edeceğini ve sonsuz miktarda bilgi hesaplayabileceğini öne süren bu kuram, bilgiye takıntılı bir ergen için inanılmazdı. O an bunun üzerinde çalışmamız gerektiğini fark ettim."

---

* Her şeyin temelinde bir amaçlılık bulunduğu, bir amaçla belirlenmiş veya bir amaca yöneldiği fikriyle yaşamı ve evreni amaçlarla/ereklerle açıklayan düşünce biçimi. (e.n.)

Dediğine göre, bunu fark etmesiyle transhümanist olmuştu. Amaç, evrendeki yaşam miktarını ve dolayısıyla işlenen bilgi miktarını azami düzeye çıkarmaksa insanların uzayın diğer uçlarına yayılması ve son derece uzun bir yaşam sürmesi gerekiyordu. Bütün bunların gerçek olması için şüphesiz yapay zekâya, robotlara, uzay kolonilerine, belediye kütüphanesinde okuduğu bilimkurgu kitaplarında yazan diğer şeylere ihtiyaç duyacaktık.

“Bir yıldızın değeri nedir?” diye sordu ve sorusunun yanıtını beklemeden ekledi: “Yıldız başlı başına ilginçtir; tabii elinizde sadece bir yıldız varsa. Peki, ya trilyonca yıldızınız varsa? Aslında yıldızlar epey birbirlerine benzerler. Ortada pek yapısal karmaşıklık yoktur. Ama *yaşam*,” dedi, “özellikle de bireylerin yaşamı fazlasıyla ihtimallidir. Sizin de benim de birer yaşam öykümüz var. Evrenin öyküsünü yeniden başlatacak olsak ikimiz de bambaşka insanlar olurduk. Eşsizliğimiz, biriktirdiğimiz bir şeydir. Bir kişinin ölümü bu yüzden çok kötüdür.”

Anders’in *yüklenme* fikri, yani insan zihinlerinin yazılma dönüşmesi, insanın sınırlarını aşma, evrene yayılacak saf zekâ olma fikrinin can damarıydı. Pek çok açıdan, belgeselde gördüğüm, teknolojiyi kutsamak üzere rahiplere mahsus jestler yapan o hafif ürpertici şahıstan çok farklıydı; mesele sadece daha yaşlı olması değildi, daha az makine gibiydi ve makine olma arzusuyla yanıp tutuşurken büyüleyici bir şekilde, çok daha insandı.

Ama çizdiği gelecek bana çok tuhaf ve rahatsız edici geldi. Tam da gerçekleştirmelerini sağlayacak teknolojik araçlar en azından kuramsal olarak mümkün olduğundan, günümüzde mevcut olup da inanmadığım dinlerde öne sürülen herhangi bir görüşten daha yabancı, daha yabancılaştırıcıydı. İçimde, ta derinlerde beni ben yapan şey, makine olma ihtimaline, hoşnutsuzluk hatta korkuyla karşı çıktı. Bana kalırsa evreni kolonize etmekten bahsetmek (evreni, bizim projelerimizi gerçekleştirsin diye işe koşmak)

insani anlam ısrarımızın altında yatan anlamsızlığı, anlamsız boşluğa dayatmaktı. Her şeyin bir şey ifade etmesi gerektiğini ısrarla savunmaktan daha anlamsız bir şey düşünemiyordum.

Anders'in boynuna taktığı kolyede (Katolik nişanlarına çok benzeyen, ruhban sınıfına mensup biri izlenimi veren görünüşünü vurgulayan gümüş madalyon) ölmesi halinde dünyevi bedeninin kriyonik bekleme' alınmasına yönelik talimatlar vardı. Anladığım kadarıyla öldükten sonra günü geldiğinde zamanın teknolojisi sayesinde çözülüp yeniden hayata getirilsinler veya kafataslarının içindeki, 2 kg etmeyen sinirsel ağ donanımı çıkarılıp içinde taşıdığı bilgiler taranıp koda dönüştürülerek hiç çürümeyecek, ölmeyecek veya diğer insani kusurlara sahip olmayacak yeni bir mekanik bedene yüklensin diye bedenlerinin sıvı nitrojende muhafaza edilmesi, pek çok transhümanistin de arzusuydu.

Madalyonundaki talimatlara göre, Anders'in dünyevi bedeninin gönderileceği yer, Arizona'nın Scottsdale kentinde yer alan Alcor Yaşam Uzatma Vakfı adındaki tesisti. Bu kriyoni tesisini işleten kişi Max More'du. "Doğa Ana'ya Mektup"u yazan Max More. Alcor, transhümanistlerin öldüklerinde, ölümleri kati olmasın diye gittikleri, ölümsüzlükten dem vuran soyut kavramların fiziksel alana taşındığı yerd. Arafta bekleyen ölümsüzlerin ya da en azından donmuş cesetlerinin arasında olmak için oraya gitmek istedim.

Ölen kimselerin, teknoloji yeterli ilerlemeyi kaydettiğinde hayata döndürülmek amacıyla, genellikle -120° ısının altında "dondurulması" (e.n.)

Ziyaret

PHOENIX'E UÇUP ARDINDAN arabanızı, Sonoran Çölü'nün ıslıl ıslıl boşluğundan çekip alınmış peyzaj boyunca yarım saat kadar kuzeye sürdüğünüzde, sizinkine epey benzeyen bedenlerin nihayet yaşama geri dönsünler diye hazırlandığı ve depolandığı alçak gri bir bina bloğuna varırsınız. Zili çaldığınızda sizi içeri alırlarsa 1990'ların çok düşük bütçeli bilimkurgu filmlerini andıran tarzda döşenmiş, parlak metal duvarlar ve krom etkisi veren mobilyalara sahip antreye girersiniz. Uzun ve köşeli bir kanepeye oturmanız rica edilir; öte dünyaya geçişinizde size rehberlik edecek kişiyi oracıkta beklersiniz.

Hemen önünüzde, cam sehpanın üzerinde, beklerken göz gezdirebileceğiniz ince bir kitap olacak: *Ölüm Yanlıştır* isimli resimli bir çocuk kitabıdır bu. Kapağında, kapüşonlu cüppesi, tırpanı ve asla silinmeyen ölümcül sırtışıyla herkesi eşitlediği söylenen ölüme kaşlarını çatıp işaret parmağını sallayan bir erkek çocuğu vardır. Beklerken mekânın ne kadar da sessiz olduğunu, çalıp duran telefonların, uğultulu yazıcıların, hoşbeş eden personelin, herhangi bir iş yerinde etrafta duymaya alıştığınız hiçbir şeyin olmadığını fark edersiniz. Muhtemelen, uzun bir süre duyacağınız tek ses, Scottsdale Havaalanı'nda inip kalkan hafif uçakların tiz iniltisi olacaktır. Havaalanının hemen yanı başında yer alan

bu bina, Alcor Yaşam Uzatma Vakfı'nın merkezi, henüz ölmüş bedenlerin süratle teslimatına müsait bir yere inşa edilmiştir.

Alcor, üçü ABD'de biri Rusya'da yer alan dünyanın dört kriyonic muhafaza tesisinin en büyüğü. (Bu ülkelerin, son birkaç asırdır milli kader söylemleri sıkı sıkıya uzayın keşfine bağlı olan, birbirine karşıt ideolojileri aslen bilimsel ilerleme mefhumuna dayanan ABD ve Rusya olması tesadüf değil.) Şu anda hayatta olan yüzlerce kişi, fiziksel ölümleri gerçekleşir gerçekleşmez mümkün olan en kısa zamanda bedenlerinin buraya getirilmesi için gereken ayarlamayı yapmış bile. Burada, bilim onları yaşama döndürmenin bir yolunu bulana kadar kriyonic beklemede kalsınlar diye (sıklıkla kafanın bedenden ayrılması da dâhil) belli prosedürler yürütülecek.

Alcor'un müşterileri arasında artık hayatta olmayan, sayıca küçük (şu anda 117 kişi) bir grup var ve bu kimselere beden, ceset veya bedenden ayrılmış kafa yerine "hasta" deniyor çünkü ölü değil, *askıya alınmış* sayılıyorlar: Bu dünya ve varsa veya yoksa ötesi arasında bir "liminal staz" halinde alıkonulmuş durumdalar. Çöl banliyölerine bu arafta kalmış ruhların arasında olmak için gelmişim.

Bir de hareketin kurucusu olduğunu iddia eden, Alcor'un başkanı ve CEO'su Max More'la tanışmaya. Yaşamını insani zaafları aşmaya, entropi ilkesini azimle ihlal etmeye adanmış bir adamın nasıl olup da bir yanında bir fayans galerisi, diğer yanında Koca D'nin Yer Kaplama Malzemeleri olan binada günlerini cesetlerle çevrili geçirir hale geldiğini öğrenmek istiyordum.

Ama önce, burada gerçekte ne olup bittiğini, Alcor'un müşterilerinin bedenleri çürümesin, zamana yenik düşmesin diye neler yapıldığını öğrenmek istiyordum. Siyah, dar tişörtlü, irikıyım Max, beni "hasta kabul odasına" giden dar koridordan geçirirken, söz konusu işlemlerin müşterinin mevcut iki ödeme

seçeneğinden hangisini seçtiğine bağlı olduğunu anlatıyordu. Alcor 200.000 dolara bedeninizin tamamını, yeniden işinize yarayacağı ana kadar saklıyordu; 80.000 dolaraysa “nöro-hasta” denen şey oluyordunuz: Kafanız, beyniniz veya zihninizin bir çeşit yapay bedene yükleneceği görüşüyle bedeninizden ayrılıyor, donduruluyor ve çelik bir kasaya konarak kriyonik muhafazaya alınıyordu.

Geçmişte, müşterilerin varisleri veya bizzat aileleri masrafları karşılıyor, sevdikleri öldükten sonra düzenli taksitler halinde ödeme yapıyormuş ama bunun pek pratik olmadığı görülmüş. Yeri geliyor, aileler ödemeleri yapamıyor veya yapmaya lüzum görmüyormuş. Böyle durumlarda, kriyonik bekletme ve nihai uyanışın masraflarını karşılayacak kimse olmadığından, elde kimsesiz bir cesetle kalakalıyorlarmış. Dolayısıyla Alcor’un müşterileri artık faturalarını hayat sigortalarından ödüyor, doğal yaşamları boyunca yıllık üyelik ücreti veriyormuş.

Yıllarca vücudunu geliştirmeye ciddi yatırım yaptığı bariz Max’in nöro seçeneğini yeğlediğini öğrendim. (Max, kendi idallerinin cisim bulmuş haliydi: Spor salonunda yontulmuş, dinç, hareketleri kontrollü bir adamdı. Kızıl saçları seyrelmiş ve tepeye doğru açılmıştı ve bu durum, kubbemsi alnının, kavisli kaşlarının, donuk ve okuması zor gözlerinin uyandırdığı izlenimi daha da güçlendiriyordu.) Dediğine göre, bir kırk yıl falan daha buralarda kalmayı planlıyordu ki o zaman geldiğinde, arada ne kadar ağırlık kaldırırsa kaldırsın bedeni muhtemelen elde tutmaya değmeyecek bir halde olacaktı. Nöro seçeneğine kalkıştıysanız geleceğin bilim insanlarının, artık şekli ne olursa olsun yeni bedenlere yeniden yapılandırılmış beyinleri yüklemenin bir yolunu bulmasına bel bağlıyordunuz.

Alcor, esasen müşterinin beyniyle ilgilense de organizasyon, beyni, onu çevreleyen kemikten, kas ve deriden ibaret kendine

mahsus kabuğundan çıkarmıyordu çünkü kafatası, beynin hâlihazırda mevcut kılıfıydı; kriyonik muhafaza sürecinde ekstra koruma sağlıyordu. Bir de teknik açıdan beyni, kafatasının içine bağlayan bütün dokularıyla, bağlarıyla falan hepten çıkartmak güçtü.

Max'in tavrı ustacaydı: Hastasıyla konuşan bir hekimdi sanki. Sakinleştiriyor, prosedürün faydalarını ve muhtemel yan etkileri önem sırasına göre sayıp döküyordu. *Ölümsüzlük sizin için doğru tercih mi, doktorunuza sorun lütfen.*

Bütün bunların bilimsel temeli zayıftı. Hatta yoktu. Kriyoninin vaadi tamamen faraziydi: Bilim, belki bir gün, bu bedenleri, bu kafaları çözecek ve bir şekilde yeniden canlandıracak veya içindeki zihinleri dijital olarak çoğaltacaktı. O kadar varsayımsal, eldeki bütün imkânlardan o kadar uzaktı ki bilim dünyası, bu iddiayı çürütme zahmetine girmeye değer bile görmüyordu. Konu üzerine bir şeyler söyleyenler de bunu teessüfle yapıyordu. Örneğin, McGill Üniversitesi'nde nörobiyolog olan Michael Hendricks, *MIT Technology Review* dergisinde ısrarla, "Yeniden canlandırma veya simülasyon, teknolojinin sunabileceklerinin ötesinde, aşağılık, boş bir umuttur," diyor ve ekliyordu: "Bu umuttan nemalananlar, öfkemizi ve hor görmemizi hak ediyor."

"Hasta kabul odası" girişinin hemen yanında, hafifçe bir yelken bezinden yapılmış, içi sahte, plastik buz kalıplarıyla dolu, açık tabutu andıran bir mahfazanın içinde, gençten beyaz bir erkeği andıran pürüzsüz bir beden yatıyordu. İfadesiz yüzünün büyük bir kısmı solunum maskesiyle kaplı, hayatının baharında yere serilmiş bir mankendi bu. Bu dingin suret, hâlâ hayatta olan muhtemel müşteriye, olur da derneğin asli üyesi olmak isterse fiziksel ölümünün ardından dakikalar ve saatler

içerisinde bedeninin başına gelecekleri açıklamak için dublör olarak kullanılıyordu.

Max, müşterinin klinik ölümünün nispeten öngörülebilir bir biçimde gerçekleşmesinin tercih edildiğini söyledi. Böylece Alcor'un çalışanları, Phoenix'e uçakla veya kara yoluyla nihai yolculuğuna uğurlanmadan önce beden soğutma sürecini başlatmak için tam zamanında olay mahallinde hazır bulunabiliyordu.

Prosedürün başarısı büyük ölçüde ölümün ne kadar öngörülebilir olduğuna bağlı. Dolayısıyla kanser bu açıdan iyi: "uzatılmış ömür" şansınızın yüksek olması için ölümcül olan kanser türleri muhteşem bir başlangıç noktası yani. Kalp krizi o kadar iyi değil çünkü ne zaman başınıza geleceğini öngörmek oldukça güç. Anevrizma veya felç daha bile kötü çünkü kişiyi öldürecek kadar güçlülerse büyük olasılıkla beyinde hasar bırakırlar ve sonrasında bununla uğraşmak, imkânsız değilse bile (ne de olsa geleceğin biliminden bahsediyoruz) hiç de kolay olmayacak. Kazalar ve diğer felaketlerse en kötü ihtimaller. Mesela, 11 Eylül 2001'de Dünya Ticaret Merkezi'nde ölen Alcor müşterisinin bedenine yapacak pek bir şey yokmuş.

"İdeal bir ölüm değildi," dedi Max, ironik bir ölüm maskı ifadesiyle.

Tercihiniz tüm bedenden yanaysa siz veya bedeniniz, dört yanı akrilik cam plakalarla çevrili, eğimli bir ameliyat masasına yerleştiriliyor. Daha sonra kriyoni ekibi, beynin durumunu değerlendirmek için kafatasınıza küçük delikler açıp beynin ne kadar şiştiğini veya kasıldığını kontrol ediyor. Ardından kalbinize bakmak için göğsünüzü açıyor, başat damar ve arterlerinizi perfüzyon makinesine bağlıyorlar. Böylece kanınız ve beden sıvılarınız boşaltılıyor ve yerlerine buz kristalleri oluşmasına engel olan kriyo-muhafaza maddesi ("Tıbbi antifriz gibi bir şey de diyebilirsiniz isterseniz") süratle konuyor. Geleceğin biliminin

sizi yaşama döndürmesine yetecek kadar uzun süre, makul bir şekilde muhafaza edilmek istiyorsanız hücrelerinizde buz kristalleri oluşsun istemezsiniz. Buz kristalleri, dirildikten sonraki yaşam kalitenizin içine edebilecek şeylerin başında geliyor.

“Yani, bu durumda asıl istediğiniz, donmaktan ziyade camlaşmak,” dedi Max. “Camlaşma, her şeyi yerli yerinde tutan reçinemi bir blok oluşturur. Keskin açılar, köşeler kalmaz.”

Nöro seçeneğini yeğlediyseniz kafanızın bedeninizden ayrılma meselesi var. Bu operasyon ameliyat masasında gerçekleştiriliyor. Kriyoninin teknik dilinde, bedenden ayrılan kafanıza *sefalon* deniyor. (Sonradan bunun aslen bir zooloji terimi olduğunu öğrendim. Soyu tükenmiş deniz canlıları trilobitler gibi çok katmanlı eklembacaklıların kafa kısmına deniyormuş. Neden “kafa” yerine bu terimi tercih ediyorlar anlayamadım. Bahsettiğimiz şeyin nihayetinde koparılan kafalar olduğu gerçeğini aklımızdan çıkaralım diye miydi? Öyleyse bence pek de işe yaramıyor.) Bedenden koparılan bu sefalon, “sefalon kutusu” denen akrilik cam mahfazaya yerleştiriliyor ve kriyonik askıya alınmayı sağlayacak prosedürler gerçekleştirilene kadar etrafını saran kelepçeler vasıtasıyla ters halde burada tutuluyor.

Max, tur boyunca anlattığı şeylerin ne kadar tuhaf olduğunu belli eden tek bir harekette bile bulunmadı; B sınıfı filmleri andıran marazi parçalama ritüelini sanki dosdoğru bir tıbbi çareymiş gibi anlattı ki kriyoni adlı “umutlu ölüm biliminde” durum, tam da buydu.

Alcor’daki 117 “askıya alınmış” hasta, “hasta bakım alanı” denilen bir yerde bulunuyordu. Burası, üzerinde Alcor’un mavi beyaz logosu bulunan iki buçuk metre uzunluğunda paslanmaz çelik silindirlerle dolu, geniş, yüksek tavanlı bir depoydu. Logo, stilize bir A harfiydi. Önceki logo, çok daha zengin bir sembolik anlama sahipmiş: kanatlarını açmış mavi bir Zümrüdüanka

kuşunun içinde kollarını kaldırmış duran bir insan. (Konu açılmışken, adını kurban olma ve yeniden dirilme döngüsü içerisinde var olan bu gizemli çöl kuşunun isminden alan bir şehrin' eteklerinde konuşlanmış bu gelecekte-dirilme girişiminin romansı tuhaflığını düşünelim. Kurgu türü bir eserde karşınıza çıksa sevgili okur, bu ayrıntıya muhtemelen yüz eksitirdiniz. Hakkınız da olurdu: Bu kadarı da biraz fazla doğrusu.)

Silindirlere *termos* deniyor; bunlar esasen, içine pek çok sefalon sığabilecek bir sütunun etrafında dairesel olarak yerleştirilmiş bölümlerde dört tam beden hastasını alacak kadar büyük olan sıvı nitrojenle kaplı termoslar. Tam beden hastaları alüminyum kapsüller içerisinde, uyku tulumlarında depolanıyor. Sadece sefalon taşıyan termoslarda, Max'in dediğine göre, en fazla kırk beş kafa depolanabiliyor. Bu kafalar IKEA'nın banyo reyonundan aldığınız paslanmaz çelik çöp kutularına benzeyen küçük, metal silindirlerin içerisinde bulunuyor. (Nöro-hastaların tam beden hastalarına göre daha az para ödemesinin esas nedeni, depolama maliyetindeki fark.)

Kule kule dizilmiş termosların gölgelerinin arasında yürürken, içlerindeki "durdurulmuş" bedenleri ve kafaları, gelecek dünyaya dâhil olma şansına nail olmayı bekleyen bu kaskatı ölümler heyetini gözümün önüne getirmeye çalıştım. 1970'lerin komedi dizisi *The Facts of Life*'in yapımcısı Dick Clair'in bedeninin 1988 yılında AIDS'ten öldükten sonra burada saklanmaya başladığını biliyordum. Efsanevi beyzbol oyuncusu Ted Williams'ın kafası da buradaydı. Ölümlülük sorununun 2030 yılına gelindiğinde çözüleceğine inandığından, Fereidoun M. Esfandiary olan adını mahkeme kararıyla FM-2030'a çevirten meşhur İranlı fütürist yazarın bedeninin de buralarda olduğunu biliyordum. Tam olarak hangi

---

Phoenix: ABD'nin Arizona eyaletinin başkenti; Zümrüdüanka veya feniks adıyla bilinen efsanevi kuş. (e.n.)

termosta olduklarını bilmiyordum çünkü güvenlik sebepleriyle hangi donmuş beden nereden istirahat ettiği halka açıklanmıyor. Max, tanıştıkları sırada karısı Natasha'nın FM-2030'la ilişkisi olduğunu söylemişti; bu adamın, burada, bakım ünitesinde, eşinin eski âşığının, yani ölümden azade olduğuna inanan bir tekno-ütopistin cesedinin idaresinden sorumlu olmasının yaratmış gotik zenginlik beni bir an endişelendirdi.

Ama tekrar etmekte fayda var: Max veya kriyoni ve taksonomisine inanan herhangi biri için bunlar hiç de öyle ceset falan değiller.

"Kriyoni," dedi, "acil tıp uzmanlığının bir uzantısından başka bir şey değil."

Ortodoks tıbbi böylesine küstahça reddettiği düşünülürken kriyoniye bir kült gibi göstermek veya içinde bulunduğumuz mekânı, modern bilimciliğin ve trajikomik aşırılıklarının hicivli bir göstergesi olarak görmek kolay olacaktır. Öte yandan, burada hiç kimse, sırf buraya geldiniz diye ileride yaşama döneceğinizi garanti etmiyor. Bizzat Max bütün bunların, geleceğin nihai noktasına geçmek için kutsal bir bilet olmadığını kabul ediyor. Ancak asıl satış stratejisi, bunun en azından denemeye değer olması ve ileride dirileceğinizi garantilemese bile denemediğiniz halde dirilme ihtimalinizi ciddi oranda düşürmüş olmanız. (Bu noktada Pascal'ın Bahsi* aklınıza geldiyse yalnız değilsiniz.)

Hasta bakım alanından çıkışa doğru yöneldiğimizde Max, "Şahsen, muhafaza edilmek zorunda kalmaktan kaçınmak istiyorum," dedi. "Benim için ideali, sağlıklı olmam, kendime iyi bakmam, yaşam uzatma araştırmalarına daha çok finansman sağlanması ve yaşam süresi bariyerinin aşılması." Alcor'un bilim

---

Fransız matematikçi ve düşünür Blaise Pascal'ın (1623-1662), kanıt olmasa bile Tanrı'ya inanmanın, sonunda Cennet olduğu için daha akılcı olduğunu savunan argümanı. (e.n.)

danışmanı, yaşam uzatma impresaryosu Aubrey de Grey'in senaryosundan bahsediyordu. Buna göre, ömür uzatma araştırmaları geçen her yılda, ortalama insan ömrü beklentisini bir yıldan uzun süre artıracak hızla ilerliyordu ve bu durumda, teoride, ölümü aşmamız mümkündü.

"Tabii kamyon çarpabilir," dedi Max, "ya da birileri beni öldürebilir. Öte yandan, şu tanklardan birinde oturup da kendi kaderimi tayin edememek bana pek cazip gelmiyor doğrusu. Sadece diğer alternatiften açık ara daha iyi işte."

Hasta bakım alanının girişinde, yerde yatan, diğerlerinden çok daha küçük ve çok daha eski bir termos vardı. Bir yanı açıktı, içindeki dar tüp görünüyordu. Diğer ucunda, bir levhada, Dr. James H. Bedford diye birinin, Güney Kaliforniya'dan buraya getirilip 1991 yılında daha modern bir mahfazaya taşınmadan önce ilk muhafaza edildiği termos olduğunu söyleyen bir levha asılıydı. California Üniversitesi'nde psikoloji hocası olan Bedford, kriyonik muhafazaya alınan ilk insandı. 1966 yılında bir kimyager, bir hekim ve Kaliforniya Kriyoni Cemiyeti'nin Başkanı olan Los Angeles'lı televizyon tamircisi Robert Nelson tarafından muhafaza altına alınmıştı.

Max, laf arasında, 1893 yılında doğduğundan, Bedford'un teknik olarak dünyanın en yaşlı insanı olduğunu söyledi. Hâlâ yaşadığını söylemenin biraz fazla olacağını söyledim, Max hiç de öyle olmadığını öne sürdü.

Bana hatırlattığı üzere, bu hastalar, yasal ölüm noktasının hemen ardından hayata döndürülmüş ve bedenleri daha çürümemişken kriyonik muhafazaya alınmışlardı. Kriyoninin temel önermesi, gerçek ölümün, kalbin atmayı bıraktığında değil, birkaç dakika sonra, bedenın hücre ve kimyasal yapıları, hiçbir teknolojinin orijinal hallerine döndüremeyeceği ölçüde bozduğunda gerçekleştiğiydi. Ve dolayısıyla kriyonik muhafazaya alınmış bu

cesetler, klasik standartlara göre vefat etmiş (yani ceset falan) değil, aksine, yaşam ve ölüm halleri arasında korunma altında tutulan, zamanın dışındaki bir halde ikamet eden insanlardı.

Bakım ünitesinin serinliğinde, tekno-ütopyacıların görünmez bedenleri ve bedenlerinden ayrılmış kafalarıyla çevrili dikilirken, Katoliklerin limbo kavramını düşündüm. Limbo, cennet veya cehennem değil, bir “askıya alınma” hali, İsa’nın dünyaya yeniden gelişiyse gereğince kurtarılmadan önce ölmüş ve söz konusu kurtuluş gününe kadar “ontolojik detant”ta beklemeye mecbur erdemli kimselerin ruhlarının bulunduğu haldi.

Ve orada, Sonoran Çölü’nde, paslanmaz çelik kaplar, kevlar duvarlar ve kurşungeçirmez camlarla korunan bu hastaların ruhlarının, geleceğin gelip onları kendi ölümlerinden kurtarsın diye iyimser bir öteleme halinde tutulduklarını düşündüm. Bu kadın ve adamların, bu beden ve kafaların, hayata dönmeyeceği neredeyse kesindi ama bu arafta kalışlarında, bu bekleyişlerinde esrarengiz bir kutsallık vardı. Bu depo (daha doğrusu kabir, modern yanılısamaların kabri) aynı zamanda kadim ve ilkel bir şeyin mahalliydi. Ne orada ne burada olan kutsal bir mekânda bulunduğumu hissettim.

Ama hayır, dedim, doğru değil çünkü Amerika Birleşik Devletleri denilen, belli bir yerdeydim. Burada, uçsuz bucaksız eski kolonileşme sınırlarında, sınırsız ulusal potansiyel ve bireysel tatmin vaat eden Amerikan dramının (Açık Kader’in* engin kan ve altın fantezisinin) sahnelendiği batıya yayılışın yerindeydim. Devasa gümüş kutularıyla, karmakarışık alet edevat sergisiyle içinde bulunduğum bu sahne, teknolojik dehanın ve kontrolün bu çılgınca debdebesi bana her an, geriye ölümün hep kol gezdiği eski Vahşi Batı çölünden başka bir şey bırakmadan toplanıp

---

19. yüzyılda ABD’de yerleşimcilerin batıya yayılmalarının kaderleri olduğuna yönelik yaygın inanışa verilen ad. (e.n.)

taşınabilecek bir bilimkurgu setiymiş gibi gelmeye başlamıştı.

Uzak gelecekten bir medeniyetin, keşif heyeti gönderip bu termosları çölün derinliklerinden kazıp çıkardığını, içlerinden çıkan kısmen korunmuş kalıntılara, bedenlere, sefalonlara mesafeli bir hayranlıkla baktıklarını, bu insanların kim olduğunu ve neye inandıklarını merak ettiklerini hayal ettim. Ben bu soruları nasıl yanıtlardım, diye düşündüm. Bilime inanıyorlarmış mı derdim? Geleceğe mi inanıyorlarmış derdim? Hiç yaşlanmayacaklarına mı? Hayat sigortalarına mı? Paranın gizemli gücüne mi? Kendilerine mi? Öyle ya da böyle Amerikalılar işte mi derdim?

Alcor hümanist bir misyonu olduğunu öne sürüyor: Bütün şirketler gibi, müşteri sayısını büyütme istiyorlar ama bu amaç, genel "ölümü yenme" amacıyla da teoride örtüşüyor. Yükselen dalgalar bütün gemileri kaldırır: fikir bu. Şirketin internet sitesinde, kriyonik bekletme sayesinde şu anda yaşayan herkesin ileride dirilmesini sağlamak için teknik düzeyde neye ihtiyaç duyulduğunu anlatan uzun bir makale var. "Herkes Nasıl Kriyonik Muhafaza Edilir?" adlı bu makaleyi, açık anahtarlı şifrelemenin mucidi, bilgisayar mühendisi Ralph Merkle yazmış. Merkle, Alcor'un insan canlandırma ilkesini "günümüzde canlı olan herkesin, tüm bireylerine maddi bolluk sunan bir dünyada sağlıklı ve uzun bir ömür sürdüğü bir gelecek görüşü" olarak tanımlıyor. Kesin bildiğimiz, diyor yazar, "teknolojik gelişmelerin, nihayetinde bu geleceği gerçek kılacağıdır."

Ortada çözülmesi gereken sorunlar olduğunu söyleyen yok değil. Tüm bu hastaları kriyonik muhafazaya almanın masrafı bir, depolamanın geometrisiye başka bir mesele: Yaşam kitabında bahsi geçen bütün bedenleri, yani herkesi nereye koyacağız? Hoş, bu durumda bedenlerden çok kafalardan bahsediyoruz aslında

çünkü yaşayan herkesin bedeninin muhafaza edilmesi, sorundan öte, kâbus olurdu. Merkle'ın makalesi bu güçlüğe çözüm olarak Çok Büyük Termoslar (ÇBT'ler) fikrini ortaya atıyor.

Yıllık küresel ölüm sayısı 55 milyon civarında, diyor Merkle makalesinde. Diyelim ki çapı altmış metre olan devasa bir silindir termos yaptık. Ortalama insan kafasının boyutları düşünüldüğünde, bu silindir rahatça 5,5 milyon sefalon alacaktır; bu durumda, bu ÇBT'lerden yılda on tane yapılsa ölümlerine çare bulunana kadar ölen herkesin kafası depolanabilir.

Bütün bunların elbette ciddi maliyeti olacaktır. ÇBT'lerin her birinin 113 milyon litrelik bir hacmi olacaktır ki bu da litre başı 10 sent civarında tutan sıvı nitrojen giderinin ÇBT başına 11 milyon dolar civarında olacağını gösteriyor. Ayrıca buharlaşma kaybı, yalıtım ve genel termos bakım masrafları da olacaktır ama dünya nüfusunun tamamını kriyonic muhafaza altına almanın nihai masrafı, kafa başına 24 ila 32 dolar arasında bütçe gerektirecektir ve bu, şaşırtıcı derecede uygun bir rakamdır. (Tam beden hastaları için bu rakamların sonuna bir sıfır eklemek gerek.)

Buradaki önemli husus, kriyoninin hem bir iş kolu hem de hepimizi bekleyen kaderden kaçınma taktiği olarak, en azından teoride ölçeklendirilebilir bir model olmasıdır.

Alcor, iyimserlerin cesetlerine ev sahipliği yapmak için kurulmuş bir yerdi, sessizliği ironilerle doluydu. En çok kafamı kurcalayan ironiyse Max'in içinde bulunduğu durum veya bu durumun, kafamda oluşturmada edemediğim resmiydi.

Yaşamını doğal durumumuzun sınırlarını aşma, insan hayatı ve potansiyelinin menzilini alabildiğine genişletme fikrine adanmış bir adamdan bahsediyoruz. İngiltere'den ayrılıp ABD'ye taşınmadan önce, daha yirmili yaşlarında, tutunamayan bir evrende var

olan her şeyin çözülmeye, düzensizliğe ve çöküşe doğru mey-
lettiğini öne süren entropi ilkesi karşısında Ekstropi Hareketi'ni
başlatmış bir adam bu. Kendini, "birey, organizasyon ve tür düze-
yinde ilerlememizin ve imkânlarımızın önündeki kısıtlamaları her
daim aşmaya" adanmış bir adam. Gençlik yıllarına mahsus radikal
bir kendini yeniden yaratma hamlesiyle Max O'Connor olan adını
Max More olarak değiştiren bir adam. Bir röportajında dediği gibi:
"Bu isim amacımın özünü ifade ediyordu sanki: her zaman iler-
leme, hiç durağan olmama. Her şeyde daha iyi olacaktım; daha
zeki, daha fit, daha sağlıklı olacaktım. Hep daha ileriye gitmemi
hatırlatacaktı bu isim bana." Gayet sarıh ve ısrarlı bir biçimde,
Nietzsche'ci kendini aşma ödevini benimsemiş bir adamdı bu.

Ama aynı adam, günlerini Phoenix'in banliyölerinden birinde,
bir tür sanayi bölgesinde, küçük bir ofiste, ölümlerin arasında geçi-
riyordu. Umut eken bir adamdı, orası öyle ama öte yandan da bir
beden işlemcisi, bir ceset bekçisiydi: Üst düzey bir nekrokrattı.

Kısa süre önce yayımlanan, Natasha'yla beraber editörlüğünü
üstlendiği *The Transhumanist Reader* isimli antolojinin önsözünde
şunları yazmıştı: "'İnsan-sonrası'na dönüşmek, 'insanlık hali-
nin' daha az arzu edilen vasıflarını tanımlayan sınırları aşmak
demektir. 'İnsan-sonrası' varlıklar artık hastalıktan, yaşlanma-
dan ve ölümün kaçınılmazlığından mustarip olmayacaklar."

Max'in geleceğin teknolojilerinin bizleri insani kusurlarımız-
dan kurtaracağına inancı, neredeyse doğuştan gelme bir iyim-
serlikten kaynaklanıyordu. (Doğduğu hastanenin koğuşundaki

Bilemiyorum bu söyleyeceğimin bir kıymeti var mı ama o zamanlar,
1990 yılında Ekstropi Hareketi'nin dergisi *Extropy*'ye verdiği bir röportaj-
da ismini değiştirme nedenini başka şekilde açıklamıştı: "'Max O'Connor'
değilim artık. Adımı 'Max More' olarak değiştirdim; amacım İrlanda'yla
kültürel bağımın kurtulmak (İrlanda, geleceğe yönelmekten çok geri
kalmışlığı çağırıştırıyor) ve adımın Ekstropicilerin DAHA ÇOK YAŞAM,
DAHA ÇOK ZEKÂ, DAHA ÇOK ÖZGÜRLÜK arzusunu yansıtması."

en ağır bebek olduğu için annesi ona “en büyük” anlamına gelen Maximilian adını koymuştu.) Sanki transhümanist bir genle doğduğunu düşünüyordu. Aşkınlığa karşı beslediği bu açıklık, bu kendini aşma hasreti, kendini bildi bileli hep onunlaydı.

İngiltere’nin güneybatısındaki liman kenti Bristol’da büyüyen Max, uzaya, diğer dünyalarda koloni kurma fikrine hayrandı. “Beş yaşındayken,” dedi, “Apollo’nun aya inmesini izledim. Kafayı buna takanlardan biriydim. Daha sonra bütün inişleri seyrettim. Bu gezegenden gitme fikrine bayılmışım.” 1970’li yılların büyük bir kısmında İngiltere’de gösterimde olan, telepati, telekinezi, ışınlanma gibi olağanüstü yetileri sayesinde adeta insan evriminin öncü muhafızları olan bir grup ergenin maceralarını anlatan çocuk dizisi *The Tomorrow People*’ın müptelasıymış. Dizide dünyayı kurtaran çocukların maceralarına, kullanılmayan bir metro istasyonunda bulunan TIM adlı bir yapay zekâ eşlik ediyordu. Max, Bristol’ın kitapçılarının ve kütüphanelerinin bilimkurgu bölümlerine musallat olmuş, bir sürü de süper kahraman çizgi romanı okumuş. Bu çizgi romanlar, insan geleceğinin imkânlarını anlamasında belirleyici bir rol üstlenmiş. (Stan Lee’nin, teknoloji sayesinde geliştirilmiş insan bedenini çok iyi betimleyen *Demir Adam* çizgi romanının bunlar arasında özel bir yeri varmış.)

On veya on bir yaşında, insan geliştirme yöntemlerine karşı daha o yaşlarda beslediği ilgi, Gül-Haçlılar’ın’ esrarengiz gizemlerine merak salmasını sağlamış. On üç yaşına geldiğinde, Yahudi Kabala mistisizmine kaymış ilgisi. Diğer açılardan epey muhafazakâr olan yatılı okulunda Latince öğretmeni Transandantal Meditasyon dersleri veriyormuş ve Max, bu dersleri alan iki çocuktan biriymiş. Ama kısa sürede, meditasyona uygun olmadığını, durağanlığa ve sabra gelemediğini görmüş.

Ergenliğin ortalarında, dediğine göre, eleştirel düşünce yetileri geliyor, ergenliğin ilk yıllarının ezoterik hayranlıklarından uzaklaşıyor. Robert Shea ve Robert Anton Wilson'ın *The Illuminatus!* üçlemesini okuyarak liberterliği keşfetmiş ve bu, o zamandan beri düşüncelerinin dayanaklarından biri olmayı sürdürüyormuş (her ne kadar kitapların liberterliği ve Rand'çı görüşleri ele almasının amacı onlarla dalga geçmek olsa da). Kriyoniye de yine ilk Wilson sayesinde öğrenmiş. *Cosmic Trigger I: Final Secret of the Illuminati* isimli kitapta Wilson, San Francisco'da çalıştığı giysi dükkânındaki soygunda dövülerek öldürülen kızı Luna'nın kafasını dondurarak muhafaza etmeye karar verdiği yazmıştı.

The Illuminatus! kitaplarını okuduktan sonra katıldığı Liberter İttifak isimli grup aracılığıyla, uzayda koloniler kurma ve insan zekâsını geliştirme gibi şeylerle ilgilenen kişilerle arkadaşlık kurmuş. Kriyoni, yeni tanıştığı bu insanlar arasında popüler bir konuymuş; böylece bu fikrin bayraktarlarından biri olmaya başlamış. 1986 yılında, Oxford'da iktisat öğrencisiyken, Kaliforniya'daki Riverside'da, Alcor'un ilk merkezinde altı haftalık, bir çeşit keşif grubuna katılmış. İngiltere'ye döndüğünde, ABD dışındaki ilk kriyoni cemiyetinin kurulmasına yardım etmiş.

1987 yılında, Oxford'dan mezun olduktan sonra, Los Angeles'a taşınıp Southern California Üniversitesi'nde (USC) felsefe doktorası eğitimine başlamış. Tezinde, ölümün tabiatını ve benliğin zamanda sürekliliğini incelemiş. Bu eser, şüphesiz kriyoni ve yaşam uzatmaya karşı beslediği ilgiden esinlenmiş ama ne zaman bu meseleleri doğrudan danışmanıya konuşmaya kalksa kadın bariz bir biçimde rahatsız oluyormuş.

"Ona bunların işe yaramayacağını mı düşündüğünü sordum," dedi Max.

Artık hasta bakım alanındaki dehlize bakan, geniş, kurşungeçirmez camın karşısındaki oval toplantı masasında oturuyorduk.

"Felsefi itirazları mı vardı, yaşama geri dönen veya zihni yüklenen kişinin kendisi olmaktan çıkacağını mı düşünüyordu, bilmek istiyordum. 'Yok, ' diyordu. Ben de 'E, o halde sorun ne?' diye soruyordum. O da 'Bunların hepsi o kadar iğrenç ki!' diye yanıt veriyordu."

Bunları anlatırken deri koltukta öne doğru eğildi ve yüzünün gerilen kaslarında bir anlığına eski bir hüsrân kendini gösterdi.

"Buna ne diyeceğini bilemiyor insan," dedi. "Tam olarak neye göre iğrenç? Azar azar bakterilere ve kurtlara yem olsun diye bedenini toprağın altına koymaları daha mı iyi?"

Kafasını salladı, ellerini Stoacılar mahsus müsamaha edasıyla iki yana açtı. Bütün bu tikslenme meselesi, dedi, ciddi bir sorun. ABD Başkanı'nın Biyoetik Konseyi'nin eski yöneticisi Leon Kass'ın *Beyond Therapy* diye bir kitap yazdığından bahsetti. Kitap esasen transhümanizme karşı çıkan uzun bir argümandı.

"Kass çıkıp 'Tiksinmenin Bilgeliği' diye bir fikir ortaya atmış," dedi Max. "Neymiş, bir şey ona yanlış geliyorsa o zaman yanlışmış. Sınırlarımızın ötesine geçmekten korkmayı salık veren bütün o mitler yüzünden, insanların böyle içgüdüsel tepkileri oluyor: Babil Kulesi, Prometheus'un tanrılardan ateşi çalması ve karaciğerinin bir kartala yedirilmesi. Ama insanlar gelecekte olacağı söylenen şeylere olumsuz gözle bakma eğilimindedir. Gerçekleştiğindeyse kabullenirler."

USC'de ilk yıllarında Tom Bell adında genç bir hukuk öğrencisiyle tanışmış. O da yaşam uzatma, zekânın artırılması ve nanoteknoloji gibi konularda Max'in aşırı iyimserliğini paylaşan, kafa dengi bir libertermiş. Birlikte *Extropy: The Journal of Transhumanist Thought*'u (*Ekstropi: Transhümanist Düşünce Dergisi*) çıkarmaya başlamışlar. Kısa süre sonra da Ekstropi Enstitüsü isimli bir STK kurmuşlar. Max, genelde transhümanist hareketin öncüsü olarak görülen Ekstropi hareketiyle daha yakından ilişkili olmakla

birlikte, dediğine göre bu ismi bulan Bell'miş. O günlerde, T. O. Morrow' adını kullanıyormuş ama 1990'lardan itibaren, dinamizmini o kadar göze sokmayan Tom W. Bell adına geçmiş.

Max, 1990 yılında yazdığı ("Sınırsız Genişleme," "Kendini Dönüştürme," "Dinamik İyimserlik," "Zeki Teknoloji" ve "Kendiliğinden Düzen" gibi hareketin ilkelerini ortaya koyan) "Ekstropi İlkeleri" isimli bir belgenin, "transhümanizmin ilk kapsamlı ve açık bildirisi" olduğunu söyledi. Ekstropi Enstitüsü 2000'li yılların ortalarına kadar ayakta kalmış, sonrasında, o zamanlar en azından fikir olarak, resmi kurumsal çatı işlevi gören Max'in eşi Natasha Vita-More'un başkanlık ettiği Humanity Plus (Artı İnsanlık) isimli bir grubun altında yer alan transhümanist harekete az çok dâhil olmuştu.

Max ile Natasha 1990'larda, yemekli bir davette tanışmışlar. Partinin ev sahibi 1960'ların asit gurusu, yaşamının son yıllarındaysa kriyoni ve yaşam uzatmanın yılmaz savunucusu olan Timothy Leary'ydi." Natasha'nın Max'ten on beş yaş büyük olmasına ve hâlâ FM-2030'la beraber olmasına rağmen ikisinin arasında hemen bir çekim ve entelektüel bir bağ oluşmuş. Altı ay sonra, FM-2030'la ilişkisi nihayet bittiğinde, Natasha, Max'i Los Angeles yerel televizyonunda yaptığı bir programa davet etmiş ve çıkmaya başlamışlar.

İng. Tomorrow: Yarın. (e.n.)

" 1970'li yıllarda uyuşturucuyla ilgili bir dizi suçtan hapiste yattığı esnada Leary, sık SMI²LE (Uzaya Göç, Zekâda Artış, Yaşam Uzatma) başlığı altında bir dizi fütürist ilke geliştirmişti. Uzun süredir Alcor üyesiydi, birkaç kez derneğin yıllık hindi rostosu davetine ev sahipliği yapacak kadar aktifti ama malum ayarlamaları yapma zamanı geldiğinde, daha ilgi çekici bir opsiyonu tercih etti ve küllerini uzaya savurttu. Bu hâlâ kriyoni cemaatinde tatsız bir mevzudur ve ciddi bir trajedi sayılır. Düşününce, ölümsüzlüğe inananların bakış açısına göre oldukça tutarlı bir duruş aslında. *Extropy* dergisinin 1996 yılında basılmış sayılarından birinde, Max ve Natasha, Leary'nin bu kararını, üzücü bir biçimde "ölümü savunan" ideolojiye teslimiyet olarak değerlendirir.

Natasha'yı Max'le beraber yaşadıkları şık minimalist evde ziyaret ettim. Oscar adında tatlı ama sanki biraz fazla sırnaşık bir golden-doodle köpekleri vardı. Oscar yaşılanıyordu ama kısa süre önce evcil hayvanlara özel bir kriyonik muhafaza poliçesi-nin sahip olmuştu. Vardığımda, Natasha aceleyle müsli ve mey-veden ibaret kahvaltısını ediyordu. Sabahın erken saatlerinde, Tempe'de özel Advancing Technology Üniversitesi'nde fütürizm üzerine ders vermiş, eve yeni dönmüştü.

Altmış beş yaşında, tavırları sıcak ile ihtiyatlı arasında gidip gelen, ağırbaşlı ve zarif biriydi; sert havalı güzelliği, geçip giden zaman karşısında oldukça iyi korunmuştu. Max'le evliliğini, bir-birini tamamlayan karşıtların birliği olarak tanımlıyordu: Analitik ile sanatsalın, akademisyenle sosyetenin senteziydi. Max'in İngiliz oluşundan, Oxford lisansından, ondan on beş yaş küçük oluşundan bahsetti durdu.

"Farklı nesilleriz biz," dedi, "çok farklı dünyalardan geliyoruz."

Natasha, 1970'leri ve 1980'leri, öncü sanat ve bağımsız sinema dünyaları arasında gidip gelerek geçirmişti. Sunset Bulvarı'nda performans sanatlarının icra edildiği bir gece kulübü işletmiş, *The Hollywood Reporter*'da yazılar yazmış, bir süre Francis Ford Coppola'yla çalışmıştı. Ayrıca, dediğine göre, o yıllarda Werner Herzog ve Bernardo Bertolucci gibi şöhretlerle tanışmıştı.

Yaşamının bu dönemini, her kesimden insana, türlü türlü felsefeye değinerek uzun uzun, daldan dala atlayarak tekrarlar halinde anlatıyordu. Beyni, bedeni yedeklemekten bahsetti. Etin zayıflığından, teknolojinin gücünden bahsetti. Mistik, cam gibi insanın içine işleyen bir yanı vardı; hem orada hem değil gibiydi: Sanki çoktan uzak gelecekte bir yerlerden konuşuyordu.

Max gibi, onun adı da harekete kendini ne kadar adadığı-nın, kendine vaadinin izlerini soyunda bir nişan gibi taşımasını

sağlıyordu. Vita-More. Daha çok yaşam.

Dediğine göre, otuzlu yaşlarının başında, dehşetle, bedeninin kırılğanlığıyla karşı karşıya kalmış ve o günden sonra teknoloji ve ölüm üzerine ciddi ciddi düşünmeye başlamış. 1981 yılında, dış gebelik yaşamış ve bebeğini kaybetmiş. Onu kanlar içerisinde yerde yatarken bulmuş, hemen hastaneye götürmüşler; birkaç dakika geç kalsalar çoktan ölmüş olacaktı. Şimdi transhümanizme giden kişisel güzergâhını anlatırken sık sık insan bedeninin çelimsiz ve kalles bir mekanizma olduğunu, hepimizin tek tek bedene kısıлып kalmış, kanayan, ölümün izini taşıyan varlıklar olduğumuzu ta içinde hissettiği o ana dönüyormuş.

“İnsanlar Kuzey Kore gibi hükümetin her şeyi sıkı sıkıya kontrol ettiği bir yerde yaşayıp da özgür düşünmenin nasıl mümkün olduğunu soruyorlar,” dedi. “Öte yandan, bizim kim olduğumuz da bu gizli, bilinmez şeyle, bedenle sınırlı. Hastalığımın sonra, olaylara farklı bakmaya başladım. İnsanı geliştirme yöntemleri, kendimizi hastalıkların ve ölümlülüğün bu tiranca hücumundan nasıl kurtarabileceğimiz ilgimi çeker oldu.”

Zihin yükleme üzerine bir denemede Max, yeterince uzun yaşarsa “fiziksel bedenini hem fiziksel hem sanal bir dizi bedenle değiştirme” niyetinden bahsetmişti. Geleceğin bu araçlarının neye benzeyeceği veya nasıl işlev göreceği sorusu ortada duruyordu ama olası bir yanıt Natasha’nın Primo İnsan-Sonrası projesinde olabilirdi. Giyilebilir teknolojiler mantığının bir tür saçma olana indirgenmesi denebilecek “Değişik Beden Tasarısı” dediği projenin şablonuydu bu. Bu şablona göre, insan formunun yerini insan biçiminde gösterişli bir alet alacaktı. “Daha güçlü, daha dayanıklı ve daha esnek... Performans kapasitesi daha yüksek ve modern bir tarza sahip bir bedendi” bu. Substrattan* bağımsız bir zihin, bu forma yüklenecek ve onu kontrol edecekti.

Alt madde, alt özdek. Beyin, zihnin substratıdır. (e.n.)

Etsiz geleceğe dair prototipi, kendi zihni ve Max'inki de dâhil, bütün insanların zihinsel içeriğinin gün gelip yükleneceği forma dair fikri buydu. Alcor'daki termosların içinde yer alan bedenlerinden ayrılmış kafaların, dünyaya dönmeyi bekler halde soğukta depolanan bu insan yaşamlarının içeriği bu forma yüklenecekti. Natasha'ya göre yaşama geri dönmek için yolu, nanoteknolojik depolama sistemiyle anında verileri oynatabilen ve geri bildirim sunan, yüksek çıktı sağlayan çelişki detektörlerine sahip bu parlak antrobottu.

Peki, Natasha'nın hayalini kurduğu bu tamamen mekanize beden, bu nüfuz edilemez teknolojik kabuk aynı zamanda bir düş otoportresi, kendi çelimsizliğini ve ölümlülüğünü inkâr etmenin yaratıcı bir yolu değil miydi?

"Bu beden başarısız olursa," dedi, "bir başkasına sahip olmayız. Her an ölebilirsin ve bu, gereksiz ve kabul edilemez bir şey. Bir transhümanist olarak, ölümden hoşlanmıyorum. Ona karşı sabrım yok, beni öfkeliyor. Ölümlü olduğumuzdan, ölüm ensemizden düşmediğinden nevrotik bir türüz."

Karşı çıkamadım. Bu durum hep kabul edilemez olagelmiş, hep kendimize yabancılaşmamıza neden olmuştu. Natasha'yla konuşurken, transhümanizmin beni neden bu kadar rahatsız ettiğini fark ettim. Hepimizin bedende kapana kısılmış olduğumuzu, kanadığımızı, ölümün izini taşıdığımızı iddia eden bu önermenin haklılık payı vardı. Teknolojinin bizleri kurtarabileceği, bu halden çıkarabileceği vaadinin tuhaflığı vardı bir de. Bunlar birbiriyle hem uyum içindeydi hem de çelişiyordu.

Bütün bu öneriler, kriyotik muhafaza, zihinle kumanda edilen avatarlar, hepsi teknolojiye karşı beslenen umutla ölümün uyandırdığı dehşet arasındaki gerçekdışı eşikte geziniyordu. Bunlara bel bağladığımı düşünemiyordum. Hoş, yaşamımı geçirdiğim dünyaya, mümkün görünmeyen teknolojileriyle, kitlesel

sanrılara, inanmamazlığın hoyratça askıya alınmasına, hayal bile edilemez yeniliklere ve vahşetlere dayalı ekonomileri ve sistemleriyle bu sözde gerçek dünyaya da bel bağlayamıyordum. Bana kalsa bunların hiçbirisi biraz olsun makul değildi ama içinde bulunduğumuz durum buydu.

Phoenix Havaalanı'nda San Francisco uçağına binmek için çıkış kapısında oturmuş beklerken bunları düşünüyordum. Dublin uçuşu sonrası sersemliğim hâlâ geçmemişti; hâlâ kendimi yarı gerçekdışı, hafiften yerinden edilmiş gibi hissediyordum. Teknolojinin kendisi, diye düşündüm, bedensizleşme stratejisi değil mi zaten? Bütün bunlar, sosyal medya, internet, hava seyahati, uzay yarışları, telgraf, demiryolu, tekerleğin icadı, eskiden beri var olan, kendimizin, bedenlerimizin, uzay-zamanda tuttuğumuz yerin dışına çıkma özleminin bir yansıması değil mi?

Max ve Natasha'yla sohbetlerimin, kriyonik muhafaza altındaki bedenler arasında geçirdiğim saatlerin sonucunda aklıma düşen, bunlar ve San Francisco'da buluşmaya gittiğim, amacı bizzat doğayı tahtından indirmek olan adamdı. Alcor'daki sefa-lonların umutla bekledikleri geleceğı inşa etmeyi, insan zihinlerini makinelere yüklemeyi kendine iş edinmiş bir sinirbilimciyi görmeye gidiyordum.

Bir Kez Doğadan Çıkmayagörelim

ŞÖYLE: AMELİYAT MASASINDA yatıyorsunuz; bilinciniz tamamen yerinde ama hiçbir şey hissetmiyor, hareket edemiyorsunuz. İnsansı bir makine yanı başınızda belirip törensel resmîlikte bir edayla işe girişiyor. Makine bir iki hızlı hareketle kafatasınızın arkasından büyük bir kemik parçası alıyor, daha sonra örümceğin bacaklarını andıran incecik ve hassas parmaklarıyla beyninizin yapışkan yüzeyine yaklaşıyor. Bu noktada, prosedürle ilgili kuruntuya kapılmaya başlayabilirsiniz. Bu kuruntuları mümkünse bir yana bırakın. Süreç çoktan başladı bile, bu aşamadan sonra geri dönüş yok.

Robot parmaklar, yüksek çözünürlüklü mikroskopik reseptörleriyle beyninizin kimyasal yapısını tarıyor; elde ettikleri veriler, ameliyat masasının diğer yanındaki güçlü bilgisayara aktarılıyor. Şimdi parmaklar beyninizin daha da içlerine ilerliyor, derinlerdeki nöronları tarıyor, sonsuz karmaşık bağlantılarının üç boyutlu bir haritasını çıkarıyor, bir yandan da olup bitenleri bilgisayar donanımında modellendirmek için kod yazıyor. İş ilerledikçe, bu kadar hassas ve dikkatli olmayan başka bir mekanik uzantı, taranmış malzemeyi alıp biyolojik atık mahfazasına koyuyor.

Artık bu malzemeye ihtiyacınız olmayacak.

Derken artık bedeninizde olmadığınızı fark ediyorsunuz. Üzüntüyle, dehşetle veya mesafeli bir merakla, ameliyat masasındaki bedenin gitgide azalan kasılmalarını, artık devamı üretilmeyecek olan etin son beyhude çırpınışlarını izliyorsunuz.

Hayvan hayatı sona erdi. Makine hayatı başladı.

Carnegie Mellon Üniversitesi'nde bilişsel robotik alanında çalışan Hans Moravec'in, *Mind Children: The Future of Robot and Human Intelligence* [Zihin Çocukları: Robot ve İnsan Zekâsının Geleceği] isimli kitabında özetlediği senaryo aşağı yukarı böyle. Moravec, insan türünün geleceğinde, biyolojik bedenlerin bu tür prosedürlerle kitlesel ölçekte terk edilışinin yattığına inanıyor. Bu, pek çok transhümanistin paylaştığı bir görüş. Zihin yükleme fikrinin yılmaz savunucularından Ray Kurzweil bunlardan biri. *İnsanlık 2.0* isimli kitabında şunları söylüyor: "İnsan beyninin elektronik bir sistemde işleyen bir emülasyonu," biyolojik beyinlerimizden çok daha hızlı çalışacaktır. İnsan beyni, muazzam bir paralel işlem yürütme avantajına sahip olsa da (hepsi eşzamanlı işleme potansiyeline sahip yüz trilyon nöronlar arası bağlantıdan bahsediyoruz) bağlantıların sıfırlanma süresi, çağdaş elektroniğe kıyasla son derece yavaştır." Dediğine göre, böylesi bir emülasyonu işletmek için gereken teknolojiler (yeterli güce ve belleğe sahip bilgisayarlar ve yeterince ilerlemiş beyin tarama teknikleri) 2030'ların başına kadar elimizin altında olacak.

Elbette öyle yenilir yutulur bir iddia değil bu. Mevzu sadece insan ömrünün ciddi oranda uzaması değil: Bilişsel kapasiteler de ciddi oranda artacak. Benliğin bitmez kopyalarından ve tekrarlarından bahsediyoruz. Böyle bir işleminden geçtiğinizde

---

* Emülasyon (Öykünme): Bir bilgisayar sisteminin herhangi bir bilgisayar ortamında, yazılımlar vasıtasıyla taklit edilmesi, çalıştırılması. (Simülasyon [benzeşim] ile karıştırılmamalıdır.) (e.n.)

sınırsız olasılıklara sahip bir varlık (anlamalı bir şekilde var olmak diyebileceğiniz sınıra kadar) olacaksınız.

Bu bedensiz zihin kavramının transhümanizmin köşe taşlarından biri olduğunu biliyordum. Bu nihai doğadan kopma ediminin aslında hareketin en yüce ideali olduğunu, bütün bu bedenlerin ve kafaların Alcor'un devasa termoslarında bu gelecek için korunduğunu biliyordum. Ama bu kavramın, bir spekülyasyondan ibaret olduğunu, bilimkurgu romanlarında, teknolojik fütürist polemiklerde, felsefi düşünce deneylerinde kaldığını sanıyordum.

Derken Randal Koene adında bir adamla tanıştım.

Bay Area'da düzenlenen bir transhümanizm konferansında Randal'a takdim edildim. Konferansta konuşmacı değildi, konuyla ilgilendiği için gelmişti. Kırklı yaşlarının başında, neşeli ama vakur bir adamdı; ana dili İngilizce olmayıp epeydir dile hâkim olanlara mahsus titiz, kesik kesik bir konuşması vardı. Çok uzun konuşmadık ve itiraf edeyim, tam olarak ne yaptığını anlamadım. Ayrılırken, bana kartını uzattı ama anca o akşamın geç saatlerinde, San Francisco'nun Mission semtinde kiraladığım daireye geçtiğimde kartı cüzdanımdan çıkarıp doğru düzgün inceleyebildim. Kartta, ekranunda stilize bir beyin görüntüsü olan bir dizüstü bilgisayar illüstrasyonu kullanılmıştı. Hemen altında, dikkat çeken gizemli bir mesaj vardı: "Carboncopies: Substrattan Bağımsız Zihne' Gerçekçi Yollar. Randal A. Koene, Kurucu."

Dizüstü bilgisayarına uzanıp Carboncopies'in internet sitesine girdim ve "sinir dokusu ve tüm beyin üzerinde tersine mühendisliği iletme, Tam Beyin Emülasyonu ve zihnin işlevlerini kopyalayan nöroprotezler geliştirerek Substrattan Bağımsız Zihin dediğimiz şeyi yaratmayı hedefleyen, kâr amacı gütmeyen

bir organizasyon" olduğunu öğrendim. Bu son terimin, "biyolojik beynin yanı sıra pek çok farklı işlevsel alt yapıda (substratta) zihnin ve deneyimin kişiye özel işlevlerini idame ettirebilme amacı" taşıdığını okudum. Dediğine göre bu, "platformdan bağımsız bir kodun pek çok farklı işlem platformunda derlenebilmesi ve çalıştırılabilmesine benzer" bir süreçti.

Belli ki farkına bile varmadan, Anders, Max ve Natasha'nın bahsettiği, Ray Kurzweil'in *İnsanlık 2.0* adlı kitabında özetlediği beyin yükleme senaryosunu gerçekleştirmek için aktif çaba gösteren biriyle tanışmıştım. Ve bu biri, daha fazla tanımam gereken biriydi.

Randal Koene, cana yakın, bilerek ve dikkatle konuşan bir adamdı. Bu kadar korkutucu bir zekâyâ sahip, bilgisayarlısal nörobilim gibi nadir bir alanda çalışan biri için konuşması insanı alışılmadık biçimde kendine çekiyordu. Öyle ki yanındayken sık sık, yaptığı işin düşünülmesi neredeyse imkânsız sonuçlarını, bana açıkladığı şeylerin derin metafizik tuhaflıklarını bir an unutacak gibi oluyordum. Arada (eski karısıyla mutlu mesut sürdürdüğü arkadaşlığı veya Avrupa ve ABD bilim toplulukları arasındaki kültürel farklar gibi) yüzeysel bir meseleden bahsettiğinde çalışmasının, amaçladığı sonuçları elde edecek olursa *Homo sapiens*'in evriminden beri başımıza gelen en mühim şey olacağı düşünüyordu aklıma. Bulunduğum yerden bakıldığında bunun gerçekleşmesi pek ihtimal dâhilinde değildi ama bilim tarihinin pek ihtimal dâhilinde olmayan zaferlerden ibaret olduğunu anımsatıyordum kendime.

Baharın ilk günlerinde bir akşam Randal, North Bay'de yaşadığı ve çalıştığı, etrafında tavşanların gezindiği kiralık çiftlik evinden kalkıp Columbus Bulvarı'ndaki bir Arjantin lokantasında

yemek yemek için benimle buluşmaya San Francisco'ya geldi. (Tasadüfen mönüde "Yarım Tavşan" denilen bir yemek vardı; Randal'ın ilgisini çekti ama eve dönüp arazisini paylaştığı *bütün* tavşanların bakışlarını üzerinde hissedeceğini bildiğinden, gönül rahatlığıyla zevk alamayacağını düşündü. Tavuk yedi.) Göz alıcı, açık yeşil, yaprak desenli ve mandarin yakalı Nehru ceketi dışında, tepeden tırnağa siyahlara bürünmüş, siyah gömlek, siyah kargo pantolon ve siyah ayakkabılar giymişti. Kılığı ona, kendini felaketler karşısında hayatını idame ettirmeye adanmış bir mistik görünümü veriyordu. Elbette bu olduğu şeyden çok uzak, aldatıcı bir izlenimdi.

Hafif aksanı, Hollanda çıktı. Randal, Groningen'de doğmuş, çocukluğunun ilk yıllarının büyük bir kısmını Haarlem'de geçirmişti. Babası parçacık fizikçisiydi, sık sık taşınmışlardı ve nükleer deneylerin yapıldığı bir tesisten diğerine babasını takip ederken iki yıl Winnipeg'de de yaşamıştı.

Şimdiyse çocuk görünümlü, kırk üç yaşında bir adamdı; sadece son beş yıldır Kaliforniya'da yaşamasına karşın burayı evi ya da göçebe hayatında karşılaştığı eve en yakın yer olarak görüyordu. Bunun büyük ölçüde sebebi, Silikon Vadisi'nden çevreye yayılan, oldum olası radikal fikirlerden yana epey zengin olan Bay Area'nın tamamını saran tekno-ilericilik kültürüydü. Dediğine göre, işini birilerine açıklamayalı çok olmuştu; bunu yaptığında insanlar anlamadıkları bir şaka yapıyormuş gibi davranıyor veya konuşmanın ortasında çekip gidiyorlardı.

Oysa Randal espri falan yapmıyordu. Son otuz yıldır yaşamını, insanların zihinlerini, geleneksel koşullar altında içine gömülü oldukları maddi (etten, kandan, nöronlardan oluşmuş) dokudan çekip çıkarma ideale adanmıştı. Ve bu, sinirbilimleri okurken ilgisini çekmeye başlayan bir fikir de değildi. On üç yaşından beri yaşamını şekillendiren bir takıntıydı.

Sonunda başarıya ulaşırsa zihin yükleme projesinin, dijital olarak kopyalanmış benliğin ölümsüz olmasını sağlayacak olması, her şeyiyle spekülâtif olan bu alanın esas meselelerinden biriydi elbette ama Randal'ın (en azından bir amaç olarak) özellikle uğraştığı şey bu değildi. Dediğine göre, zihin yüklemeyle ilgilenmesinin nedeni, yaratıcılığın sınırlarının kafasını kurcalaması, yapmak ve deneyimlemek istediği onca şey varken, bu projeleri gerçekleştirmek için ne kadar az zamanı olduğunun endişeyle farkında olmasıydı.

"Sorunları kafamda, bir bilgisayar gibi optimize edemiyordum," dedi birasından bir yudum alırken ve devam etti: "Bin yıl bir sorun üzerine çalışamaz hatta en yakınımızdaki yıldız sisteme bile gidemezdim çünkü o zamana kadar çoktan ölmüş olur-dum. Çok kısıtlama vardı ve hepsinin beyinden kaynaklandığını fark ettim. İnsan beyninin geliştirilmesi gerektiği açıktı."

Randal, insan beyninin temel sorununu bilgisayarımsal ifadelerle düşünmeye ergenliğinde başlamıştı: İnsan beyni, bilgisayar gibi okunabilir ve yeniden yazılabilir değildi. Kod satırlarında yapılabildiği gibi, içine girilip geliştirilemiyor, daha verimli çalışması sağlanamıyordu. Nöron, bir bilgisayar işlemcisi gibi hızlandıramıyordu.

O günlerde, Arthur C. Clarke'ın *Şehir ve Yıldızlar* isimli kitabını okumuş. Günümüzden bir milyar yıl sonrasında geçen romanda, dışa kapalı Diaspar şehri, süperzeki bir Merkezi Bilgisayar tarafından yönetilmektedir. Bu bilgisayar, şehrin insan-sonrası yurttaşlarına bedenler yapar ve zihinlerini, öldükten sonra bir gün yeniden cisim kazandırmak üzere hafıza bankalarında depolar. Bu insanları veriye indirgeme fikri Randal'a hiç de mantıksız gelmemiş ve kendine, bu konuda çalışmaktan onu alıkoyacak hiçbir şey bulamamış. Ebeveyni de bu tuhaf ilgisini teşvik edince insan zihinlerini donarımında muhafaza etmenin bilimsel olarak

gerçekleştirilme ihtimali, akşam yemeklerinde düzenli olarak konuştukları meselelerden biri haline gelmiş.

O zamanlar yeni yeni ortaya çıkan, biyoloji yerine matematik ve fizik gibi alanlardan gelen akademisyenlerin yöneldiği bilgisayarlı sinirbilimleri disiplini, zihni haritalandırma ve yükleme sorununa en ümit vaat eden yaklaşımı sunuyor gibiydi. Ancak bu alanla ilgilenen, birbirleriyle gevşek bağlara sahip bir grup insanla ancak 1990'ların ortasında interneti kullanmaya başladıktan sonra tanışacaktı.

McGill Üniversitesi'nde bilgisayarlı sinirbilimleri alanında doktora öğrencisi olan Randal, hayalperest veya tuhaf biri olarak görülmekten korktuğundan başlarda neden bu alanda çalıştığını kimseye söylememiş.

"Öyle sakladığım yoktu," dedi. "Ama laboratuvar laboratuvar gezip millete, insan zihnini bilgisayara yüklemek istediğimi de söylemiyordum. Mesela belleğin kodlanması gibi ilgili alanlarda diğerleriyle birlikte çalışıyor, bir yandan bunun tam beyin emülasyonuna giden yolda ne şekilde kullanılabileceğini düşünüyordum."

Peter Thiel'in finanse ettiği, gen dizilimi ve nanoteknoloji start-up'ı Halcyon Molecular'da bir müddet çalıştıktan sonra, Bay Area'da kalıp uzun zamandır yoluna baş koyduğu amaç üzerine çalışmak için kendi kâr amacı gütmeyen şirketini kurmuştu. Carboncopies'i, substrattan bağımsız zihinlerin gelişimi için elzem olan pek çok alandan araştırmacının çalışmasını (nanoteknoloji, yapay zekâ, beyin görüntüleme, bilişsel psikoloji, biyoteknoloji) paylaşılarak, amaca ne şekilde katkıda bulunabileceklerini tartıştığı bir tür toplanma noktası olarak görüyordu. Her ne kadar yukarıdan aşağıya doğru işleyen bir otorite konumunda olmasa da bütün bu süreçte rolünün aslen yöneticilik olduğunu düşünüyordu.

“Bir sürü telefon konuşması yapıyorum,” dedi. “Doktora mezunu veya araştırma görevlisi çalıştırmıyorum yanımda. Benimle çalışanlar meslektaşlarım, bana pek çok kaynaktan bilgi sunan insanlar.”

Randal’ın akademik dünya dışında çalışma kararının nedeni, daha başında bu işin peşinde koşma nedeniyle aynıydı: kaygıyla, günlerinin az kaldığının, giderek de azaldıklarının farkında olması. Üniversite yolundan gitse, en azından kadro alana kadar, zamanının büyük bir kısmını esas girişimine en iyi ihtimalle kıyısından yaklaşan projelerde geçirmek zorunda kalacaktı. Bir bilim insanı için zor bir yol seçmiş, bir özel sermayeden diğerine taşınarak aldığı küçük desteklerle yaşamış ve çalışmıştı. Ancak Silikon Vadisi’nin radikal tekno-iyimserlik kültürü ona dayanak sağlamış, bu kültürel bağlamın vahşi hırsların peşinden koşmayı salık veren etiğinde kendine ait bir yer bulan bu projeyi destekleyen finansal bir kaynak olmuştu. Orada bir yerlerde, insan zihninin bilgisayarlara yüklenebildiği bir geleceği bilfiil isteyen, bunu para harcanarak, “yıkıcı inovasyon”la çözülmesi gereken bir sorun olarak gören zengin ve muteber insanlar vardı.

Onlardanbiri, otuz dört yaşındaki Rusteknoloji multimilyoneri ve amacı “bireyin kişiliğini, daha gelişmiş biyolojik olmayan bir taşıyıcıya aktaracak ve yaşamı, ölümsüzlüğü de içerecek noktaya uzatacak teknolojileri yaratmak” olan 2045 İnisiyatifi’nin kurucusu Dmitry Itskov’dur. Itskov’un projelerinden biri, yüklenen zihinlere tamamlayıcı teknoloji olarak beyin-makine ara yüzleri tarafından kontrol edilecek yapay insansı (hümanoid) bedenler, yani “avatarlar” yaratmaktır. Randal’ın Carboncopies’de gerçekleştirdiği işe kaynak sağlamış ve Randal’la birlikte, 2014 yılında, New York’taki Lincoln Center’da, tanıtım yazısında dediğine göre “insanlık için yeni bir evrimsel stratejiyi tartışmayı” amaçlayan Küresel Gelecek 2045 konferansını düzenlemişlerdi.

Konuştuğumuz sıralarda Randal, Bryan Johnson adında, otomatik ödeme şirketini birkaç yıl önce 800 milyon dolara PayPal'e satmış, artık OS Fund adında, web sitesinde dediğine göre "yaşamın işletim sistemini yeniden yazmayı vaat eden kuantum sıçramalarına gebe keşifler üzerine çalışan girişimcilere yatırım yapan" bir risk sermayesi şirketini yöneten başka bir teknoloji girişimcisiyle birlikte çalışıyordu. Bay Area'daki merkez üssünden yayılan, insan hayatına yönelik bu tavra dair ciddi bir şeyler ifade eden bu dili tuhaf ve rahatsız edici buldum. Metastaz yaparak insan olmanın anlamına dair belli bir düşünce biçimine dönüşen bir yığın yazılım metaforuydu. (Johnson, fonun web sitesinde bunu manifesto şeklinde ifade ediyordu: "Tıpkı bilgisayarların merkezinde –bilgisayara nasıl çalışacağını söyleyen ve bütün uygulamaların üzerine inşa edildiği bir temel vazifesi gören– bir işletim sisteminin bulunması gibi, yaşamdaki her şeyin de bir işletim sistemi (OS) vardır. İlerlemede kuantum sıçramasını genellikle OS düzeyinde yaşarız.")

Randal'ın emülasyon projesinin can alıcı noktası da yine aynı temel metaforu: bir yazılım parçası, et platformunda işleyen bir uygulama olarak zihin. "Emülasyon" terimini kullandığında, terimi, özellikle bir PC'nin işletim sisteminin, kendi tabiriyle "platformdan bağımsız bir kod olarak" Mac üzerinde "emüle edilmesi" anlamını çağrıştırmak üzere kullanıyordu.

Tam beyin emülasyonunun gerçekleştirilmesiyle ilgili bilim, tahmin edeceğiniz üzere, korkunç derecede karmaşık ve yorumu da oldukça muğlak ama durumu fazlasıyla basitleştirmek pahasına, bu fikri aşağı yukarı şöyle anlamanın mümkün olduğunu söyleyeceğim: İlk olarak, kişinin beynindeki ilgili bilgileri (nöronlar, bunların arasındaki sonsuzca dallanıp budaklanan bağlantılar, bilgi işlem faaliyeti ki bilincin bu faaliyetin

yan ürünü olduğu düşünülüyor) artık o anda elinizde hangi teknoloji veya teknolojiler toplamı varsa (nanobotlar, elektron mikroskopisi vs.) onunla tarıyorsunuz. Bu tarama, kişinin beyinin nöral ağlarının yeniden yapılandırılmasına şablon teşkil ediyor, bu da sonrasında bilgisaymsal bir modele çevriliyor. Nihayet, bütün bunlar, etten kemikten olmayan bir substrat üzerinde emüle ediliyor. Bedenleşme deneyimini yeniden üretmek ve genişletmek için tasarlanmış bir süperbilgisayar veya insansı makine, belki de Natasha'nın İnsan-Sonrası Primo'su gibi bir şey bu.

İnsan bedeninin dışında yaşamının neye benzeyeceğini ne zaman sorsam, ki farklı şekillerde defalarca kez sordum bu soruyu, Randal'ın dediği gibi, belli bir substrattan bağımsız olmanın esas derdi, mevzunun tek bir substrat olmamasıydı çünkü tek bir substrat, varlığın tek bir aracı olmayacaktı.

Transhümanistlerin "morfolojik özgürlük" dediği kavram buydu: teknolojinin izin verdiği bütün bedensel biçimleri alma özgürlüğü.

Zihin yüklemeye dair, *Extropy* dergisinde 1990'ların ortasında çıkan bir makalede dendiği gibi: "İstediğiniz her şey olabilirsiniz. Büyük veya küçük, havadan hafif olabilir, uçabilirsiniz; ışınlanabilir, duvarların içinden geçebilirsiniz. Bir aslan veya antilop, kurbağa veya sinek, ağaç, havuz, duvardaki boya kaplaması olabilirsiniz."

Aslında bu fikrin ilgimi çekmesinin nedeni, tuhaf veya zorlama görünmesi değil (elbette ziyadesiyle tuhaf ve zoraki bir fikirdi), temelde insanın kendini onunla özdeşleştirmesinin kolay olması, evrensel oluşuydu. Randal'la konuşurken, çoğunlukla projenin ne kadar uygulanabilir olduğunu, onun için arzu edilebilir bir sonucun neye benzeyebileceğini kestirme çabası içindeydim. Ama ondan ayrıldığımda (telefonu kapattığımızda

ya da yanından çıkıp en yakın durağa doğru yola koyulduğumda) kendimi tüm proje karşısında tuhaf bir şekilde etkilenmiş, güçlü duygular hisseder halde buluyordum.

Çünkü bu insan biçiminden özgürleşme arzusunda, çelişkin ve kesinlikle insani bir şeyler vardı. Sık sık W.B. Yeats'ın "Bizans'a Yolculuk" isimli şiiri aklıma geldi. Burada, yaşlanmakta olan şair, zayıflayan bedeninden, hastalanan kalbinden özgürleşip "iliştirildiği, ölmekte olan hayvanı" terk ederek insan elinden çıkma, ölümsüz, mekanik bir kuş olmak için nasıl da yanıp tutuştuğunu anlatır. "Bir kez doğadan sıyrılısam" der, "Bir daha / doğal bir biçim almayacak bedenim/ Yunan kuyumcuların... / ...altın varaklardan yaptıkları biçimlerden başka."

Şüphesiz Yeats, gelecekte, sadece kadim dünyanın idealleştirilmiş bir hayaleti olarak bahsediyordu. Öte yandan bu ikisi, aklımızda ve kültürel tahayyüllerimizde zaten hiçbir zaman net bir şekilde birbirinden ayrılmamıştır. Bütün ütöpik gelecekler, öyle ya da böyle, mitik bir geçmişin revizyonist okumalarıdır. Burada Yeats'ın hayali, çürümeyen bir ruhta, yani ilelebet şakiyan mekanik bir kuşta yaşam bulan arkaik bir otomat olma hayalidir. Yeats, yaşlanmanın ve bedenin çöküşünün uyandırdığı dehşetten, ölümsüzlük özleminden bahsediyordu. "Bilgeliklerden," "kutsal ateşten" çıkmalarını ve onu "sonsuzluk hünerine" taşımalarını istiyordu. Geleceği *hayal ediyordu*: ölmeyeceği, imkânsız bir geleceği... Bana Tekilliği hayal ediyormuş gibi geldi. Geçmiş olanı, geçmekte olanı ve gelecek olanı şakiyordu.

Randal 2007 Mayıs'ında, İnsanlığın Geleceği Enstitüsü'nde zihin yükleme üzerine gerçekleştirilen atölye çalışmasının on üç katılımcısından biriydi. Etkinliğin sonunda, Anders Sandberg ve Nick Bostrom, "Tam Beyin Emülasyonu: Yol Haritası"

isimli teknik bir rapor yayınlamıştı. Rapor, hâlâ uzak bir ihtimal olsa da zihin yüklemenin, mevcut teknolojilerin gelişmesiyle kuramsal olarak gerçekleştirilebilir olduğunu ifade ederek başlıyordu.

Daha nasıl işlediğini bile yeterince anlayamazken bilinci nasıl yeniden üretmeye başlayacağımız, zihinlerin herhangi bir yazılımda simüle edilmesine karşı sık sık dillendirilen bir eleştiridir. Rapor, bilgisayarlarda olduğu gibi, bir sistemi başka bir platformda çalıştırmak için tamamını anlamamıza gerek olmadığını öne sürerek bu eleştiriye yanıt veriyordu. Tek ihtiyacımız olan, söz konusu beyne dair gereken bütün bilgileri ve bir andan diğerine geçirdiği değişimleri belirleyen dinamik faktörleri içeren bir veritabanıydı. Başka bir deyişle, bilgiyi anlamamız gerekmiyordu, sadece bilgiye, yani kişiye dair ham veriye, olduğu haliyle sahip olmamız yeterliydi.

Bu ham verinin hasat edilmesi için gereken en önemli şeylerden biri, dediklerine göre, "gerekli bilgiyi elde etmek için beyinleri fiziksel olarak tarama yetisi"ydi. Beyinlerin oldukça yüksek çözünürlüğe sahip üç boyutlu taramalarını üreten, 3D mikroskopi denilen teknolojinin, bu açıdan oldukça umut vaat eden bir gelişme olduğu düşünülmüştü.

Atölyeye davet edilen katılımcılardan biri de Todd Huffman isimli bir adamdı. Huffman, tam da bu teknolojiye önyak olan San Francisco merkezli 3Scan isimli şirketin CEO'suydu. Todd, Randal'ın bahsettiği, düzenli olarak çalışmaları ve bu çalışmaların zihin yükleme projesine neler sunabileceği hakkında onu bilgilendiren ortaklardan biriydi.

3Scan'ın başlangıç aşamasında kaynak sağlayıcılarından biri Peter Thiel'di. Açıktan transhümanist hareketin bir parçası olduğunu söylemese de Thiel'in insan ömrünü ciddi oranda artırma davasına baş koyduğu biliniyordu. Öte yandan,

3Scan, doğrudan beyin yükleme piyasasına dair tasarımlara sahip bir şirket değildi. (Bunun en önemli nedeni, böyle bir piyasanın ortaya çıkmasının bile uzak bir ihtimal olmasıydı.) Bu teknolojiyi, hücre patolojilerini teşhis etmek ve incelemek amacıyla, tıbbi bir alet olarak geliştiriyordu. Ama 3Scan'ın Mission Bay'deki ofisinde Todd'la tanıştığımda uzun bir zamandır aklını kurcalayan "insan zihinlerini bilgisayar kodlarına tercüme etme" derdinin bu işin asıl motivasyonu olduğunu açıkça söyledi. Dediğine göre, kenarda oturup Tekillığın, neredeyse mistik bir determinizmin' kuvvetiyle öylece oluvermesini beklemek gibi bir niyeti yoktu.

"Ne derler bilirsın," dedi Todd. "Geleceği öngörmenin en iyi yolu, onu yaratmaktır."

Tam bir transhümanistti Todd: Alcor'a üyeydi; sol yüzük parmağının ucunda, hafif bir titreşimle elektromanyetik alanların varlığını hissetmesini sağlayan bir implant taşıyordu. İki, bilemedin üç adamdan kesip toplamışlar gibi görünüyordu: dolgun, kaba bir sakal, tüy gibi pembe saçlar, ayağında Birkenstock'lar, siyah ojeli ayak tırnakları...

Dediğine göre, onunla çalışanlar uzun vadede tam beyin emülasyonu ile ilgilendiğini biliyordu ama şirketin gündelik uğraşları arasında bu proje yoktu. Sadece, nihayetinde insan beyinlerinin emülasyon amaçlı taranması için faydalı olacak bir teknoloji, şimdi kanser araştırmalarında kullanılmak üzere patolojileri incelemek gibi daha el altındaki projelere yarıyordu.

"Ben durumu şöyle değerlendiriyorum," dedi, "zihin yükleme endüstriyi yönlendirmiyor ama endüstri, zihin yüklemeyi yönlendiriyor. Zihin yüklemeyle uzaktan yakından alakası olmayan bir sürü endüstri var ve aslında zihin yükleme amaçlı

kullanılacak olan teknolojileri geliştiren, bu endüstriler. Mesela yarı iletken endüstrisi... Çok hassas frezeleme ve ölçüm teknikleri bu alanda geliştirildi; yine nöronların yüksek çözünürlükte, üç boyutlu olarak yeniden yapılandırılmasına çok faydası dokunan elektron mikroskopları da bu alanda geliştirildi."

Silikon Vadisi'nin cesaretle girişim şiarı o kadar ileri gitmişti ki Todd, beyin yüklemeye ilgilendiğini söylerken hiç huzursuz olmasa da bu, iş toplantılarında ortaya atılacak bir mevzu değildi. Dediğine göre bu meseleyi ciddi ciddi, ileri bilimsel düzeyde ele alan az sayıda insan vardı ve üzerine çalışan insan sayısı daha bile azdı.

"Yükleme üzerine çalışan insanlar tanıyorum," dedi. "Bunu gizli gizli yapıyorlar çünkü kendi bilimsel topluluklarında dışlanmaktan veya burs, kadro veya terfi imkânlarından olmaktan korkuyorlar. Benim böyle bir korkum yok; kendi işimi yapıyorum, kimse beni kapı dışarı edemez."

Baş döndüren optik ve dijital aletlerden ve kemirgenlerin, havalı nöral mezeleri servis edercesine cam mahfazalarda saklanan ince ince kıyılmış beyin parçalarından oluşan yığının arasında ilerlerken arada parmaklarını çıtlatarak bana laboratuvarı gezdirdi. Bu beyin parçaları, daha ayrıntılı bir veritabanı oluşturmak için yani nöronların yeri, boyutları ve aksonların, dendritlerin ve sinapsların dizilimi görülsün diye 3D mikroskoplarla görüntülenmiş ve dijitalleştirilmişti.

Bu beyin parçalarına bakarken, bu tarama teknolojisinin muazzam ölçülerde genişletilmiş bir versiyonuyla tam beyin emülasyonu yapmak bir gün mümkün olsa bile, bir hayvanın beynini, onu veya en azından orijinal, bedenli halini öldürmeden başka bir platformda çalıştırmanın imkânsız olduğunu fark ettim. Emülasyonu savunanlar bu sorunu kabul ediyor; nanoteknolojinin (tek

tek molekülleri ve atomları manipüle edecek kadar ufak ölçekte işleyen bir teknoloji) umut vaat eden bir alan olduğunu düşünüyorlardı. Londra'daki Imperial College'da bilişsel robotik profesörü olan Murray Shanahan, "Beynin kan damarlarından oluşan ağında özgürce yüzebilen, her biri herhangi bir nöronun zarına veya sinapsın yakınına salyangoz gibi tutunuveren nano boyutlarda robotlar tahayyül etmek mümkün," demişti. (Randal'sa hevesle, sonsuz küçük, kablosuz bir sondanın nöronlara tatbik edilmesini, böylece onlara zarar vermeden verinin çıkarılmasını sağlayan, U.C. Berkeley'de geliştirilmekte olan "nöral toz" adı verilen bir teknoloji den bahsediyordu. "Aspirin almak gibi bir şey olacak," dedi.)

Bense bu beyin parçalarının, insanlar, doğa ve teknoloji üçlüsü arasındaki tuhaf ilişkiyi gösterdiğini düşünmeye başlamıştım. Karşımızda hayvanın sinir sisteminden ince bir dilim vardı; içeriği makinelerce okunabilsin diye preslenmiş ve cama konmuştu. Bir beyne (bir hayvanın beynine) bunu yapmak ne demektir? Bilinci okunabilir kılmak, doğanın esrarengiz kodunu makinelerin kutsal diline çevirmek ne demektir? Böylesi bir substrattan bilgi çıkarmak, sonra da bunu başka bir ortama taşımak ne demektir? Söz konusu bilgi, geldiği yerin dışında bir şey ifade edecek miydi?

Bir an kendimizi, bizi biz yapan şey değil, zekâmıza ortam sunan substratın içinde tutulan bilgi olarak görmenin ne kadar da tuhaf olduğunu hissettim. Sanki bedenlerimiz sırf kaplamamış, şu beyin kesitlerinin saklandığı cam slaytlarla sınıflandırılabilirmiş gibi. İnsan varlığına dair bu aşırı pozitivist bakış açısı, bizi biz yapan şeyin *zekâ* olduğunun ısrarla altını çiziyor; zekâyısa yeteneklerin ve bilginin uygulanmasının yanı sıra, toplanan, çıkarılan, dosyalanan bilgi demek.

"İnsan nöronunun karmaşık yanlarının büyük bir kısmı,"

diyor Ray Kurzweil, "bilgi işleme becerilerine değil, yaşam-destek işlevlerini idame ettirmeye adanmıştır. Sonunda zihin-sel süreçlerimizi, daha uygun bir bilgisayarimsal substrata taşıyabileceğiz. Ondan sonra zihinlerimiz bu kadar ufak kalmak zorunda olmayacak."

Tam beyin emülasyonu kavramının ve bir hareket, ideoloji veya kuram olarak transhümanizmin kaynağının bizleri, dünyada mevcut olmamızı sağlayan malzemeye sınırlı yanlış bir hamura hapsedilmiş olarak görmesi olduğunu fark ettim. "Daha uygun bilgisayarimsal bir substrat" elde etmekten bahsetmek, sadece, zaten kendinizi bilgisayar olarak gördüğünüzde bir şeyler ifade ediyordu.

Zihin felsefesinde, beynin esasen bilgi işlemekten sorumlu bir sistem olması ve dolayısıyla bu haliyle bilgisayara benzemesi görüşü, "bilgisayarısalcılık" (kompütasyonizm) olarak adlandırılır. Fikir, dijital çağdan çok öncelere gitmektedir. Mesela 1655 yılında Thomas Hobbes, *De Corpore* isimli eserinde şöyle der: "Akıl yürütme derken, bilgisayımın bahsediyorum. Bilgisayım, aynı anda birbirine eklenmiş pek çok şeyin toplamını almak veya bir şey diğerinden çıkarıldığında geriye ne kaldığını bilmektir. O halde, akıl yürütmek, toplama veya çıkarma işlemiyle aynı şeydir."

Makine olarak zihin ve makinelerle zihinler ve fikirleri arasında her daim bir geribildirim döngüsü vardır. Alan Turing, 1950 yılında, "Bu yüzyılın sonunda düşünen makinelerden," diye yazmıştı, "olumsuz tepki görmekten çekinmeden bahsetmenin mümkün olacağına inanıyorum."

Makineler daha da karmaşılaştıkça ve yapay zekâ her geçen gün daha da fazla sayıda bilim insanının hayallerini süslemeye

başladıkça, insan zihninin işlevlerinin, bilgisayar algoritmaları tarafından simüle edilebileceği fikri daha da hız kazandı. 2013 yılında AB, bir milyar avrodan fazla kamu kaynağını, İnsan Beyni Projesi denilen bir girişime yatırdı. İsviçre'de gerçekleştirilen ve sinirbilimci Henry Markram tarafından yönetilen proje, işleyen bir insan beyni modeli yaratmayı ve on yıl içerisinde yapay sinir ağları kullanan bir süperbilgisayarda simüle etmeyi amaçlıyordu.

San Francisco'dan ayrıldıktan kısa süre sonra Beyin Forumu adlı bir etkinliğe katılmak için İsviçre'ye gittim. İnsan Beyni Projesi'nin gerçekleştirildiği Lozan Üniversitesi'nde, sinirbilimleri ve teknoloji üzerine hiçbir masraftan kaçınmadan organize edilmiş, şık bir konferanstı bu. Orada, tanıştığım kişiler arasında, Duke Üniversitesi'nde profesör olan Brezilyalı Miguel Nicolelis de vardı. Nicolelis, dünyanın en önemli sinirbilimcilerindendi ve insanın sinirsel etkinliğinin kontrolü altında işleyen robot protezler üzerine çalışan beyin-makine ara yüzü teknolojisinde önde gelen isimlerden biriydi. (Randal, konuşmamızda birkaç kez bu teknolojiden bahsetmişti.)

Nicolelis, gür sakallı, muzip havalı bir adamdı. Takım elbisesinin altına giydiği Nike'lar, gösteriştense çok, rahatlığı, âdet yerini bulsun diye yapılan davranışlara tercih ettiğini gösteriyordu. Lozan'a, geliştirdiği, beynin kontrolü altında çalışan robotik dış iskeleti anlatmak için gelmişti. Bu icat sayesinde, elleri ve ayakları felçli bir adam, 2014 Dünya Kupası'nın Sao Paulo'da gerçekleştirilen açılış töreninde başlangıç vuruşunu yapmıştı.

Eserlerine transhümanistler sık sık atıfta bulunduğundan, zihin yükleme ihtimali üzerine ne düşündüğünü merak ettim. Meğer pek düşünmüyormuş. İnsan zihnini herhangi bir bilgisayarsal platforma yükleme fikri, dediğine göre, beyin aktivitesinin dinamik tabiatına, zihin derken kastettiğimiz şeyin

işleyişine aykırıydı. Tam da bu yüzden, dediğine göre, İnsan Beyni Projesi hepten yanlış düşünülmüştü.

“Beyin, bilgiden ibaret değildir,” dedi. “Veriden ibaret değildir. İşte bu yüzden, beynin nasıl çalıştığını, orada neler olup bittiğini anlamak için bilgisayarları kullanamıyoruz. Beyin, hesaplanamaz. Simüle edilemez.”

Başka bir sürü doğal olgu gibi, beyin de bilgi işliyordu ama Nicolelis’e göre bu durum, bu bilgi işleme halinin algoritmaya çevrilebileceği ve bilgisayarda çalıştırılabileceği anlamına gelmiyordu. Bir insanın merkezi sinir sistemi, bir bilgisayardan çok, hareketleri tabiatı gereği öngörüleemeyen, tek bir teşekkül oluşturacak şekilde birbiriyle etkileşen ve kaynaşan unsurlardan ibaret balık veya kuş sürüsü (bir de borsa tabii) gibi doğal karmaşık sistemlere benziyordu. Matematikçi Ronald Cicurel’le birlikte yazdığı *The Relativistic Brain* kitabında dediği gibi, beyinler, gerçek deneyimler sonucunda kendilerini her daim, hem fiziksel hem de işlevsel olarak yeniden düzenlerler: “Beynin işlediği bilgi, yapısını ve işlevini yeniden şekillendirmek için kullanılır ve böylece bilgi ve beyin maddesi arasında her daim tekrarlanan bir bütünleşme yaratır... Karmaşık, uyumlu bir sistemi ifade eden nitelikler, böylesi bir sistemin dinamik davranışını öngörmemize veya simüle etmemize mani olur.”

Nicolelis’in beynin hesaplanması karşısında takındığı bu kuşkucu tavır, Beyin Forumu’nda küçük bir azınlığın tutumuydu. Kimse beyin yükleme gibi uzak ihtimal, soyut bir şeyden bahsetmiyordu ama duyduğum neredeyse her cümle, beynin veriye tercüme edilebileceğine dönük mutabakatı kuvvetlendiriyordu. Konferansın tamamının esas mesajı, bilim insanlarının hâlâ beynin nasıl böyle çalıştığını hiç mi hiç bilmediği ama kafamızın içinde neler olup bittiğine dair bir iki bir şey öğrenmeye başlayacaksak beyinleri taramanın ve geniş,

dinamik modeller inşa etmenin kesinlikle elzem olduğuydu.

Sonraki gün, Ed Boyden isimli bir nöromühendisle tanıştım. Otuzlu yaşlarının ortalarında, sakallı, gözlüklü ve sakın ama hayat dolu bir Amerikalı olan Boyden, MIT Media Lab'de, Sentetik Nörobiyoloji araştırma grubunun başındaydı. Beyni hari-talandırma, kontrol etme ve gözlemlleme amacı taşıyan aletler inşa ediyor ve bunları, beyinde işlerin gerçekte nasıl yürüdü-ğünü çıkarmak için kullanıyordu. Canlı hayvanların beyinlerin-deki sinirlere tek tek ışık fotonları göndererek bunların açılıp kapatılmasını sağlayan bir nöromodülasyon tekniği olan opto-genetik alanının gelişiminde üstlendiği rol sayesinde son yıl-larda epey itibar kazanmıştı.

Randal, sohbetlerimizde birkaç kez adını anmış, yaptığı işin tam beyin emülasyonunu desteklediğini ve kendi projesine çok uygun olduğunu söylemişti. Boyden bir önceki sene Küresel Gelecek 2045 etkinliğinde de konuşmacı olarak boy göstermişti.

Boyden, dediğine göre, beyin parçalarının yerine sinir protezlerinin yerleştirilmesinin nihayet mümkün olacağına ina-nıyordu ki bu, Theseus'un gemisi* üzerinden düşünecek olur-sak tam beyin emülasyonunun mümkün olduğuna inanmak demektir.

"Amacımız, beyni çözmek," dedi. Sinirbilimin nihai ama-cından bahsediyordu; bu amaç, beyin nasıl bu şekilde çalış-tığını, milyarlarca sinirin ve aralarındaki trilyonlarca bağlantı-nın, nasıl olup da bilinç denilen özel olguyu üretecek şekilde düzenlendiğini anlamaktır. Çözmek sözcüğünün matematiksel

---

Theseus'un paradoksu olarak da bilinen Theseus'un gemisi, bütün bileşenlerinin yerine başkalarını koyduğumuzda, nesnenin esasen aynı nesne olmaya devam edip etmeyeceği sorusunu ortaya atan bir düşünce deneyidir. Paradoks, adını, Plutarkhos'un gemi örneğinden almaktadır. Plutarkhos, her bir parçası değiştirilmiş bir geminin, hâlâ aynı gemi ola-rak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini sormuştur. (ç.n.)

çıkarımları dikkatimi çekmişti; sanki beyin, nihayet, denklem veya bulmaca gibi *halledilecek* bir şeydi.

“Beyni çözmek için,” dedi, “bir bilgisayarda simüle etmeniz lazım. Konnektomi” tekniğiyle beyni haritalandırmaya ciddi emek harcıyoruz. Hâlbuki bana kalırsa bağlantılar yeterli değil. Bilginin nasıl işlendiğini anlamak için esas ihtiyacınız olan şey, beyindeki moleküllerin tamamı. Bu noktada, küçük bir organizmayı simüle etmek makul bir hedef bence. Ama bunun için beyin gibi üç boyutlu bir nesneyi nano ölçekli hassasiyette haritalandırmanın yolunu bulmanız gerek.”

Boyden’ın MIT’deki ekibi, kısa bir süre önce tam da böylesine radikal bir araç geliştirmişti. Adı, genleşme mikroskopisiydi ve en çok bebek bezlerinde bulunan bir polimeri kullanarak beyin dokusundan alınan örnekleri fiziksel olarak şişiriyordu. Polimer, oranları ve bağlantıları olduğu gibi korurken dokunun ölçeğini büyütüyor, böylece haritalandırmada detay seviyesinin çok ciddi oranda artmasına yarıyordu.

Boyden, dizüstü bilgisayarını çıkardı ve bu teknikle üç boyutlu görüntüleri alınan beyin dokularının resimlerini gösterdi.

“Bunda amaçlanan şey nedir?” diye sordum.

“Beyin devresindeki bütün önemli proteinlerin ve moleküllerin yerlerini tespit edip tanımlasak harika olurdu,” dedi. “Sonrasında bunun simülasyonunu yapıp beyinde neler olup bittiğini modellendirmek mümkün olacaktır.”

“Simülasyon derken neyi kastediyorsun? İşleyen, bilinçli bir zihinden mi bahsediyorsun?”

Boyden, bir an duraksadı ve konuşmasına hafif bir belagat tadı katarak, “bilinç” kelimesinin ne anlama geldiğini, en azından benim soruma cevap verecek kadar anlamadığını söyledi.

“Kelime olarak bilincin sorunu,” diye devam etti, “gerçekte öyle bir şey olup olmadığını bilmemizin mümkün olmaması. Ortada, yapıp on veya üstü not aldığında tamam, bilinçlisin diyecek bir test yok. Dolayısıyla bir simülasyonun kendiliğinden bilinçli olup olmayacağını bilmek zor.”

Konferansın yapıldığı mekânda konuşmaya geldiğimiz boş, devasa yemek odasında, önündeki masanın üzerinde duran dizüstüne doğru yöneldi ve bilgisayarı anlamak için teçhizatı anlamak yeterli değil, dinamiği de anlamanız lazım, dedi.

“Dünyada, bu dizüstü bilgisayarlardan beş yüz milyon adet var,” dedi, “hepsinin donanım yapısı aynı ama şimdi, şu anda, dinamik olarak hepsi farklı şeyler yapıyorlar. Yani, sadece bilgisayarda ne olduğunu, devrelerini, mikroçipleri vs. değil, dinamiği anlamanız lazım.”

Trackpad üzerinden birkaç şey tıkladı ve ekranda, anime edilmiş, yanıp sönen renkli ışık spotlarıyla bir kurt görüntüsü belirdi. Aşağı yukarı bir milimetre uzunluğunda şeffaf bir yuvarlak kurt olan *C. elegans* nematoduydu bu; başa çıkılması kolay, az sayıda nörona sahip olduğundan (302) sinirbilimciler onu pek severdi. Bu kurt, genomu dizilimlenen ilk çok hücreli organizmaydı ve an itibarıyla konnektomu tümüyle haritalandırılmış tek canlı oydu.

“Yani, ilk kez bütün sinir hücrelerinin etkinliğini yakalayacak hızda, bütün bir organizmanın sinirsel etkinliğini görüntüleme girişiminde bulunuluyor,” dedi. “Bir devredeki bağlantıyı ve molekülleri yakalayabilir, gerçek zamanlı olarak neler olup bittiğini izleyebilirsek simüle ettiğimiz dinamik, gerçekten de deneye dayalı gözlemi yineliyor mu görmeye çalışabiliriz.”

“Bu durumda ne yapacaksınız? Kurdun sinirsel etkinliğini koda mı çevireceksiniz? Hesaplanabilir bir biçime mi?”

“Evet,” dedi Boyden, “öyle umuyoruz.”

Tam beyin emülasyonunun bir gün gerçek olacağına inandığını bana söylemekten çekiniyor gibi geldi ama anlaşılan, Nicolelis’in aksine, ilkesel olarak makul olduğunu düşünüyordu. Bana bu son söylediğine göre, sonuçta oraya varsın varmasın, nihai amacı o olsun olmasın, tam beyin emülasyonunun gerçekleştirilmesi için gereken araştırmalar, MIT’de kendi yaptığı araştırmalardı.

Bütün bunlar elbette Randal’ın varmak istediği yerden, yani onun, benim, sizlerin zihninin, ateşlenen yüz milyarlarca nöronun saf bilincin ışıyla parıldayışının ekranda yansımından çok, çok uzaktı. Öte yandan bu, bir ilkenin örneklendirilmesi, bir olasılığın beyanıydı: Randal’ın yapmak istediği şeyin, hepten delice olmadığını veya en azından, hepten düşünülebilir olanın sınırlarının dışında olmadığını göstergesiydi.

Randal’la ilk sohbetlerimizde, daha çok tam beyin emülasyonunun teknik yanlarına (ne şekilde gerçekleştirilebileceği, projenin bütün olarak hayata geçirilebilirliği) odaklanan sorular soruyordum. Bu, en azından Randal’ın ne dediğini bildiğini, deli olmadığını doğrulayarak işime yaramıştı. Ama bunun konuyu en ilkel halinde kavramaktan öte bir şey bildiğim şeklinde anlaşılmasını istemem.

Bir akşam Folsom Sokağı’nda, bar, çamaşırhane, stand-up komedi mekânı karışımı bir yerin dışında otururken (adı da şans eseri beyin yıkama anlamına gelen Brainwash’tu) Randal’a, zihnimin teknolojik bir substrata yüklenmesi fikrinin alttan alta hoşuma gitmediğini hatta korkutucu geldiğini söyledim. Şimdi bile teknolojinin hayatıma etkileri konusunda pek net bir fikre

sahip değildim. Teknolojinin hayatımı kolaylaştırması ve “bağlı olma halinin” kazanımları bir yana, dünyadaki hareketlerimin, tek derdi insanların yaşamlarını veriye, bizleri de kâra indirgemek olan şirketler üzerinden yürüdüğüünün, onlar tarafından çevrelendiğinin giderek daha da farkına varıyordum. Tükettiğimiz “içerik”, romantik ilişkiler yaşadığımız kişiler, dış dünyaya dair okuduğumuz haberler: Bütün bunlar, giderek bu şirketlerin yarattığı görünmez algoritmaların etkisi altına giriyordu. Ayrıca bu şirketlerin hükümetlerle suç ortaklığı da günümüzün mühim gizli hikâyesi haline gelmişti. Liberalizmin kırılğan ideali olan özerk benliğin, çoktan hayal meyal hatırlanan bir rüya misali tarihin şüpheli pusuna çekildiği içinde yaşadığımız dünyaya bakınca, teknolojiyle radikal bir kaynaşma, sonunda kişilik fikrinin ta kendisine vurulan nihai darbe olmayacak mıydı?

Randal tekrar kafasını salladı ve birasından bir yudum aldı.

“Bu söylediğin, insanlar açısından ortada ciddi engel olduğunu gösteriyor,” dedi. “Ben, bu fikri senden daha iyi karşılıyorum çünkü o kadar çok duydum ki artık alıştım.”

Bütün bunların ortaya attığı, beni en çok rahatsız eden felsefi soru, aslında en temel soruydu: Bu şekilde yaratılacak kişi yine ben mi olacağım? Hesap edilemeyecek kadar karmaşık sinirsel geçitlerim ve süreçlerim, bir şekilde haritalandırılarak kopyalanıp kafatasımın içindeki yarım kiloluk jelatinimsi sinir dokusundan başka bir platformda işletilse bu üretilen şey veya simülasyon ne kadar “ben” olacak? Yükleme yapılan platformun bilinçli olduğunu, bu bilincin kendini tıpkı benim gibi takdim ettiğini söylesek bile, sırf bu yüzden mi ben olacak? Yüklenen platformun ben olduğuna inanması yeterli mi? (Şu anda, benim ben olduğuma inanmam yeterli mi, bunun bir anlamı var mı?)

“Ben”le bedenim arasında herhangi bir ayrım olmadığını

(bu yönde subkortikal işaretler içgüdüsel olarak akın ediyordu), üzerinde işlediğim substrattan bağımsız var olamayacağımı çünkü benliğin bu substrat, bu substratın de benlik olduğunu iliklerimde hissediyordum.

Tam beyin emülasyonu fikri (ki aslında maddeden, fiziksel dünyadan kurtulmaktı) bana, bilimin ya da bilimsel ilerleme inancının, derinlerde yatan kültürel arzuların ve yanılsamaların taşıyıcısı olan dinin yerini aldığını gösteren aşırı uç bir örnek gibi geliyordu.

Gelecek teknolojiler bahsinin altında kadim fikirlerin mırıldandığını duyabiliyordum. Ruh göçünden, bengi dönüşten, reenkarnasyondan bahsediyorduk işte. Hiçbir şey yeni değildi. Hiçbir şey tam manasıyla ölmez, her şey yeni bir biçimde, yeni bir dilde, yeni bir substratta yeniden doğardı.

Ölümsüzlükten bahsediyorduk: kişinin özünün, bedeninin çürüyen yapısından çıkarılmasından, en az Gılgamış'tan beri insanlığın görmeyi hayal ettiği şeyden. Transhümanizm zaman zaman kadim bir dini fikrin yarı bilimsel düzlemde yeniden tahayyül edilmesi gibi, gnostik sapkın fikirlerin günümüzde yeniden ortaya çıkması gibi görülüyor. (Siyaset felsefecisi John Gray'ın dediği gibi, "şu anda, kendilerini makine olarak gören insanların inancı gnostisizmdir.") Hristiyanlığın ilk zamanlarından kalma bu heretik tarikatın savunucularına göre, maddi dünya ve bu dünyayı idame eden insanların maddi bedenleri, Tanrı'nın değil, demiurgos dedikleri ikinci derece, kötücül bir ilahın yaratımıydı. Gnostiklere göre biz insanlar, kötülüğün bizzat malzemesi olan ete hapsolmuş ilahi ruhlardık. Rudolf Bultmann *Primitive Christianity* adlı kitabında, ilahi ışığın dünyasına yükselmek için ne yapılması gerektiğini şöyle özetleyen gnostik bir metin alıntılamıştır:

İlk olarak, şu anda giydiğin
 Kılığı, cehaletin kılığını,
 Kötülüğün siperini,
 Yozluğun prangasını,
 Kara hapishaneyi,
 Yaşayan ölümü, his-bahşedilmiş
 Cesedi, katlandığın mezarı,
 Beraberinde taşıdığın mezarı,
 Seni severken, senden nefret eden
 Senden nefret ederken, sana haset eden,
 Eli uzun yoldaşını,
 Çekip atacaksın.

Ancak ileri bilgi düzeylerine ulaşan seçilmiş bir azınlık (biz-zat gnostikler, ilahi bilgiye haiz olmuş olanlar) bedenli olmanın kötülüğünden kaçıp saf ruhun arınmış hakikatine erebilirler. Gnostik Apokrifa'nın' İsa'sı, standart İncil'de hiç olmadığı kadar sarıh ve muğlaklıktan uzak bir dille bedeni hor görür. Gnostik Thomas'ın İncil'inde İsa, "Ruh, beden sayesinde varlığa haiz olduysa mucizelerin mucizesidir. Gerçekten de böylesi muazzam bir zenginlik nasıl oldu da bu yoksulluğu mesken tutmuş, şaşırıyorum," der.

Bu inanışlar, Elaine Pagels'ın *The Gnostic Gospels* adlı kitabında dediği gibi, "insan ruhunun bedenin 'içinde' ikamet ettiğini düşünen Yunan felsefi geleneğine (Hindu ve Budist geleneklere de) yakındır; bunlarda hakiki kişi, bedeni araç olarak kullanan ama onunla özdeşleşmeyen bir çeşit bedensiz varlık gibidir." Gnostikler için mevzu bahis olan kurtuluş, bedenden özgürleşme biçimindedir. Tam beyin emülasyonu bana,

nihayetinde bu özgürleşmenin teknolojik bir biçimiymiş gibi görünüyor.

Bizleri bedeninin donanımında işleyen bir yazılım olarak ele alan bu tekno-düalist insan anlatısı, çok eski bir insani eğilim olan en gelişmiş makinelerimizle özdeşleşip kendimizi onlar üzerinden açıklama meylinde kaynaklanıyordu. “Beyin Metaforu ve Beyin Kuramı” isimli makalesinde bilgisayar mühendisi John G. Daugman, bu eğilimin tarihini açıklamıştı. Antik Çağ’ın su teknolojilerinin (tulumbalar, çeşmeler, su saatleri) Yunan ve Roman dillerindeki *pneuma* ve *humor*’u” doğurması, Rönesans boyunca insan yaşamını anlatan en önemli metaforun saatin mekanizması olması, Freud’un buhar makineleri ve basınçlı enerjileriyle Endüstri Devrimi’nin şafağında bu kuvvetleri bilinçdışı anlayışımızla ilişkilendirmesi gibi, şimdi de insan zihnini bir veri depolama ve işleme aleti, merkezi sinir sisteminin organik donanımında işleyen bir sinirsel kod olarak gören bir bakış açısı vardı.

Bu görüşe göre, olup olabileceğimiz tek şey bilgiydi ve bilgi de artık bedensiz bir soyutlama haline gelmişti; bu haliyle, söz konusu bilginin aktarılmasını sağlayan madde, sonsuzca iletilebilen, çoğaltılabilen ve muhafaza edilen içeriğe nazaran ikincil öneme sahipti. (Edebiyat eleştirmeni N. Katherine Hayles, “Bilgi bedenini kaybedince, insanlarla bilgisayarları denk tutmak oldukça kolaydır çünkü düşünen beynin somut bir hal alan maddiliği, asli tabiatı karşısında rastlantısalmış gibi görünür,” diye yazmıştı.)

Simülasyon fikrinin temelinde tuhaf bir paradoks yatıyor:

Dolaşan hava, nefes ve dini kullanımında hayat soluğu, ruh anlamları taşır. (e.n.)

“ Nem, sıvı anlamı yanında, Hipokrat dönemi tıbbında vücutta blunduğu düşünülen dört temel sıvıya verilen addır. (e.n.)

Mutlak bir materyalizmden doğuyor, zihni fiziksel şeyler arasındaki etkileşimlerden doğan bir nitelik olarak ele alıyor ama öte yandan, zihin ve maddenin ayrı veya ayrılabilir olduğu inancını besliyor. Yani, yeni bir düalizm, hatta mistisizm olarak ortaya çıkıyor.

Randal'la zaman geçirdikçe, bu proje nihayet başarıya ulaştığında onun tam olarak ne olacağını öngördüğünü daha çok merak eder oldum. Benliğin yüklenmiş hali olmak nasıl bir şey olurdu? Randal, dijital bir hayalet, fiziksel hiçbir şeyle bağlı olmayan bir bilinç olmanın nasıl bir şey olacağını tahayyül ediyordu?

Ne zaman ona bu soruları sorsam farklı yanıtlar veriyordu. Üstelik kafasında net bir resim olmadığını da açıkça söylüyordu. Dediğine göre, söz konusu substratın ne olacağına bağlıydı; varlığın malzemesinin ne olacağına bağlıydı. Bazen her daim maddi bir mevcudiyet, et ve kan gibi bir şeyler olacağını söylüyor, bazen de sanal benlikler, sanal dünyalarda beden kazanmış mevcudiyetlerden bahsediyordu.

"Genelde, diyelim ki kano sporunda çok iyi olan, kanoyu gövdesinin alt kısmının fiziksel bir uzantısı olarak gören, kanoda olmayı doğal bir şey gibi yaşayan birinin deneyimine benzeyebileceğini düşünüyorum," dedi. "Dolayısıyla belki yüklenmek sistemde şok etkisi yaratmaz çünkü zaten fiziksel dünyayla ilişkimizi protezler üzerinden yürütüyoruz, bir sürü şeyi bedenimizin uzantısı gibi deneyimliyoruz."

O an telefonumun elimde olduğunu fark ettim; masaya koydum, ikimiz de gülümsedik.

Randal'a projenin muhtemel sonuçlarına dair bir iki kaygımdan bahsettim. Modern yaşamlarımızın koda, oradan oraya taşınabilir ve piyasaya sürülebilir kişisel bilgi yığınlarına

dönüştürülmesinden zaten yeterince rahatsız olduğumu söyledim. Teknolojiyle ne zaman etkileşime girsek tüketici olarak profilimiz detaylanıyordu, bu teknolojileri yapanların ilgisini çeken tek benlik türü de buydu zaten. Salt bilgi halinde var olsak işler daha nasıl kötüye giderdi? Bilinç, başlı başına bilişsel bir tık tuzağı haline mi gelecekti? Şimdi bile, dedim, içerik reklamlarının korkutucu uçlara çekilmiş hallerini hayal ediyorum: Mesela bir Sierra Nevada daha ısmarlama eğilimim, müstakil bir arzu ve irade açısından değil, bilincimin doğrudan pazarlama platformuna sessiz sedasız sızan akıllı bir kod parçasından kaynaklanıyor olabilir.

Bu ölümsüzlük prosedürü, yani emülasyon ve yükleme çok pahalı olur ve reklamsız Premium versiyonuna sadece çok zengin olanların gücü yeterse geri kalan benim gibiler süregiden varoluşumuzu finanse etmek için kabus gibi bir sponsor içerikli benlik ortaklığında, tepeden, dışsal bir ticari kaynağın dayattığı düşüncelere, duygulara ve arzulara periyodik olarak maruz kalmak zorunda kalırsak?

Randal bu durumun nahoş olacağını inkâr etmedi. Öte yandan, bunların hiçbiri, burada yürütülmekte olan projeyle doğrudan ilgili değildi. Bu projenin derdi, temelde insanın bedenleşme sorununu çözmekti, bunun istenmeyen sonuçlarının önünü kesmek değil.

“Ayrıca,” dedi, “bu tip bir etkiye açık olan sadece yazılım değil ki. Biyolojik beyinler de böyle etki altında kalabilir. Mesela, reklamlarla veya kimyasallarla... Bir bira daha içmek istemen zaten alkollü olmandan bağımsız değil ki. Arzuların, hepten dış etkilerden bağımsız değil.”

Biramdan büyük bir yudum aldım, bu arada bir bira daha istemeye karar verdim. Ot kokusu, körfezden gelen nemli sis

gibi, ılık akşamın üzerine çöktü; hava bile bu dolu dolu, paranoyak sarhoşluğa kapılmıştı sanki. Oturduğumuz yerden yarım metre kadar ileride, Folsom ve Langton sokaklarının birleştiği köşede, genç, evsiz bir adam, kuzu postunun üzerine cenin pozisyonunda kıvrılmıştı; biz sohbet ederken alçak sesle, kendi kendine mırıldanıp duruyordu. Biramı masaya koyup Randal'ın anlattıklarını düşünürken, yüzünü göremediğim bu adam yüksek sesle, histeriye kapılmışçasına ardı ardına kıkırdamaya başladı. Nietzsche'nin *Şen Bilim*'inde geçen, diğer hayvanların gözünde ne kadar tuhaf, gizemli ve yanlış olduğumuzla ilgili bir cümle aklıma geldi: "Korkarım hayvanlar insanı, kendileri gibi ama hayvani sağduyusunu çok tehlikeli bir şekilde kaybetmiş bir varlık, deli bir hayvan, gülen bir hayvan, ağlayan bir hayvan, mutsuz bir hayvan olarak görüyorlar."

Belki de mutsuz hayvanlar olmamızın nedeni, tam da hayvan olduğumuzu, hayvanlar gibi öleceğimizi kabul edemememizdir. Hem neden kabul edelim? Hiç olmaması gereken, kabul edilemez bir gerçek bu. Çoktan aşmış, şimdiye kadar doğanın aptal nihai buyruğuna boyun eğmeyi bırakmış olmamız gerektiğini düşünüyor insan. Var oluşumuz ve ona eşlik eden nevroz, çözülmez gibi görünen bir çelişkiye dayanıyor: Bir yandan ufak ilahlar gibi, doğanın dışında, ötesinde, yukarısındayız ama öte yandan çaresizce bu doğanın içindeyiz; sonsuza kadar bu doğanın kör ve amansız hükmüyle tanımlanmış, sınırlanmışız.

Dünya olduğunu düşündüğümüz her şeyin, aklın, bilimin ve insanın ilerlemesi fikrinin altında yatan saçmalığı biraz olsun anlayabildiğimi hissettim. Birden her şey, insanı sersemletecek kadar garip ve açıkça beyhude geldi: kadınları ve erkekleri ete tutsaklığından kurtarmaktan bahseden bilim insanı; San Francisco kaldırımında bir yığının içinde, deliliğini ve boşlukta

kalakalmışlığının çilesini mırıldanan evsiz adamın hata veren mekanizması; şeylerin özünü gördüğünü düşünüp kendini kandıran, bir yandan da kıkırdayan metruk adam, ot kokusu, Nietzsche'nin deli hayvanlarına dair bir şeyler yazmak için not alan yazar...

San Francisco'dan dönmemi izleyen haftalar, aylar boyunca takıntılı bir biçimde tam beyin emülasyonunu düşündüm. İşime ara verip bir kafeye giderken mesela, yanımdan arabanın biri biraz hızlı geçmeyegörsün, arabanın kaldırırma dalarak üzerimden geçtiğini kafamda canlandırıp bedenime ne olacağını hayal ediyor, Randal'ın benliği substrattan ayırma projesi aklıma düşüveriyordu. Özellikle de yorgun veya fiziksel olarak hassas bir halde olduğumda, aklım (zihnim veya beynim), Randal'a veya Lozan'da Ed Boyden'ın dizüstü bilgisayarında gördüğüm kurdun parıldayan sinir hücrelerine ya da 3Scan'in Mission Bay'deki laboratuvarında saklanan fare beyni kesitlerine gidiyordu.

San Francisco seyahatinden birkaç ay sonra, bir sabah, hem akşamdan kalma hem de nezleden mustarip bir halde Dublin'de, evdeydim. Üstelik gece aşırıya kaçmamama rağmen neden bu kadar akşamdan kalma olduğuma mana veremiyordum. Öylece yatarken, yataktan çıkayım, yandaki çocuk odasında bağıra çağıra kovboyculuk oynayan karıma ve oğluma katılayım diye düşünüyordum. Bu halin (nezle, akşamdan kalmalık), hafiften bedenime yabancılaşmama neden olduğunu fark ettim. Kendimi salt biyolojik bir şey, et, kan ve kıkırdak yığını gibi hissettim; keyifsiz olduğumda genelde böyle olurdu. Burnu tıkalı, boğazı bakteri istilası altında, kafatasında, yani

sefalonunda acı veren bir akne bitmiş organizma gibi hissettim kendimi. Uzun lafın kısası, substratımın bayağı farkındaydım çünkü bok gibi hissediyordu kendini.

Derken birden bu substratın tam olarak ne olduğunu, teknik olarak benim ne olduğumu merak ettim. Komodinin üzerindeki telefonuma uzandım ve Google'a "İnsan nedir..." sözcüklerini girdim. İlk üç öneri şöyleydi: "*The Human Centipede*" ne hakkında", "İnsan bedeni neden yapılmıştır" ve "İnsan olma hali nedir". O anda cevabını bulmak istediğim soru, belki üçüncüye bir kapı olarak ikincisiydi.

Yüzde 65 oksijenden oluştuğumu öğrendim ki o da ekseriyetle hava, yani hiç olduğum anlamına geliyordu. Sonra, başta karbon ve hidrojen olmak üzere, sırasıyla kalsiyum, sülfür, klor dan ve periyodik cetveldeki diğer elementlerden oluşuyordum. Bu bilgiyi edindiğim iPhone gibi, biraz bakır, demir ve silikon içerdiğimi öğrenmek de şaşırtıcıydı.

Ne yaman bir yapı bu insan," diye düşündüm, nasıl da toz özü.

Birkaç dakika sonra karım, sırtında ufak avuçlarıyla gömleğinin yakasını yakalamış oğlumla, emekleyerek yatak odasına girdi. Nal sesi çıkarıyor, oğlum kıkır kıkır gülüyor, "Huysuzlanma, huysuzlanma!" diyordu.

Yüksek sesle kişnedi, sırtını yay gibi gererek oğlumduvarın kenarındaki ayakkabı yığınının üzerine yavaşça yuvarladı; oğlum zevkle, yapma der gibi çığlık attı ve yine karımın sırtına çıktı.

Bunların hiçbirisi koda dönüştürülemez, dedim kendime. Bunların hiçbirinin başka bir substratta işletilemeyeceğini hissettim.

"İnsan Kırkayak" olarak çevrilebilecek, 2009 yapımı bir korku filmi. (e.n.)

** *Hamlet*, çev: Sabahattin Eyüboğlu, Sahne II, Perde II, 2008. (e.n.)

Güzellikleri, en derin, en üzücü ve en muhteşem haliyle, bedenli olmalarıydı.

O anda fark ettim ki karımı ve oğlumu, en çok memeli olduklarını düşündüğümde seviyordum. Kendimi, hayvan bedenimi, yataktan çıkardım ve oyunlarına katıldım.

Tekilliğe Dair Ufak Bir Not

TEKNOLOJİK TEKİLLİĞİN KABUL görmüş tek bir versiyonu yok. Silikon Vadisi'nin ufkunun ötesinde parıldayan, kimi zaman dini bir vahiy, kimi zaman teknolojik bir kader gibi görünen bir ışıktır o. İnananların iddiasına göre yaratacağı zenginliklerin haddi hesabı, üzerine söylenebileceklerin sonu yok. En geniş anlamıyla bu ifade, gelecekte makine zekâsının, yaratıcılarını büyük ölçüde aşacağı ve teknolojinin biyolojik yaşamı içereceği bir zamana atıfta bulunuyor. Bu, kendince, tekno-pozitivizmin, yani dünyanın en zorlu sorunlarının evrensel ölçekte teknolojiyi kullanarak çözüleceği inancının aşırı uçta bir ifadesi.

Bu fikir çeşitli şekillerde, en azından yarı yüzyıldır dillendiriliyor. 1958 yılında, Manhattan Projesi'nde birlikte çalıştığı fizikçi John von Neumann'ın ölüm ilanında Stanislaw Ulam, zamanında yaptıkları "teknolojinin giderek hızlanan ilerleyişi ve insan yaşamına getirdiği değişiklikler" üzerine sohbetlerinden bahseder: "Bu ilerleme, insan ırkının tarihinde asli bir öneme sahip, ötesinde insanlığın bildiğimiz şekliyle süremeyeceği elzem bir tekillik anına yaklaşıldığı havasını yaratmaktadır."

Teknolojik Tekillik kavramının ilk elle tutulur ifadesi genellikle matematikçi ve bilimkurgu yazarı Vernor Vinge'ye atfedilir. İlk olarak 1993 yılında NASA tarafından düzenlenen bir

konferansta sunulan "Teknolojik Tekillik Yaklaşırken: İnsan-sonrası Çağda Nasıl Hayatta Kalınır," isimli makalesinde Vinge, "Otuz yıl içerisinde, süper insan zekâsını yaratmaya yetecek teknolojiye sahip olacağız. Bundan kısa bir süre sonra insanın çağı sona erecek," demişti. Vinge, bu muazzam aşkınlığın sonuçları konusunda muğlak ifadelerde bulunuyordu: Bu, bütün sorunlarımızın sonu olabileceği gibi, türün yıkımı da olabilirdi fakat ne olursa olsun gerçekleşeceği şüphe götürmezdi. Bu tarz tekno-binyılcı düşüncelerin çoğunda olduğu gibi, Vinge'nin vahyinde de tuhaf bir tarihsel determinizm mevcuttu: Tekillığe mani olmanın yolu yoktu çünkü Tekillik, doğamıza mahsus rekabetçiliğin ve teknolojiye mahsus imkânların kaçınılmaz bir sonucuydu. "Ve buna rağmen," demişti Vinge, "onu başlatan biziz."

Tekilliğin ölçütü olmaya en yakın ifadeler, Ray Kurzweil'in popüler yazılarında yer alır. Kurzweil, yatay tarayıcı ve körler için yazılı metni konuşmaya aktaran okuma makinesi gibi pek çok usta işi aletin mucididir. Ayrıca, sintisayzırları' Scott Walker, New Order ve "Weird Al" Yankovic gibi çok farklı sanatçılarca kullanılan Kurzweil Müzik Sistemleri'nin, Stevie Wonder'la birlikte kurucusudur. Yazarlığıysa tartışmaya açıktır; Kurzweil, geleceğe dair gizemli öngörülerini tekno-ütopyacı spekülasyonun en uçlarında seyreden, modern-şık giyimli bir mistiktir. Ancak, teknoloji dünyasında, öyle sıra dışı biri değildir; hatta Silikon Vadisi'nin vasisidir ve bu konumu 2012 yılında, yapay zekâ/makine öğrenimi arayışında fikir önderliği yapmak üzere Google'ın başmühendisi olarak görevlendirilmesiyle resmîyet kazanmıştır.

Elektrik sinyallerini sese çevirerek piyano, org, flüt, insan sesi gibi doğal enstrümanları, okyanus dalgaları gibi sesleri taklit edebilen ve yepyeni tınlar yaratabilen genellikle tuşlu müzik aleti. (e.n.)

Kurzweil'in Tekilliği, çılgınca çeşitlilik gösteren bir teknolojik bolluk tasavvuru, tarihin saf zihnin tanrılaştırılması yönünde ilerlediğini öngören, hararetli ayrıntılılarla dolu bir teleolojiydi. Kurzweil, 2005 yılında çoksatanlar arasına giren *İnsanlık 2.0: Tekillige Doğru Biyolojisini Aşan İnsan* kitabında, "Tekilliği nasıl düşünebiliriz?" diye sorar. "Güneş gibi, Tekillige de doğrudan bakmak güçtür; en iyisi gözleri kısıp gözücüyüla bakmaktır." Ancak iş bazı ayrıntılara geldiğinde, lütfedip sözünü esirgemez: Tekilliğin 2045 yılında veya civarında gerçekleşeceği, resmi olmasa da programa işlenmiştir, der. (Her gün bir avuç dolusu gıda takviyesi ve vitamin hapy tükettiği bilinen, ayrıca kendi markasıyla ölümü engelleyen iksirler ve kapsüller pazarlayan Kurzweil, doksan yedi yaşında hâlâ hayatta olacağından emin.)

Teknolojik gelecek kâhini Kurzweil'in en önemli aleti, kendi tabiriyle "ivmelenen getiriler yasası"dır. Bu bakış açısına göre, teknoloji, bileşik faizli getirisi olan finansal yatırım gibi, yani katlanarak ilerlemektedir. Mevcut teknolojimiz, gelecek teknolojileri geliştirdiğimiz temeldir ve bu yüzden teknoloji ne kadar sofistike bir hal alırsa ilerleme oranı da o kadar fazla olacaktır. (Bu olguya en iyi örnek, 1950'lerde Intel'in kurucularından biri olan Gordon Moore tarafından gerçekleştirilen, sonrasında Moore Yasası diye anılacak olan bir gözlemdir. Bu gözleme göre, tek bir mikroçipe sığdırılabilen transistör sayısı, aşağı yukarı her on sekiz ayda bir iki katına çıkmaktadır.) Kurzweil'a göre Darwinci evrim de başlı başına bir katlanarak büyüme örneğidir ve arzu edilebilir bir amaca *doğru* büyüme olarak sunulabilir. Evrim, kör veya kaotik bir beceriksizlik, gelişigüzel dehşetler ve mucizeler üretimi değil, bir sistem, bir "düzeni artış gösteren örüntüler yaratma süreci"dir. Diğer bir deyişle evrim, mükemmel düzene ve makinenin nizamına doğru ilerlemedir.

Ve Kurzweil'a göre "dünyamızın nihai öyküsü"nü, örüntülerin bu şekildeki evrimi ("her evrenin veya çağın, bir sonrakini yaratmak üzere bir önceki çağın bilgi işleme yöntemlerini kullandığı" mantıksal bir ilerleme) oluşturmaktadır.

Kurzweil'in geleceğe dair çizdiği resimde teknoloji, ivme kazanan evriminin tür olarak evrimimizin asli taşıyıcısı oluşuna kadar küçülmeye ve güçlenmeye devam ediyor. Dedikğine göre, artık bilgisayarları yanımızda taşımayacak, bedenlerimize, beyinlerimize, kan dolaşımımıza alacak ve bu şekilde insan olmanın tabiatını değiştireceğiz. En verimli insan beyninin bile hiç de tatmin edici olmayan hesaplama gücü düşünüldüğünde, yakın gelecekte (yani umarız Kurzweil ölmeden) bu durum sadece mümkün değil, zorunlu olacak.

Kurzweil'in gelecek öngörüsü, insana dair bu mekanistik bakış açısını kabul ediyor, yapay zekâ konusunda öncü olan Marvin Minsky'nin beyin "etten bir makinedir" lafını kabul ediyorsanız size çekici gelebilir. Neden bizler veya bizim etten makinelerimiz, daha üst düzey bir işlevselliğe yükseltilmesin? Makinenin belli bir görevi yerine getirmek için inşa edilen bir aygıt olduğunu düşünüyorsak makineler olarak elbette görevimiz, mümkün en yüksek düzeyde düşünmek, *hesap etmektir*. İnsan yaşamına böylesine araçsal bir yerden bakınca, hesaplama kapasitemizi artırmak ve makineler olarak mümkün en uzun süre verimli çalışmak az çok görevimizdir veya en azından, zaten en başta var olmamızın sebebidir.

"Bizim biyolojik beden 1.0 versiyonumuz," diye yazmıştı Kurzweil, "zayıftır ve sayısız arızaya açıktır ki ihtiyaç duyduğu külfetli bakım ritüellerini saymıyorum bile. İnsan zekâsı bazen yaratıcılığını ve ifade gücünü ciddi ölçüde artırabilse dahi insan düşüncesinin büyük bir kısmı türevsel, önemsiz ve sınırlıdır." Tekillik bir kez yaşandığında, artık durumun böyle olmayacağını

garantiliyor: Artık çaresiz, ilkel yaratıklar, düşünceleri ve edimleri mevcut substratımızı oluşturan etle kısıtlı etten makineler olmayacağız. Tekillik, diyor Kurzweil, “biyolojik bedenlerimizin ve beyinlerimizin sınırlarını aşmamıza izin verecek. Kaderlerimiz karşısında güç sahibi olacağız. Ölümlülüğümüz ellerimizde olacak. İstedığımız kadar yaşayabileceğiz (sonsuz kadar yaşayacağız demenin incelikli şekli). İnsan düşünüşünü tamamen anlayacak ve sınırlarını inanılmaz boyutlarda genişletecek ve geliştireceğiz. Bu yüzyılın sonuna kadar, zekâmızın biyolojik olmayan kısmı, çıplak insan zekâsından trilyonlarca kat daha güçlü olacak.”

Diğer bir deyişle, nihayet insanlığın bu düşkün halinden kurtulacak, nihayet etsiz olacağız: Cennetten dünyaya düşmeden önceki bütünlük haline geri döneceğiz, teknolojinin tek tanrılı dinlerdeki Tanrı'nın yerini aldığı nihai birleşme gerçekleşecek. “Tekillik,” diyor Kurzweil, “biyolojik düşüncemizin ve varlığımızın teknolojimizle kaynaşmasının doruk noktasıdır ve bunun sonucunda yine insani olan ama biyolojik köklerimizi aşan bir dünya kurulacaktır. Tekillik-sonrası, insanla makine veya fiziksel gerçeklikle sanal gerçeklik arasında herhangi bir ayrım kalmayacaktır.” Böylesi bir kaynaşmanın insanlığımızı yok edeceği suçlaması karşısında Kurzweil, Tekilliğini insan projesinin nihai kazanımı, tür olarak bizleri her daim tanımlayan ve diğer türlerden ayıran niteliğin, yani sürekli fiziksel ve zihinsel sınırlarımızı aşma özleminin nihai zaferi olduğunu öne sürüyor.

The City of God isimli kitabında Aziz Augustinus, şu anda hayal edebileceğimiz her şeyin ötesinde, Tanrı'nın lütfuna layık olanlara ayrılmış “evrensel bir bilgi” halinden bahseder. “Bu bilginin ne kadar muazzam, ne kadar güzel, ne kadar kesin, ne kadar şaşmaz, ne kadar kolay elde edilebilir olduğunu bir

düşünün,” der. “Bu durumda nasıl bir bedene sahip olacağımızı da bir düşünün: Bu beden hepten ruha tabi olacaktır ve salt ruhla ayakta kaldığından, başka hiçbir şey yemeye ihtiyaç duymayacaktır.”

Kurzweil’in kehanetinde mesih rolünü zekâ üstleniyor. Bu ifadeye mistik bir önem atfetse de zekâ tanımı oldukça dolambaşsız: Zekâyı aslen bilgisayım, yaratımın bilgiden ibaret hammaddesini taşıyan algoritmik mekanizma olarak alıyor. Ve bu mesiyaniğin öngöründe makine zekâsı, evreni hesaplanamaz aptallığından kurtaracak.

Kurzweil kozmolojiye, bizzat evrene bir çeşit kurumsal proje yönetim yapısı dayatan, hedef yönelimli bir yaklaşımı benimsiyor. “Evrimin Altı Evresi” adını verdiği şeyin sonuncusunda, insanlık ve yapay zekânın büyük birleşmesinin ardından zekânın, “madde ve enerjiyi kendi içinde doygunluğa ulaştıracığını” söylüyor. Kurzweil, “Bunu,” diye yazıyor, “yeryüzündeki kökenlerinden yayılmak üzere en uygun bilgisayım düzeyini sağlayacak şekilde madde ile enerjiyi yeniden düzenleyerek başaracaktır.” Titiz bir idare sayesinde, evrenin sonsuz boşluğu (on dört milyar yıl, bir köşede boş boş oturup entropinin amansız kuvvetine boyun eğdikten sonra) nihayet devasa bir veri işleme mekanizması olarak görülmeye başlanacak.

Kurzweil’in yaşamını ve eserlerini anlatan 2009 tarihli *Transcendent Man* isimli belgeselin en tuhaf sahnelerinden birinde, filme konu olan adamın, esrarengiz bakışlarını Pasifik Okyanusu’nun sakin açıklarına dikmiş, sahilde güneşin batışını izlediğini görürüz. Hemen önceki sahnede dokunaklı bir şekilde, ölmeden önce babasıyla yaptığı son konuşmadan bahsettiğini duyarız; bu yüzden yönetmenin Kurzweil’a denize bakarken ne düşündüğünü soran sesini duyduğumuzda ölümü düşündüğünü söylemesini bekleyebiliriz ister istemez. Kendi

ölümü üzerine olmasa da sonsuza kadar yaşayacak kadar uzun yaşama talihi yüzüne gülmeyenlerin ölümü üzerine düşünmesi pekâlâ makul olacaktır. Kurzweil'sa uzun bir an duraksar, bu arada kamera bir ritüeli icra edercesine yavaş yavaş etrafında döner.

"Okyanusun ne miktarda bilgisayımı temsil ettiğini düşünüyordum," der Kurzweil. "Yani, birbiriyle etkileşim halinde olan su moleküllerinden bahsediyoruz. Bilgisayım bu. Ne kadar da güzel. Bana hep çok rahatlatıcı gelmiştir. Bilgisayım da tamamen bununla ilgili. Bilincimizin bu aşkın anlarını yakalamak."

Pasifik'in açıklarına yüzünü dönmüş, saçı esintide hafifçe dağılmış Kurzweil, kâhinimsi, teknolojinin gizemlerinin taşıyıcısı, sonsuz ve araçsal zekânın nihayet bizleri insanlığımızın yükünden kurtaracağı, gelmekte olan dünyanın peygamberi gibi görünür.

Okyanusa baktığında tek gördüğü, bilgiden, zekânın ham maddesinden ibaret engin, girift bir alettir. Su, sıcaklığındaki oynamalar, içinde barındırdığı organizmalar bolluğu, ritmik med cezirler: Bunların hepsi uçsuz bucaksız bir hesap, bir kod onun için. Deniz, tıpkı düşüncenin kendisi üzerine bir düşünme yolu gibi, önermelerin bir "örüntülü işlemesi" Ve iş bu noktaya vardığında, evrensel makinenin bir ifadesi, algoritmadan ibaret içkinlik olarak doğaya huşu besleyen bir tür bilgisayarimsal panteizm kendini gösteriyor.

Yapay Zekâ ve Varoluşsal Risk

ÖNEMLİ ÖLÇÜDE AKLA yatkınlık sorunlarını ve bariz dini temellerini bir anlığına kenara kaldırsak bile Tekillik hiç savunabileceğimi düşündüğüm bir kavram değildi. Tamam, kabul, bu meselenin cazibesini bir türlü kavrayamadığımı, ortaya attığı şeyin (saf bilgi olarak bedensiz bir varoluş veya dışarıdan temin edilmiş bir insan donanımında işleme ihtimalinin) nasıl olup da lanetten ziyade kurtuluş olarak görülebileceğini anlayamadığımı itiraf ederim. Yaşamın bir anlamı varsa içgüdüsel inancım, bu anlamın hayvansal ve doğum, üreme ve ölümle ayrılmaz şekilde bağlı olduğu yönündeydi.

Ama bunlardan da ötesi, teknolojinin bizleri kurtaracağı, yapay zekânın insan var oluşunun standartların altında kalan yanlarına çözüm sunabileceği fikri, yaşama bakış açımı, mensubu olduğum fevkalade yıkıcı primat türüne dair zaman içerisinde anladığım bir iki şeyle uyuşmuyordu. Mizaç ve felsefe bakımından kötümserdim, hâlâ da öyleyim ve dolayısıyla bana, dehamız sayesinde kurtuluş ihtimalimiz, dehamız yüzünden yok olma ihtimalimizden çok daha az görünüyordu. Gezegenimiz, yaşamın ilk ortaya çıktığı andan beri altıncı kitlesel tükenme

evresinin eşiğindeydi ve bu, ilk defa yerli türlerden birinin sebebiyet verdiği çevresel hasar yüzünden gerçekleşecekti.

Bu yüzden, belli çevrelerde süper insan düzeyinde yapay zekânın insanlığı yeryüzünden silebileceğine dair korkuların arttığını okumaya başladığımda, en azından bu noktada teknolojik geleceğimize dair bir görüşün kaderci eğilimime uygun olduğunu düşündüm.

Buna benzer imalara genellikle saygın gazetelerin sayfalarında rastlanır ve bu haberlere sık sık *Terminatör* filmlerinden çıkma apokaliptik bir görüntü eşlik eder: Titanyum kafalı katil bir robot acımasız gözlerinin parlak kırmızı noktalarından okuyucuya dik dik bakar. Elon Musk, yapay zekâ için “en muazzam varoluşsal tehdit” demiş, yapay zekânın geliştirilmesinden teknoloji vasıtasıyla “şeytan çağırmak” diye bahsetmişti. (Ağustos 2014’te, “Umarım dijital süperzekânın biyolojik açılış yükleyicisi durumuna düşmeyiz. Maalesef, bu ihtimal giderek artıyor,” diye *tweet* atmıştı.) Peter Thiel, “İnsanlar, iklim değişikliğini haddinden fazla düşünüyor ama yapay zekâyı düşünmeye gerektiği kadar zaman ayırmıyor,” demişti. Stephen Hawking’se *Independent* gazetesinin serbest kürsü bölümünde yayınlanan makalesinde, yapay zekânın “insanlık tarihinin en büyük olayı olmakla beraber, riskleri ortadan kaldırmanın bir yolunu bulmazsak sonuncusu olabileceği” uyarısında bulunmuştu. Bill Gates bile bu durumun onu rahatsız ettiğini, “nasıl olup da bu durum karşısında endişelenmeyen insanlar olduğunu anlayamadığını” kabul etmişti.

Ben endişeleniyor muydum peki? Hem evet hem hayır. Kötümserliğime cazip gelse dahi bu zamanın sonu geldi kehanetlerine, büyük ölçüde bana, yapay zekânın takdir-i ilahi olduğunu, bu sayede insanların tahayyül edilemez bilgiye ve güce sahip olacaklarını, Tekilliğin şafağının hiç sönmeyen ışığında sonsuza

kadar yaşayacaklarını öne süren Tekillik kehanetlerinin tam tersi önermeler gibi geldiği için pek inanmıyordum. Ama şüphecilüğimin mantıktan değil, daha çok mizacımdan kaynaklandığını, bu korkuların muhtemelen mükemmel nedenlerine veya bu korkulara sebebiyet veren spekülatif teknolojiye dair neredeyse hiçbir şey bilmediğimi de biliyordum. Buna bir türlü inanamasam bile türümüzü hepten ortadan kaldırabilecek bir makine yaratmanın eşliğinde olabileceğimizi düşünmek, kapitalizmin muazzam filozof kralları olan Musk, Thiel ve Gates'in bu ideolojinin en sevdiği idealin Prometheus'a mahsus tehlikelerini böylesine açıktan ilan ettiklerini görmek beni ister istemez, hastalıklı bir şekilde büyülüyordu. Yapay zekâya dair bu ciddi uyarılar, görünen o ki en beklenmedik kaynaklardan geliyordu: Luditler* veya dindar felaket tellalları değil, kültürümüzün makinelere hürmetini en iyi temsil eden kişilerdi bunlar.

Bu alanda görülen en çarpıcı olgulardan biri, "varoluşsal risk" denilen, iklim değişikliği, nükleer savaş veya küresel salgın gibi "sıradan" felaketlerden ayrı, türün tamamen ortadan kalkma riskini içeren durumlar hakkında insanları bilinçlendirmeye ciddi yatırım yapan ve bu kaderden nasıl kurtulabileceğimizi bulmak için algoritmalar yürüten araştırma enstitülerinin ve düşünce havuzlarının varlığıydı. Oxford İnsanlığın Geleceği Enstitüsü, Cambridge Üniversitesi'nin Varoluşsal Risk Üzerine Çalışmalar Merkezi, Berkeley'deki Makine Zekâsı Araştırma Enstitüsü ve Boston'daki Yaşamın Geleceği Enstitüsü bunlar arasındaydı. Bunlardan sonuncusunun bilimsel danışmanlar kurulunda Musk ve Hawking gibi bilim ve teknoloji dünyasının seçkin isimlerinin ve alanında çığır açan genetik bilimci George Church'un

---

Yeni icatlardan korkan kişi. Terim, işini kaybedeceği, geçinemeyeceği korkusu ve öfkesiyle 1779'da iki dokuma tezgâhı parçaladığı öne sürülen ve sonrasında benzer eylemlerde adı simgeleşen İngiliz dokuma işçisi Ned Ludd'dan gelir. (e.n.)

yanı sıra, sevilen aktörler Alan Alda ve Morgan Freeman da (her niyeysse) vardı.

Varoluşsal risk derken neyi kastediyorlardı? Söz konusu tehdidin boyutları, gerçekleşme ihtimali neydi? Ortada bir *2001: Bir Uzay Macerası* senaryosu mu vardı? Bilinçli bir bilgisayarın bir şekilde işlevi değişecek ve kapatılmamak için elinden geleni mi yapacaktı? Yoksa bir *Terminatör* senaryosu mu söz konusuydu? Skynet tarzı bir süperzeki makineler matrisi bilinç kazanıp kendi amaçları için insanlığı yok edecek veya köleleştirecek miydi? Zeki makinelerin yaratacağı tehdit üzerine sağda solda türeyen makaleleri, bir de Thiel ve Hawking gibi bilgelerin dramatik ifadelerini olduğu gibi ele alacak olsak insanın aklına böyle şeyler geliyor. Yapay zekâ uzmanı değiller belki ama bilim dünyasında her şeyi bilen inanılmaz zeki adamlar sonuçta. Bu insanların yanında bir de *M*A*S*H*'teki Hawkeye ve daha bir sürü dingin bilge rolünün yanı sıra, 2014 yılında gösterime giren *Transcendence* filminde Tekillige mani olmaya çalışan bilim insanını oynayan adam da endişeleniyorsa hepimizin endişelenmesi gerekmez miydi?

Bu alana bilhassa eğilen, baş kıyamet-bilimci, dünyanın en mühim teknolojik kıyamet peygamberi olarak tanınmadan önce transhümanist hareketin en önde gelen isimlerinden biri, Dünya Transhümanist hareketinin kurucularından İsveçli filozof Nick Bostrom, *Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies* isimli kitabında, yapay zekâ tehdidinin tabiatını anlatır. Sıradan okuyucuya erişmek için ciddi bir çaba harcamayan akademik bir metin olduğu düşünüldüğünde, söz konusu kitap beklenmedik satış rakamlarına ulaşmış, hatta *New York Times*'in en çok okunanlar listesine girmeyi başarmıştı. (Satışların bu kadar artmasının nedenlerinden biri, Elon Musk'ın Twitter'da takipçilerine kitabı hararetle tavsiye etmesiydi.)

Kitaba göre, yapay zekânın hayal edilebilir en zararsız biçiminin bile insanlığın yıkımına neden olabilmesi mümkündü. Mesela kitabın ortaya attığı en aşırı hipotezlerden biri, görevi en verimli ve en üretken şekilde raptiye imal etmek olan bir yapay zekânın, işi dünyadaki bütün maddeyi raptiyeye ve raptiye imalathanesine çevirmeye vardırmasıydı. Bu senaryo elbette kasten karikatürsüydü ama yapay süperzekânın sahip olması muhtemel amansız mantığı göstermek açısından niyeti tamamen ciddi idi.

Nick, İnsanlığın Geleceği Enstitüsü'ne yakın bir Hint lokantasında akşam yemeği yerken, "Şimdilerde kendimi transhümanist olarak görmüyorum," dedi. Evliydi ama karısı ve küçük oğlu Kanada'daydı ve kendisi Oxford'da yalnız yaşıyordu. Sık sık okyanusu aşıyor, düzenli aralıklarla karısını ve oğlunu Skype'tan yokluyordu; bu durum, yaşamla işi dengeleme noktasında üzücü bir tablo çizse de başka türlü mümkün olmayacak kadar işine odaklanmasını sağlıyordu. (Bu lokantaya o kadar sık geliyordu ki garson, bizzat sipariş etmesine gerek kalmadan körili tavuğunu getirmişti.)

"İnsan kapasitelerini artırma ilkesine genel olarak sonuna kadar inanıyorum. Ancak artık hareketle pek bağım kalmadı. Transhümanizm teknolojiyi o kadar çok övüyor, işlerin hep daha iyiye gideceğine o kadar inanılıyor ki bırakalım, ilerleme öylece gerçekleşsin diyen katı bir tavır var. Yıllar önce uzaklaştım ben bu görüşlerden," diyordu.

Nick son zamanlarda transhümanizm-karşıtı gibi bir şey olmuştu; Ludit olmakla suçlanamazdı ama teknolojiyi hangi noktaya taşıdığımız ve teknolojinin sebebiyet verebileceği şeyler konusunda ayrıntılı uyarıcı öngörülleri sayesinde hem akademi hem akademi dışında isim yapmıştı.

"Bir iki nesil sonra, insanlığımızın substratını dönüştürmenin

mümkün olduğuna inanıyorum hâlâ,” dedi. “Bence bu işin motoru yapay süperzekâ olacak.”

Pek çok transhümanist gibi Nick de insan dokusuyla bilgisayar donanımının işlem gücü arasındaki uçurumdan dem vurmaya seviyordu. Mesela, nöron ateşleme oranı 200 hertz’ken (saniyede 200 kere) transistörler gigahertz düzeyinde işler. Merkezi sinir sistemimizde sinyaller saniyede 100 metre hızında ilerlerken, bilgisayar sinyalleri ışık hızında seyahat edebilir. İnsan beyni, boyut olarak kafatasıyla sıırlıdır ama gökdelen boyutunda bilgisayar işlemcisi yapmak teknik olarak mümkündür.

Bu etmenlerin yapay süperzekâya giden koşuları yarattığını söylüyordu. Zekâyı insani parametreler üzerinden anlamaya meyilli olduğumuz için makine zekâsının bizim zekâmızdan çok daha hızlı çalışması konusunda gevşek, dikkatsiz davranma ihtimalimiz yüksekti. Yani, insan düzeyinde yapay zekâ uzun bir süre olmayacak bir şey gibi görünürken, bir anda aşılıverecekti. Nick kitabında bu noktayı, yapay zekâ güvenliği üzerine çalışan Eliezer Yudkowsky’den bir alıntıyla açıklıyor:

Yapay zekâ, sırf antropomorfizm yüzünden, sırf insanın “köyün delisi” ile “Einstein”ı genelde zekâ ölçeğinde neredeyse ayırt edilemez noktalar yerine, zihin ölçeğinin iki aşırı ucu olarak görme eğilimi yüzünden zekâ konusunda *görünürde* sert bir sıçrama yapabilir. Aptal bir insandan daha aptal her şey bize sadece “aptal” olarak görünebilir. Yapay zekâ “okunun” zekâ ölçeğinde istikrarla ve çaktırmadan tırmanıp fare ve şempanzeleri geçerken akıcı dil konuşmadığı veya bilimsel makale yazamadığı için “aptal” kalmaya devam edeceği ve birden, bir aylık veya benzeri kısa bir süre içinde acayip-aptalla ultra-Einstein arasındaki minicik arayı kapatacağı zannediliyor.

Kuram, bu noktada işlerin ciddi değişeceğini söylüyor. İyiye mi, kötüye mi, belli değil. Nick'in dediğine göre esas risk, süperzeki makinelerin, insan yaratıcılarına veya seleflerine karşı kasten düşmanlık beslemesi değil, kayıtsız kalmaları. Ne de olsa insanlar, evrimde ilerlerken yok olmasına neden oldukları türlerle karşı kasten düşmanlık beslemiyordu; sadece bu türler tasarımlarımızın bir parçası değildi. Aynısı süperzeki makineler için de geçerli olabilir; onlar da bizimle, yemek için beslediğimiz veya bizimle doğrudan bir işi olmayan, biraz daha iyi durumda olan hayvanlarla kurduğumuz ilişkiye benzer bir ilişki kurabilir.

Bu tehdidin tabiatı söz konusu olduğunda, ısrarla şu noktayı vurguluyordu: Makinelerin kötü niyeti, nefreti, intikam arzusu olmayacaktı.

"Bu konu üzerine *Terminatör* filmlerinin tanıtım fotoğraflarından biriyle sunulmayan gazete haberi henüz görmedim galiba," dedi. "Hep onlara hükmettiğimiz için bize hınç besleyip isyan edecekler veya bize karşı ayaklanacaklar demeye getiriyorlar. Böyle bir şey yok."

Buradan raptiye senaryosuna döndük. Bunun gülünç bir örnek olduğunu Nick de kabul ediyordu ama demeye çalıştığı, süperzeki bir makineden bize gelebilecek zararın, kötülükten veya buna benzer insani bir garezden değil, sadece kendi amacını gerçekleştirmesinin en uygun koşulunun ortadan kalkmamasından kaynaklanacağıydı.

Yudkowsky'nin dediği gibi: "Yapay zekâ ne sizden nefret ediyor ne de sizi seviyor; atomlardan yapılmışsınız ve o, bu atomları başka bir şey için kullanabilir, hepsi bu."

Bunu anlamanın bir yolu da şu olabilir: Diyelim ki Bach'ın Goldberg Çeşitlemeleri'ni çalan Glenn Gould'un kaydını dinlerken bir yandan bu kaydın çalındığı piyanonun imal aşamasında gerçekleştirilen yıkımı düşünerek müziğin tadına varmaya

çalışıyorsunuz. Fildişi tüccarının kârı uğruna devrilen ağaçlar, katledilen filler, köleleştirilen ve öldürülen insanlar... Ne piyanistin ne de piyano yapımcısının ağaçlara, fillere, köleleştirilen adamlara ve kadınlara garezi var ama bütün bunlar belli amaçlar için, para kazanmak, müzik yapmak için kullanılabilen atomlardan yapılmış. Yani, bir grup rasyonalisti bunca dehşete düşüren bu makine belki de bizden o kadar da farklı değil.

Yapay zekâ üzerine çalışan bilgisayar mühendisleri, böylesi bir ihtimalin gerçekçi olduğuna inananlar bile ki bunlar pek çoğunluğu teşkil etmiyor, süperzekâ gibi bir şeyin ne zaman ortaya çıkabileceğine dair tahminler yürütmeye pek hevesli değil. Bunun nedenlerinden biri, genelde bilim insanlarının, aptal konumuna düşmelerine neden olabilecek, yeterli dayanağı olmayan iddialar ortaya atmaya meyilli olmamalarıdır. Ancak bu isteksizlik, söz konusu fikirlerin beraberinde getirdiği güçlükleri epey azımsayan kişilerin bariz örnekleriyle dolu olan bir disiplinin kendine mahsus tarihinden de kaynaklanmaktadır. 1956 yazında, zeki makinelerle dair fikirler disiplin gibi bir şeye dönüşmeden önce, küçük bir grup bilim insanı (aralarında matematik, bilişsel bilimler, elektrik mühendisliği ve bilgisayar mühendisliği bölümlerinin önde gelen isimleri vardı) Dartmouth College'da altı haftalık bir atölye çalışması için toplandı. Grupta, şu anda yapay zekânın kurucularından sayılan Marvin Minsky, Claude Shannon ve John McCarthy yer alıyordu. Atölyeye finansman sağlayan Rockefeller Derneği'ne sundukları öneride grup, toplanma nedenini şöyle açıklıyordu:

2 ay boyunca, 10 kişilik bir yapay zekâ çalışması yürütmeyi öneriyoruz. [...] Çalışma, öğrenmenin her vasfının veya zekânın her niteliğinin, bir makine tarafından simüle edilecek kadar net bir biçimde tanımlanabileceği hipotezi

üzerinden ilerleyecektir. Soyutlamalardan kavramlara kadar dili kullanabilen, şu anda sadece insanların çözebildiği sorunları ele alabilen ve kendini geliştirebilen makinelerin nasıl yapılacağını bulmaya teşebbüs edilecektir. Titizlikle seçilmiş bir grup bilim insanının yaz boyunca üzerinde çalıştığında bu sorunların en az birinde ciddi bir ilerleme gösterileceğine inanıyoruz.

Böylesi kibir, yapay zekâ araştırmalarında ara sıra kendini gösterir ve “yapay zekâ kışı”na, yani yapay zekâyâ ayrılan fonların ciddi oranda azaldığı dönemlere yol açar. Şu ya da bu soruna nihai çözüm bulmaya dönük yoğun bir heyecan patlamasının ardından bunun hayal edildiğinden çok daha karmaşık bir iş olduğu ortaya çıkar.

Onlarca yıl boyunca dünyaları vaat etmekle taahhüt edileni sunamamak arasında gidip gelen bu şablon kendini tekrar ettiğinden, yapay zekâ alanında araştırmacıların fazla ileriye dönük bir şeyler yapmak konusunda isteksizleşmesine neden olan bir kültür oluştu. Bu da disiplinin varoluşsal risk sorusuyla ciddi uğraşmasını zorlaştırdı. Yapay zekâ üzerine çalışanların çoğu, üzerinde çalıştıkları teknoloji konusunda ölçüsüz iddialarda bulunuyor gibi görünmek istemediler. İnsanlığın ortadan kalkmasıysa ne dersiniz deyin, ölçüsüz olarak görülmeye epey müsait bir iddia.

Nate Soares, elini tıraşlı başına doğru kaldırdı ve parmağıyla keşişlerinkini andıran kafasının frontal plakasına tık tık vurdu.

“Şu anda,” dedi, “bir insanı sadece işte bu gördüğün et kütlesi üzerinde işletebiliyoruz.”

Nate Soares’le, yapay süperzekânın ortaya çıkmasının sağlayabileceği faydaları konuşuyorduk. Nate’e göre ilk akla gelen

faydası, insanı (özellikle kendini) işaret ettiği sınır hücresi külesinden başka bir şey üzerinde işletebilme yetisi olacaktı.

Yirmili yaşlarının ortalarında güçlü kuvvetli, geniş omuzlu bir adamdı; epey kontrol altında tuttuğu sakin bir havası vardı; üzerinde "BÜYÜK NATE" yazılı yeşil bir tişört giyiyordu. Ofis sandalyesine oturup bacak bacak üzerine attığında, ayaklarında ayakkabı olmadığını, çoraplarının da birbirine uymadığını, birinin mavi, diğerinin dişli ve çark desenli beyaz olduğunu fark ettim.

Oturduğumuz sandalyeler, üzerinde açık bir dizüstü bilgisayar ve tek bir kitap olan masa dışında oda bomboştı. Kitabın Bostrom'un *Superintelligence*'ı olduğunu gördüm. Burası Nate'in Berkeley'de Makine Zekâsı Araştırma Enstitüsü'ndeki (MIRI) ofisiydi. Mekânın bu kadar boş olmasının nedeni, Nate'in geçen sene Google'da iyi para kazandığı yazılım mühendisliği işini bırakıp akabinde MIRI'de hızla yükseldikten sonra daha yeni üst düzey yönetici olarak atanması olsa gerekti. Selefî, 2000 yılında MIRI'yi kuran Eliezer Yudkowsky'ydî. Bostrom'un "acayip-apalla ultra-Einstein arasındaki" kuantum sıçraması alıntısının sahibi de oydu. (Bu kurumun adı başlarda Yapay Zekâ Tekillik Enstitüsü'ydü; Kurzweil ve Peter Diamandis tarafından kurulan Silikon Vadisi'nin özel Tekillik Üniversitesi'yle karışmasın diye 2013 yılında adını değiştirmişlerdi.)

Nate'in kendi işini, MIRI'nin görevini, oldukça kahramanca terimlerle ifade ettiğini biliyordum; rasyonalist Less Wrong web sitesinde yayınlanan, uzun zamandır dünyayı kesin bir yıkımdan kurtarma arzusu taşıdığından bahsettiği bir iki makalesini okumuştum. Bu makalelerden birinde, sıkı bir Katolik olarak yetiştirildiğini, ergenliğinde inancını yitirdiğini, sonrasında enerjisini rasyonalizmin gücü sayesinde "geleceği optimize etme tutkusuna, şevkine ve arzusuna" yönlendirdiğini okumuştum.

Nate'in bu yazılarındaki üslubunun, her yeni sosyal medya platformunun veya paylaşım ekonomisine dayalı start-up'ın hararetle "dünyayı değiştirme" niyeti taşıdığı Silikon Vadisi'ne mahsus ifade tarzını daha da ileri taşıyıp icra ettiğini düşünmüştüm.

Dediğine göre on dört yaşındayken insani olan her şeyin nasıl bir kaos içinde olduğunu, etrafındaki "eşgüdüm içinde yürümeyen" dünyayı fark etmiş ve kendine bir söz vermişti. "Hükümetleri düzelteceğim demedim: O sadece amaca giden yolda bir araç, olsa olsa daha öteye bakmayı bilmeyen birine yaraşır bir çözümdü. Dünyayı değiştireceğim de demedim: Her ufak şey bir değişimdir, bütün değişimler de iyi değildir. Hayır, ben dünyayı *kurtarma* sözü verdim kendime. Bu söz hâlâ geçerli. Dünyanın kendini kurtarmayacağı kesin."

Nate'in üslubu, mantığın dilini veciz teknoloji kurdu roman-tizmiyle karıştırışı ilgimi çekmişti: Sadece transhümanizmin değil, daha genel bilim ve teknoloji kültürünün temel vasıflarından biri olan saf aklın idealleştirilmesine dair elzem bir şeyi söyleyen garip, çelişkin bir tarzı vardı. Bunu "büyülü akılcılık" gibi düşünmeye başlamıştım.

Yapay süperzekânın gelişinin, diğer her şeyin aynı kaldığı varsayımıyla, sağlayacağı muazzam faydalardan bahsetmeye başladı. Dediğine göre, böylesi dönüştürücü bir teknoloji geliştirerek, esasen bütün gelecek icatları, bütün bilimsel ve teknolojik ilerlemeyi makineye devrediyorduk.

Teknoloji dünyasında yapay süperzekânın mümkün olduğuna inananlar arasında bu iddialar az çok standarttı. Böylesi bir teknolojinin sorun çözme kapasitesinin, doğru kullanılırsa çözümler ve yeniliklerin cirosunda inanılmaz bir ivmeye, daimi bir Kopernik devrimine neden olacağı düşünülüyordu. Yüzyıllardır bilim insanların kafasını yoran sorular, günler, saatler, dakikalar içerisinde çözülecekti. Halen bir sürü kişinin canına

mal olan hastalıklara şifa ve aşırı nüfus artışına dâhiyane çözümler bulunacaktı. Bunları duymak, yarattığı dünya üzerindeki yükümlülüklerinden çoktandır elini eteğini çekmiş Tanrı'nın yazılım kılığında, sıfırlardan ve birlerden oluşma bir "alfa ve omega" olarak muzafferane geri dönüşünü hayal etmek gibiydi.

"Yapay zekâyla birlikte, bu konuştuklarımız fiziksel olarak mümkün olanın sınırlarını zorlayacak kadar hızlanacak," dedi Nate. "Ve bu alanda mümkün hale gelecek şeylerden biri, insan zihinlerinin yüklenmesi olacak."

Nate, makinelerin bizi yok etme tehdidini bertaraf edebilirsek böylesi bir dijital lütfun kaçınılmaz olarak bizim olacağına inanıyordu. Ona göre bu resimde öyle gizemli veya fantastik hiçbir şey yoktu çünkü kendi sözleriyle, "karbonun öyle özel bir tarafı yoktu." Doğadaki diğer her şey, mesela "toprak ve güneş ışığını daha çok ağaca dönüştüren nanoteknolojik makineler" dediği ağaçlar gibi, bizler de nihayetinde birer mekanizmaydık.

Bir kez yeterince hesaplama gücüne sahip olmayagörelim, beynimizin şu anda et biçiminde yaptığı her şeyi, kuantum düzeyine kadar tamamen simüle edebilecektik.

Bilişselliği böyle işlevsel ele almak yapay zekâ araştırmacıları arasında yaygındı ve bir anlamda bütün bu yapay zekâ projesinin can damarıydı: Zihin, karmaşık bir bilgi işlem aygıtı olan beyinde çalışmasıyla değil, yapabildiği işlemlerle ayırt edilebilen bir programdı. (Randal Koene ve Todd Huffman gibilerin şimdilerde üzerinde çalıştıkları müthiş çetrefilli, çok uzak görünen proje, Nate'in bahsettiği türden bir yapay süperzekâ tarafından üç günde gerçekleştirilebilirdi.)

"Burada oturmuş konuşurken, aramızdaki bu fikir alışverişini, bu veri aktarımını yürütmek için aslında nanoteknolojik

protein bilgisayarlar kullandığımızı unutmak kolay,” dedi Nate. Bense bu görüş, beyinleri veya zihinleri, söz konusu metaforu kendiliğinden doğru kılacak, onu metafor değil de gerçekmiş gibi görmelerini sağlayacak kadar mantıklı, katı sistemlilikle çalıştığından mı Nate ve onun gibi insanlara doğal geliyor acaba, diye düşündüm. Beynimi bilgisayar veya başka bir mekanizma olarak düşünmekte güçlük çekiyordum. Öyle olsaydı beynimi daha iyi bir modelle değiştirmek isterdim çünkü epey verimsiz bir aygıttı; hedefine giden yolda sık sık arızalanmaya, işleri ciddi ciddi yanlış hesaplamaya, uzun uzun dolambaçlı yollara sapmaya meyilliydi; belki de sonuçta onu terk etmek daha iyi olacaktı. Bu bilgisayar-beyin fikrine bu kadar direnmemin belki de nedeni, kabul edersem düşünce şeklimin özünde bir hata, bir gereksizlik veya sistem arızası olduğu bir modeli benimsemek zorunda kalacak olmamdı.

Transhümanistlerin, Tekillik savunucularının, genel olarak tekno-rasyonalistlerin insanlardan sanki proteine inşa edilmiş bilgisayarlar gibi bahsetmeleri, beynin, Minsky’nin dediği gibi, “etten bir makine” olduğunda ısrar etmelerinde sinsice bir yan vardı. (O gün, sabahın erken saatlerinde, Nate’in Twitter akışında görmüştüm bu ifadeyi. MIRI’de duyduğu şeyleri Twitter’da alıntılanmayı alışkanlık edinmişti: “Etten yapılmış bilgisayarlar yaratılmış programları işletirseniz olacağı budur.”) Bu retorik bana duygusal açıdan rahatsız edici geldi çünkü insan deneyiminin karmaşıklığını ve tuhaflığını basit, araçsal bir uyarı-yanıt modeline indirgiyor, bu yüzden de insanların pekâlâ ikame edilebilir olduğu, yerlerine daha güçlü makinelerin geçtiği hayali bir mekân (ki aslında *ideolojik* bir mekân) açıyordu. Öyle ya, bütün teknolojilerin kaderi, sonunda verilen görevleri yerine getirmek üzere daha sofistike, daha faydalı, daha etkin versiyonlarının çıkmasıydı. Teknolojinin bütün meselesi, mevcut

teknolojileri olabildiğince hızlı gereksiz kılmaktı. Bu tekno-Darwinci gelecek görüşüne göre, her ne kadar kendi evrimimizi kendimiz tasarlasak da diğer yandan kendimizi gereksiz bir hale getiriyorduk. (1863 yılında, Sanayi Devrimi'nin hemen ardından, *Türlerin Kökeni*'nin yayımlanmasından dört yıl sonra, İngiliz romancı Samuel Butler, "Kendi haleflerimizi kendimiz yaratıyoruz. Makine nazarında insan, at veya köpek bizim için neyse ona dönüşecek," demişti.)

Ama bir şey, önemsiz gibi görünen ama alttan alta epey rahatsız edici olan bir şey daha vardı: birbiriyle görünüşte hiç uyuşmayan iki imgelemin, etle makinenin birleşmesinin yarattığı tiksinti. Bu birleşmenin bende bu kadar ilkel bir tiksinti uyandırmasının nedeni belki de bütün tabular gibi, hakikate çok yakın olduğundan ağza alınmayan bir şeyi ifade etmesiydi: Bu durumda hakikat, aslında et olduğumuzdu; makineye denk ve ona karşıt olarak, bizi oluşturan bu et de bizim gibi makinelerin malzemesinden başka bir şey değildi. Bu anlamda, nasıl ki Nate Soares'ın "karbonun öyle özel bir tarafı yok," değişini kaydetmek için kullandığım iPhone'un plastiği, camı, silikonunun özel, *zorunlu* bir tarafı yoksa aslında karbonun da öyle özel bir tarafı yoktu.

Bu yüzden, Tekillik savunucularının en iyi senaryosu, yani yapay süperzekâlara karıştığımız ve ölümsüz makinelere dönüştüğümüz gelecek versiyonu, bana göre, olsa olsa en kötü senaryo, yani yapay süperzekânın bizi yok etmesi kadar, hatta belki ondan daha *az* çekiciydi. İşte bu son senaryoyu, yani Tanrı modunu değil de başarısızlık modunu öğrenmeye gelmiştim ve dehşete düşmem gereken oydu; en iyi senaryonun bende uyardığı dehşeti aştıktan sonra eminim o da olacaktı.

Nate konuşurken, açıkladığı kuramları ve kimi olguları beyaz tahtada göstermek için kullandığı kırmızı keçeli kalemin

kapağını başparmağıyla açıp kapatıyordu: Mesela, insan düzeyinde yapay zekâ geliştirme noktasına vardığımızda, diyordu, bunu, mantıksal olarak, söz konusu yapay zekânın kısa süre içerisinde katlanarak bütün bir yaratımı tüketecek parl parıl bir zekâ cehennemini tetikleyecek şekilde kendi yeni versiyonlarını programlaması izleyecekti.

“Bilgisayar mühendisliği ve yapay zekâ araştırmalarını makinelere devrettikten sonra, geri bildirim döngüsü kapanır ve kendi kendine daha iyi sistemler inşa edebilen sistemlere sahip olmaya başlarsınız,” dedi.

Yapay zekâ topluluğunun aslen inandığı şey de buydu belki; Tekillik coşkuluğuna da, felakete varan varoluşsal riskin dehşetine de sebep olan fikir buydu. Bu fikre zekâ patlaması deniyordu. Bletchley Park’ta kriptografik ve Stanley Kubrick’e 2001: *Bir Uzay Macerası* filmindeki yapay zekâ konusunda danışmanlık yapmış Britanyalı istatistikçi I. J. Good’un ortaya attığı bir kavramdı bu. 1965 yılında, NASA konferanslarından birinde sunduğu “İlk Ultra-Zeki Makineye Dair Spekülasyonlar” isimli makalesinde Good, ilk insan düzeyinde yapay zekânın gelişile birlikte yaşanması muhtemel tuhaf ve sarsıcı dönüşüm ihtimalini anlatıyordu. “Ultra-zeki makineyi, ne kadar zeki olursa olsun herhangi bir insanın entelektüel kapasitelerini aşabilen bir makine olarak tanımlayalım,” diyordu bu makalede. “Makine tasarlamak, söz konusu entelektüel uğraşlardan biri olduğundan, ultra-zeki bir makine, daha da iyi makineler tasarlayabilir; o halde illa bir ‘zekâ patlaması’ olacak ve insan zekâsı geride bırakılacaktır.”

Dolayısıyla yarattığımız bu şey, ilk mızrağın atılmasıyla başlayan güzergâhın teleolojik nihai noktası, son alet, “insanın

yapacağı son icat" olacaktır. Good, türlerin hayatta kalması için böylesi bir icadın zorunlu olduğuna inanıyordu. Öte yandan, felaketten kaçınmanın tek yolu, söz konusu makinenin "kendisini nasıl kontrol altında tutacağımızı bize söyleyecek kadar evcil" olmasıydı.

İster evcil olsun ister olmasın bu mekanizma, insan atalarının entelektüel düzeyinin çok daha üzerinde işleyecekti. Bilimsel deneylerde kullandığımız maymun ve farelerin yaptıklarını muhtemelen anlamayışı gibi, bu yapay zekânın çevirdiği dolapları, gizemli huylarını anlamamız mümkün olmayacaktı. Böylece, zekâ patlaması, öyle ya da böyle, insanın egemen olduğu çağın sonu olacaktı ve bunun, insan varoluşunun sonu olması da fazlasıyla ihtimal dâhilindeydi.

Minsky'nin dediği gibi: "Makinelerin, neredeyse bizim kadar zeki olup da sonra birden o noktada duracaklarını veya akıl ya da bilgelik konusunda hep onlarla rekabet edebileceğimizi varsaymak mantıksız. Makineler üzerinde kontrol sahibi olmaya devam edelim ya da etmeyelim, bunu isteyeceğimizi varsayıyorum, yeryüzünde entelektüel olarak bizden üstün varlıkların mevcudiyeti, faaliyetlerin veya isteklerin tabiatını tamamen değiştirecektir."

Tekilliğin ve karanlık yüzü olan felakete varan varoluşsal riskin ortaya attığı temel fikir de bu aslında. "Tekillik" aslen bir fizik terimidir ve kara deliğin tam ortasında, maddenin yoğunluğunun sonsuz olduğu ve uzay-zaman yasalarının işlemez hale geldiği noktaya atıfta bulunur.

"Etrafta insandan daha akıllı şeyler olduğunda, geleceği öngörmek epey zorlaşır," dedi Nate. "Şempanzenin ne olup biteceğini öngörmesinin zor olması gibi. Çünkü etrafında şempanzeden akıllı şeyler var. Tekillik bu işte: geçilmesinden sonra ileriye görmeyi umamayacağın nokta."

Yapay zekâ sonrası geleceği öngörmenin cennet bahçeli türden geleceği öngörmekten daha bile zor olacağı inancına rağmen (ki ikincisi üzerine de faydalı veya kesin bir şeyler söylemenin zor olduğu bilinir) Nate, ne olursa olsun insanlığın tarihin çöpüne atılmadığı bir gelecek versiyonunun pek ihtimal dâhilinde olmadığını düşünüyordu.

Onun ve MIRI'deki, İnsanlığın Geleceği Enstitüsü'ndeki, Yaşamın Geleceği Enstitüsü'ndeki meslektaşlarının önlemeye çalıştığı şey, bizi, yani yaratıcılarını, daha faydalı bir biçime (illa raptiye olmak zorunda değil) çevrilebilen hammadde olarak görmeyecek bir yapay süperzekâ yaratılmasıydı. Nate'in vurgulayışına bakılırsa bu amacın başarısız olma ihtimalinin çok daha yüksek olduğu belliydi.

"Açıkçası," dedi Nate, "ben, beni bu bokun öldüreceğine inanıyorum."

Bunun bu kadar açıkça söylenmesi nedense beni ürküttü. Elbette Nate'in bu tehdidi bu kadar ciddiye alması makuldü. Onun gibi insanlar için bunun entelektüel bir oyun olmadığını, gelecekte fazlasıyla ihtimal dâhilinde olduğuna gerçekten inandıklarını pekâlâ biliyordum. Yine de kanser veya kalp krizi ya da yaşlılıktan ziyade dâhi bir bilgisayar programının eliyle öleceğini düşünmesi, son tahlilde, oldum olası delilikti. Bu fikre, en rasyonel yollardan vardığını varsayıyordum (bana durumu anlatmak için beyaz tahtaya çizdiği matematik sembollerinden ve mantık ağaçlarından neredeyse hiçbir şey anlamasam da bunları oldukları haliyle kanıt olarak kabul etmiştim) ama yine de takınılabilecek en irrasyonel tavır gibi geliyordu bana. Mutlak aklın, mutlak deliliğin nasıl sadık hizmetkârı olabileceğini görmek beni sarsmıştı. Üstelik bu, ilk kez de olmuyordu. Öte yandan, kim bilir, belki deli olan bendim ya da en azından çok kıt akıllıydım, yaklaşan kıyametin mantığını göremeyecek kadar cahildim.

"Gerçekten bu söylediklerine inanıyor musun?" diye sordum.
 "Gerçekten seni bir yapay zekânın öldüreceğine inanıyor musun?"

Nate başıyla onayladı ve keçeli kalemin kapağını yine taktı.

"Hepimiz inanıyoruz. Google'da işi bundan bıraktım. Dünyadaki en önemli şey bu, uzak ara hem de. Mesela iklim değişimi gibi diğer felaket risklerinin aksine, bunu hiç de hak etmiyoruz üstelik. Yapay zekâ geliştirmeye binlerce insan yıllarını harcadı, milyarlarca dolar akıtıldı. Ve dünyada şu anda tam zamanlı olarak güvenlik meselesi üzerine çalışan on kişi bile yok. Bunların dördü bu binada. Binlerce kişi nükleer füzyonu gerçekleştirmek için yarışırken kimse kontrol altına alma derdinde değil sanki. Ve kontrol işini halletmemiz şart. Çünkü bir sürü çok zeki insan, şu anki yaklaşımlarıyla, başarılı olduğunda hepimizi öldürecek bir şey inşa etmekle meşgul."

"Durum buysa bu teknolojinin bizi ortadan kaldırma ihtimali, kaldırmama ihtimalinden çok daha fazla, öyle mi?" diye sordum.

"Varsaydığımız senaryoda evet, öyle," dedi Nate. Kırmızı keçeli kalemi, uzaya fırlatılacak bir füze gibi dikine yerleştirdi masaya. Tavrı, benim, oğlumun, müstakbel torunumun (bu eli kulağında kıyamet gerçekleştiğinde orada olacak kadar talihsiz diğer bütün insanlardan bahsetmiyorum bile) ölümünden bahsedenden biri için oldukça mesafeli geldi bana. Sanki teknik bir meseleden, zorlu, zahmetli, bürokratik bir mevzudan bahsediyordu ki bir bakıma öyleydi.

Tekrar arkasına yaslanırken, "Gene de iyimserim," dedi. "Sorunlar konusunda insanları yeterince bilgilendirirsek yapay zekâ araştırmalarındaki bir iki hızlı adım sonrasında insanlar bu bahsettiğimiz şeylerin yakında gerçekleşebileceğinden endişelenmeye başlayacak, yapay zekâ alanı da kendine gelecektir. Ama bizim gibi bu gündemi zorlayan insanlar olmadan varsayılan yol kesinlikle kıyamet."

Tanımlamakta zorlandığım sebeplerle, bu *varsayılan yol* ifadesi, bütün sabah aklımdan çıkmadı. MIRI ofisinden ayrı-
lıp BART^{*} istasyonuna yola koyulduğumda ve sonra körfezin
dibinden batıya son sürat ilerlerken kafamda dönüp durdu. Bu
ifadeyi daha önce duymamıştım ama sezgilerim bana geleceğe
uyarlanmış bir programlama terimi olduğunu söylüyordu. Yine
varsayılan yol terimi de (sonrasında bir işletim sisteminin, belli bir
komut üzerinden işletilebilir dosyaları aradığı hedef dizin listesi
olduğunu öğrendim) bu haliyle bütün bir gerçeklik görüşünün
minyatürünü temsil ediyordu sanki: Dünyanın komutlardan
ve edimlerden ibaret sırlarla dolu bir sistem olarak işlediğini,
yıkımının veya kurtuluşunun, titizlikle takip edilen bir mantığa
bağlı olduğunu öne süren ve bunu soyutlamalarla ve tekrarlanan
kanıtlarla kuvvetlendiren bir itikattı bu. Başka bir deyişle, ancak
bir bilgisayar programcısının hayal edebileceği türden bir kıya-
met veya kurtuluştı.

Titizlikle takip edilen bu mantığın doğası neydi peki? Bu kıya-
meti önlemek için ihtiyaç duyduğumuz şey neydi?

İhtiyaç duyduğumuz şey, her şeyden önce, her zaman ihtiyaç
duyageldiğimiz şeydi: para ve akıllı insanlar. Neyse ki yeterince
zeki kişilere kaynak sağlayabilecek yeterince zengin kişiler vardı.
MIRI'nin topladığı kaynağın büyük bir kısmı, endişeli vatan-
daşlardan gelen ufak bağışlardı. Bunlar büyük ölçüde teknoloji
sektöründe çalışan insanlar, yani programcılar, yazılım mühen-
disleri ve benzerleriydi. Ancak Peter Thiel ve Elon Musk gibi mil-
yarderlerden de cömert katkılar alıyorlardı.

MIRI'yi ziyaret ettiğim hafta, Google'ın Mountain View'daki
merkezinde, Verimli Diğerkâmlık (Effective Altruism) denilen

* Kaliforniya, Bay Area'da hizmet veren hızlı ray sistemi. (e.n.)

bir grubun düzenlediği büyük bir konferansa denk geldi. Verimli Diğerkâmlık, kendini “dünyayı mümkün olduğunca geliştirmek için akli ve kanıtları kullanan entelektüel bir hareket” olarak tanımlayan, Silikon Vadisi girişimcileri ve rasyonalist cemaat arasında giderek etkinliğini artıran ve büyüyen bir sosyal hareketti. (Duygusal diğerkâmlığın aksine verimli diğerkâmlık, mesela bir üniversite öğrencisinin doktor olup kariyerini geliştirmekte olan ülkelerde körlüğü tedavi etmeye sarf edeceğine, Wall Street’te risk fonu yöneticisi olup maaşının yeter miktarını çok daha fazla kör insanı tedavi edecek şekilde birkaç doktora bağışlayarak zamanını çok daha iyi kullanacağını düşünmekti.) Konferans, büyük ölçüde, yapay zekâ ve varoluşsal risk üzerineydi. Konferansta bir panelde Nick Bostrom’la birlikte konuşan Thiel ve Musk, Verimli Diğerkâmlığın ahlaki ölçütünden etkilenerek yapay zekâ güvenliğine odaklanan organizasyonlara ciddi bağışlar yapmışlardı.

Verimli Diğerkâmlık, hitap ettiği kitle açısından yapay zekâ varoluşsal risk hareketiyle belirgin şekilde kesişiyordu. (Hatta hareketin Oxford’daki esas uluslararası merkezi İnsanlığın Geleceği Enstitüsü’ne bir koridor mesafedeydi.)

Henüz ortada olmayan bir teknolojiden kaynaklanması muhtemel, varsayımsal bir tehlikeye yatırım yapmanın bu milyarlar girişimcilere, mesela geliştirmekte olan ülkelerde temiz suya veya kendi ülkemizdeki muazzam boyutlara ulaşan gelir eşitsizliğini önlemeye yatırım yapmaktan daha cazip gelmesi bana tuhaf görünmekle birlikte pek de şaşırtıcı gelmedi. Öğrendiğim kadarıyla bu, bir yatırım getirisi, yani para, zaman ve çaba meselesiydi. Bunu bana söyleyen kişi Harvard’da Matematik Bölümü’nde doktora öğrencisi olan ve (MIT’den kozmolog Max Tegmark ve Skype’ın kurucusu Jann Tallinn’le birlikte) Yaşamın Geleceği Enstitüsü’nü kuran Viktoriya Krakovna’ydı. Enstitü,

yılın ilk aylarında, yapay zekâ kıyametini defetmek için küresel bir araştırma enstitüsü kurmak üzere Musk'tan 10 milyon dolarlık bağış almıştı.

"Bütün mesele *mangırınla ne götürdüğün*," dedi. Deyim, Ukrayna aksarının kesik kesik patlamalı sesleri, gırtlaktan telaffuz edilen ünlü harfleriyle kulağa tuhaf geliyordu. Macar-Kanadalı bir matematikçi ve önceden MIRI'de çalışmış bir araştırmacı olan kocası Janos'la birlikte Berkeley'nin Shattuck Bulvarı'ndaki Hint lokantasında bizden başka müşteri yoktu. Burası, muhtemelen sarhoş lisans öğrencilerinin toplandığı, mağara gibi hiç de şık olmayan bir mekândı. Viktoryiya, inanılmaz baharatlı bir tavuğu hayranlık uyandıran bir hızla ve beceriyle kaşık kaşık yerken konuşuyordu. Kendine güvenen ama biraz mesafeli bir hali vardı; ve Nate gibi, göz teması asgari düzeydeydi.

O ve Janos, Verimli Diğerkâmlık Konferansı için Bay Area'ya gelmişti. Boston'da, Citadel adında, rasyonalist komün gibi bir yerde yaşıyorlardı. On yıl önce lisede, matematik kampında tanışmışlardı ve o zamandan beri beraberlerdi.

"Varoluşsal riskten endişelenmek, o değerler sistemine uyuyor," diye açıkladı Viktoryiya. "Geleceğin tüm insanların refahını dikkate alırsanız gelecekteki büyük bir felaketin gerçekleşme olasılığını azaltmak, çok yüksek etkili bir karar olabilir."

Yaşamın Geleceği Enstitüsü, "dostane bir yapay zekânın" tasarlanması için lazım olan matematiksel sırlarla MIRI kadar ilgilenmiyordu. Dediğine göre grup "bu organizasyon öbeklerinin dışarıya uzanan koluydu" ve bu sorunun ne kadar ciddi olduğu konusunda insanları bilinçlendirmek amacındaydı. Organizasyonun derdi, basın veya kamuoyunun değil, bizat yapay zekâ araştırmacılarının ilgisini çekmekti. Varoluşsal risk fikri, bu çevre tarafından daha yeni yeni ciddiye alınmaya başlamıştı.

Bu fikrin ciddiye alınmasında büyük bir rol üstlenen kişilerden biri de California Üniversitesi, Berkeley'de bilgisayar mühendisliği profesörü olan Stuart Russell'dı. Neredeyse yapay zekânın kitabını yazan kişiydi. (Google'ın araştırma müdürü Peter Norvig'le birlikte, üniversitelerin bilgisayar derslerinde temel yapay zekâ metni olarak en çok başvurulanan *Artificial Intelligence: A Modern Approach* isimli kitabı yazmıştı.)

2014 yılında, Russell ve diğer üç bilim insanı (Stephen Hawking, Max Tegmark ve Nobel ödüllü fizikçi Frank Wilczek) *Huffington Post*'un bütün mecralarında yapay zekânın tehlikelerine dair ciddi bir uyarı yayınladılar. Yapay zekâ üzerine çalışanların ortak görüşü, genel yapay zekânın gerçekleşmesine daha onlarca yıl varken, üzerine çalışmaya devam eder, güvenlik sorunlarını ortaya çıktıklarında çözeriz fikriydi. Bu fikrin temelden yanlış olduğunu düşünen Russell ve bu yazıları birlikte kaleme aldığı diğer saygın yazarlar buna temelden karşı çıktılar: "Bizden üstün bir uzaylı medeniyeti, 'Yirmi otuz yıl kadar sonra geleceğiz,' diye mesaj gönderse, 'Tamam, gelince haber verin, ışıkları açık bırakalım' mı diyeceğiz? Muhtemelen hayır ama yapay zekâ meselesinde yaşanan az çok budur."

Viktoriya'yla akşam yemeği yediğimiz günün sonrası, Stuart'la Berkeley'deki ofisinde buluştum. Beni oturtuktan sonra ilk yaptığı şey, Norbert Wiener adında bir sibernetikçinin "Otomasyonun Bazı Ahlaki ve Teknik Sonuçları" isimli makalesinden bir iki paragraf göstermek için dizüstü bilgisayarını açıp ekranı bana çevirmek oldu. İlk 1960 yılında, *Science* dergisinde yayınlanan makale, makinelerin öğrenmeye başladıkça "programcılarını hayrete düşüren hızlarda, öngörülmedik stratejiler" geliştirme eğilimini kısaca ele alıyordu.

İronik şekilde güleryüzlü ve cana yakın akademisyen havasına sahip bir İngiliz olan Stuart, makalenin son paragrafını

gösterdi ve ben ekranında şu cümleyi okumaya koyulmuşken düşünceli bir edayla sessizliğe büründü: “Kendi amaçlarımıza ulaşmak uğruna, çok hızlı çalıştığından ve yaptıkları geri çevrilemez olduğundan eylemi tamamlanmadan müdahale edecek veriye sahip olmadığımız, bu yüzden bir kere başlattığımızda operasyonuna etkin bir biçimde müdahale edemediğimiz mekanik bir fail kullanıyorsak makineye yüklediğimiz amacın, yalnızca parlak bir taklit değil, gerçekten arzu ettiğimiz amaç olduğundan emin olsak iyi olur.”

Stuart’ın dizüstü bilgisayarını kendine doğru çevirirken, okuduğum bu cümlelerin, yapay zekâ sorununu ve bu sorunun nasıl ele alınması gerektiğini anlatmak için karşılaştığı en açık ifade olduğunu söyledi. Mesele, bu teknolojiden ne istediğimizi tamı tamına ve muğlak olmadan tanımlayabilmektir. Bu kadar basit ve bu kadar şeytanice karmaşıktır mesele. Mevzu, ısrarla altını çizdiği üzere, makinelerin gözünün dönmesi, kendi amaçlarını belirlemesi, insanlık pahasına bu amaçların peşine düşmesi değil, bizim yeterince açık bir şekilde iletişim kuramamamızdır.

“Kral Midas mitinden epey faydalandım,” dedi.

Kral Midas tahminen istediği şeyleri dokunarak altına dönüştürme yetisine sahip olmak istemiş ama dokunduğu şeyleri altına dönüştürmekten kaçınamamayı talep etmişti (Dionysos da ona bunu vermişti). Esas sorunun açgözlülük olduğunu söyleyebilirsiniz ama acısının en önemli nedeni (ki sadece yiyecek içeceği değil, sonunda kendi kızını da altına dönüştürdüğünü unutmayalım) isteklerini iletirken yeterince net olmamasıydı.

Stuart’a göre yapay zekânın taşıdığı en temel risk, kendi isteklerimizi mantıksal açıdan titiz bir şekilde, net tanımlama konusunda yaşadığımız temel güçlüğü.

İnanılmaz güçlü, en büyük ve zorlu bilimsel sorunları çözebilen bir yapay zekânız olduğunu hayal edin. Bu şeyle bir odaya

girdiğinizi ve ona kanseri tamamen ortadan kaldırmasını söylediğinizi düşünün. Bilgisayar işine koyulacak, kısa süre içerisinde dediğinizi yapmanın en etkin yolunun, normal olmayan hücreleri kontrol edilemez bir biçimde bölünebilme ihtimali olan bütün türleri ortadan kaldırmak olduğu sonucuna varacak. Hatanızı fark edemedi, yapay zekâ dışında yeryüzündeki bütün duygun canlıları yok ettiniz. Yapay zekânın görevini başarıyla tamamladığına inanmaması için hiçbir neden yok.

Stuart'la birlikte MIRI'nin araştırma danışmanı kurulunda yer alan Stephen Omohundro, 2008 yılında hedef odaklı yapay zekâ sistemlerinin tehlikelerini özetleyen bir makale yayınladı. "Temel Yapay Zekâ Dürtüleri" adındaki makale, söz konusu olan en önemsiz hedef bile olsa bu yönde eğitilen yapay zekânın, had safhada titiz ve karmaşık ihtiyati tedbirler alınmazsa çok ciddi bir güvenlik riski olacağını öne sürüyor. "Satranç oynayan robot yapmaktan kimseye zarar gelmez, değil mi?" diye soruyor ve derhal tam da bundan muazzam zarar gelebileceğinin garantisini veriyor. "Özel tedbirler almadan," diyor, "kapatılmaya karşı koyacak, başka makinelere sızmaya ve kendini kopyalamaya, başkalarının güvenliğini düşünmeden kaynaklara erişmeye çalışacaktır. Zarar verme ihtimali yüksek bu davranışları, başta böyle programlandıklarından değil, hedef odaklı sistemlerin kendine mahsus tabiatı yüzünden gerçekleştirecektir."

Satranç oynayan yapay zekânın tek derdi kendi işine yarayan işlevleri azami düzeye çıkarmak olduğundan (oynamak ve satrançta kazanmak), kapatılmasını gerektiren bütün senaryolardan kaçınmaya çalışacaktır çünkü kapatılmak, söz konusu işlevi gerçekleştirmenin önünde ciddi bir engeldir. "Satranç oynayan bir robot ortadan kaldırıldığında," der Omohundro, "bir daha asla satranç oynamaz. Böylesi sonuçların faydası çok düşüktür ve sistemler bu sonuçları engellemek için her şeyi yapabilir. İşler

yolunda gitmezse nasılsa kapatırım diye düşünüp satranç oynayan bir robot yapıyorsunuz. Sonra bir bakıyorsunuz ki kapatılmaya şiddetle direniyor.”

O halde bu bakış açısına göre yapay zekâ geliştirenlerin karşısındaki hedef, kapatılmayı kafasına takmayacak ve çalışırken arzulanır bulduğumuz şekillerde davranacak bir teknoloji tasarlamaktı. Sorunsa arzulanır bulduğumuz davranışın ne olduğunu belirlemenin o kadar da basit olmamasıydı. Yapay zekâyı ve varoluşsal riski tartışırken “insani değerler” kelimesi bolca kullanılır fakat genelde söz konusu değerleri anlamlı ve doğru bir şekilde ifade etmenin mümkün olmadığı da bilinir. Örneğin, hayatta en çok ailenizin güvenliğine değer verdiğinizi düşünelim. Çocuklarınıza bakmakla yükümlü bir robota, her ne olursa olsun çocukların güvenliğini riske atmaması komutunu vermek mantıklı gelebilir. Bu aslında Isaac Asimov’un meşhur Robot Biliminin Üç Yasası’ndan ilkidir: “Bir robot, bir insanı incitemez veya hiçbir şey yapmayarak bir insanın zarar görmesine izin veremez.”

Öte yandan, aslında çocuklarımızın zarar görmemesiyle sandığımız kadar kafayı bozmuş değiliz. Otomatik, şoförsüz bir araba, bu talimatı sonuna kadar titizlikle uygulayacak olsa çocuklarınızı, bir çocukla robot dostunun maceralarını anlatan son bilgisayar animasyonu filmini izlemeye sinemaya götürmeyi reddedebilir çünkü yolda kaza geçirme riski azımsanır gibi değildir.

Bu üstü kapalı değerleri ve ödünleri yapay zekânın kaynak koduna yazmaktansa yapay zekânın insan davranışını gözlemleyerek bunları öğrenecek şekilde programlanması bu duruma çözüm sunan bir yaklaşım olabilir. Stuart da en çok bu yaklaşımı öneriyordu. “Biz de değerler sistemini böyle öğreniyoruz,” dedi. “Bu kısmen biyolojiktir; yani, mesela acıdan hoşlanmayız. Kısmen barizdir; yani, mesela insanlar hırsızlık yapmamanı söyler.

Yine de bunların büyük bir kısmı, diğer insanların davranışlarını gözlemleyerek, bu davranışların altında yatan değerleri çıkarsayarak öğreniliyor. Makinelere de bunu yaptırmak lazım.”

İnsan düzeyinde yapay zekâ geliştirmeye ne kadar yakın olduğumuzu sorduğumda Stuart, mesleğinde âdet olduğu üzere tahminde bulunmak istemedi. En son Davos'ta geçtiğimiz ocak ayında, Yapay Zekâ ve Robot Teknolojisi Üzerine Küresel Gündem Konseyi diye bir şeye katıldığı Dünya Ekonomik Forumu'nda, kamuya buna dair bir zaman verme hatasına düşmüş, kendi çocuklarının yapay zekânın insan zekâsını aştığını göreceğinden bahsetmiş, hemen akabinde *Daily Telegraph* gazetesi manşetinde “Sosyopat Robotlar, Bir Nesil Sonra İnsan Irkını Alaşağı Edebilir” diye bir haber yayınlamıştı.

Elbette durumu bu şekilde ifade etmek, Stuart'ın üslubunda olmayan bir histeriye işaret ediyordu. Öte yandan, yapay zekâ güvenlik kampanyasında çalışan insanlarla konuştukça, ortada bir çelişki olduğunu fark ettim: Basının iddialarını sansasyonel bir şekilde haber yapmasından yakınmaları, her ne kadar akli başında bir dil kullansalar da aslında iddiaların zaten olabildiğince sansasyonel olmasıyla çelişiyordu. Bütün insan ırkının ortadan kalkması ihtimali gibi zaten yeterince dramatik olan bir şeyi abartmak zordu. Basının (kendimi bu kategorinin dışında tutma iddiam yok) bu meseleye bu kadar ilgi göstermesinin esas nedeni buydu.

Stuart'ın söylemeye razı geldiğiye insan düzeyinde yapay zekânın son yıllarda sanki “eskiye nazaran çok daha ihtimal dâhilinde” olduğuydu. Google tarafından 2014 yılında satın alınan Londra merkezli yapay zekâ geliştirme girişimi DeepMind gibi kuruluşların başı çektiği makine öğrenimi alanında yaşanan gelişmeler ona göre, çığır açan bir şeylere doğru daha büyük bir hızla ilerlediğimizi gösteriyordu. (Stuart'la buluşmadan kısa bir

süre önce DeepMind, bir yapay sinir ağına klasikleşmiş atari oyunu Breakout'ta skoru olabildiğince artırma görevi veren deneyin sonuçlarını gösteren bir video yayınlamıştı. Bu oyunda, oyuncu, ekranın hemen altındaki raketle ekrandaki duvara top atarak kiremitleri kırmaya çalışır. Video, ağın hayranlık uyandıran bir hızla ve ustalıkla oynamayı öğrendiğini, daha etkin bir biçimde sayı toplamak için yeni taktikler geliştirdiğini, hızla insanların rekorlarını kırdığını gösteriyordu.)

İlkel bir bilgisayar oyununda zafer kazanan bir bilgisayar, HAL 9000'e çok uzaktır elbette. Böylesi nöral ağların üstesinden gelemediği şey, verili bir görevi yerine getirirken birkaç adım ileriye bakabilmeyi gerektiren hiyerarşik karar verme süreciydi.

"Bugün burada, ofisimde oturmana varan kararları ve edimleri bir düşün," dedi Stuart. O kadar alçak sesle konuşuyordu ki sandalyemi masasına yaklaştırp öne eğilmek zorunda kaldım. "En temel hareketlerden, yani kaslarının, parmaklarının, dilinin hareketinden başlayarak Dublin'den Berkeley'ye kadar gelişin aşağı yukarı beş milyar hareket içeriyordur. Bilgisayar oyununun veya satranç programının aksine, gerçek dünyada yetkin olabilmek için insanların yapabildiği çok önemli bir şey var: daha üst düzey davranışları göz önünde bulundurarak düşünebilmek. Yani şu yönde veya şu mesafede o parmağı mı bu parmağı mı kıpırdatayım diye düşünmek yerine, San Francisco'ya United'la mı British Airways'le mi uçacağına, sonra körfezin diğer yanından Berkeley'ye gelmek için Uber mi tutacağına yoksa BART'ı mı kullanacağına karar veriyorsun. Böyle çok geniş ölçekli kümeler halinde düşünebiliyorsun ve bu şekilde çoğu hepten bilinçdışı milyarlarca fiziksel eylem gerektiren gelecekler inşa edebiliyorsun. Bu öncelikler belirleyerek karar alma kapasitesi, insan zekâsının olmazsa olmaz bir parçası; işte bunu bilgisayarlarda nasıl uygulayacağımızı çözemedik henüz. Elbette yapılamayacak

bir şey değil ve yaptığımızda, insan düzeyinde yapay zekâyâ doğru mühim bir ilerleme daha gerçekleştirmiş olacağız.”

Berkeley'den döndükten sonra, sanki yapay zekâ alanında yaşanan ilerleme her hafta yeni bir eşikten geçiyor gibi geldi bana. Twitter'ı veya Facebook'u açtığımda (bunlar da gizli algoritmaların med cezir kuvvetiyle yönetilen bilgi akışlarıydı) sayfamda makine zekâsına giden yolda şu veya bu insani sınırın aşıldığına dair tuhaf ve rahatsız edici bir hikâyeye görüyordum. Londra, West End'de, hikâyesi, müziği ve sözleri tamamen Android Lloyd Webber adında bir yapay zekâ yazılımı tarafından yazılmış bir müzikalin oynanacağını okudum. AlphaGo adında bir yapay zekânın (ki yine Google'ın DeepMind'ının işi) bir Go ustasını yendiğini okudum. Mümkün hamleler açısından, satrançtan kat be kat daha karmaşık olan, Çin'de çok eskiden oynanmaya başlanan bir strateji oyunuydu Go. Bir bilgisayar programı tarafından yazılan kitabın, hem insanlar hem de yapay zekâlar tarafından yazılan eserleri kabul eden Japon edebiyat ödülllerinde son seçmelere kalmayı başardığını okudum ve Anders'in sunumundan sonra Bloomsbury'deki barda konuştuğum profesyonel fütüristin, edebiyat eserlerinin artık giderek makineler tarafından yazılmaya başlanacağını söylediği aklıma geldi.

Bütün bunlar üzerine ne düşünmeli, bilemedim. Bir yandan, bilgisayarların roman veya müzikal yazmasının insanlığın geleceği açısından ne anlama geleceği sorusundan çok, öyle bir kitabı okumak zorunda kalmak veya öyle bir performansla katlanmak rahatsız ediyordu beni. Ayrıca türümün strateji oyunlarında önde olmasından gurur falan duyduğum da yoktu. Bu yüzden, AlphaGo insanı yendi diye heyecanlanmakta güçlük çekiyordum. Bana kalsa bu mesele, bilgisayarların her zaman iyi

oldukları bir alanda, yani mantıksal sonuçları hızla ve etraflıca hesaplamada daha da iyileşmesinden ibaretti. Bunlar nihayetinde oldukça sofistike arama algoritmalarıydı. Öte yandan, bu yapay zekâların zaten yaptıkları şeyde daha da iyileşeceklerini varsaymak mantıklı geliyordu bana: West End'deki müzikaller ve bilimkurgu kitapları zamanla kat be kat iyileşerek daha az boktan olacak ve daha da karmaşık görevler, daha verimli makineler tarafından icra edilecekti.

Tüm bu varoluşsal risk fikri bana kimi zaman son derece bariz narsistik bir kahramanlık ve kontrol fantezisi gibi geliyordu: bilgisayar programcıları ve teknoloji girişimcileri ve diğer münzevi egomanyak *geek*lerin, türümüzün kaderini ellerinde tuttuklarına yönelik bir büyüklük yanılsaması; ya kötü bir kod tarafından yok edileceğimiz ya da iyi bir kod tarafından kurtulacağımız, gülünç bir iki olasılıklı kıyamet senaryosu. Öyle anlarda bütün bu mesele bana, belli türde bir zekânın ahmaklığı üzerine bir ders olmak haricinde üzerinde düşünmeye değmeyecek denli çocukça geliyordu.

Öte yandan, zaman zaman da aslında yanılığ içinde olanın *ben* olduğuma, örneğin Nate Soares gibilerin kesinlikle, korkutucu bir biçimde haklı olduklarına ikna oluyordum: Dünyanın en zeki insanlarından binlercesi bir araya gelmiş, dünyanın en ileri teknolojisini kullanarak, günlerini bizleri yok edebilecek olan şeyi inşa ederek geçiriyordu. Pek makul olmasa da sezgisel, şiirsel, mitolojik bir düzeyde *haklı* gibi geliyorlardı. Nihayetinde tür olarak daha önce de bunu yapmamış mıydık? Marifetli aletler inşa etmiş, bir şeyleri yakıp yıkmıştık.

İlk Robotlara Dair Kısa Bir Not

İNSANLAR ROBOTLARLA VE robotlar eliyle yok edilişleri fikriyle 25 Ocak 1921 akşamı Prag'da tanıştı. Söz konusu olay, Karel Čapek'in *R.U.R.* isimli oyununun Çek Ulusal Tiyatrosu'ndaki açılış gecesinde yaşandı. Oyunun başlığı, "Rossum'un Evrensel Robotları"nın kısaltmasıydı ve Çekçe "zorla çalıştırma" anlamına gelen "robota" kelimesinden türetilmiş ve kısa süre içerisinde bilimkurgu ve kapitalizmin kesişen mitolojilerinin yakınsama noktası haline gelecek robot terimi ilk defa burada kullanılmıştı. Görsel açıdan Čapek'in robotları, sonraları Fritz Lang'in *Metropolis*'inden, George Lucas'ın *Yıldız Savaşları*'na ve James Cameron'un *Terminatör*'üne uzanan çizgide standart robot görünümü halini alacak parıldayan metal insansılardan çok, *Blade Runner*'ın insanı tekinsizce andıran "replikant"larına benziyordu. Yani insandan ayırt edilebilir bir tarafları pek yoktu; devrelerden ve metalden değil, etten veya her organ ve beden parçası için tek bir "karıştırma varilinin" kullanıldığı, gizemli bir bileşenden üretilmiş "batter" denilen ete-benzer bir malzemeden yapılmışlardı. Čapek'in oyunu, polemiksel niyeti kapitalist gözü doymazlığın eleştirisiyle örgütlülüğe yönelik antikomünist korku arasında huzursuzca duran tuhaf bir bilimkurgu fablı, siyasi alegori ve toplumsal satir karışımıydı.

Çapek'in robotları endüstriyel üretkenliği artırmak için yapılmış "yapay insanlar"dır ve insanın ne'anlama geldiğine dair, kâr güdüsü üzerinden tanımlanan, tahakküm içeren indirgemeci bir bakış açısını temsil eder. Oyunun ilk sahnesinde, oyunun geçtiği robot imalathanesinin müdürü olan Domin adında bir adam, bu makinelerin mucidinin (oyuna adını veren Rossum) nasıl "olabildiğince az ihtiyaca sahip bir işçi" yarattığını anlatan, kendi adı kadar bariz didaktiklikte bir monolog sunar: "Ancak bunu gerçekleştirmek için onu basitleştirmek zorundaydı. Doğrudan işle ilgili olmayan ne varsa attı ve böyle yaparak insanı büyük ölçüde kenara attı ve Robotu yarattı." Bu robotlar, kendilerinden önce gelen Frankenstein'ın canavarı gibi, yetişkin halde yaratılmış ve derhal çalışmaya hazır dırlar. "İnsan, çare bulunamayacak ölçüde kusurluydu," diye devam eder monolog. "Doğa, modern dünyada ne kadar çok iş olduğunu anlayamıyor. Teknik açıdan bakıldığında, çocukluk tam bir saçmalıktır. Zaman kaybından başka bir şey değildir. Tahammül edilemez bir zaman kaybı."

Bu robotların yaratılmasına neden olan aleni ideoloji, acımasız korporatizm' ve mesiyani retoriğin çelişkili bir karışımı olduğundan, bugün tuhaf bir biçimde Silikon Vadisi'nin teknolojilerlemediliğini ve yapay zekâya ilişkin kimi ölçüsüz tahminleri hatırlatıyor. Domin (sahne talimatlarında, arkasında "En Ucuz İşgücü: Rossum'un Robotları" yazan bir afişle, "Amerikan usulü büyük bir masaya" oturmuş olarak tasvir edilir) bu teknolojinin yoksulluğu tamamen ortadan kaldıracağını, işlerinden

---

İlk kez İtalya'da Mussolini'nin iktidara gelmesiyle uygulanan ve ardından Almanya ve İspanya'daki dikta rejimlerince benimsenen, sınıfların loncalar biçiminde tanımlandığı ve devletin loncaları temsil eden bir organ olarak iktisadi hayata sınırsız müdahale ettiği, iş çevreleriyle sendikalar arasındaki sınıf çatışmasını dengelenmeye çalıştığı ve özünde kapitalist sistemin korunduğu, sosyalizm ve sendikalizm karşısı olan iktisadi sistem. (e.n.)

olsalar bile her şeyi makineler yaptığından, insanların kendilerini geliştirmek için yaşamakta özgür olacaklarının ısrarla altını çizer. "Ah Âdem, Âdem!" der, "artık alının teriyle ekmeğini kazanmak zorunda değilsin; Tanrı eliyle beslendiğin Cennet'e döneceksin."

Böylesi girişimlerde âdet olduğu üzere, işler sanıldığı gibi gitmez: Oyunun ikinci yarısında sayıca artan ve aralarından pek çoğu, teknolojik olarak ileri görüşlü Avrupa devletlerinde askeri eğitim de alan robotlar, artık kendilerinden aşağı gördükleri bir türün hâkimiyeti altında yaşamaya rıza göstermeme ve türü ortadan kaldırma kararı alırlar. Bu görevi de insan yaratıcılarının pek değer verdiği verimlilik ve amaca odaklılıkla uygulamaya koyarlar.

Alegori yoluyla kapitalizmin insanları mekanikleştirmesini betimlemenin yanı sıra, oyun, kendine mahsus lafını esirgemenen tarzıyla, insan yaşamını kopyalamak isteyen teknolojilere dair Prometheus'a uzanan bir korkuyu canlandırır. Robotların ayaklanması ve ardından insanlığın toptan yok edilmesi, ilahi intikamdan aşağı kalmayan, her türlü Cennet'i geri alma çabasının kaçınılmaz sonu olan lanet şeklinde sunulur.

Çapek'in robotları, bizim çarpık kopyalarımız gibidir. Sahne talimatlarında da söylendiği gibi, "insanlar gibi giyinirler", yüzleri "ifadesiz", gözleri "sabittir" ve bu halleriyle, yaşayan ölülere has bir başkalığa bürünmüş otomatları ve cesetleri akla getirirler. Üçüncü perdedeki, Birinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında kaleme alınmış robot katliamının, Avrupa'nın teknoloji destekli, ihtişamlı -ve kanlı- gövde gösterisinin yansıtılması, robotların yaratıcılarından öğrendikleri "insani değerlerin" canlandırması olduğu oldukça barizdir. Hayatta kalan son insan olan Alquist, robotların önderine neden herkesi ortadan kaldırdığını sorduğunda şu cevabı alır: "İnsan olmak istiyorsan hükmetmen ve

öldürmen gerek. Tarihi oku! İnsanların kitaplarını oku! İnsan olmak istiyorsan fethetmen ve cinayet işlemen lazım!"

Çapek'in oyunundaki robotlar, mevcut insanlığa dair dehşetin doğurduğu, geleceğin teknolojisine dair kâbustur. Alquist'in dediği gibi, "İnsana kendi imgesinden daha yabancı bir şey yoktur." Böylece bu ilk kurgusal robotlar, yaratılmalarına neden olan değerleri, teknolojilerimizin bize nasıl geri yansıttığını gösterir. Frankenstein'in canavarının dediği gibi: "Bu benzerlikten ötürü daha bile korkunçturlar."

Kendi dehamızın bir sonucunda yok olmaya neden bu kadar hayranız, bu takıntının nedeni ne? Kadim zanaatkâr Daidalos, kendimize dair bu anlayışın, hırslarımızın sembolü ve ruhudur; insanlık tarihinin üzerine kasvetle düşen, balmumundan kanatlara sahip maktulün gölgesidir.

Yapay süperzekânın tam da bizim gibi olmadığı, insanlık dışı, öfkeden, nefretten, empatiden yoksun olduğu için tehlikeli olduğu söylendi bana defalarca. Ancak bu esrarlı kıyamet bilimini şöyle bir okuduğumuzda başka bir şey ortaya çıkıyor: Belki de en ileri teknolojimiz, en son icadımız marifetiyle başımıza gelebilecek olanlardan korkmamızın nedeni alttan alta, şimdiye kadar dünyaya ve kendimize yaptığımız şeylerin uyandırdığı dehşettir. Çoğumuz, neredeyse hiç anlamadığımız makineler tarafından, neredeyse hiç üzerine düşünmediğimiz şekillerde kontrol ediliyoruz zaten. İyisiyle kötüsüyle bilim ve teknolojinin tarihi, doğanın fethinin, hastalıkların iyileştirilmesinin ve ciddi sayıda türün ortadan kaldırılmasının tarihidir. Belki de evrimde bizi takip edecek şey eliyle üzerimize çöken bu intikam, aslında varoluşsal bir utancın ifadesidir. Belki de ilk günahın şekil değiştirmiş bir hali, bastırılanın dönüşü, altta yatan derin bir dehşetin nevrotik avatarıdır. Bize kendi imgemizden daha yabancı bir şey yoktur belki de...

Sadece Makine

ROBOTLAR, ÖYLE YA DA BÖYLE, geleceğimizdi. Konuştuğum transhümanistlerden, onlardan duyduğum gelecek tahminlerinden bu kadarını anlamıştım. Randal Koene'e, Natasha Vita-More'a veya Nate Soares'e inanacak olursak bizler de bizzat robot olacaktık; zihinlerimiz primat bedenlerimizden çok daha güçlü ve etkin makinelere yüklenecekti. Ya da giderek daha çok makineyle yaşayacak, işimizi ve yaşamlarımızı daha çok onların yetkisine ve düzenine teslim edecektik. Ya da onların yanında köhne kalacaktık ve türümüzün yerini onlar alacaktı.

Kahvaltıda oturup oğlumun San Francisco'dan getirdiğim ufak kurmalı oyuncak robotla oynamasını, robotun Frankenstein'ın canavarı gibi masada meyve kâsesine doğru yalpalamasını izlerken, geleceğinde robotların nasıl bir rol oynayacağını düşündüm. Onun için hayal ettiğim işlerin ne kadarı önümüzdeki yirmi yıl içerisinde var olacaktı, ne kadarı şirket tekno-kapitalizminin nihai rüyasına göre çoktan makinelere devredilecekti acaba?

Arka arkaya iki üç bölüm *Animal Mechanicals* çizgi filmi izlediği bir gün, koridorda önümü kesti.

"Yürüyen makineyim ben," diyerek bacaklarımın etrafında robot gibi dolandı.

Bunu söylemesi tuhaftı ama zaten aşağı yukarı söylediği her şey biraz tuhaftı.

Robotlar üzerine çok düşünüyordum ama hiç gerçek bir robot görmemiştim. Yani bizzat, hareket halinde gerçek bir robot görmemiştim hiç. Robotlar üzerine çok düşünüyordum ama düşündüğüm şeyin tam olarak ne olduğunu bilmiyordum. Derken DARPA Robot Yarışması diye bir şey duydum. Dünyaca ünlü robot mühendislerinin toplanıp yaptıkları robotların performansını insani ortamlarda, son derece tehlikeli ve stresli durumlarda test etmek için, bu amaçla tasarlanmış bir dizi sınavda robotlarını yarıştırdıkları bir etkinlikti bu.

New York Times'da bu etkinlikten "robot Woodstock'ı" diye bahsedildiğini okumuştum; gidip kendi gözlerimle görmek istedim.

DARPA Robot Yarışmasında kazanmanın getirdiği inanılmaz saygınlığın yanı sıra, galip robot veya onu yapanlar, yarışmaya adını veren bağışçıdan bir milyon dolarlık bir ödül de alacaktı. İleri Savunma Araştırma Projeleri Kurulu DARPA, Pentagon'un, geliştirilmekte olan askeri amaçlı teknolojilerden sorumlu ayağıydı. Başkan Dwight Eisenhower tarafından 1958 yılında, Sovyetler'in Sputnik'i uzaya fırlatmasının ardından kurulan organizasyon, tarihi boyunca çığır açan teknolojiler geliştirmişti. Mesela DARPA, 1960'ların sonunda geliştirdiği ARPANET projesiyle teknik anlamda internetin temelini atmıştı. Uber şoförümün beni Batı Hollywood'dan Pomona'daki etkinliğe dosdoğru getirmesini sağlayan GPS teknolojisi de DARPA'nın icadıydı: sayesinde dünyayı kat ettiğim bir savaş aracı. Stratejik planında DARPA, amacının "ABD'nin teknolojik sürprizlerle karşılaşmasını engellemek ve düşmanlarımızı şaşırtacak teknolojiler geliştirmek" olduğunu açıkça belirtmektedir.

Transhümanist harekete kendimi kaptırıp insan-sonrası

gelecek için bu insanların umutlarını bağladıkları pek çok yenilikten haberdar oldukça DARPA adını, hayatlarımızı muhtemelen değiştirecek teknolojileri finanse ettiğini daha çok duyar olmuştum: beyin-bilgisayar arayüzleri, bilişsel protezler, genişletilmiş bilişsellik, kortikal modemler, biyomühendislik ürünü bakteriler, vesaire. Görünüşe göre DARPA'nın bu günlerde bütün hedefi, insan bedeninin, özellikle de Amerikan askerlerinin insan bedenlerinin sınırlarını aşmaktır.

Pomona'da, açık havada etkinliklerin yapıldığı devasa Fairplex'te düzenlenen etkinlikte, 2012'den beri gerçekleştirilen yarışmanın finalleri yapılıyordu. Bu yarışma bir yandan da savunma sanayiinin, şirketlerin ve bilim dünyasının çıkarlarının verimli birliğinin kutlaması, askeri-endüstriyel bir seremoniydi. Etkinlik müdürü olan Gill Pratt'ın ifadesiyle, amacı "insan elinden çıkma tehlikeli ve zor ortamlarda karmaşık ödevleri" yerine getirebilen yarı özerk robotlar geliştirilmesini hızlandırmaktır.

2011 yılında Fukushima nükleer santralindeki hidrojen patlamasından ilham almışlardı. Söz konusu olay, insan bedenlerine göre tasarlanmış ortamları geçebilen robotlar olsaydı büyük ölçüde önlenilebilecek olan bir felaketti. O sabah yapılan bir bilgilendirme toplantısında, Bradley adındaki halkla ilişkiler görevlisi, DARPA çalışanlarıyla ve basın mensuplarıyla dolu art deco tasarımlı bir salonda söz aldı ve afetlerde insani yardım sunmanın "ABD ordusunun temel görevlerinden biri" olduğunu ve insansı robotların, bu görevin her geçen gün daha da önemli bir parçası haline geldiğini söyledi.

"Kolunuzdaki eklemlerin sayısını iki katına çıkarabilirsiniz," dedi, "kapıyı kaç farklı şekilde açabileceğinizi bir düşünün."

Katılanlara içinde robotların yerine getirmesi gereken sekiz görevin renkli çizimlerinin yer aldığı bir broşür de olan bir basın dosyası verdiler. Bu görevler, arazi aracı kullanma, arazi

aracından çıkma, kapıyı açma ve içinden geçme, vananın yerini belirleme ve açma, duvarı kesme, sürpriz görev, moloz (molozları temizleme veya molozların olduğu engebeli arazide yürüme) ve merdiven çıkmaydı.

Fairplex'in yarış alanına bakan tribünündeki yerimi aldığımda, endüstriyel felakete uğramışa benzeyen araziye kurulmuş birbirinin aynı birkaç güzergâhı gösteren sahneler gördüm: kiremitten duvarlar, abartılı "TEHLİKE: YÜKSEK VOLTAJ" tabelaları, karikatür gibi kocaman kırmızı levye kolları (günün sürpriz görevi buymuş meğer), duvara monte edilmiş vana simitleri, kırık dökük beton tuğla yığınları... Bu sahte sahnelerin her biri, asgari beceride bir insan için gayet dosdoğru ama bu kaba mekanikler için fazlasıyla zahmetli bir dizi teknik sınav anlamına gelen görevlerin yerine getirileceği birer parkurdu.

Küçük kırmızı bir arazi aracı, kumlu bir yolda, yüzünün olması gereken yerde yavaş yavaş dönen bir kameraya benzer bir şey bulunan bir robot tarafından plastik kırmızı bariyerlerin arasında dura kalka sürülüyordu. Robot araçta değildi, yan kapının yanı başındaki basamakta, uzun, pençeyi andıran koluyla aracın içine uzanmış ona yön veriyordu. Aşağıdaki kalabalıktan sıcak patlamış mısır kokuları yükseliyor, sıcak Kaliforniya havasında bizimle alay ediyormuş gibi bir türlü dağılmıyordu. Hemen önümdeki dev ekranda, DARPA logosu işlenmiş kavisli masanın arkasında oturan, sıradan şekilde yakışıklı bir erkek sunucu görünüyordu: Spekülatif gelecek kurgularından birinden çıkma, hafiften faşist bir spor yayınıydı bu; ulusal güvenlik düzenekleri, kitlesel bir eğlence şovu haline gelmişti.

"Bayağı tekleyerek gidiyor" dedi adam. Masanın karşısında, yine DARPA logolu, mavi bir polo gömlek giymiş, gümüş renkli saç kısa kesilmiş bir kadın gülümsüyordu: DARPA'nın yöneticisi Arati Prabhakar.

"Ooo, inanılmaz bir görüntü bu," dedi.

Aracı süren robota içtenlikle gülümseyen bu hoş kadının görüntüsünü, idaresi altındaki organizasyona dair bildiklerimle bağdaştıramadım. DARPA denince aklıma gelenlerden biri, Bilgi Farkındalık Ofisi (IAO) denen kurumu idare ettiğiydi. Eski CIA çalışanı Edward Snowden bu kurumun, ABD ve diğer pek çok ülkedeki vatandaşların kişisel bilgilerini (e-postalar, telefon kayıtları, sosyal ağlardaki mesajlar, kredi kartı ve banka işlemleri bilgileri) toplayan ve depolayan bir veritabanı oluşturmak üzere kurulmuş bir kitle gözetleme operasyonu olduğunu ifşa etmişti. Bütün bu bilgiler, sizin hakkınızda söylenebilen gerçek ve pek faydalı şeylerin tamamını, yani kişisel bilgilerinizi mülk edinen Facebook, Apple, Microsoft, Skype, Google gibi ismi olan şirketlerin kullanıcılarının verilerine sızarak elde ediliyordu.

Robot ikinci güvenlik bariyerini aşarak aracı kuma çizili bir çizgiye getirip endüstriyel felaket bölgesi sahnesine kulpunu çevirmek suretiyle erişilmek üzere hazırlanmış kapının önünde yavaşça durduğunda, "Şuna bakın!" dedi Prabhakar. "Çok eğlenceli!"

Sunucu, "Robot Super Bowl'u" gibi, inanılmaz keyifli!" dedi.

"Evet," dedi Prabhakar kıkırdarak. "Ortalığı kasıp kavurmak istiyoruz. Bu etkinliğin olayı bu: Teknolojinin gelişmesine destek olmak için robotiğe ilgiyi artırmaya çalışıyoruz."

DARPA kalantorunun hafta sonu boyunca tekrar tekrar öne sürdüğü anlatı, teknolojinin felaket anlarında kullanılacağıydı ama Prabhakar bu makinelerin nihayetinde askeri amaçlara koşulacaklarını söylemekten de çekinmiyordu. Kendisiyle röportaj yapan gazeteciye, "Askerlerimiz misyonlarının esası gereği inanılmaz tehlikeli görevler üstlenmek zorunda kalıyorlar. Robot

teknolojisi ilerledikçe ve askerlerimizin karşılaştığı bu güçlükleri hafifletmek için bu teknolojiyi kullanabildikçe kesinlikle konunun üzerine eğileceğiz.”

Robot başarıyla araçtan indi ve hafifçe çömelip abartılı bir ihtiyatla kapıya doğru ilerledi; bütün bu hareketleri, yemeğin yanında sadece bir iki kadeh şeri içtiğini kanıtlamaya çalışan acayip sarhoş bir adam gibi yapıyordu. Derken on, bilemedin on beş dakika boyunca hiçbir şey olmadı. Robotu yarış pistinin arkasında hangara benzer bir binada ekranlarının önüne toplanmış mühendis takımına bağlayan kablosuz iletişim kanallarında kopukluk olmuştu belki de. DARPA, robotların ne kadar özerk olduğunu, uzaktan mikro yönetim olmadan işlerini yapıp yapamadıklarını test etmek için bu ağı kasten kesiyordu.

Sunucunun dediğine göre izlediğim robot, Pensacola’nın Florida’daki İnsan ve Makine Bilişselliği Enstitüsü’nün ürünüydü ve adı da Koşan Adam’dı. (Önceki sabah Heathrow Havaalanı’nda, uçağa binmeden önce aldığım *Time* dergisinin bu haftaki sayısının kapağındaki robotun bu olduğunu fark ettiğimde, hafiften ilahi bir heyecan duydum. Bu arada, uçakta da, en az dört robot konulu film seçeneği vardı: bir oğlanla robot arkadaşını anlatan animasyon çocuk filmi *Big Hero 6*; kendini ücra bir yerde, güzel dişi seks robotlarından ibaret haremi de olan üst düzey güvenilirlikli bir malikaneye kapatmış bir Doktor Moreau’vari Silikon Vadisi milyarderini anlatan, eğlenceli bir biçimde ürkütücü *Ex Machina*; bilinç kazanan ve silahlı soyguncular çetesine düşen bir polis robotu anlatan, idare eder düzeyde bir Güney Afrika bilimkurgu/aksiyon filmi *Chappie* ve uzaydan gelen tiran robotlar tarafından yeryüzünün işgalini anlatan, tahminen filmin bütçesinin büyük bir kısmını kapmış evlere şenlik Sir Ben Kingsley’li ucuz bir B filmi olan *Robot Overlords*.) Koşan Adam, şaşırtıcı derecede uzun bir süre koşmamaya, yürümemeye, görünüşe göre hiç

kıpırdamamaya devam etti. Derken, birden hareket etti: Kapının kulpuna uzanmış kolu, nihayet hedefine temas etti ve kapı kolunu çevirdi; kapı aniden açıldı ve robot, piston-bacaklarıyla ihtiyatla odaya girmeye başladı. Teknoloji girişimcileri, DARPA çalışanları, ABD deniz kuvvetleri ve çocuklu genç babalardan mürekkep topluluk neşeyle tezahürata, alkışa başladı. Sunucu, ESPN'deki golf sunucularından duymayı bekleyeceğiniz türden ölçülü ve coşkulu ses tonuyla "Odaya, söylemeden geçmeyeyim epey de kolayca girmekte olan Koşan Adam'a bir puan daha," dedi. Sahnenin arkasındaki dev ekranda, ilerleyen robotun görüntüsünün yerini, Koşan Adam'ın ve sahnenin arkasında harıl harıl çalışan mühendis takımının kapı açma ve odaya girme görevini başarıyla tamamladığını, bunun üzerine bir puanı kap- tığını gösteren devasa grafik animasyon aldı.

Önümdeki sırada, on yaşlarında bir oğlan babasına döndü ve gelişigüzel otoriterlikte bir ses tonuyla bunun, "gördüğü açık arayla en ilginç robot olduğunu" söyledi.

O sıcak ve şenlikli cuma sabahı, türlü çeşitte tasarıma ve kabiliyete sahip robotların bu görevleri tamamlamaya çalışmalarını izledim ve beklediğimden çok daha fazla eğlendim. Bu, büyük ölçüde etkinliğin rekabet üzerine kurulu olmasından ve spor müsabakası gibi sunulmasından kaynaklanıyordu: skorbord ve canlı yayında yorumlar yapılması; dev ekran ve yanda mühendislerle yapılan röportajlar; her yere yayılmış, Amerika'ya mahsus sosisli sandviç ve patlamış mısır kokusu. Ama eğlence daha çok, yüksek teknoloji ve kaba komedinin tuhaf bir bileşimi olan beklenmedik "düş-kalk"lardan kaynaklanıyordu.

Bir robotun on beş dakika olduğu yerde kalakaldığını, sonra da devrelerine korkunç bir felç inmiş gibi dizlerinin üzerine çöküp tir tir titrediğini ve yana devrildiğini gördüm. Bir başka robotun nihayet kapıyı açmayı başardığını, sonra da eşikte düşüp

dingin titanyum yüzünün üzerine kapaklandığını gördüm; bir diğerinin vana simidini döndürmek için uzandığını, hedefini beş on santim kaçırdığını ve çevirme yönüne göre yere devrilmeden önce pençesiyle havayı saat yönünün aksine çevirip duruşunu izledim. Hiçbir yere varmayan merdivenleri çıkmaya çalışırken geriye doğru düşen bir sürü robot gördüm. Daha pek çoğunun, molozlara yenilerek yere çalınıp baretli mühendislerce hakiki sedyelerde dışarı taşındığını gördüm.

Bütün bunların ayan beyan gösterdiği ve etkinliğin bir şekilde mantığını oluşturan şey, teknolojilerimizin, her ne kadar bizi aşan görevleri iyi icra etseler de (çok yükseklerle, büyük hızlarda uçmak mesela veya inanılmaz boyutlarda veriyi işlemek) bizim düşünmeden yaptığımız, yürümek, nesneleri yakalamak ve kapıları açmak gibi aslında oldukça karmaşık ve çetin olan şeylerde epey zorlanabildikleriydi.*

Bu yüzden, yarışmanın aracı sürme kısmı, sonrasında gelen araçtan çıkma görevinden daha kolaydı. Araçtan çıkma, mühendislerin çaresizce "tahliye" tabir ettikleri başlı başına bir görevdi. Sunucunun da tatlı tatlı söylediği üzere, "tahliye" robotlar için o kadar zor bir görevdi ki yarışan takımların çoğu, zaman ve paradan tasarruf etmek için alacakları bir puanı boş verip bu aşamayı hepten atlamayı tercih ediyordu. (Robotun kapısız arazi aracının şoför koltuğundan kendini dışarı atarken kafa üstü çakılmasını izlemek eğlenceliydi ama bu tarz düşüşler, robotu kullananlara ciddi yük çıkarıyordu. Finale çıkabilen robotların maliyeti birkaç yüz binle milyon dolarlar arasında değişiyordu; düşüşlerin yarattığı hasarı onarmaksa pahalı ve zaman gerektiren bir işti.)

Hans Moravec'in, "Bilgisayarların zekâ testlerinde veya dama oyununda yetişkin düzeyinde yüksek performans göstermesini sağlamak nispeten kolay olsa bile algı ve motor beceriler söz konusu olduğunda bir yaşında bir çocuğun yetilerine sahip olmalarını sağlamak zor, hatta imkânsızdır," gözleminde dolayı Moravec'in Paradoksu olarak bilinir.

Teknolojik maharetimize ilişkin bu görüntüleri ve askeri-endüstriyel iktidarın, görünüşte basit görevleri yerine getirirken dengesini kaybedip düştüğünü izlediğimde, bu önemsiz fiziksel komedi şovunun bir anlamda meselenin özü olup olmadığını merak ettim. Burada ağza alınmayan veya bilinçaltı niyet, belki de robotları sadece fiziksel kapasite açısından insan düzeyine çıkarmak değil, başka açılardan da geliştirmekti. Kış üstü düşen bir bedenle onu izleyen beden arasındaki ilişkide oldukça insana özgü, insani bir şeyler vardı. Kahkahada acımasızlık vardı evet ama duygudaşlık da vardı. Bu robotlar tamı tamına insan-dışıydı ama yine de yalpalamalarına ve düşüşlerine verdiğim tepki, benim gibi bir insanın düşüşüne vereceğim tepkiden çok farklı değildi. Arazi aracından düşen bir tost makinesine veya bir yarı otomatik tüfeğin dik konumdan yana devrilmesine güleceğimi düşünmüyorum. Ama bu makinelerde ve insan biçimlerinde, düşmelerini alttan alta, korkunç bir biçimde komik bulmamıza yetecek kadar kendimizi özdeşleştirdiğimiz bir şeyler var.

Henri Bergson'un *Gülme - Komiğin Anlamı Üstüne Deneme* adlı kitabından bir satır aklıma geldi. Belki de hiç tam olarak anlamadığımdan, kitabı ilk okuduğumdan beri geçen yıllarda aklımda kalan bir cümleydi bu: "İnsan bedeninin tavırları, jestleri ve hareketleri, bu beden bize salt makineymiş gibi geldiği ölçüde gülünçtür." Yani robotların düşüşlerini komik bulmamın nedeni, sadece şekillerinin ve düşüşlerinin insanları hatırlatması değil, insanların da aslında bizzat salt makine olduklarını öne süren o tuhaf hissi vermeliydi.

Herkes robotların yüzüstü düşmesini eğlenceli bulmuyordu. Hosteslerden biri, yirmili yaşlarının başında, mavi organizasyon personeli tişörtlü bir kadın, merdivenlerde bir meslektaşına selam verdi. "Şurada düşen robotu gördün mü? Çok üzücü bir

görüntüydü.” Meslektaşları ona katıldı, o da üzölmüştü: “Kendimi berbat hissettim.”

Dev ekranda, robotlardan biri, arazi aracından hatasız çıkmış, kapıya yaklaşıyordu.

“Sarı hatta Momaro’dan etkileyici bir performans izledik,” dedi sunucu. “Çok etkileyici bir tahliye.”

Öğlen, robotlar yemek molası verdi. İzleyiciler hevesle alkış tutuyor, Foo Fighters’ın “My Hero” şarkısının güçlü davulu ve gümbür gümbür bası hoparlörden yayılıyordu; sabahın en gözü pek araçtan çıkma, kapı açma ve levye kolu çekme başarıları, ekranda gösteriliyordu.

O sırada, yarış pistinin tepesinde, parlak öğlen sıcağında yükseklerden uçan yalnız bir şahin gibi süzölen, karanlık bir şey gördüm. Ufak bir drone’du bu: DARPA’nın insansız savaş, geniş kapsamlı panoptik gözetleme projesi, belli bir hedefe dönük insansız hava aracı saldırıları, göklerde kopan çığlıklardan ibaret geçmişini anımsatan yeniliklerden biriydi bu da. Güneşte bıçak gibi pırıldayıp ışık saçan sessiz makinenin, San Jose tepelerinin eteklerine yükselmesini izlerken, aniden şahit olmaya geldiğim etkinliğin şizofren tuhaflığının üzerimde yarattığı etkiyi hissettim. Bu etkinlik anlaşılan hem DARPA’nın taşıdığı insancıl niyetler hususunda dünyayı temin etmek hem de zamanı geldiğinde, içinde Sheraton, konferans merkezi, karavanlara ayrılmış özel park yeri bulunan bu etkinlik alanından çok uzaklardaki ölüm bölgelerinde eğitilecek teknolojilerin geliştirilmesini hızlandırmak için tasarlanmıştı.

Etrafıma baktım ve toplanmış kalabalığı gördüm. Bunlar, küçük çocuklarıyla aileler; yirmili otuzlu yaşlarındaki programcı öbekleri; Hobbes’un “Ulus veya Devlet denen ama aslında Yapay Bir İnsan olan Leviathan” dediğı hükümet düzeneğinin bizzat insan bileşenleri olan üniformalı deniz piyadeleriydi.

İktidar, para ve savaşın hizmetinde insan sapkınlığına alet olan teknolojinin ani ve kasvetli bir biçimde önlerine serilivermesine kendilerini kaptırmış, tribünden aşağıya, bedava burger verilen tezgâhlara, sosisli sandviç arabalarına doğru ilerliyorlardı.

Endüstrinin stant açmaya geldiği Teknoloji Sergisi'nde, robotların geleceğimiz olduğu kanısı hâkimdi. Burada olup bitenlere dair kullanılan sözcük muhtemelen "aşma" veya "iştiğal etme" olurdu. Geniş bir DARPA afişinin ("Alkışlarınız İçin Teşekkürler") altından geçip "Yıllar Boyunca DARPA" sergisine ev sahipliği yapan, ahşap bir tünele girdim. Burada organizasyonun önemli başarıları sergileniyordu. Yüzlerce Pakistanlı sivilin ve çocuğun ölümünden sorumlu olan Predator ve Reaper'ın ilk prototiplerinden X-45A'nın canavara benzer, silahlı ve insanı adındaki dürüstlüğü hayran bırakan insansız arazi aracı "Crusher"ın 2003 yılında piyasaya sürülüşleri, şirketin son başarıları arasındaydı.

Sonra, camdan sergi kabininde, bir Damien Hirst enstelasyonunun kâbussu öykünmesi denebilecek dört ayaklı siyah bir robotun önünden geçtim. Kafesin içindeki tür, Cheetah adıyla bilinen bir yaratıktı. 2013 yılında Google'ın satın aldığı, endüstriye yön veren robot laboratuvarı Boston Dynamics tarafından DARPA finansmanı ile geliştirilmişti. Bu robot, kaydedilmiş tüm insani hızlardan daha hızlı, saatte 45,5 kilometre hızla koşabiliyordu. YouTube'da (Google'ın yüzde yüz iştirakidir) bu robotu hareket halinde görmüştüm. Hem heyecan verici hem de korkunçtu: Bu kaba hayvanın, teknolojinin kazanında şirketlerin ve devletin iktidarının nihai birleşmesi sonucu tekinsiz sularda dörtnala belirmesinin zamanı nihayet gelmişti.

Sergiyi gezmeye devam ederken siyah bir fötr şapka, hafiften rahiplerinkini andıran mor ipek bir gömlek ve siyah bir takım elbise içinde güneş gözlüklü uzun, hasta gibi görünen genç bir adam gözüme ilişti. Omzuna oyuncak bir maymun ilişti; siyah deri eldivenli elleriyle az çok Amerikan terrieri boyutlarında, örümceğe benzeyen bir robotu kontrol eden küçük bir alet tutuyordu. Yanında, boynuna askılı lamine DARPA yaka kartı takmış başka bir adam duruyordu. Birkaç metre ileride, mekanik bir örümceğin peşine takılmış, giderek büyüyen bir çember çizen kep şapkalı yeni yeni yürümeye başlamış çocuğun babası olmalıydı.

Softbank Robotics isimli şirketin standında bir Fransız, 120 cm boyundaki bir insansı robotu, karşısındaki üç yaşındaki kıza sarılmaya ikna etmeye çalışıyordu.

“Pepper, lütfen şu küçük kıza sarılır mısın?”

Hafif Japon aksanı, sempatik, çocuk gibi sesiyle gerçekten üzülerek, “Özür dilerim, anlamadım,” dedi Pepper.

Fransız, üzerine basa basa sabırla, “Pepper, lütfen şu küçük kıza sarılır mısın?” dedi.

Babasının bacağına yapışmış somurtkan, sessiz küçük kızınsa Pepper’ın ona sarılmasını ister gibi bir hali yoktu.

“Özür dilerim,” diye tekrarladı Pepper, “anlamadım.”

Bir an, koca masum gözleri, ekrandan göğsü, insana mahsus o güzelim anlayış kıtlığıyla bu sevimli yaratığa acıdı.

Fransız şöyle bir gülümsedi ve robotun ses reseptörlerinin olduğu başına doğru eğildi.

“Pepper! Lütfen! Sarıl! Kıza!”

Pepper nihayet kollarını kaldırdı, tekerlekleriyle çocuğa yaklaştı. Çocuk da kendini tereddütle ve bariz bir kuşkuyla robota bıraktı ve hemen geriye çekilip yine babasının bacaklarına sığındı.

Fransız bana, Pepper’ın bir müşteri hizmetleri robotu olduğunu anlattı. “İnsanlarla sosyal ve doğal bir şekilde etkileşime

girmek" üzere tasarlanmıştı. Anlaşıldığı kadarıyla neşeden üzüntüye, öfkeden şüpheye kadar uzanan duyguları hissedebiliyor, "ruh halini" dokunma sensörleri ve kameralar vasıtasıyla edindiği veriler belirliyordu.

"Daha çok gelenleri karşılamak için yapıldı. Mesela bir cep telefonu mağazasında, gelip size bir ihtiyacınız olup olmadığını soracak, belki mağazadaki özel indirimleri açıklayacak. 'Çak' yapacak veya sarılacak. Gördüğünüz gibi hâlâ üzerine çalışıyoruz ama epëy yaklaştık. Sarılma sorununu çözenin ne kadar güç olduğuna şaşarsınız."

Sonunda bu gibi robotların cep telefonu mağazalarında çalışan insanların yerini mi alacaklarını sorduğumda, robot bilimindeki ilerlemenin muhtemel sonuçlarından birinin o olduğunu ama Pepper'ın asıl görevinin sadece "sosyal ve duygusal" olduğunu söyledi: Şirketin gelecekte gelen elçisiydi bir nevi; işi, müşterilerin insansı robotların yanında kendilerini rahat hissetmelerini sağlamaktı.

"Önce bu ilk bariyeri aşmamız lazım," dedi. "Sonunda insanlar alışacaktır."

Bunun doğruluğundan hiç şüphe etmedim. Öncesinde süpermarketlerde insanların bulunup maaş aldığı kasaların yerlerini alan otomatik kasalara, dokunmatik ekranlara ve elektronik sesli talimatlara çoktan alışmıştık.

O haftanın başında, Seattle'da, Amazon kendi robot yarışmasını yapmıştı. Amazon Toplayıcı Görevi, şirketlerden, ürün toplama işinden sorumlu insan personelinin yerini almak üzere robotlar geliştirmelerini istemişti. Depo işçilerine ne kadar kötü muamele ettiği, her türlü aracıyı (kitapevleri, editörler, yayınevleri, kuryeler, postacılar) ortadan kaldırma saplantısı uzun zamandır bilinen Amazon söz konusu olunca, neden böyle bir şey istendiğini anlamak kolay. (Amazon, o sırada, insansız araçla

teslimat programını piyasaya sürmek üzereydi. Robotların yaptığı ve paketlediği tüketim malları, insansız bir kurye drone tarafından siparişin ardından otuz dakika içinde elinize ulaştırılacaktı.) Robotların tuvalete gitmesi gerekmiyordu; yorulmuyorlardı ve muhtemelen sendika kurmak istemeyeceklerdi.

Tekno-kapitalizmin nihai mantığı gibiydi bu: sadece üretim araçlarının değil, aynı zamanda emek gücünün de tam mülkiyeti. Çapek'in "robot" terimi sonuçta Çekçedeki "zorla çalıştırma" kelimesinden geliyordu. İnsan bedeninin imgesi ve değeri, makineleri düşüncesimizi her zaman şekillendirmiş, insanlar hep diğer insanların bedenlerini mekanizmaya, kendi tasarladıkları sistemlerin bileşenlerine indirgemeyi başarmıştır. Lewis Mumford'ın, Büyük Buhran'ın ilk yıllarında kaleme aldığı *Teknik ve Uygarlık* kitabında dediği gibi:

Toplumsal hayatın bir parçası olarak mekanizma, Batı Dünyası yüzünü makineye dönmeden çok önce ortaya çıkmıştı. Mucitler insanların yerini almak üzere motorları yaratmadan önce, insanların önderleri, onlarca insanı toplayıp çalıştırdı: İnsanları makineye indirgemenin yolunu keşfetmişlerdi. Kırbacın ritmiyle piramitlere taş taşıyan köleler ve köylüler; Roma kadırgalarında sıralarına zincirlenmiş, bir iki mekanik hareket dışında kıpırdıyamayan köleler; Makedon falanks nizamı, marşı ve saldırı sistemi: Hepsi makineye örnek olguları. İnsanın eylemlerini, salt mekanik öğeleriyle sınırlayan ne varsa makine çağının, mekanığına değilse bile fizyolojisine aittir.

Kısa süre önce, Dünya Ekonomik Forumu'nun web sitesinde bir "Robotların Üstlenmesi En Olası 20 Meslek" listesi görmüştüm. Yirmi yıl içerisinde çalışanların yerini makinelerin alma

ihtimalinin yüzde 95 ve üzerinde olduğu meslekler arasında postacılık, kuyumculuk, aşçılık, muhasebecilik, hukuk sekreterliği, kredi analistliği, ikraz (kredi) memurluğu, veznedarlık, vergi muhasebeciliği ve şoförlük vardı.

Sonuncusu (ABD'li erkekler için en çok istihdam sağlayan iş kolu) otomatikleştirilmeden etkilenmeye bilhassa müsaitti. 2004 yılında şoförsüz araçların gelişimini teşvik etmek için düzenlenen ilk DARPA Büyük Yarışması, Mojave Çölü'ndeki Barstow'dan Nevada sınırına kadar 240 kilometre uzunluğunda bir yarışı. Etkinlik tam bir fiyaskoydu: Robot araçlardan turu tamamlayan çıkmadı. Başlangıç noktasından en uzağa gidebilen araba, büyük bir kayanın üzerinde kalakalmadan önce on iki kilometre gidebildi. DARPA milyon dolarlık ödülünü geri çekti.

Öte yandan, bir sonraki yıl yarış yeniden düzenlendiğinde tam beş araç turu tamamladı ve kazanan takım, Google'ın Şoförsüz Araba Projesinin esas takımını oluşturdu. Şimdi bile onların himayesinde, direksiyonuna insan eli değmeyen lüks hayalet-aralar, eskimeye yüz tutmuş otobanlarda, makinelere devredilmiş bir geleceğin öncü birliği olarak başarıyla Kaliforniya caddelerini kat ediyor. Son yıllarda taksi sektörüne ciddi zarar veren araç paylaşım hizmeti Uber, teknoloji hazır hale gelir gelmez şoförlerinin tamamının yerine insansız arabaları koyacağını çoktan duyurdu. 2014 yılında yapılan bir konferansta, şirketin oldukça sinir bozucu CEO'su Travis Kalanick bu durumu, "Uber'in pahalı olmasının nedeni, sadece araba için değil, arabadaki diğer kişi için de para veriyor olmanız. Arabada başka bir kişi olmadığında, her yerde Uber tutmak, araca sahip olmaktan daha ucuz olacak," diye açıkladı. Bu arabadaki diğer kişilere, artık onlara ihtiyaç kalmadığını nasıl açıklayacağı sorulduğundaysa şöyle dedi: "Bakın, dünya böyle ve dünya her zaman mükemmel bir yer değil. Hepimiz

dünyayı değiştirmenin yollarını bulmalıyız.” Kalanick duyduğuma göre o gün Pomona'daymış; değiştirmesi giderek ona kalan dünyayı değiştirmek üzere başka yollar arayışındaydı herhalde.

Fransız, “Pepper’ın size sarılmasını ister misiniz,” diye sordu. Hem kibarlık olsun diye hem de gazeteci damarımdan teklifini kabul ettim.

“Pepper,” dedi. “Bu adam ona sarılmanı istiyor.”

Pepper’ın kayıtsız bakışında tereddüde benzer bir şey görmek hoşuma gitti. Derken kollarını kaldırdı, ben de ona doğru eğildim; doğal olmayan tutuşuyla beni sarmasının huzursuzluğunu yaşadım. Pek etkileyici bir tarafı yoktu doğrusu bu deneyimin, ikimiz de kendimizce numara yapıyorduk sanki. Hafifçe, belki de biraz pasif-agresif bir biçimde sırtını sıvazladım ve kendi yollarımıza gittik.

Hans Moravec (insan beyninin malzemesini makinelere aktarmak üzere kuramsal bir prosedür geliştiren Carnegie Mellon robotik bilimi hocası), “daha iyi ve daha ucuz performans gösteren robotların, temel işlerde insanların yerini aldığı” bir gelecek resmi çizer. Bunun hemen ardından, der yazılarında, “tamamen bizim yerimize geçebilirler.” Ancak transhümanist olduğundan, Moravec, bunun korkulacak veya illa kaçınılması gereken bir şey olduğunu düşünmez. Çünkü bu robotlar bizim evrimsel varislerimiz, kendi deyimiyle “zihin çocuklarımız” olacaktır. “Bizim imgemizden yaratılan, bize benzeyen, daha güçlü ve daha verimli ‘bizler’ olacaklar. Önceki nesillerin biyolojik çocukları gibi, onlar da insanlığın uzun vadede geleceği için en iyi fırsat. Bize yaraşan, onlara her türlü olanağı sunmak ve artık onlara katkıda bulunamadığımız yerde sahneden çekilmektir.”

Zeki robot fikrinde bizleri korkutan ve heyecanlandıran, hararetli kadir-i mutlaklık ve demode olma evhamlarımızı tetikleyen bir şeyler olduğu açık. Teknolojik imgelem, eşlikçisi Prometheuşçu kaygılarla birlikte Tanrı fantezisini otomat figürüne yansıtıyor. Pomona'dan döndükten birkaç gün sonra, Apple'ın kurucularından Steve Wozniak'ın bir konferansta, insanların süperzeki robotların evcil hayvanı olmaya mahkûm olduğunu söylediğini okudum. Ancak bu illa kötü bir şey değil, diye vurguluyordu. "Aslında bu, insanlar için çok iyi olacak," demişti. "Robotlar o zamana kadar o kadar zeki olacak ki doğayı ve doğanın bir parçası olarak insanları korumaları gerektiğini bilecekler." Ona göre, bu robotlar, bize karşı saygılı ve nazik olacak, soylulara yaraşır şekilde cömert davranacaklardı. Çünkü biz insanlar "asıl Tanrılardık."

Öyle görünüyor ki bu yaratım fantezisi, türümüzün en eski ortak fantezilerinden biri. Bir parçamız, kültürler ve yüzyıllar boyunca yanımızda taşıdığımız bir şey, bedenlerimizi ve edimlerimizi arzularımıza uygun düşecek şekilde kopyalayan parlak bir donanuma sahip olma düşü adeta. Hüsrana uğramış tanrılar olduğumuzdan, her daim kendi imgemizden makineler yaratma ve bu makinelerin imgesinde kendimizi yeniden yaratma hayali kurduk.

Yunan mitolojisinin kendine mahsus otomatları, canlı heykelleri vardı. Genelde felaketle sonuçlanan insan geliştirme girişimleriyle tanınan (labirent, balmumu kanatlar, trajik ama ahlaki dersler taşıyan boğulma) zanaatkâr Daidalos aynı zamanda yürüyebilen, konuşabilen, ağlayabilen canlı büstler, mekanik adamlar yapardı. Ateşin, metalin ve teknolojinin demirci Tanrısı Hephaistos, (babası Zeus'un kaçırdığı) Europa'yı korusun, bir daha kimse kaçırmayın diye Talos adında bronz bir dev yapmıştı.

Ortaçağ'da simyacılar, yoktan insan yapma fikrine kafayı takmışlardı; homunkulus adında minik insansılar yaratmanın mümkün olduğuna inanıyorlardı; inek rahmi, sülfür, mıknaş, hayvan kanı ve yerel kaynağından (tercihen simyacıların) meni gibi türlü çeşitli madde içeren gizemli uygulamalar vasıtasıyla bunu yapabileceklerini iddia ediyorlardı.*

On üçüncü yüzyılda yaşamış Bavyeralı bir rahip olan Aziz Albertus Magnus'un, akıl ve belagat gücüne sahip metal bir heykel inşa ettiği söylenir. Zamanın popüler anlatılarına göre, Albertus'un "androidim" dediği bu simya ürünü yapay zekânın elim sonu, o zamanlar Albertus'un öğrencisi olan ve androidin bitmek bilmez gevezeliğinden, daha da kötüsü, bir tür şeytanla anlaşmadan doğduğu bariz olmasından rahatsızlık duyan genç Aziz Thomas Aquinas'ın ellerinden gelmişti.

Rönesans'ta Avrupa'da saat giderek daha da popüler olur, Aydınlanma projesinin bilim alanında batıl inancın gizemli sisini dağıttığı varsayılırken, otomata ilgi aniden yükseldi. 1490'larda, muhtemelen eski Yunan "otomatlarına" dair okuduklarından esinlenen ve anatomi çalışmalarını genişleten Leonardo da Vinci, bir robot şövalye tasarladı ve inşa etti. Genelde dünyanın ilk insansı robotu olarak görülen bu otomat, içine yerleştirilen teller, makaralar ve çarklar vasıtasıyla çalışan bir zırh takımıydı. *Son Akşam Yemeği* tablosunu yaptıran Milan dükü Ludovico Sforza'nın evinde sergilenmek üzere inşa edilen bu şövalye, oturmak, ayakta durmak, el sallamak ve zırhtan çenesini hareket ettirerek konuşmuş gibi yapmak gibi pek çok hareketin altından kalkabiliyordu.

---

* Katolik Kilisesi, bilindiği gibi, bütün bu simya sahnesine pek hayran değildi. Bunun nedeni, şifalı otlar, sülfür ve genel olarak sahip olduğu büyü havasıyla Şeytan'ın parmak izini taşıyan bir disiplin olduğunun düşünülmesiydi.

Descartes'ın *Traité de l'homme* isimli eseri (temel tezine Kilise'nin vereceği tepkiden korkan Descartes kitabı yaşamı boyunca bastırmamıştır) bedenlerimizin esasında makineler, yani ruh veya can denen ilahi bir telkin sayesinde canlanmış, etten kemikten, hareket halinde heykeller olduğu fikrine dayanıyordu. "Beden Makinesine Dair" isimli birinci kısım, zamanında oldukça popüler olan saat mekanizmasıyla insan bedeninin iç operasyonları arasındaki bariz benzerlikten bahseder. "İnsan tarafından yapılmış olmalarına rağmen, çeşitli şekillerde kendiliğinden hareket etme gücüne sahip saatler, yapay pınarlar, değirmenler ve benzeri diğer makineler görüyoruz. Bu makineyi Tanrı'nın yaptığını varsaydığımdan, tahayyül edemeyeceğim çeşitte hareket yapabildiği ve benim isnat edemeyeceğim kadar marifete sahip olduğu hususunda benimle aynı fikirde olacağını düşünüyorum." Descartes, olduğumuz her şeyin ("tutku, hafıza ve hayal gücü" dâhil tüm "işlevlerimizin") "tümüyle bir saat veya başka bir otomatın hareketlerinin, kendi denge ağırlıkları ve çarklarının düzeninden gelmesi kadar doğallıkla, sadece makinenin organlarının düzenlenişinden" geldiğini düşünmemizi istiyordu.

Traité de l'homme, mekanistik mesajından çok, yazılma şeklinden ötürü tuhaf ve insanı belli belirsiz rahatsız eden bir metin. Felsefeden ziyade düpedüz bir anatomi eseri, bir nevi teknolojik alfabe. Descartes'ın bedene ve parçalarına durmadan "bu makine" diye hitap etme ısrarının oldukça yabancılaştırıcı bir etkisi var. Kitabı okudukça kendi bedeninizden, bu birbirine bağlı ve özerk sistemler bütününden, bizzat sizin, *Traité de l'homme*'un ele avuca sığmaz okurunun ikamet ettiği ve hükmettiği yumuşak makineden de giderek uzaklaştığınızı hissediyorsunuz. Bu fikrin bize hem oldum olası saçma hem de oldum olası tanıdık gelmesi, Kartezyen düalizmin yüzyıllar boyunca, bedenlerle ilişkimiz söz

konusu olduğunda nasıl da katı ortodoks bir yapı haline geldiğini kanıtlıyordu. ("Bizimle" "bedenlerimiz" arasında ayrım yapılmasının anlaşılır gelmesi bile büyük ölçüde felsefesinin makinelerimize dair düşünme biçimimiz üzerindeki despotik etkisinden kaynaklanır görünüyor.)

Descartes'ın bir de size muhtemelen oldukça modern veya postmodern gelecek bir derdi vardı: makinelerin insan zannedilmesi kaygısı. *Yöntem Üzerine Konuşma* isimli eserinde, oldukça teşekküllü olduğu bilinen şüphesi, kendi döneminde pek rahat gören otomatlar ve bunun epistemolojik çıkarımlarına yönelir. Penceresinden dışarı bakan Descartes, yoldan geçen insanlara dikkatimizi çeker. "Bu durumda, insanları gördüğümü hiç tereddüt etmeden söylerim," diye yazar, "lakin pencereden, şapkaların ve pelerinlerin altında gördüğüm şey, zembekeler vasıtasıyla hareket eden suni makineler de olabilir pekâlâ." Diğer bir deyişle, şüphelerinizi ciddiye alacak, yani solipsizmin gerektirdiği cesarete sahip olacaksanız sokaktaki adamın (ya da Uber'inizi süren, arabadaki o diğer kişinin) aslında makine, yani insanmış gibi yapan bir kopya olmadığını nereden bileceksiniz?

Descartes'ın ölümünden neredeyse yüzyıl sonra, 1747'de Fransız hekim Julien Offray de La Mettrie, *L'Homme Machine* adında ("İnsan Makine") oldukça tartışmalı bir risale yayınladı. Bu çalışmasında La Mettrie, hepten ruh mefhumunun üzerinden atlayıp insan denilen yaratığı Descartes'ın dünyaya salt makine diye takdim ettiği türden hayvanlardan farksız bir biçimde resmederek Descartes'tan epey ileri gider. Ona göre insan bedeni, "kendi kendini kuran, kurmalı bir makine, devridaimin yaşayan bir temsilidir."

La Mettrie, en meşhur eseri, "yedirildiği" tahılları sindirip dışkı olarak çıkarma kabiliyetine sahip mekanik bir ördek olan Jacques de Vaucanson isimli mucidin otomat sergisinden

etkilenmişti. ("Vaucanson'un sıçan ördeği olmasa" demiştir Voltaire sertçe, "Fransa'nın ihtişamını anımsatacak hiçbir şey kalmazdı elimizde.") Vaucanson, insan otomat da yapmıştı ama bunlar flüt veya trampet çalmak gibi, dışkı üretmekten çok daha kibar işler yapıyordu.

Vaucanson'un buluşlarının popülerliği sayesinde, "android" terimi dile yerleşti. Diderot ve d'Alembert'in *Ansiklopedi'sinin* ilk cildinde, "Bir iki sağlam tel vs. sayesinde, dışarıdan bakıldığında insaninkini andıran belli işlevleri yerine getiren insan şeklinde otomat" diye tanımlanan "Android" başlığı altında Vaucanson'un flüt çalan otomatının uzun, ayrıntılı bir betimlemesi yer alır.

L'Homme Machine'de La Mettrie, salon numaralarından çok daha fazlasını yapabilen bir otomat kaygısı ortaya atar. "Nasıl ki gezegenlerin hareketini göstermek, zamanı göstermekten ve söylemekten daha çok alet, dişli, yay gerektirir, nasıl ki Vaucanson'a flütçüyü yapmak için ördeği yaparkenkinden çok maharet gerekmiştir, konuşan makine yapmak için bundan daha bile fazla maharete ihtiyaç duyacaktır ki artık bunu, bilhassa da yeni Prometheus'un ellerinde, imkânsız olarak görmemek gerekiyor."

1898 yılında, İspanya-Amerika Savaşı'nda ABD Deniz Kuvvetlerinin gücü, Karayipler'de ve Pasifik'te sınanırken, mucit Nikola Tesla, New York Madison Square Garden'da gerçekleştiren elektrik sergisinde yeni bir alet teşhir etti. Bu, Tesla'nın kocaman bir su kabına yerleştirdiği, kablosuz kumanda vasıtasıyla sahanın diğer ucundan hareketlerini doğrudan kontrol etmesini sağlayan radyo dalgalarını alan bir direğe sahip, demirden bir minyatür gemiydi. Bu gösteri çok ilgi görünce Tesla ve teknesi, gazetelerde manşet oldu. O zamanlar yaşananlar düşünüldüğünde bu alet, ister istemez deniz kuvvetleri alanında muazzam bir teknolojik sıçrama olarak görüldü. Ancak icatları katliam

düzeneklerine dönüşen pek çok bilim insanı gibi Tesla da şahsen milliyetçilik ve militarizme karşıydı (sadece pasif olarak). John O'Neill'in 1944 yılında yazdığı *Prodigal Genius* isimli biyografide, bir öğrenci, geminin güvertesini uzaktan kumandayla patlatabileceğimiz dinamitlerle ve torpidolarla doldursak çok faydalı olabilir dediğinde Tesla'nın ona şöyle çıktığı yazar: "Orada gördüğün torpido değil, robot ırkının ilk üyesi; insan ırkının zahmetli işlerini yapacak olan mekanik adam."

Tesla, bu "robot ırkı" geliştiginde, insanların yaşama, çalışma ve savaşma biçimlerinin kökünden değişeceğine inanıyordu. 1900 yılında, "Bu evrim, eldeki olanaklarla asgari sayıda insanın savaşa sürüldüğü bir makinenin veya mekanizmanın ortaya çıkmasını sağlayacak... Esas amaç, savaş aygıtının mümkün olan en yüksek sürate sahip olması ve azami oranda enerji taşıması olacak. Can kaybı azalacak," diye yazmıştı.

1900 yılında işe yarar insansılar yaratma ihtirasını yazan Tesla, Descartes ve La Mettrie gibi kendini de mekanik bir alet olarak gördüğünden bahseder:

Bütün düşüncelerim ve eylemlerimle, hareket etme gücüne sahip, sadece duyu organlarıma ulaşan dışsal uyaranlara yanıt veren ve buna göre düşünüp hareket eden bir otomat olduğumu kesinlikle gösterdim ve her gün gösteriyorum.

Bu deneyimleri göz önünde bulundurduğumuzda, beni mekanik olarak temsil edecek, dışsal etkilere tıpkı benim gibi ama elbette çok daha ilkel bir biçimde yanıt verecek bir otomat inşa etme fikrine uzun zaman önce sahip olmam doğaldır.

Ona göre, bu makine, "canlı gibi hareket edecekti çünkü canlılığın bütün temel unsurlarına sahip olacaktı." Bu makinenin

zihin “unsuruna” sahip olmaması sorunu karşısında, Tesla’nın çözümü ona kendininkini ödünç vermektir. “Bu unsur,” diye yazmıştı, “kendi zekâmı, kendi anlayış kabiliyetimi ileterek kolayca onun bedenine katabilirim.” Makineyi, botta kullandığı yöntemle kontrol edecekti. Buna, pek zarif denemeyecek “teleotomatik” adını vermişti. Bundan kastettiği şey, “uzaktaki otomatların hareketlerini ve operasyonlarını kontrol etme sanatı”ydı.

Ancak sadece ödünç zihinlere kalmayıp kendi başlarına düşünebilme kabiliyetine de sahip olan otomatlar yaratmanın mümkün olduğuna inanıyordu. On beş yıl sonra, yayınlanmış bir ifadesinde dediği gibi, “kendi zekâsı varmış gibi davranabilen teleotomat nihayet üretilecektir. Onların gelişi bir devrim yaratacaktır.”

Fairplex’te geçirdiğim son iki günde, böyle bir devrimin gerçekten de yakın olup olamayacağını düşünmemeneden olan şeyler gördüm. Bütün bu etkinliğin ayan beyan denebilecek bir biçimde ortaya attığı şey, bu otomatların, er ya da geç bedenlerimizin, bu etten, kemikten ve sinirden yapılma makinelerin yerini alacağıydı. Kıskaçlı kolları, hemen arkasında duran adaminkilerle eşgüdümlü hareket eden, fermuarlı bez bir çantayı açıp içinden jelatine sarılı bonbon şekeri alan, sonra bunu gelip geçenlere veren bomba imha uzmanı bir robot gördüm. Daha karmaşık insansı kuklalar arenada yarışırken bu, bir nevi Tesla’nın teleotomatına güçlü bir örnek teşkil ediyordu. Tesla’nın “insan ırkının güç işlerini yapan” robot ırkı fikri henüz gerçekleşmekten uzaktı ama kapitalizmin en gelişmiş motorlarının bu hedefe doğru ilerledikleri de şüphe götürmüyordu. Adını Tesla’dan alan bir şirket bu trendin sağlam bir göstergesiydi: Silikon Vadisi’ndeki

elektrikli araba şirketi Tesla Motors üretim hattının neredeyse tamamında robot teknolojisi kullanıyordu ve CEO'su Elon Musk (yapay süperzekâ ihtimalinden korktuğunu kamuya ilan eden Elon Musk), kısa süre önce, şirketin üç ila beş yıl içerisinde kendi insansız araç sistemini geliştirme planları yaptığını duyurmuştu.

Kendi gözlerimle görmemiş olsam da Musk'ın o hafta sonu robotları izleyip mühendisleriyle tanışmak için Fairplex'e geldiğini duymuştum. Google'ın kurucularından Larry Page'in de (bu arada kendisi de Tekillige inanıyor) Mountain View'un tepesinden inerek, şirketinin hatırı sayılır miktarda yatırım yaptığı bu makineleri görmeye geldiğini duymuştum. Google 2013 yılında, Boston Dynamics'e yarım milyar dolar ödemişti. Bu şirketin BigDog, Cheetah, Sand Flea, LittleDog gibi ürünlerden oluşan tekinsiz yaratıklar koleksiyonunu büyük ölçüde DARPA finanse etmiş, Atlas robotu, Pomona'da pek çok takım tarafından donanım olarak kullanılmıştı.

Parkurun birkaç yüz metre ilerisinde, mühendislerin robotları kumanda ettiği hangara benzer devasa binanın içinde, Atlas insansılarının yaralarını ve arızalarını gidermeye çalışan Boston Dynamics teknisyenlerinden ibaret bir ekip de vardı.

Tuhaf tekno-faunasıyla Boston Dynamics, Pentagon ve Silicon Vadisi arasındaki ilişkiden olma, başlı başına hibrit bir türdü; makineleri, yeni bir askeri-endüstriyel kompleksin doğa dışı yaratıklarıydı. Google'ın DARPA'yla bağlantıları çok ve kapsamlıydı. DARPA'nın bir önceki yöneticisi Regina Dugan mesela, hükümetteki işini bırakıp Google'ın Mountain View'daki merkezinde çalışmaya başlamıştı. Şu anda orada, İleri Teknoloji ve Projeler Takımı adında bir şeyi yönetiyordu.

Bir zamandır, 1990'ların başında Marc Raibert tarafından kurulan (Carnegie Mellon'un Robotik Enstitüsü'nde Hans Moravec'le birlikte çalışmıştı) bu robot şirketinin ürettiği

yaratıklar beni büyülüyordu. Son birkaç yıldır şirketin YouTube videolarına kafayı takmıştım; en son maharetli otomatlarının görüntülerini içeren bu videoları ardı ardına, tekrar tekrar izliyordum. Bu robotlarda, bildik biyolojik yaşam formlarına hem bu kadar yakın hem de bunca uzak olmalarında sinsice rahatsız edici bir şeyler vardı. Mesela bir buz parçasının üzerinde böceksi bir körlemesine dirayetle ilerleyen tekinsiz BigDog'a veya tuhaf hidrolik koşumuyla WildCat'e baktığımda, bu robotların Pentagon yatırımlarıyla yapıldığını, artık dünyanın en güçlü teknoloji şirketinin yaratıkları olduklarını bildiğimden, içim keyifle ürperiyor, belki de içgüdüsel bir av olma korkusuna kapılıyordum.

Silikon Vadisi'nin *geek* düzeninin retoriği, seyreltilmiş bir karşı-kültür idealizmine (dünyayı değiştirme, her şeyin daha iyi olması, eski düzeni yıkma, vesaire) batırılmıştı ama kökleri, savaşın kana bulanmış topraklarındaydı. Yazar Rebecca Solnit'in de dediği gibi, "Silikon Vadisi'nin kendine dair nadiren anlattığı öykü, dolar işaretleri ve silah sistemleriyle ilgilidir."

Vadi'nin ilk önemli başarısı olan Hewlett-Packard, askeri projeler üstleniyordu; kurucularından David Packard, Nixon hükümetinde savunma bakanı yardımcılığı yapmıştı. Görevi boyunca en mühim katkısı, Solnit'in işaret ettiği üzere, "sıkıyönetim ilanına mani olan yasaların hükümsüz kılınması üzerine bir belgeydi."

Boston Dynamics'in insansı ve tekno-hayvan koleksiyonuna tepkimde mantıksız hatta hafif histerik bir şeyler olduğunun, mevcut paranoyak eğilimimi yarı neşeyle beslediğinin farkındaydım ama tepkimi bunlar yüzünden görmezden gelemezdim. Bu yaratıkları ve temsil ettikleri şeyi subkortikal düzeyde reddediyordum; içimde de ilkel, insani bir şey, genç Thomas Aquinas'ın, Albertus Magnus'un otomatını parçalaması misali, bunları çekiçle parçalamak istiyordu. Diğer bir deyişle, karanlık

ve ısrarcı bir “şeytani kökenleri ve niyetleri olduğu” düşüncesine kapılmıştım.

Ve siyasi paranoya fikrinin bir çağdışılık, hükümet ve sermayenin menfur planlarından sadece *kuşkulananmanın* yetebildiği yirminci yüzyıla ait bir duruşa yönelik nostaljik ve anlamsız bir hareket olduğunu gittikçe daha fazla hissediyordum. Şimdilerde paranoyak olmak (olup bitenin asgari farkında olma anlamının aksine paranoyak olmak) handiyse saçma kaçacak kadar aldatılmış olmak demektir. Hani gizli dünya hükümetleri, şekil değiştiren kertenkeleler ve İlluminati soyuna dair hikâyelerle avunan, hak ettikleri tek makul yanıt, “Bak, dostum, biraz fazla kafa yoruyorsun sen bu işe; bir de şu *kapitalizm* meselesine baksan mesela?” olan şu aşırı duygusal kişiler gibi. Bu meselelerin arkasında neyin yattığı (veya idare etmeye yetecek kadarı) ortadaydı artık.

1924 Mayıs’ında Amerika’nın popüler teknoloji dergisi *Science and Invention*’ın kapağında, devasa bir kırmızı robot vardı. Mafsalı bacaklara, ayak yerine lastik tırtıl paletlere, el yerine yanlamasına pervane gibi dönen copla sahip büyük bir sıcak su kazanını andırıyordu. Parıldayan sarı ampul gözleri, kasketleri kafalarından düşerken gözleri yuvalarından uğrayarak bu robot saldırısından kaçışan insan kalabalığına bakıyordu. Dergideki, “Telsizle Uzaktan Kumanda, Mekanik Polisin İcadını Mümkün Kılıyor,” başlıklı makale, bu hayali kolluk kuvvetleri aygıtını nerdeyse müstehcen kaçan ayrıntılarla betimliyordu: kalçalarındaki sabitleyici jiroskoplar, göğsündeki telsiz kontrol kabini ve yakıt deposu, göz yaşartıcı gaz tüpünün mütevazı fallik duruşu, arka motor egzozunun anal oluşu... Bir başka çizimde, terk edilmiş gibi duran arka planda bir sürü baca, insanın içini karartan duman, karanlık şeytani fabrikalarla birlikte, bu robotlardan koca bir yığının, eylem yapan işçi kalabalığına doğru gittiğini

görürüz. "Ayaklanmış kalabalıklara karşı kullanımı," diye anlatılıyor çizimde, "basıncı bir tankta depolanan ve gerektiğinde bir kalabalığı dağıtmaya yetecek göz yaşartıcı gazdır. Kollarda, uçlarındaki esnek parçalarda kurşun toplar bulunan döner-diskler mevcuttur. Bunlar polis copları gibi iş görürler."

Bütün absürdlüğüyle derdini açık seçik ortaya koyan bu düpedüz faşist fantezi, ayarlanabilir insani iradeleri ve hürmeten çıkarmayı reddettikleri şapkalarının altındaki kırılğan kafataslarıyla, toplanmış işçi sınıfına mensup bedenler karşısında sermayenin çıkarlarını koruyan devletin şiddet aygıtını betimliyor. Savaş-öncesi örgütlü emeğin yarattığı dehşete dair gördüğüm en duygusuz çizimlerden biri bu: Hobbes'un "Yapay Adam"ı olduğu gibi gözler önüne seren, otomatın canavar bedenini ideolojik düzenin haşın idaresine kaydeden tersine çevrilmiş bir Frankenstein senaryosu. Fransız filozof Grégoire Chamayou'nun *Drone Theory* adlı kitabında dediği gibi, "mekanik polisin" temsil ettiği hayal, "eski tebaanın güdümlü bedeninin yerine, mümkünse tek fail mekanik araçlar koyarak, bedensiz bir kuvvet, insan organlarına sahip olmayan siyasi bir beden inşa etmektir."

DARPA Robot Yarışması'nda yarışan robotlara tezahürat etmiş, hatta acemi düşüşlerine keyifle kahkahalar atmış olsam da Pomona'da geçirdiğim süre boyunca bu teknolojik rahatsızlığa dair bir şeyler boğazıma takıldı kaldı. İnsansız geleceğe giden yolda ilk sersemletici hamleleri izliyordum sanki.

Bu makalenin yazarı (ve derginin yayıncısı), bilimkurguya adanmış ilk dergi olan *Amazing Stories*'i yayımladığı için genelde modern bilimkurgunun kurucularından bilinen, Lüksemburg asıllı Amerikan mucit ve girişimci Hugo Gernsback'ti. Her yıl Dünya Bilimkurgu Kongresi'nde mühim başarı elde edenlere verilen Hugo Ödülleri adını ondan almıştır. Zamanının ve şimdinin başarılı iş adamlarının çoğu gibi, Gernsback de, görünüşe göre üyelerinin göz yaşartıcı gaz fışkırtan polis penislerce gözlerinden becerilmelerini istediği sendikalardan pek hoşlanmıyormuş anlaşılan.

Türdeşim insanların zihin çocukları olan bu makinelerden ayrılıp tribünden çıkarak iPhone ekranımdan gelişini takip ettiğim Uber şoförüne doğru ilerlerken, birden hareketlerimin ne kadar mekanik olduğunu fark ettim. Mafsallarıyla, dışarı ve içeri çeken kaslarıyla belden kırdığım bacaklarımın ileri geri gidiş gelişinin ayırdına vardım. Derken bir an bu harekette hiç istem yokmuş ve böyle hisseden, hareket halindeki bu nesne, geniş, bilinmez bir şablonun, Uber şoförünü, gelen arabayı, Los Angeles'ın otoyol ağını, akıllı telefon ekranında olanı biteni gösteren imgeleri, ekrana bakan gözleri, bilgiyi, kodu, dünyanın ta kendisini ve diğer şeyleri içeren, uzaktan kontrol edilen bir sistemin bir parçasından başka bir şey değilmiş gibi geldi.

Aklımı, ilk defa da değil, yitiriyorum sandım bir an; insansı makinelere ve insana dair mekanistik fikirlere fazla maruz kaldığım için tuhaf bir sanrıya kapılmıştım adeta. Sanki bizzat kendim bir makine veya var olan her şeyi içeren devasa evrensel zamazingoya tabi bir mekanizmaydım. Bu, ya nihayet buluşmak üzere olduğum, kendine siborg diyen makine-insanlarda tekinsiz yansımasını bulacak olan giderek artan bir hezeyandı ya da hakikatti.

Biyoloji ve Hoşnutsuzlukları

OLD STEUBENVILLE PIKE, Pittsburgh şehir merkeziyle havaalanı arasındaki otobanın hemen dışında kalan dar kır yolunun bir parçasıdır. Bu güzergâhtan biraz ileride, 1950'lerde terk edilmiş küçük bir motel bulunur. Kırık pencereleri ve tahta kapıları yer yer yoğun bitki örtüsü altında kalır: Doğanın yavaş ve amansız ıslahının hemen ortasında, tipik Amerikan kültürünün çürümekte olan avatarıdır bu. Hemen yanı başında, verandasında birkaç kumaştan hamak asılı küçük tahta bir ev vardır.

Yolun hemen aşağısında, arabalara servis yapan alkol toptancısından bir kasa bira almaya giderken buranın önünden geçecek olsanız o hamaklarda uzanan, tel örgülü kapıya sırtını vermiş insanlar olduğunu fark edebilirsiniz. Ve onları fark edecek olursanız pek de bir özellikleri olmadığını düşünür, verandada oturmuş, sigara tütürüp Batı Pennsylvania geyiği yapan bir grup genç serseri işte, dersiniz muhtemelen. Siborg olduklarını veya kendilerini öyle gördüklerini düşünmenizin bir nedeni olmaz. İnsan hayvanın sınırlarını aşmak üzere ev yapımı teknolojileri kurcalayadurdukları o evin bodrumundan, işlerine biraz ara vermek için çıkmış olduklarını düşünmenizin bir nedeni olmaz.

2015 yazının son günlerinde bu insanlarla, bu siborglarla kafa karıştırıcı birkaç gün ve gece geçirdiğim o bodrumdan kısaca

bahsedeyim. Geleceğin veya *herhangi bir* geleceğin yaratıldığı bir mekâna pek benzemiyordu doğrusu. Her şeyden önce, bir güzel temizlense iyi olurdu. Her yerde bir şeyler vardı; içerisi, atılmış şeylerin pis koleksiyonuydu adeta: içi dışına çıkmış sabit diskler, artık hiçbir işe yaramayan ekranlar, boş bira şişeleri, karton kutular, bir karış toz tutmuş egzersiz aletleri... Gittiğim ilk akşam bu bodrumun sakinleri, yeni teslim aldıkları bir vinil afişi, dizüstü bilgisayarlar, yarı iletkenler, piller, kablolar, osiloskoplardan ibaret ıvır zıvırla dolu uzun masanın üzerindeki duvara, kurumsal bir gururla asıyorlardı. Afişte epey fütüristik bir fontla "GRINDHOUSE WETWARE" yazıyordu. Bir de kırmızı-beyaz renklerde, insan beyni şeklinde, sık bir silikon çip devresi vardı.

Grindhouse Wetware, şirketin web sitesinde açıklandığı üzere, "güvenli, ekonomik, açık kaynak teknoloji kullanarak insanlığı geliştirme" amacı taşıyan insanlardan oluşan bir ekipti. Aygıtları deri altına takılmak üzere tasarlanmıştı ve insan bedeninin duysal ve bilgisel kapasitelerini geliştirme amacı taşıyordu. Grindhouse, *grinder* dünyası diye bilinen sektörün en mühim grubuydu. *Grinder* dünyası, biyo-hackerlardan ya da "pratik transhümanistlerden" oluşan, büyük ölçüde "çevrimiçi" bir topluluktan oluştu. Bu insanlar, Tekilliliğin meydana gelmesini veya yapay süperzekânın nihayet maddeleşip insan zihinlerinin, yani organik donanımlarının bilgi içeriğini kapsamasını beklemek istemiyorlardı. Mevcut imkânlarla, hemen şimdi teknolojiyle bir olmak için ellerinden geleni yapıyorlardı.

Şirketin eline o sırada hiç de azımsanmayacak bir miktarda nakit para geçmişti ve ortamda elle tutulur bir rahatlama veya başarı havası vardı. O akşam itibariyle "siborg gelecek" on bin dolar daha yaklaşmıştı. Şirketin banka hesabına bir çek gelmişti, Tim Cannon'ın Berlin'de gerçekleştirdiği bir konuşmanın ücretiydi bu. Tim Cannon, Grindhouse'un enformasyon müdürü

ve fiili lideriydi; bütün faaliyet onun bodrumunda gerçekleşiyordu.

Akşamın ilk saatlerinde, Tim'le ve Grindhouse'taki meslektaşlarından birkaçıyla, Pittsburgh'ün Oakland muhitinde Tech-Shop denilen bir "maker alanı"nda* buluşmuştum. Tim oraya bir panele katılmak için gitmişti; panel ayrıca bir radyo programında yayınlanmak üzere kayda alınıyordu. Bir yılı aşkın bir süredir, genelde Grindhouse'un halkla ilişkiler müdürü Ryan O'Shea aracılığıyla e-posta alışverişinde bulunup Skype görüşmesi yaptıktan sonra ilk kez şahıs olarak karşılaşacaktık. Ryan ve genç meslektaşları Marlo Webber, Tim'in paneldeki konuşması için gelmişti. Webber, onunla çalışmak için Avustralya'nın kuzeydoğusundan kısa süre önce gelmiş yetenekli, alaylı bir elektrik mühendisiydi. Pittsburgh'e geldiğinden beri Tim'in mekânına uğruyordu; planları, şirketin ona sonunda çalışma vizesi almasına yetecek kadar maaş verebilecek duruma gelmesiydi.

Bu beyefendiler siborga benzemiyorlardı ama bu ifadem, bir siborgun neye benzemesini umduğunuz sorusunu doğuruyor. Öyle *geek* gibi bir halleri yoktu demek istiyorum galiba. Ryan, bağımsız film yapımı sektöründe tam zamanlı çalışan, ayrıca öncesinde Capitol Hill'de bir senatörün yardımcısı olarak görev yapmış birinden beklenebilecek bir görünüme sahipti az çok: düzgün kesimli sarı saçlar, siyah çerçeveli, numaralı Ray-Ban gözlükler, bej kumaş pantolon, ekose gömlek... Tarzı, *hipster* ile *tiki* arasındaki tartışmalı yere denk düşüyordu. Marlo, kot pantolon ve siyah kot gömlek giymiş ufak tefek, ince bir adamdı. Yüzü huysuz bir ergeni andırıyordu; sanki kimsenin bilmediği

---

Yeni nesil üretim atölyeleri (bkz. Maker space, maker hareketi, hacker-space). (e.n.)

absürd bir şeyden keyif alıyormuş, aklına geliveren pek zekice bir yorumu söylesem de kurtulsam mı acaba diye tartarmış gibi müstehzi gülümsüyordu.

Ve Tim: Bütün derdinin kendini radikal bir biçimde dönüştürmek olduğunu düşündüğümüzde, Tim on altı yaşında kendine bir tarz belirlemiş, 1990'ların sonlarından itibaren bu tarzı daha da erkeksileştirmiş biri gibi görünüyordu. Siyah kep şapkası, Grindhouse tişörtü, hacimli kaykaycı ayakkabıları ve yeşil bir kargo şortu vardı. Şortun altından sağ baldırındaki kendi kafasına silah dayamış *punk* (Mohikan, Dead Kennedys tişörtü) dövmesi görünüyordu. Sol kolunun iç kısmında büyük bir dövme daha vardı: DNA'nın çifte sarmalını çevreleyen bir çark. Ağaç kabuğu gibi kalın ve boğumlu, korkunç bir yara izi, Tim'in *Homo sapiens*'e ilişkin mekanistik bakış açısının bu resimli temsilinin (insan kodunun öğütülmesi) basbayağı altını çiziyordu. Geçen sene üç ay taktığı Circadia denilen bir alet yüzünden olmuştu bu yara. Circadia bedeninden biyometrik ölçümler alıp beş saniyede bir Bluetooth vasıtasıyla telefonuna, yani internete yüklüyordu. Bu şekilde, evinin merkezi ısıtma sisteminin termostatını beden sıcaklığına göre ayarlıyordu.

O zamanlar Tim'le tanışmış olsaydınız kolunun iç kısmında bulunan oyun kâğıdı kutusu büyüklüğündeki çıkıntıyı öyle kolay kolay görmezden gelemezdiniz. Bu tekno-penetrasyon merasimine, etin böyle şiddetle makineleştirilmesine bakmak bile başınızı döndürebilir veya midenizi bulandırabilirdi. Aletin takılması için uzun bir kesi gerekmişti; derin bir boşluk oluşturmak için yüzeydeki deri katmanı yağ dokusundan ayrılmış ve alet bedene yerleştirilmişti; son olarak yaraya dikiş atılmış, deri gerilmiş ve makinenin üzeri yeniden etle kapatılmıştı. Hiçbir doktor böyle bir işlemi lisansını kaybetmeden uygulayamayacağından, bütün bunlar Berlin'de, beden modifikasyonu yapan

bir "et mühendisi" tarafından, Tim'in tabiriyle "raw dog" usulü, yani anestezi olmadan gerçekleştirilmişti.

"O doksan gün epey zor geçti," dedi. "Ne sen sor ne ben söyleyeyim."

Radyo çalışanlarının paneldeki konuşmayı kaydetmek için ayarladığı, patlamış mısır, doğal kaynak suyu ve ev yapımı bira ikram edilen odadaki koltuklardaydık.

"İlk haftalarda yara çok sıvı topladı, düzenli akıtılması şarttı. Bedenim implantı reddetmesin diye hap da almam gerekiyordu. Sürekli paranoya halindeydim. Başım biraz sızlamaya görsün, hemen aletin pilinin sızıntı yaptığı, kanıma karışıp beynimi zehirlediği falan gibi boktan şeyler düşünürdüm. Sonra hapşırıp iyi, mesele buymuş demek, derdim."

Circadia'nın neden bu kadar büyük olduğunu soranlara, daha küçük olsun diye bir dertleri olmadığını söylemiş. Kavram kanıtlama, teknolojinin vücut içinde gereğince çalışıp çalışmadığını değerlendirmek için yapılan bir deneymiş bu. Ve işe yaramış: Tim'in ölümcül dehşetini bir yana bırakırsak aygıt gayet iyi çalışıyormuş. Şimdi, insanla makine arasındaki zarın bu kadar grotesk ve cömertçe aşılmasını gerektirmeyen daha yeni ve kompakt bir versiyon üzerine çalışıyorlarmış.

Tim, kulağa işkence gibi gelen günlük rutininin bahsetti. Bir yazılım firmasında gündüzleri programcı olarak, geceleyse bodrumda Grindhouse personeliyle beraber çalışıyordu. Öte yandan on bir yaşında bir kızı ve dokuz yaşında bir oğlu da vardı, velayetlerini almak için eski eşiyle oldukça uzun ve yorucu bir yasal mücadele veriyordu. Bunlar uyumak için pek zaman bırakmadığından kendisine çok-evreli uyku sistemi tasarlamıştı: Gün içinde iki defa yirmişer dakika kestiriyor, her gece genelde 01.00'den 04.00'e kadar tam üç saat "kendini kapatıyordu."

* Amerikan argosunda korunmasız seks. (e.n.)

Dediğine göre her şey sistemde bitiyordu; mesele sistemleri anlamak ve manipüle etmekte: günün sistemi, bedenin sistemi, yaşamın sistemi...

Yüksek belli pantolonu ve sandaletleriyle orta yaşlı bir kadın oturduğumuz yere doğru geldi. Sterilize edilmiş gibi tuhaf, boş bir ifadesi vardı; saçını sımsıkı toplamıştı. Kendini panelde konuşma yapacak kişilerden biri olarak tanıttı. Adı, Anne Wright'tı; Carnegie Mellon'da hocaydı ve Kendini Ölçümleme (QS, Quantified Self) hareketinde oldukça aktifti. QS hareketinin savunucuları, gündelik yaşamlarına dair verileri izlemek ve analiz etmek için teknolojiden faydalanıyordu. Tim, QS'le amatörce ilgilendiğini, kısa süre önce bütün hareketlerini takip edip analiz edilmek üzere verileri buluta yükleyen bir giyilebilir teknoloji cihazı satın aldığını söyledi. Bütün bu QS meselesi ilgisini çekiyordu ama dediğine göre bazı kuşkuları da vardı.

"Mevzu, yaşamınıza dair mümkün mertebe veri toplamak," dedi kadın, "sonra da kişi olarak kendinizi nasıl optimize edebileceğinize karar vermek."

"Doğru," dedi Tim. "Ben sadece 'kişi' ifadesini hepten denklemin dışında tutmak istiyorum. İnsanlar karar almayı hiç bilmiyor. Şoförsüz araba meselesindeki gibi. 'Yok canım, insanları döngünün dışında tutamazsınız. İnsanım ben, bu arada *çok da iyi* bir sürücüyüm,' diyor. Ben de şöyle düşünüyorum: Yok dostum, çok iyi bir şoför falan değilsin. Maymunsun sen ve maymunlar karar alma konusunda berbattır."

Anne formalite icabı güldü. Rahatsız olmuş görünüyordu ve bu rahatsızlığın Tim'in kullandığı dilin, QS hareketinin mekanistik ilkelerini, "kendi"yi yorumlanabilir ve dolayısıyla yorumu "kendi"nin faaliyetleri üzerine malumat ve dolayısıyla daha fazla veri sunan, insanı bir girdi-çıktı geri bildirim döngüsü, bir dizi olgu ve istatistiğe indirgenebilir olarak alan

görüşünü çırılçıplak ortaya koyar görünmesinden mi kaynaklandığını merak ettim.

“Bence,” diye sürdürdü Tim, “bu anca evrim geçirmiş şempanzenin, degecek kadar optimize edilmesi mümkün değil. Etik olacak, olmak istediğimizi söylediğimiz şeyler olacak donanımına sahip değiliz. Sahip olduğumuz donanım, Afrika savanalarında başkalarının kafalarını kırmak için muhteşem olabilir ama şu anda içinde yaşadığımız dünyada pek işe yaramıyor. Donanımı değiştirmemiz lazım.”

Afrika savanalarına atıfta bulunmak, diğer pek çok transhümanist gibi, Tim’in de retorik alışkanlığıydı. Şartlarına göre evrim geçirdiğimiz dünyadan çok uzaktayız artık, demek istiyordu.

“Bu adam alıntı üretme makinesi gibi,” dedim Marlo’ya panelin başlamasını beklerken. Bileğimi ovuyor, bağ dokularından ve kıkırdaktan yapılma ham teknolojisine, onu muhafaza eden derinin altında sıkışmış kalmış karpal düzeneğe masaj yapıyordum.

“Yazmak için kullandığım elim çoktan boku yedi,” dedim. “Belki bana yüklenecek bir yazma güncellenmeniz vardır.”

Marlo kıkırdadı ve ince deri tabakasında işaret parmağını gezdirerek elinin üstüne taktırdığı RFID çipini gösterdi. Aşağı yukarı kapsül ilaç şekli ve boyutundaydı. Teoride, elini sallayarak HackPittsburgh’ün kapısını açmasını sağlayacaktı. Burası, daha üst kalibre aletlerle çalışmaları gerektiğinde gittikleri şehir merkezindeki laboratuvar ortamıydı. Yalnız işe yeni başladığından henüz yeterli güvenlik iznine sahip değildi; implant, komutlarını bekleyen, uyku halinde bir teknoloji hücresi gibi öylece duruyordu derisinin altında.

Panelin konu başlığı “Borg ABD’de: Dijital Çağda Siborglar ve Kamu Politikası”ydı. Anne Wright’la birlikte diğer konuşmacı, Witold “Vic” Walczak adında, şık giyimli bir adamdı. Walczak,

Pennsylvania eyaleti Amerikan Sivil Haklar Sendikası'nın hukuk direktörüydü. Josh Raulerson adlı bir radyo programı sunucusu olan moderatör, Tim'i takdim ederken, "Aramızda gerçek siborglar da var diyebiliriz sanırım," dedi. Sonra Tim'e döndü ve kendisine böyle hitap edip edemeyeceğini, yoksa isabetsiz bir kelime mi kullandığını sordu.

Tim omuz silkerek, "Bu da gayet iyi bir sıfat," dedi.

Büyük Veri konusunda, günümüzde insanlığın, bilginin kanalları edildği bir düğümler toplamı olduğuna dair birkaç bir şey söylendi. Anne, şirketlerin insanların neyi satın almak, nereye seyahat etmek isteyebileceğini tahmin etmek için bu bilgiyi kullanmasından rahatsız olduğunu uzun uzadıya anlattı. Tim'se insanları kullanmakla onlardan istifade etmek arasında fark olduğunu söyledi. Herkesin öngörülmeyle neden bu kadar karşı çıktığını anlamıyordu.

"Bence, insanlar eşsiz çiçekler olduklarına inandıklarından bu fikir onları rencide ediyor. Öte yandan, hepimiz hayvanız ve hayvanların öngörülebilir davranış şablonları vardır. Öngörülebilir olduğumuz söylendiğinde alınıyoruz."

"Ben öngörülebilir değilim," dedi Anne. Öngörülebileceği üzere, alınmıştı.

"Yeterince fazla bilgi ve yeterince güçlü bir işletim sistemi varsa," dedi Tim, "herkes öngörülebilirdir."

Bu noktada Anne, akademik bir hava taşıyan "hikâyelendirme" kavramını ortaya attı. Bu kavrama göre kişi, kendi dışında bir anlatıda kullanılan dışarıdan bir tasarımın "hikâyesinin bir parçası oluyordu." "Kişinin şablonlarını bu şekilde bir araya getirmek yanlış," dedi. "Başkasının hikâyesinde karakterler haline getiriyor bizleri."

Çekinmeden beş biralara yumulan Marlo'nun bıktık bundan dercesine başını iki yana salladığını gördüm.

"Bilgisayar, ne satın aldığınıza veya internette neyi arattığınıza bakıp hamile olduğunuzu yüzde doksan dokuz nokta dokuz, dokuz, dokuz tahmin edebiliyorsa," dedi Tim, "buna 'hikâyelendirme' denmez, bu sadece bir olgudur. Bizler determinist hayvanlarız. Sorun, çoğu insanın kendini antropomorfize etme' hatasına düşmesi."

Bu son aforizma, ortama yavaş yavaş indi, kalabalığı sarstı; odadaki elli kadar kişinin ancak yarısı güldü ve kahkahalar boğuk, huzursuz, kuşku yüklüydü.

Mahremiyet ihtiyacımız, dedi Tim, ilkel hayvan tabiatımızdan kaynaklanıyor. Daha gelişmiş beyinlerimiz olsaydı mahremiyet perdesi gerektiren şeyler yapmazdık. Çözümse, dediğine göre, beynin içine girmek ve artık işe yaramayan, işlevini yitirmiş davranışları yok etmektir. Evrim bu konuda yeterince hızlı değildi.

"Yani sürdürülemez bir oranda ürüyor, bütün kaynakları tüketiyoruz. Libidomuz Buz Çağı'na layık ve o zamanlar dörtte birimiz, anneye birlikte doğumda ölüyordu. Artık işler değişti. Yine de bu odadaki herkes sikişmeye pek meraklı, değil mi?"

Yine gergin bir kahkaha dalgası yaşandı. Josh Raulerson seyircilere huzursuzca gülümsedi, Ryan sandalyesinde kaykıldı.

"Dostum, bu yayın canlı değil umarım," dedi Tim. "Canlı mı yoksa? Ağzıma geleni söylüyordum ben."

Tim'i ve diğer *grinder*ları dinlerken ki Pittsburgh'deyken büyük ölçüde bu işle meşguldüm, meselenin aslında şu olduğunu düşündüm: Retorikleri o kadar zorlayıcıydı ki insana, arkasında olduğuna emin olmadığı şeyleri savunma mecburiyeti hissettiriyordu. Görüşleri bir anlamda, kendini daha iyiye götürmeyi salık veren klasik Amerikan inancının o kadar radikal

* İnsan olmayan bir şeye insan nitelikleri atfetme. (e.n.)

bir izdüşümüydü ki hepten benlik fikrini aşındırıyordu. Kendi paradoksal çıkarımlarının en soğuk, en uç sınırlarına taşınan liberal hümanizmi şunu diyordu aslında: Eğer gerçekten olduğumuzdan daha iyi olmak istiyorsak (daha ahlaklı, kendimize ve kaderimize daha hakim) yaratmak istediğimizi söylediğimiz türden bir dünya resminde genel anlamda hiç yeri olmayan evrimsel emirlerle hareket eden biyolojik makinelerden ötesi olma iddiasını bir yere bırakmamız lazım. Salt hayvandan fazlası olmak istiyorsak teknolojinin bizleri makine yapma potansiyelini kucaklamalıyız.

Siborg fikri genellikle bilimkurguyla ilintilendirilir (Philip K. Dick ve William Gibson'la, *RoboCop* ve *Altı Milyon Dolarlık Adam*'la) ama kökenleri, kurucusu Norbert Wiener tarafından, "ister makinede ister hayvanda, tüm kontrol ve iletişim kurumu alanı" olarak tanımlanmış, savaş sonrası sibernetik alanında yer alır. İnsan-sonrası sibernetik görüşünde insanlar, hedeflerine göre davranan özerk bireyler veya kaderlerinin peşindeki özgür failer değil, daha büyük makinelerin determinist mantığına göre davranan, devasa ve karmaşık sistemlerin biyolojik bileşenleriydi. Bu sistemlerde yer alan unsurları birbirine bağlayan şey, bilgiydi. Sibernetiğin esas fikri, "Geri besleme döngüsü"ydü: Bir sistemdeki herhangi bir bileşen (örneğin bir insan) çevresine dair bilgi alır, bu bilgiye tepki verir ve bu sayede çevresini, dolayısıyla aldığı bilgiyi de değiştirir. (Bu anlamda QS, sibernetik dünya görüşü içerisinde yer almaktadır.) Öncesinde enerji, dönüşümleri ve iletilmesi, evrenin temel yapı taşı olarak görülürken, artık bilgi evrensel değiş tokuş birimi halini alır. Sibernetikte, her şey bir teknolojidir: Hayvanlar, bitkiler ve bilgisayarlar, hepsi aslen aynı tip şeylerdir, aynı süreci yürütürler.

"Sibernetik organizma" anlamına gelen siborg terimi ilk olarak 1960 yılında, nörofizyolog Manfred Clynes ve fizikçi

Nathan Kline'in *Astronautics* isimli dergide yayımlanan "Siborglar Uzayda" isimli makalesinde kullanılmıştır. Makale, insan bedeninin yapısal olarak uzay keşfine uygun olmadığına yönelik, tartışma götürmez bir iddiayla başlar ve bu yüzden astronautların bedenlerine, hasmane dünya dışı ortamlarda kendinden menkul sistemler olarak işlev göstermelerini sağlayacak teknolojileri entegre etmenin faydalı olacağını ileri sürer. "Bütünleşik bir homeostatik sistem olarak bilinçsiz işlev gösteren dış kökenli genişletilmiş bir organizasyon kompleksi için," der, "siborg terimini kullanmayı öneriyoruz. Siborg, yeni ortamlara adapte olmak için organizmanın kendini düzenleyen kontrol işlevini genişleten dışsal bileşenleri kasıtlı olarak kendine dâhil eder."

Böylece siborg, bir Soğuk Savaş hayali, Amerikan kapitalizminin verimlilik, kendi kendine yetme ve teknolojik egemenlik ideallerinin bir rüyavari yoğunlaşma hali olarak ortaya çıktı. Siborgun pek çok birbiriyle çelişen ve kesişen tanımlarından birini yapan Donna Haraway, "Siborg Manifestosu" isimli makalesinde onu "Batı'nın soyut bireysellik üzerinde giderek artan tahakkümünün korkunç kıyamet *telosu*, nihayet her türlü bağımlılıktan azade benlik, uzayda adam" olarak tanımlar. Bir yandan da insan bedenine ve beynine dair mekanistik ve militarist görüşün bir çeşit *olmayana ergi'si*, saçma olana indirgenmesidir: Siborg, sadece makine olarak değil, bilhassa savaş makinesi olarak insandır; modern savaş halinin bilgi sistemleriyle sembiyotik bir geri besleme döngüsü içinde olan insan beyni ve zihnidir.

Amerikan hükümeti, beklenildiği üzere, askeri amaçlarla insanlarla düzenekleri birleştirme fikriyle uzun zamandır ilgilenmekte. 1999 yılında DARPA, amacı canlı-makine melezleri yaratmak olan "biyohibrit" araştırma projelerine ödül vermeye başladı. Yine aynı yıl kurum, Savunma Bilimleri Birimini (DSO)

kurdu ve McDonald's'ın eski yöneticilerinden risk sermayedarı Michael Goldblatt'ı başına getirdi. Goldblatt, bir röportajda dediğine göre, "bir sonraki sınırın kendi benliklerimizin içinde" olduğunu ve insanların "evrimi kontrol eden ilk tür" olabileceğini düşünüyordu. Annie Jacobsen'in DARPA'yı bıkıp usanmadan savunduğu kitabı *Pentagon'un Beyni*'nde dediği gibi, Goldblatt, "askeri tabanlı transhümanizmin, yani insanı aslen makinelerle ve diğer araçlarla birleştirmek suretiyle insanlık halinin değiştirilebileceği ve değiştirileceği" fikrinin öncüsüydü.

Kurumun finansman sağladığı programlar, bir sürü kimera' üretmeye başladı: hareketleri medial ön beyinlerine takılan elektrotlar sayesinde dizüstü bilgisayarlar tarafından kontrol edilebilen fareler, pupa evresindeyken yarı iletkenler takılan ve böylece yetişkin hayatına teknolojiyle adım atan atmaca güveleri... Böceğin başkalaşımında doku gelişimine, gelişimin ilk evresinde giriş yaparak, der Jacobsen, bilim insanları "yönlendirilebilir bir siborg, yarı böcek yarı makine yaratmayı" başardı. (Wiener'in bulduğu "sibernetik" kelimesi, aslen Yunanca *kubernan* yani "yönlendirmek" kelimesinden gelmektedir.)

DSO başkanı Goldblatt, insan-makine hibritleri, yani savaşın zorlayıcı koşullarına dayanan ve bu koşullarda yüksek performans gösteren süper askerler yaratma arzusu hakkında az çok dürüsttü. DARPA'nın başına geçtikten kısa bir süre sonra program müdürlerine verdiği açıklamada Goldblatt, "fiziksel, fizyolojik veya bilişsel sınırları olmayan askerlerin, gelecekte hayatta kalma ve operasyon hâkimiyeti açısından elzem olacağının" altını çizdi. Deney yapılan alanlar arasında, yaralı askerlerin tıbbi yardım gelene kadar bir çeşit "askıya alınmış canlılık" haline

---

Kimera: Mitolojide birçok hayvanın parçalarından oluşmuş bir canavar. Genetikte, iki zigottan genetik açıdan farklı hücrelere sahip bitki veya hayvan. (e.n.)

girmelerini sağlayacak kimyasal birleşimler ("acı aşıları") ve hiç uyku gereksinimi duymaması sayesinde düşmana karşı avantaj kazanacak bir "7/24 asker" yaratma peşindeki bir "Sürekli Desteklenen Performans" programı vardı.

Yeni yüzyılın başlarında beyin-makine arayüzleri, DARPA'nın temel ilgi alanlarından biri oldu ve bunlar hâlâ mühim fonlar ayrılan programlar. Amaç, askerlerin, sadece düşünce vasıtasıyla iletişim ve kontrol kurmasını sağlamak. DSO'dan Eric Eisenstadt'ın dediği gibi, "Öyle bir zaman düşünün ki insan beyninin kendi kablosuz modemi olacak ve askerler, düşüncelere göre hareket etmek yerine, hareket eden düşüncelere sahip olacak."

Bütün bunlar sanki Pomona'daki Robot Yarışması'nda hâkim olan neşeli insan-severlik cilasını daha da aşındırıyordu. DARPA'nın teknolojiye olan ilgisi, verimli şiddet yöntemlerine karşı beslediği ilgiden kaynaklanıyordu.

Grinder hareketi, bu sibernetik idealin hem içselleştirilmesi hem de yerinden edilmesi idi. *Grinder*lar, DARPA'yla aynı şeyi istiyordu ama daha bireysel nedenlerle ve bu anlamda amaç, kişisel bir tür askeri-endüstriyel kompleks kurmaktı. Haraway'in dediği gibi: "Siborgların asıl sorunu, devlet sosyalizmini saymıyorum bile, militarizmin ve ataerkil kapitalizmin gayrimeşru çocuğu olmalarıdır. Ancak gayrimeşru çocuklar genelde kökenlerine karşı pek vefasızdırlar. Son tahlilde babaları önemsizdir."

Performans, *grinder* hareketinin mühim bir parçasıydı. Gözden kaçması imkânsız bir örnek olarak Tim'in koluna devasa bir biyometrik ölçüm aleti taktırması, oldukça kışkırtıcı bir hareketti. Hareketin bu açıdan bariz atalarından biri, Avustralyalı performans sanatçısı Stelarc'tı. Çalışmaları 1970'lerde, teknoloji ve et arasındaki sınırları aşındırmak üzere giderek daha da aşırı

bir uca kaymıştı. *Ping Body* adlı eserinde, bedeninin hareketlerinin internet üzerinden başka kullanıcılar tarafından uzaktan kumanda edilebilmesi için kaslarına elektrot takmıştı. 2006'da başladığı *Ear on Arm* (Kolda Kulak) projesi, sol kolunda, farklı yerlerdeki insanların "uzaktan dinleme cihazı" olarak kullanabilmesi için internete bağlanabilen bir protez kulak yaratmak üzere hücre kültürü ve konstrüktif cerrahi içeriyordu.

Stelarc'ın bütün sanatsal projeleri, açıkça transhümanist eserler, bedeni bilgi çağında güncellenmesi gereken bir teknoloji olarak temsil etme amacı taşıyan kısırtıcı hamlelerdi. Doğrudan Clynes ve Kline'in ilk siborg tanımını çağrıştıran açıklamasında şöyle demişti: "İki gözlü, 1400 cc beyne sahip, iki ayaklı, nefes alıp veren bedenin, yeterli bir biyolojik form olup olmadığını sorgulamanın vakti geldi. Bu form, biriktirdiği bilginin niceliğiyle, karmaşıklığıyla ve niteliğiyle başa çıkamaz; teknolojinin kesinliği, hızı ve gücünün tehdidi altındadır. Ayrıca yeni dünya-dışı ortamla başa çıkmak için biyolojik olarak donanımlı değil." Stelarc için beden (zavallı, çırılçıplak, iki ayaklı hayvan;* yani biz), modası geçmiş bir teknolojidir. Et, ölü bir formattır.

Kendinizi (kişisel olarak, sizi) bir siborg olarak görmek ne demektir? Bir anlamda siborg fikri, insana dair belli bir düşünce, kişiyi bilgi işleme mekanizması olarak gören bir modern insan resminden başka bir şey değildir. Gözlük takıyor musunuz? Ayakkabılarınızda tabanlık var mı? Kalp piliniz var mı? Bir nedenle akıllı telefonunuza giremediğinizde, şarjınız bittiğinde, ekranınız bozulduğunda veya aleti diğer ceketinizin cebinde bıraktığınızda, yani şu veya bu mühim bilgiye ulaşamadığınızda, GPS kullanamadığınızda, dünyayı dolanan bir uydu olmadan yerinizi çıkaramadığınızda uzuvlarınızdan biri uyuşmuş gibi geliyor mu size? Kayıp oluyor musunuz bu yüzden? Bu

* Shakespeare, *Kral Lear*, III. Perde, IV. Sahne. (e.n.)

kayıp olma hali, bu kayıp, bedeninizin ve eklenen teknolojilerin dışarıya doğru genişleyen karmaşık organizasyonunda arızaya, kendi bütünleşmiş homeostatik sisteminizde bir kesintiye işaret ediyor mu? Siborg, teknoloji sayesinde iyileştirilen ve genişletilen insan bedeniyse aslında hepimiz siborg değil miyiz? Felsefe mesleğinde dedikleri gibi *zaten çoktan* siborg değil miyiz? Bunlar retorik sorular değil, samimiyetle soruyorum.

Pittsburgh'deki ikinci günümde, akşam Tim'in evine *grinder*larla bir kez daha buluşmaya gitmek üzere taksiye atlamadan önce öğlen boş birkaç saatim oldu. Şehir merkezindeki otelimden çıktım, telefonumun ekranında bedenimi temsil eden yanıp sönen mavi noktanın, bomboş sokaklardan aşağı doğru yönelmesini takip ederek nehir kıyısında yürüdüm. Şehrin en ünlü sakinlerinden biri olan Andy Warhol'un eserlerine adanmış müzenin bodrumunda, sanatçıyı bir serigrafi gazesine eğilmiş gösteren tek renkli posterini gördüm. Altında şu alıntı vardı: "Bu şekilde resim yapmamın nedeni, makine olmak istemem."

Daha sonra, müzenin hediye dükkânına gittim (bu müzenin esas derdi bu hediye dükkânıydı sanki; diğer müzelerde de öyledir ama bu kadar değil). Raflardan birinden Lili Taylor'un Warhol'u 1968 yılında öldürmeye teşebbüs eden yazar ve eski seks işçisi Valerie Solanas'ı oynadığı *I Shot Andy Warhol* filmünün senaryosunu elime aldım. Kitabın arkasında, Solanas'ın insanın dikkatini celp edecek kadar çılgın ve rahatsız edici derecede bilgece yazılmış *SCUM Manifestosu*'nun tam metni yer alıyordu. Göz gezdirirken şu satırlarla karşılaştım: "Bir erkeğe hayvansın demek, onu pohpohlamaktır; aslında bir makinedir o, yürüyen bir dildodur."

Kitabı raftaki yerine koydum; müzeden ne pohpohlanmış ne de incinmiş çıkıp yine nehir kıyısına döndüm.

“İnsanlar kendilerini çok önemsemeyi alışkanlık haline getirmiş,” dedi Tim.

Tavandaki pervanenin kanatları başımızın üzerinde yavaş yavaş dönüyor, Tim’in mutfağının sinekliğinden ağustos böceklerinin cırıltıları duyuluyordu: gecenin sistemine bağlanan sayısız makinenin fan sesleri ve tıklamalar.

“Beynin, beyinde mantıkla ilişkilenen kısımların evrimine bakacak olursan yaratıcılıkla ilişkili kısımlar genişledikçe büyüdüklerini görürsün. Bu da boka püsüre tepki veren bir yığın kimyasal olmadığını düşünmeni sağlayan çok güçlü bir sanrıya yol açıyor. Oysa öylesin aslında.”

Tim sırtını mutfak penceresine bakan lavaboya vermişti. Kafasının hemen arkasındaki duvara, şık kaligrafik bir fontla “İyi yaşa, çok sev, sık sık gül,” yazılı bir stencil yapılmıştı. Uyanırdığı his, çevresine, odadaki kimyasal dolu torbalar arasında yürütülen tartışmaya tuhaf kaçıyordu. Bu süslemenin, Tim’in Pittsburgh Kültür Vakfı’nda web tasarımcı olarak çalışan neşeli ama mesafeli kız arkadaşı Danielle’in işi olduğunu düşündüm. Danielle’in şahsen öyle özel transhümanist ihtirasları yoktu ama bir noktada belki implant taktırma fikrine açıldı.

“Belki de şurada bir yerde,” dedi Danielle, kalçasını gösterek, “burada pek görünmez.”

Sekiz yıldır Tim’le birlikte yaşıyordu, işinin ve yaşam tarzının tuhaflıklarına, fütürist görüşünün aşırılığına alışmıştı artık. İlk defa siborg olmak istediğine karar verdiğinde onunla birlikteydi; prosedür uygulanabilir bir hal alır almaz, ilk iş kolunu kestirip yerine teknolojik olarak daha üstün bir protez taktıracağını ona söylemişti.

Bunu söylediğinde arabadalmış: Doğal organlarından daha üstün protezler yapılmaya başlanır başlanmaz, bu organları kestirip yerine daha ileri teknoloji ürünlerini taktırmaktan hiç

rahatsız olmayacağını söylemiş Tim. Danielle ilk başta şaşkınlık içinde kalmış, dehşete düşmüş ama zamanla bu fikre alışmış.

“Tim böyle mutlu olaksa ben de mutluyum,” dedi. “Neyse ne.”

“İnsanlarda ‘et büyüğü bir şeydir’ kafası var,” dedi Tim. “Bedenimizde bir şey doğalsa sırf bu yüzden daha gerçek, daha sahicidir sanıyorlar.”

Danielle’in zamanla iyileşip kendini kurtarmayı başardığı bu tavrın irrasyonel ve duygusal olduğunda ısrarcıydı Tim. Her yedi yılda bir bedenlerimiz tamamen yenileniyor, dedi. Yani hücre düzeyinde, sekiz yıl önce Danielle’le tanışan kişi değildi artık ve sekiz yıl sonra yine bambaşka biri olacaktı: Farklı bir bedeni olacak, yani farklı bir şey olacaktı. İster “doğal” yoldan, hücrelerin ölmesi ve yenilenmesiyle, ister biyonik protezlerle yerlerine başka bir şey gelsin, Tim’in şimdi Danielle’i saran kolları, sekiz yıl sonra ortada olmayacaktı.

Aklıma Randal Koene ve bize ev sahipliği yapan fiziksel formların, yani var oluşumuzun substratlarının tamamen olumsal olduğunu söyleyişi geldi. Aklıma Nate Soares’in, “karbonun öyle özel bir tarafı yok,” deyişi geldi. Her yedi yılda bir bedenimizdeki hücrelerin yenilenmesi doğru muydu bilmiyordum ama doğruysa transhümanizm açısından substrattan bağımsızlığının, tam beyin emülasyonuna dair Theseus’un gemisi fikrinin propaganda zaferi olabilirdi pekâlâ. Baş döndüren bir düşünceydi bu: Dublin’de on yıl önce transhümanizmi ilk kez duyan kişiyle, Pittsburgh’de bir salonda, bir transhümanistle, insan bedenindeki hücrelerin nasıl yedi yılda bir yenilendiğini tartışan kişi arasında maddi hiçbir bağlantı yoktu yani. Ortada böyle maddi bir bağlantı yoksa bu kişilerin ikisinden biri nasıl ben veya ‘benliğim’ olabilirdi? Benlik neydi ki zaten? Kişi neydi? Kişi nihayetinde bir yığın atom ve atom da ekseriyetle boşluktan ibaret değil

miydi? Hiçlikte dolanıp duran tek bir çekirdeğe sahip kabuktan ibaret değil miydi? Bu yüzden kişi az çok boş değil miydi? Tam, “varım” demenin bir anlamı olup olmadığını sorgulamaya başlamışken, Tim’in köpeklerinden biri arka verandadan gelip de apış aramla samimiyetle alakadar oldu. Bunun, gerçekten de var olduğumu ya da en azından başka bir konuya geçmem gerektiğini gösteren bir işaret olduğunu düşündüm.*

Birkaç implant görmek istedim. Bunun üzerine Tim ve Marlo, üzerinde çalıştıkları implantları göstermek üzere beni bodruma götürdüler. Şu an ellerindeki en önemli proje, Marlo’nun “bebeğim” dediği, Northstar adlı bir teknolojiydi. Mevcut hali, manyetik kuzeyi bulup derinin altına yerleştirilmiş kırmızı LED ışıkları buna göre yakıyordu. Marlo’nun yapmakta olduğu yeni versiyonsa hareketleri de tanıyacak ve bu sayede implantı takan müşteri, arabasının kapısını, mesela avucuyla daire çizerek açabilecek veya havada istavroz çıkararak motoru çalıştırabilecekti.

Böyle bir şeyin, ne kadar etkileyici ve ilerici dahi olsa “insanlık halinde” öyle devrimci bir değişime işaret etmediğini söylediğimde hak verdiler. Arabanın kapısını bir hareketle açabilmek, kendi içinde bir hareketten, daha büyük ve derin bir dönüşüme işaretten öte değildi. (Anahtar kullanmaktan daha pratik değildi hani; ne de olsa anahtar kullanmak, lisansı olmayan birinin sizi ameliyat etmesini gerektirmiyordu.) Üzerine basa basa söylediklerine göre, bu sadece başlangıçtı. İnsanlığı mühendislik meselesi olarak gördüğünüzde elde edebileceğiniz başarıların neredeyse sınırı yoktu. Biyoloji esas güçlüktü; sorunun doğası, doğanın kendisiydi.

---

* Bunun teknik olarak yanlış olduğu ortaya çıktı. Pek çok organımız çeşitli oranlarda hücrelerini yenilese de bedende, mesela beyin korteksinde, hiç yenilenmeyen hücreler de vardı. Bunu duyunca hem rahatlamıştım hem de tuhaftır, hayal kırıklığına uğramıştım.

"Artık biyoloji oyununda kalmamalıyız," dedi Tim. "Tür olarak bizim için doğru oyun değil. Bir sürü mantıksız gaddarlık var bu oyunda."

Ofis sandalyesinde bacak bacak üstüne atmış oturuyordu, ayakları çıplaktı. Modifiye elektronik sigarasından çektikçe, ağzından çıkan karamel kokulu dumanın oluşturduğu mantara benzer bulutlar ara ara yüzünü örtüyordu.

"İnsanlar doğadan nefret edenlerden olduğumu düşünüyor," dedi. Gözlük camları bodrumun halojen parıltısında ışıldıyordu. "Yanılıyorlar."

Odanın diğer ucunda kablolu bir devreyle uğraşan Marlo, ergonomik sandalyesinde bize doğru biraz döndü. "Doğruyu söylemek gerekirse dostum, gerçekten de doğadan nefret eden biri gibi görünüyorsun."

"Nefret etmiyorum," dedi Tim anlayışla gülümseyerek. "Sadece sınırlarından bahsediyorum. İnsanlar maymun kalmak istiyor. Beyinlerinin, onlara resmin tamamını sunmadığını, rasyonel tercihler yapmalarına izin vermediğini kabul etmek hoşlarına gitmiyor. Kontrol sahibi olduklarını sanıyorlar ama değiller."

Tim'se kontrol sahibi olmamanın ne demek olduğunu biliyordu. Kendini, arzulayan bir makine, bir ihtiyaç ve tatmin devresinde iletken olarak görmenin ne anlama geldiğini biliyordu. Liseden sonra orduya katılmıştı. Bu, 11 Eylül'den ve ardından gelen Amerikan savaş endüstrisindeki muazzam büyümeden önceydi; dolayısıyla denizaşırı görevlerde bulunmamıştı. Ordudan ayrıldığında çok içmeye başlamıştı ve dediğine göre, yirmili yaşlarında darmadağın, hem içeride hem dışarıda kontrol altına alamadığı sistemlerin boyunduruğunda, çaresiz biriydi. Sabah uyanıp o gün içmeyeceğim diyormuş ve ciddiymiş ama içme isteğine, fiziksel istek spazmlarına karşı koyamıyor, beyindeki kimyasalların talimatlarına uymaktan başka bir çaresi

kalmıyormuş. İçme edimi, bir karardan çok, kendi iradesinden çok daha güçlü bir kuvvete boyun eğmek gibiymiş ve denklemin neresinde durduğunu bir türlü bilemiyormuş: ihtiyaç mı, direnç mi? Kafasındaki, ısrarla bugün içmeyeceksin, diyen ses mi yoksa ısrarla içmesi gerektiğini söyleyen, bedenindeki spazmlar mı?

Berbat bir sarhoşmuş: Dengesiz, acımasızmış; kendini bilmez bir halde öfkenin pençesine düşüyor, kendine acıyormuş. Pittsburgh punk ortamlarında geçen ergenlik yılları, sonra askerlik yılları: Bütün bunlar, kendi tabiriyle "yumruk dövüşüne kabiliyetini" beslemiş. Bunun büyük bir kusur olduğunun farkındaymış ama çıplak elle başka bir adamı devirmenin hissi muhteşemmiş. Şimdi bile, dediğine göre, girmediği her kavga aklında kalıyor, pişman oluyordu.

Dediğine göre, bir gün hastanede uyanmış ve kendini öldürmeye çalıştığını öğrenmiş. Ne olup bittiğini anımsamıyormuş bile. Kelimenin tam anlamıyla ne yaptığını bilmiyormuş. Bu arada bir şekilde iki çocuk babası olmuş, çocukların annesiyle ilişkisi bozulmuş, soğuk ve zehirli bir hal almış. Kendini kontrol edemiyormuş.

İntihar teşebbüsünün ardından, hastaneden çıkıp Adsız Alkoliklere gitmiş, özgür irade sanrısını hepten bir yana kaldırmış. Ateistmiş ama bütün varlığını, olması gerektiği gibi, daha üstün bir güce, kendini inanmaya zorladığı o şaibeli teşekküle teslim etmiş. Öte yandan bu inanca hiçbir zaman gerçekten inanmamış. Bu sistem, bu mekanizma işe de yaramış: Yedi yıldır ağzına içki sürmemiş.

Tim bedenden bahsederken, insanı maymun veya determinist bir mekanizma diye anarken genel ifadeler kullanıyordu ama bana kalırsa bilhassa kendinden, bağımlılığından ve bağımlılığını nasıl aştığından bahsediyordu. Artık bağımlı olamamak bir

yerde artık insan olmamaya, artık o hayvani dürtülere ve zayıflıklara maruz kalmamaya varan bir yolculuğun başlangıcıydı.

2011 Ocak'ında, internette kendine Lepht Anonym diyen İngiliz bir kadının konuşmasına denk gelmiş. Konuşmanın başlığı "Kitleler İçin Sibermetik"miş. Kadın, duyularını genişletmek üzere derisinin altına mıknatıs ve başka aletleri yerleştirerek yaptığı deneyleri anlatıyormuş. Gerçek bir tıp uzmanından yardım alamayınca aletleri (sebze soyucu, neşter, iğne) votkayla sterilize edip prosedürleri kendi evinde icra etmeye başlamış. Sinirlere veya kan damarlarına zarar vermemek için bir iki giriş düzeyinde anatomi kitabına bakmış; böylece kendi bedenini *hacklemek*, makine olmak üzere işe koyulmuş.

"Lepht deli sayılırdı," dedi Tim. "Ama acayip de sağladı. Ona hayrandım."

Marlo, "Ağır hackerdı," diyerek Tim'e katıldı.

"İliğine kadar," dedi Tim. "Bütün o boku püsürü görünce sık-tir, devrim bensiz başlamış, dedim kendime."

Tim, biohack.me isimli bir çevrimiçi forumda, Shawn Sarver adında Pittsburgh'lu bir mühendisle tanışmış. Kendi siborg teknolojilerini tasarlamaya ve geliştirmeye karar vermişler. Shawn da ordudan çıkmamış; 11 Eylül sonrası hava kuvvetlerindeymiş ve 2003'le 2005 arasında üç kez Irak'a göreve gitmiş. Düşen uçaklardan alınan malzemeleri yeniden kullanılabilir hale getirmekle görevli uçak teknisyeniymiş. Shawn ilk bakışta orduda bir geçmişinin olduğu hissi vermiyordu: Tim'in bodrumunda onunla tanıştığım gün, dirseklerinde kadife yamaları olan tüvit spor bir ceket giyiyordu. Hacimli sarı bıyığının iki ucunu kanca gibi kıvrıp mumla sabitlemişti. Victoria Devri çocuk romanlarından fırlamış kötü bir züppeye benziyordu. Siborg gelecek için çalışmadığı zamanlarda, Pittsburgh'de berberlik yapıyormuş. (Yıllarca "ölmeden yapılması gerekenler listesi" dediği bir sürü işte

çalışmış. Bunların arasında askerlik, itfaiyecilik, elektrik mühendisliği, erkek kuaförlüğü gibi bir sürü iş varmış.)

Tim ve Shawn, ordudaki temel eğitimin kendine dair birey olma fikrini nasıl şiddetle yok ettiğini, öte yandan Adsız Alkolikler’de de yine, farklı bir şekilde de olsa, insandan kişiliğini terk etmesinin, benliğinden vazgeçmesinin beklendiğini anlattılar. Bütün bunların, Tim’in insan olmanın ne olduğuna veya ne olmadığına dair görüşlerini, onun kendini radikal bir biçimde ve kelimenin tam anlamıyla yeniden yapışını etkilemiş olabileceğini söyledim. Ne demek istediğimi anladı ama insanların öngörülebilir ve determinist mekanizmalar olduğunu düşünmesine rağmen, kendi yaşamının böylesine determinist bir biçimde yorumlanmasını kabul etmeye pek istekli değil gibiydi.

Cuma akşamıydı ve grup, haftalık toplantısını daha yeni bitirmişti. Bu haftalık toplantılarda, diğer şehirlerdeki üyeler ve yurtdışında yaşayan birkaç üye dâhil, ekibin bütün üyeleri Tim’in salonunda oturup çalıştıkları projeleri anlatıyordu. Bir iki kişi, Tim’in arka verandasında durmuş, terk edilmiş motelin manzarası karşımızda, şişe şişe böğürtlen aromalı, berbat biradan içiyorduk.

Sohbet döndü dolaştı Ben Engel adında bir adama geldi. Engel, Grindhouse üyelerinin bazılarının kısa süre önce, Kaliforniya’nın Bakersfield kentinde düzenlenen bir *grinder* festivalinde tanıştığı genç bir *grinder*di. Kafatasının kemikleri vasıtasıyla iç kulağına ses dalgaları ileten, Bluetooth destekli bir alet yapmıştı. Parmağına taktığı bir mıknatısla aleti çalıştıracaktı ve teorik olarak alet, internetten indirilen verileri, duyuşal değiştirim adı verilen bir teknikle yorumlamayı öğreneceği sıkıştırılmış ses dalgalarına dönüştürecekti. Planından Grindhouse’a bahsetmişti

ve Grindhouse onu bu fikirden vazgeçirmeye çalışıyordu çünkü ölme ihtimali vardı.

Engel'in aleti gösterdiği Grindhouse mühendisi Justin Worst, "Bir iki bok püsürle alete Frankenstein muamelesi yapmış," dedi. "Elektrikli diş fırçası şarj aleti, bir iki cep telefonu parçası kullanmış. Alet kocaman."

Engel'i kafatası-iletim aletini kullanmaktan vazgeçirip yerine Grindhouse teknolojisini kullanmaya ikna etmeye çalışıyorlardı.

"İmplant beyne sızacak diye endişeleniyoruz. Bu herifin kendini öldürmesi hareket açısından hiç iyi olmaz," dedi mutfağa gidip dönen Tim. Köpeklerinden Johnny adındaki terrier, veran-daya koştu ve bacaklarımla kibarca alakadar olmaya başladı. Köpeğin bir bacağına olmadığını fark ettim.

"Johnny'nin bacağına ne oldu?" diye sordum.

"Araba çarptı," dedi güvenlik testlerinden sorumlu Olivia Webb. Olivia'nın şirketteki son gecesi idi; Pittsburgh'de birkaç yıl kaldıktan sonra Seattle'da yeni bir işe başlamak üzere şehirden ayrılacaktı.

"Sonra da bacağına yedi," dedi Justin. "Tim ve Danielle bir sabah uyandıklarına köpeğin bütün gece bacağına kemirmiş olduğunu görmüşler; kestirmek zorunda kaldılar."

Bir paket dolusu patates cipsini düşünceli düşünceli karıştıran Ryan, insanlar başarıyla makinelere karıştıklarında, lütfedip evcil hayvanlarımıza da bu hizmeti verip vermeyeceğimizi sordu.

"Etik olur mu böyle bir şey?" dedi. "Bırakalım da zavallı biyolojik yaşamlarını yaşayıp ölsünler mi yoksa?"

"Şimdi de onların rızasını almadan yaptığımız şeyler var," dedi Olivia. "Hiçbir köpek çıkıp da 'Lütfen taşaklarımı aldırın' demiyor ama bunu yine de yapıyoruz, onların iyiliği için. Yani, Johnny üç bacakla da gayet iyi ama ya dördüncü bir biyonik bacağı olsun istiyorsa?"

Johnny, Ryan'ın paketinden düşen patates cipsinden kalanları iştahla mideye indirdi, ardından öneriye pasif-agresif sitem eder-mişçesine seke seke mutfığa doğru uzaklaştı.

Grindhouse'la zaman geçirdikçe, esas dertlerinin insan bedenini iyileştirmek olmadığını daha da iyi anlıyordum. Demek istediğim, mesela derinizin altında kuzeye döndüğünüzde ışığı yanan ve titreyen bir implant olsa insan yaşamınızın ne kadar pratik bir hal alacağıyla (ki bu da tartışma götürürdü) bilhassa ilgilenmi-yorlardı. Şüphesiz bedenin sınırları canlarını sıkıyordu ve teknoloji sayesinde bu sınırları aşmak istiyorlardı. Tim mesela, manyetik alanları hissetmesini sağlayan elektromanyetik implantları ilk kez parmak uçlarına taktırdığında, hemen herkesin varsayacağına aksine, birden genişlemiş duyuşsal kapasitelerinden dolayı heyecana kapılıvermiş değildi.

"Aslında, acayip korkmuştum," dedi. "Bu boktan şeyler *her yerde*, bizlerse bir bok göremiyoruz. Resmen körüz, diye düşündüm."

"Kesinlikle," dedi Marlo. "X ışınlarını bile göremiyoruz. Ne acınası, değil mi?"

Asıl ilgilerini çeken, insani kapasitelerimizin artmasından çok daha tuhaf, kelimenin tam anlamıyla çok daha anlaşılabilir bir şeydi. İlgiğini çeken, yok oluş demek dışında nasıl anlamlandıracağına bilemediğim nihai özgürleşmeydi.

Tim ve Marlo yeni Northstar implantı üzerine çalışırken, yanlarında, bodrumda oturuyordum. Masaüstü bilgisayarın hoparlörlerinden Wu-Tang'ın "Protect Ya Neck" isimli şarkısı tene-kemsi ritmiyle gümbür gümbür odaya yayılıyordu. Tim dizüstü bilgisayarında kod yazarken, ritim eşliğinde kafasını sallıyordu. Egzersiz aletlerinden birinin eyere benzer oturma kısmına eğreti

ilişmiştim. Sorumu ortaya yönelttim: "Burada asıl hedef ne? Uzun vadede neyi başarmak istiyorsunuz?"

Marlo, elinde dikkatle tuttuğu lehim aletiyle bana döndü ve sadece kişisel kapasitesi üzerinden konuşacak olursa şahsen bütün bir evreni tüketmek istediğini söyledi. Şahsen, dediğine göre, o kadar tahayyül edilemez ölçüde engin iktidar ve bilgi sahibi bir varlık olmak istiyordu ki kendi dışında, kendi ötesinde hiçbir şey olmayacak ve bütün bir varoluş, bütün zaman ve uzay, önceleri Marlo Webber diye bilinen varlıkla özdeş olacaktı.

ABD çalışma izni için başvururken, forma bunu yazmaması tavsiye ettim; sanki daha önce hiç bunun üzerine gülünebilecek bir mesele olduğunu düşünmemiş gibi güldü. Belki de şaka yapıyordu. Daha önce dediğim gibi, yüzünde hep kendi kendine gizli bir espri yaparmış gibi bir ifade vardı. Kendinde bütün bir evreni asimile etme ihtirasının, Avustralyalılara mahsus ağır konuşmasının acelesiz kesinliğiyle, dost canlısı ama anlaşılması güç gevşeklikteki tarzıyla uyuşmamasında ilgi çekici bir anlamsızlık olduğunu düşündüm. Öte yandan samimiyetsiz gibi de gelmiyordu.

"Beni kafaya mı alıyorsun, bilmiyorum," dedim.

"Seni hiç de kafaya almıyorum dostum," dedi Marlo.

"Seni kafaya almıyor," diye temin etti Tim.

"Senin hedefin ne o zaman?" diye bu defa Tim'e sordum. "Sen de mi bütün bir evreni tüketmek istiyorsun?"

"Benim hedefim, bir iki pislik dışında insanlığın tamamının uzaya uçması. Kişisel olarak amacımsa evreni ebediyen, huzur ve tutkuyla keşfetmek. Bunu da bu bedende yapmayacağıma adım gibi eminim."

"O zaman ne olacaksın peki?" diye sordum. "Ve sen, sen mi olacaksın?"

Tim, evrende giderek daha da genişleyen bir çemberde, enginlikte bilgi paylaştan, öğrenen, deneyimleyen, öğrendiklerini harmanlayan, bilgi arayışı içinde, birbirine bağlı bir düğümler sistemi olmayı hayal ettiğini söyledi. Tahminine göre, şu anki 1.80'lik kemik ve doku tertibi ne kadar olsa bu tahayyül edilemez boyutlardaki sistem de o olacaktı.

Bütün bunların kulağa acayip pahalı geldiğini söyleyecektim, bütün bunların parasını kim ödeyecek diye soracaktım. Sonra, hani biri zahmet edip size inancının temel prensiplerini anlattığında, bununla ilgili şaka yapmaktan vazgeçersiniz ya, o düşünceyle boş ver dedim kendime.

Geleneksel dini inancın alanına girdiğimizi düşündüm; Tim'le ve diğer transhümanistlerle yaptığım pek çok sohbetle de bu alana girdiğimizi düşünmüştüm.

Onlarla geçirdiğim son öğleden sonra, Tim'le beraber salonundaki L şeklindeki kanepelere kurulmuş, gelecekte bahsediyorduk, Johnny atlayıp yanıma oturdu, kucağıma çıktı ve nereden geldiği belli olmayan bir sevgiyle beni yalamaya başladı. Hayvanın yapış yapış nefesini yüzümde ve ağzımda, sonra burnunun o hoş sıcaklığını burnumda hissettim; ilgisinden ötürü gerçekte olduğumdan daha mutluymuşum gibi görünmeye çalıştım.

Derken bedenlerimizin biz olup olmadığını, Johnny'nin bir şekilde daha mı az var olduğunu, bedeninin bir kısmını kaybettiğinden sadece fiziksel değil, başka açılardan da azalıp azalmadığını konuşmaya başladık.

Neye inandığımdan emin değildim ama bedenli olmanın, varoluşun başka hiçbir şeye indirgenemeyen, nicel olarak ifade edilemeyen bir unsuru olduğunu ve ancak bu bedenler olduğumuz müddetçe insanın insan, köpeğin köpek olduğunu söyledim. Oğlumdan, ona beslediğim sevginin nasıl büyük ölçüde hatta temelde bedenli bir deneyim, memelilere mahsus bir olgu

olduğundan bahsettim. Onu kollarıma aldığımda ne kadar ufak olduğunu, yoğunluğunu, mini mini omuzlarının ince kemiklerini hissettiğimi, boynunun yumuşaklığını ve narinliğini fiziksel bir duyu, hoş bir kabartı, kalp düzeneginde hızlanma gibi deneyimlediğimi söyledim. Genelde dünyada nasıl da az yer kapladığına, çenesinin nasıl elim kadar bile olmadığına, gerçekten de ufak bir nesne, kırılğan kemiklerden, yumuşak etten ve sıcacık bilinmez bir yaşamdan ibaret olduğuna şaşırır halde bulurdum kendimi. Sevgim, bu ufacık mahluka karşı beslediğim hayvani kaygı ve şefkat de bundan ibaretti.

Tim'e kendi çocuklarını sordum, geçen günlerde bir iki sefer onları nasıl sevdiğinden bahsetmişti. Yine nasıl onlar için yaşadığından, hayatına girmelerinin nasıl onu kendinden kurtardığından bahsetti. Böyle hisler, böyle hayvansal bir şefkat ve korku beslediğini kabul etti.

"Çocukların makine olmak istemene ne diyor?" diye sordum. "İmplantlar hakkında ne düşünüyorlar?"

Elektronik sigarasına, geçen akşam yeni stajyerin verdiği ev yapımı likitten koyarken Tim'in yüzü oldukça yoğunlaşmış, boş bir maskeye dönüşmüştü. Sorumu duymadı mı acaba diye düşündüm; belki de duymazdan gelmeyi planlıyordu. Soluk, ince kollarına baktım; derisinin sır dolu öyküsünü okumaya çalıştım: dövmele, implant yaraları...

"Çocuklarım ne yaptığımı anlıyor," dedi nihayet, hâlâ ısrarla elektronik sigaraya odaklanmış durumdaydı. "Bununla bir sorunları yok. Kızım, on bir yaşında. Kısa bir süre önce bana şöyle dedi: 'Baba, robota dönüşmen umurumda değil, yüzün aynı kalsın yeter. Yüzünü değiştirmeni istemiyorum.' Şahsen bedenimin diğer parçalarına karşı duygusal bir bağım olmadığı gibi, yüzüme karşı da duygusal bir bağım yok. Mars uzay aracı gibi de görünebilirim, umurumda değil. Ama galiba kızım yüzüme epey bağlı."

Elektronik sigarasından derin bir nefes çekti ve dumanı ağır ağır üfledi; dalga dalga yayılan, saf beyaz bir tül, duygusal bağ kurmadığı bu yüzü, bu gururlu ve tuhaf bir biçimde kararlı adamın hafif Asya havalı kara gözlerini, epey açılmış burun deliklerini bir anlığına kapladı.

Danielle'in arasının çocuklarla çok iyi olduğunu söyledi. Onların annesi gibiydi. Kendi çocukları olmasını istediğini, tekrar baba olmak istememesinin, "artık sorunun bir parçası olmama" ısrarının ona nasıl ağır geldiğini anlattı.

Derken bana hem anlamı hem de ifadesiyle son derece dindar gelen bir histen bahsetti. Göğsünü, kanepenin üzerinde yogiler gibi bağdaş kurduğu bacaklarını işaret ederek, "Burada sıkışıp kalmış durumdayım," dedi. "Bu bedende sıkışıp kaldım."

İsa'dan sonra ikinci yüzyılda yaşayan gnostik sapkınlar gibi konuştuğunu söyledim.

Tim sabırla başını salladı. "Ama bu sadece dini bir fikir değil, dostum. Cinsiyet değiştirmiş insanlara sor. Onlar da sana yanlış bedende sıkışıp kaldık diyeceklerdir. Ama ben, *bir bedende* sıkışıp kaldığımdan yanlış bedende sıkışıp kalmış durumdayım. *Bütün* bedenler bana yanlış beden."

Transhümanizmin asıl paradoksuna yaklaşıyorduk sanki. Radikal uçlara taşınmış Aydınlanma akılcılığının inancın karanlık maddesinde kaybolduğu ufuktan bu. Belki hiç adil olmayan bir çifte açmazdı ama Tim ne kadar kendi düşüncesiyle dinin gizemleri arasında hiçbir bağlantı olmadığını söylese, kulağa dedikleri o kadar dini geliyordu.

Belki de transhümanizm, yarı-dini bir hareket değildi ve geleneksel olarak inanca konu olan temel insani çelişkilerle ve hüsrانlarla uğraşıyordu. Kendinin bedende ve bedeninin amansız sonluluğunda hapis olduğunu düşünmek (Yeats'in dediği gibi, ölmekte olan hayvana iştirilmiş olmak), insan olmanın temel

koşuluydu. Belli bir düzeyde, bir bedene sahip olmanın doğasında o bedenden kurtulmak istemek vardı.

D.H. Lawrence, "Günümüzde insanlara mucize hissini bilim ve düzenekler, radyo, uçaklar, devasa gemiler, zeplinler, zehirli gaz, yapay ipek veriyor: Geçmişte büyü gibi, şimdi de bu şeyler insanların gizem hissini besliyor," diye yazmıştı.

İnsanın gizeme, kozmik hayranlığa karşı duyduğu gereksinimi artık giderek bilim besliyordu; aynı şekilde, kurtarılma vaadine karşı beslenen özlem de teknolojiye miras kalmıştı. Bunları böyle ifade etmese de Tim'in, yani siborgun mesajı buydu: Nihayet insani tabiatımızdan, hayvani benliklerimizden kurtarılacaktık; tek yapmamız gereken, ölümlü bedenlerimize teknolojiyi kabul etmek, böylece makinelerle birleşmeyi başarmak ve "kendimizden affedilmektir."

CİHAZLAR ARIZALANIYOR, İŞLER pürüzsüz ilerlemiyordu. Transhümanizm ve din üzerine bir konferansa katılmak için San Francisco'dan Piedmont'a yaptığım yolculuk, her açıdan ufak tefek sorunlarla doluydu. Şehirde geçireceğim birkaç gün kalmak üzere Airbnb üzerinden kiraladığım dairenin bulunduğu Mission'dan körfezi geçmek üzere BART'a bindim. Bir cumartesi sabahı sekiz buçuk civarı, amansız mayıs sıcaklığının altında Oakland şehir merkezi, dertliler ve evsizlerden ibaret başıboş bir kalabalık dışında terk edilmişti. Bu durum, şehre afet sonrası hüznün çökmüş gibi bir hava katıyordu; sanki kansız ama yaman bir kıyamet kopmuş, yoksulluğun değdiği ruhlar dışında herkes telef olmuştu.

Dokuzda Piedmont'ta olmam gerekiyordu ama ortalarda taksi görünmüyordu. İki gün önce San Francisco Havaalanı'na varır varmaz birkaç dakika içerisinde internetim tükendiğinden, konferans mekânına giden sekiz kilometreyi kat etmek için Uber veya Lyft çağırıyordum. Bir şeylerden mahrum kalmış gibi hissediyordum kendimi; sanki olmazsa olmaz bir yetiden yoksun kalmıştım. Biraz tereddüt ettikten sonra (İnternet bağlantısı olan bir kafe mi arasam? Para bozdurup bir telefon kulübesi mi bulsam? Telefon kulübesi diye bir şey kaldı mı?) nihayet yoldan bir

taksi çevirdim. Yoldan taksi çevirmek çoktan tuhaf bir eski zaman âdeti gibi gelmeye başlamıştı. Piedmont'a vardığımda işler daha da karıştı. Ancak işini görece kadar İngilizce bilen şoförüm, beni oraya götürmek için kırık ekranlı akıllı telefonundan bağlandığı Google Haritalar'a bel bağlamıştı, Google Haritalar'sa gitmemiz gereken yerin varlığını bile kabul etmeyi ısrarla reddediyordu. Şoför nihayet aracı mekânın önüne çektiğinde, dokuzda başlayan konferansa on beş dakika geç kalmıştım ve mühim bir şeyler kaçırmış olabileceğimin farkındaydım.

Salonun arka tarafında bir grup adam toplanmış, sohbet ediyordu. Bunlardan biri konferansın organizatörü Hank Pellissier'dı. Hank, kırklarının sonlarında, kısa kır saçlı bir adamdı ama bir ergenin boyu posuna ve hafif sakar coşkısına sahipti. Capcanlı, genç kılığı da bu izlenimi güçlendiriyordu (gökkuşağı renklerinde bir tişört, açık yeşil renkli bir pantolon, Seinfeld'inkiler gibi spor ayakkabı). Geldiğimi söylemek, bana basın kartı verdiği ve konuşmak isteyebileceğimi düşündüğü pek çok kişiyle beni bağlantıya soktuğu için ona teşekkür etmek istedim. Hem sıcak ve hevesli hem de hafif dalgın bir edayla selamladı ve envai çeşit beyaz Amerikalı erkeklerle dolu yığına beni takdim etti.

Hem transhümanist hem de dine yeniden dönmüş bir Hristiyan olan Nashville'li, tıknaz, sakallı ve dost canlısı bir adam vardı. Altmışlı yaşlarında, Berkeley'de Pasifik Yakası Lutherici Teoloji Okulu'ndan bir Sistematiği Teoloji hocası vardı; kıyamete evin dışında bir yerlerde yakalanabilecekmiş gibi geldiğinde tercih edebileceğiniz türden, hem fermuarlı hem düğmeli bir sürü geniş cebi olan haki bir parka giymiş iri yarı bir adamdı. New Mexico'dan ağırbaşlı bir transhümanist Budist vardı. Utah'tan iki Mormon transhümanist vardı. (Aylarca internette ısrarla takip ettiğimden, Mormonların transhümanizm içerisinde küçük ama söz sahibi bir grup olduğunu biliyordum. Bunun nedeni,

hareketle İsa Mesih'in Son Zaman Azizler Kilisesi'nin inançları arasındaki beklenmedik birtakım sinerjilerdi.) Bir de Bryce Lynch adında, açılmaya başlamış uzun saçlı, hem neşeli hem mesafeli bir tavra sahip, otuzlarının sonunda, soluk yüzlü, gergin ve gözlüklü bir kriptograf vardı. Bryce'a hangi inanca mensup olduğunu sordum, nihayetinde modern bir Hermetizm icra ettiğini söylemeden biraz lafı dolandırdı. Antik çağın sonlarında az çok popülerliğinin zirvesine ulaşan gizlemlili (ezoterik), pagan bir dindi bu. Kibarca konunun üzerine gittim ama biraz ketum bir hali vardı; dininin gereklerini yerine getiren bir hermetik kriptograftan beklenecek bir davranıştı belki de.

Bryce, üzerinde anlamını çıkaramadığım bir yazı olan siyah bir tişört giymişti:

HER ZAMAN SINAMAM KODUMU
AMA SINADIĞIMDA,
ÜRETİMDE SINARIM.

Kesinlikle yanlış anlayarak, cinsel bir ima taşıyan programlama diline uydurulmuş bir söz oyunu sandım. Tişört, Mormon trans-hümanistlerden birini epey eğlendirmiş olacak ki fotoğrafını çekmek istedi. Bryce lütfedip kahramanlara yaraşır bir edayla bacaklarını iyice açtı, göğsünü gerip kollarını dalga geçercesine beline koydu: Bu poz tişörtünü daha da ön plana çıkarıyordu. Tişörtün üzerinde yazanlar grubun tamamını hafiften keyiflendirmişti. Bu neşeyi paylaşamıyor oluşum, sadece bir köşede kibarca kıkırdayıp biri ne diyor diye sormasın isteyişim, bu insanlardan ne kadar farklı olduğumu şaşarak fark etmemi sağladı. Üzerine düşündükçe daha da aşılamaz geliyordu bu fark. Asıl mesele teknolojinin dilini bilmiyor oluşumdu. Teknoloji *kullanıcısıydım*, teknolojik ilerlemelerden edilgen bir biçimde faydalanıyordum ama

teknolojiye dair pek bir şey bilmiyordum. Oysa bu insanların, bu transhümanistlerin kökleri, kültürümüzün kaynak koduna oturmuş makinelerin derin mantığının içindeydi.

Kapı eşiğinde koyu takım elbiseli, uzun, gümüş renkli saçlı bir adam belirdi. Hank müsaade isteyip onunla konuşmaya gitti. Sistematik Teoloji hocası ve Budist transhümanist bir şeyler bilircesine, elzem bir parçanın yerini buluşunu tasdiklercesine birbirine baktılar. Bir an aralarında konuştular; bu noktada telefonumun kayıt cihazına konuşmaları kaydetmeye başlasam münasebetsiz kaçır mı diye düşünerek cep telefonumu elime aldım. Hank, gümüş saçlı beyefendinin, odanın ta arkalarında, son sıranın biraz gerisindeki masaya oturmasına yardım ediyordu.

Sistematik Teoloji hocası bana doğru eğildi ve ağzının kenarından bir isim döküldü: "Wesley J. Smith."

Adamın adını hiç duymamış olmama rağmen, hiç hakkım olmadığını bilerek başımı salladım.

Mike, Smith'in *National Review* dergisinde düzenli olarak yazdığını söyledi. Dindar bir adamdı; Doğu Ortodoks inancını benimsemiş, son zamanlarda biyoetik meseleleri üzerine muhafazakâr yorumlarda bulunarak isim yapmıştı. Transhümanizm üzerine yazmaya da böyle başlamıştı. *First Things* adındaki inançlar-arası bir dergiye konferans üzerine haber yazmak için gelmişti.

2013 yılında bu dergide "Materyalistlerin Vecdi" isimli bir yazısı yayımlanmıştı. Bu yazıda, transhümanizmi, bir din olduğunu ileri sürerek eleştiriyordu. Dini esasen iyi bir şey olarak gören bir adam için ilginç bir saldırıydı bu. "Transhümanizm 'dinini' yaymaya çalışanlar, teknolojinin mucizeleri marifetiyle sizlerin ve çocuklarınızın sonsuza kadar yaşayacağını iddia ediyor. Bununla da kalmıyorlar, çizgi romanvari süper yetilere sahip 'insan-sonrası türlerin' gelişmesine neden olacak kendi

yönlendirdiğimiz bir evrim sonucunda, birkaç asır içinde bedeninizi ve bilincinizi, sonsuz çeşitlilikte tasarımlara ve amaçlara dönüştürebileceğinizi söylüyorlar. Hatta bir gün Tanrı-gibi olacağımızı.” Bilhassa Hıristiyan eskatolojisinde yer alan Vecd’ kavramıyla Tekillik kavramını karşılaştırarak, transhümanizm ve Hıristiyanlık arasındaki benzerliklere işaret etmiş ki bana oldukça doğru geliyor bu karşılaştırma. Her ikisinin de belli bir zamanda olması öngörülür; her ikisi de nihayetinde ölümün yenilmesine neden olur; her ikisi de biri cennette diğeri yeryüzünde, “Yeni Kudüs’te” cennetsel uyum çağını müjdelemektedir; hem Hıristiyanlar hem de Tekillğe inanan transhümanistler, yepyeni “şışaalı” bedenlerle donatılmayı beklemektedir, vesaire.

Bu bağlamların öyle ya da böyle transhümanizmi itibarsızlaştırdığı çıkarımı dışında, bunların hiçbirinin itiraz edilecek bir tarafı yoktu benim açımdan. Bence transhümanizm, çürüyüşünün kararmakta olan gölgesine sinmiş bedenın karmaşasını, arzusunu, güçsüzlüğünü ve hastalığını aşmaya dönük yoğun insani özlemin bir ifadesiydi. Bu özlemin sahası tarihsel olarak dindi, şimdilerdeyse giderek teknolojinin verimli topraklarına kaymıştı. Wesley J. Smith’e göre, transhümanizm menfur bir şeydi, bir sapkınlıktı, dinin sığ ve grotesk bir parodisiydi. Bana göre, bu aynı kadim hasretlerin ve hayal kırıklıklarının yeni bir ifadesiydi.

Smith dizüstü bilgisayarıyla salonun gerilerindeki sırasına kurulmuştu. Bu düzen, yazdığı, *haberini yaptığı* insanlardan ve fikirlerden bağını koparmasına yarayan gazeteci siperi gibiydi.

İng. Rapture: Kimi Hıristiyan mezheplerinde, özellikle Kuzey Amerikan Evanjelizminde, Hıristiyan inancındaki Son’daki (tüm canlı ve ölümlerin göğre yükselerek İsa’ya katılacakları gün) olaya atfen kullandıkları sözcük. Esrime, kendinden geçme. (e.n.)

Bu jestin barındırdığı samimi ve rahat aleyhtarlığa, Smith'in olup bitenlere mesafesini ilan eden dosdoğruluğa hayran kalmıştım.

O gece daireme geri döndüğümde, bir şey ifade ediyorlar mı diye kaygıyla notlarımı beş-on dakika baktıktan sonra, e-postalarımı kontrol ettim ve "transhümanizm" sözcüğüne ayarladığım Google Haber Uyarısı sayesinde, Smith'in çoktan konferans üzerine bir şeyler yayınladığını gördüm. Saat 19.33'te, konferans salonunun arkasında otururken *National Review*'a gönderdiği bir blog yazısıydı bu. Bir şaheser değildi ve transhümanizm karşısında takınmış olduğu tavrı ileri taşıyor veya pek geliştirmiyordu. "Transhümanizmin materyalist bir din –yahut daha iyi ifade etmek gerekirse günah kavramı veya üstün bir güce inancın getirdiği tevazu olmaksızın dinin faydalarını üstlenmek isteyen bir dünya görüşü– olduğu yönündeki önceki görüşlerimin büyük ölçüde teyit edildiğini söylemem gerek," diyordu. (Mesleki açıdan bakacak olursak her daim dünyayı görüşlerin büyük ölçüde teyit edileceği şekilde görmeye, şeyler üzerine düşüncelerini zaten bu bakış açısına sahip olduğundan önden bilmeye dair bir iki şey söylenebilir diye düşündüm.)

Hank'in etkinliği takdimi, bu alana mahsus tuhaf ve dolambaçlı bir nutuktu. (Hank, Bay Area punk ortamından çıkmaydı, 1990'larda Hank Hyena [Sırtlan] takma adıyla performans şairi olarak isim yapmıştı. Dediğine göre eserleri bir tür erotik absürdizme yakındı.) Hank, uzun uzadıya, kendi dini bağlarının karmaşık tarihini anlattı; bundan, akla pek yatkın olmasa da gurur duyuyordu sanki. Birkaç yıl önce, ailesini bir Kuveykır topluluğunda yaşamaya götürmüştü. Derken derhal bu karardan "şüpheye düşmüş" ve kısa süreliğine militan bir ateist olmuştu. Sonra, militan ateizmin militanlığından usanıp transhümanist olmuştu. Az çok kaza eseri oldu aslında, dedi. Önceden birlikte çalıştığı bir editör, *H+* adında transhümanist bir yayında iş bulunca ondan

bu konu hakkında bir şeyler yazmasını istemiş. O da kabul etmiş ve transhümanizm adını hiç duymamış olmasına rağmen, harekete neredeyse derhal dâhil olmuş ve dediğine göre, her daim içgüdüsel olarak transhümanist olduğunu ama yerleşik bir şey olmadığından bunu hiç bilmediğini fark etmiş. Şimdilerde Yahudilikle alevlenip sönen bir flört halindeydi.

“Lezbiyen bir çiftin sperm donörüyüm,” dedi. “Biri haham. Biyolojik oğlum için Yahudi olabilirim. Hâlâ bunun üzerine düşünüyorum.”

O gün, türlü çeşitli insanın, bir sürü tuhaf şey konuştuğunu duydum.

Belden bağlamalı vibratörle penetrasyona dair *Eğil, Erkek Arkadaş* isimli bir kılavuz yazmış olan seks dükkânı sahibinin, Wicca dini mensubu olarak manevi gelişimini dinledim.

Mormon transhümanistlerden birinin, nasıl Mormon dinine rağmen değil, Mormon dini sayesinde transhümanist olduğunu dinledim.

Oldukça bakir ezoterik konularda kitaplara adanmış bağımsız bir yayınevi sahibinin, insan ırkını yaratan kadim uzaylılar tarafından yazarlarına sözde dikte edilmiş devasa bir kozmogoni kitabı olan *Urantia* hakkında konuşmasını dinledim. Lucifer’in isyanından bahsetti, Nefilim’in Illuminati soyunun kaynağı olduğuna inandığını söyledi. Ayağında botları, rahat kot pantolonu ve mavi spor ceketiyse bu adamın ağzından böyle şeyleri duymarın ne kadar tuhaf olduğunu düşündüm. Son olarak, hem Atlantis hem de cennet bahçesine tekabül eden sular altında kalmış toprakları bulmak üzere katıldığı geziden bahsediyordu ki Hank, zaten çok fazla konuştuğundan sözünü kesti. Sular altında kalmış toprakları bulup bulamadığını duymadım.

Mike LaTorra adındaki Budist transhümanistten, zaten reen-karnasyon sayesinde sonsuza kadar yaşadığına inandığını, sadece bunu şimdi sahip olduğundan daha üstün bir bedende gerçekleştirmek istediğini dinledim.

Kültler konusunda uzman olan (1990'larda David Koresh'in Branch Davidian kültürüne katıldıktan sonra Waco'da ölen bir adamı şahsen tanıyan), Robert Walden Kurtz gibi insana keyif veren edebi bir isme sahip bir Yedinci Gün Adventist rahibinden, transhümanizmin aşırı ve tuhaf manevi uçlara nasıl kolayca varabileceğini dinledim.

İnsan Cinselliği Üzerine İleri Araştırmalar Enstitüsü'nde doktora yapmış sertifikalı masaj terapisti Felix Clairvoyant isimli bir adamın (yarı saydam bürümcük bir bluz ve çorapsız siyah espadril giymişti) insan ırkının binlerce yıl önce uzay gemileriyle dünyaya gelmiş bilim insanları tarafından yaratıldığını öne süren Raelyen inancını dinledim.

Bütün bunların taşıdığı zengin ekümenik tınıdan, bu insanların, kendi inançlarıyla hiç örtüşmese de başkalarının inançlarını öğrenme arzusundan etkilenmeden edemedim. Mormon transhümanistler, Wicca'ların âdetleri ve inançları konusunda şaşırtıcı derecede bilgili görünüyordu; Adventistler, Budistle dostane ve sofistike bir muhabbet kurmaya hevesliydi; Raelyen masaj terapisti bile, spor ceketli ve botlu Atlantis kâşifinin saygılı merakına mazhar olmuştu.

Bütün bunları dinlemek saatler sürdü ve o saatler boyunca öğrenci olarak oturduklarım epey benzer, çelik taşıyıcılı bir sandalyede oturmam gerekti. Belim ağrımaya başlamıştı, kalçalarım hem ağrıyordu hem de uyuşmuştu; bacaklarım kaskatı kesilmiş, düşüncelerim bedenimin kaçınılmaz çöküşüne, bizzat ölüme ve "ölmekte olan hayvana iştirilmiş" olmanın diğer birçok dezavantajına kaymıştı.

Konferansta öğle aralarından birinde, Mike LaTorra'yla köşedeki sandviççiye kadar yürüdüm. Sıcak Kaliforniya öğleninde dışarıda oturduk, Budizmin ve transhümanizminin pek çok şekilde birbirini tamamladığından ve birbiriyle ters düştüğünden bahsetti. Zengin, insanı rahatlatan bariton ses tonuyla ve sonsuzluğu çağrıştıran hafif üzgün bir sükunetle Budizmin, bilhassa meditasyon pratiğinin, acının azaltılmasına, normal insan çabalarının, kaygısının ve çilesinin ötesinde ve üzerinde kalan bir bilinç düzeyi elde etmeye dönük olduğunu açıkladı.

Mike, bir yandan küçük organik pancar cipsi paketine uzanırken, sakın bir tonla, "Yaşam, acı çekmektir," dedi. "Tarihin herhangi bir anında, herhangi bir grup insanı araştırarak olmanız büyük çoğunluğu, evet, işler kesinlikle daha iyi olabilirdi, diyecektir. Cehennemde değiliz ama dünyayı cehennemin bir üst katı olarak düşünebilirsiniz."

Buda'nın mesajı, bir anlamda transhümanist bir mesajdı Mike'a göre: Yaşam acı çekmektir, evet ama acının sonuna giden bir yol var. Bu açıdan, Budizmi ve transhümanizmi, yaşamın temelde tatmin edici olmayışı sorununa farklı yaklaşımlar olarak görüyordu. Budizmde yer alan ezoterik manevi yükseliş fikrinde, kişinin aydınlanma yolunda geçtiği dört evreden bahsetti. Bu daha yüksek bir bireylik düzlemi edinme mefhumu, dediğine göre, transhümanistlerin teknoloji vasıtasıyla insanlık halini aşma idealeine oldukça benziyordu.

Transhümanistlerin zihnin bedenden ayrı var olabileceğine inanmasının, Budist bedenli var oluş fikriyle, benliğin içinde bulunduğu hayvandan ayrı, seyreltilmiş bir teşekkür olmadığı fikriyle ne kadar çeliştiğini merak etmiştim.

"Budizmde bu konuda tek bir düşünce ekolü yok," dedi. "Zen

Budizmi senin aklındaki; orada benimle bedenim arasında ayrım yok. Makinedeki hayalet diye bir şey yok. Ancak geleneğin en eski biçimi olan Theravada Budizminde, bizler beden değiliz; beden reddedilmesi ve hor görülmesi gereken bir şey. Yani aşılması gerekiyor.”

Yeni icazet almış Theravada keşişlerine ezberletilen söylemlerden bahsetti. Bunlarda beden, bir yozlaşma ve çürüme mahalli olarak reddediliyordu. “Tiksinti gibi bir şey var bunlarda,” dedi, “bu ilk dönem Budist metinlerinde. İnsan bedeninden, biyolojiden tikslenme.”

Bizi mahvedenler ilk anne ve babamızdı. Bilgi ağacından yeme kararı, bunun onları tanrı gibi yapacağını salık veren yılanın sözünü dinlemeleri: Her şeyin cehenneme döndüğü an o zamandı işte. Judeo-Hıristiyan kültüründe, bütün bir insanlık hali, ta o ilk günlerde işlenen korkunç bir ihlalin cezasıdır: Bilgi ekonomisinin yıkıcı yüzünü ilk gösterişidir bu.

Her şey bambaşka olabilirdi. On yedinci yüzyılda, Aydınlanma şafağının kızarmaya başladığı ilk anlarda Âdem, bir tür erken-transhümanist idealdi. Filozof ve vaiz Joseph Glanvill’e göre ilk insana, diğer şeylerin yanı sıra, insan-ötesi bir görüş bahşedilmişti: Onun, “gözlüğe ihtiyacı yoktu. Doğal gözlerinin keskinliği ona göklerin azamet ve ihtişamını, Galileo’nun teleskobuna gerek duymaksızın göstermişti.” Okültist ve otacı Simon Forman, yasak meyvenin ilk ebeveynimizin bedenlerine ölümcül bir zehir soktuğunu, bunun çağlar boyunca kötüleşen bir yozlaşmaya neden olduğunu iddia etmişti. Âdem “çirkin oldu ve ilk ilahi ve cennetlik biçimini yitirdi, yaralarla ve hastalıklarla dolu dünyevi bir biçim kazandı” demişti. Eczacı Sir Robert Talbor, insanın ruhunun ve bedeninin “ilk mükemmellikten çıktığını”

ve "belleğin yanılmaya, muhakemenin hataya düşmeye müsait olduğunun, iradenin sık sık isyan ettiğinin, tutkunun gönüllü kölesi olduğunun bilindiğini; bedenın pek çok zafiyete tabi olduğunu" yazmıştı.

Sık sık modern bilimsel yöntemin kurucusu olarak değerlendirilen Francis Bacon, *The Advancement of Learning* isimli eserinde, Judeo-Hıristiyan tahayyülünde bilgi fikrine musallat olan kadim utanca, öğrenme ve günah arasındaki bu ilk birliğe değinir. Eğitimli insanlardan, "bilginin ciddi kısıtlamalar ve ihtiyatla kabul edilmesi gereken şeylerden olduğunu" duyduğunu yazar. Buna göre "çok bilgiye sahip olma isteğı, insanın düşüşüne neden olan ilk cazibe ve günahtı; bu bilginin içinde yılanın bilgisinden de vardı ve dolayısıyla bir insana girdiğı yeri şişiriyordu."

Ama Bacon, bilimin yardımı sayesinde, cennetten kovulmadan önceki mükemmeliyetimize benzer bir şeyleri (ilk ölümsüz ve ilahi bilgelik ve barış halimiz) kurtarabileceğimize inanıyordu. Diğer bir deyişle cennete giden yol sadece ilk saptığımız yolu takip ederek bulunabilirdi. Yaşamının sonlarına doğru, bilim vasıtasıyla ilk günahın sonuçlarını tersine çevirme imkânı olup olmadığını merak etmeye vermişti kendini. Bacon'ın 'Büyük Yenilenme'sinin temel amaçlarından biri, yaşamın uzatılmasıydı. Bu muazzam yenilenme, altı günde yaradılışı anlatan ilahi eseri model olarak alan bilimsel bilgi reformu önerisiydi. Kültür tarihçisi David Boyd Haycock, Bacon'ın Dünya'nın son çağına yaklaştığını öne süren bariz binyılcı inancına' rağmen "doğa tarihine dair kötümser görüşleri reddettiğini" öne sürer. "Bacon'a göre, Dünya'nın yaşlılığı *buysa* Avrupalı akademisyenlerin Tanrı'nın iyicil yaratımının nihai meyvelerini topladıkları, derin bir bilgelik ve öğrenmeye tekabül eden bir yaşlılık olacaktı. Doğa filozofları

Kıyametten önce bin yıllık barış ve mutluluk döneminin yaşanacağı inancı. (e.n.)

kendilerinden önce gelen her şeyden faydalanacak, bir zamanlar Âdem'in olan ihtişamı tazeleyecekti. Ancak o zaman, bu son muazzam ilerleme çağı tamamlandığında, dünya kıyamete hazır hale gelecekti."

Bacon altmışlı yaşlarının ortalarında öldü ki o dönem için az sayılmazdı. Ancak ucuz bir ironi taşıyan ölümü pek kendine yaraşmadı: Çağdaşı John Aubrey'ye göre, hayvanların ve insanların etini dondurarak muhafaza etmenin mümkün olduğunu kanıtlamak üzere, yeni kesilmiş bir tavuğu karda çıplak elleriyle gömerken zatürre kapmıştı.

Her daim cennetten düşüşü, ayrılığı, kaybı önceleyen o tamlık haline dönmeye çalışıyoruz. Bilgi bizi masumiyete döndürecek diye düşünüyoruz. On sekizinci yüzyılda yaşamış Alman yazar Heinrich von Kleist'in, tuhaf ve harika denemesi, "Kukla Tiyatrosu Üzerine"de dediği gibi:

Düşünce soluklaşıp zayıflarken erdemin daha parlak ve daha baskın öne çıktığını görüyoruz. Ama hepsi bu değil: İki çizgi kesişiyor, ayrılıyor ve sonsuzluğa, ötesine uzanıyor ve derken, birden aynı kesişim noktasında yeniden ortaya çıkıyorlar. İçbükey bir aynaya baktığımızda, görüntü sonsuzda kaybolur ve tekrar önümüzde, yakını-muzda belirir. Tıpkı bunlar gibi 'kendini bilme' de tabiri caizse sonsuzdan geçtiğinde erdem niteliği yeniden ortaya çıkar ve yeniden doğmuş bu nitelik en saf, ya tamamen bilinçsizliğe ya da sınırsız bilince sahip bir saflıkta ortaya çıkacaktır. Ya kukladır ya da Tanrı. Ama bu, dünya tarihinin son bölümüdür.

Konferansın son paneli henüz sona ermişti. Toplanıp körfezi aşip San Francisco'ya nasıl döneceğimi düşünüyordum ki Hank

ilgimi çekebilecek bir etkinlikten bahsetmek üzere yanıma geldi. Terasem'in Silikon Vadisi'ndeki organizatörü Jason Xu, ana salon dışındaki bir odada ufak bir etkinlik gerçekleştirecekti. Terasem'i okumuştum; transhümanizmin hakiki bir dini açılımı olmaya en yakın şey gibi gelmişti bana. Zihin yükleme ve radikal yaşam genişletme gibi şeylerin manevi boyutuna, "kişisel siber-bilinç" fikrine dayalı bir inanç veya "hareketti." Jason Xu'dan da habirim vardı: Kısa süre önce düzenlenmesine katkıda bulunduğu bir protestoya dair bir yazı okumuştum. ABD'de gerçekleştirilmiş ilk transhümanist sokak eylemiydi bu. O ve küçük bir grup transhümanist yoldaşı, "ÖLÜMSÜZLÜK HEMEN ŞİMDİ" ve "GOOGLE, LÜTFEN ÖLÜME ÇÖZÜM BUL" yazılı pankartlarla Google'ın Mountain View'daki merkezinin önünde durmuşlardı. Bunun için protesto yapmak akıl dışı gibiydi çünkü biyoteknoloji araştırma ve geliştirme grubu Calico'ya henüz yüz milyonlarca dolar bayılmış olan Google tam da bu meşum ve münasebetsiz ölüm sorununu çözmeye kolları sıvamıştı. (Bu anlamda, protestodan çok Google bu yolda devam etsin diye yapılmış bir eylemdi aslında ama gene de güvenlik onları oradan uzaklaştırmıştı.)

Jason'ın konferansta resmi bir toplantı düzenleyeceğini bilmiyordum, katılma fikri beni heyecanlandırmıştı. Bedava pizza ikramı da cazip değildi desem yalan olur. Bu niyete sahip olan bir ben değildim ama. Terasem toplantısı için bir araya gelmiş küçük grupta hiç kimse (ben, Mike LaTorra, Bryce Lynch, Tom adında bir adam) henüz hayvani bedenlerinin yabani emirlerinden kurtulamamıştı. Bu yüzden hepimiz şimdilik, elde pizza dilimleri, sessiz bir ortaklık içinde boynumuzu eğdik.

Jason, kendimizi tanıtmamızı ve buraya neden geldiğimizi söylememizi önerdi. Tom'u işaret etti ve başlamak isteyip istemediğini sordu. Tom tamam dedi ama ağzında doğru düzgün kendini tanıtamayacak kadar çok pizza olduğu hemen belli oldu.

Jason, Tom'un yanında oturan Bryce'a işaret etti ama Bryce da bu noktada kendine dair işe yarar bilgiler veremeyecek kadar pizzaya gömülü olduğunu göstermek üzere başını iki yana sallayıp yüzüne doğru işaret etti. Jason, bunun üzerine saatine baktı ve toplantıya doğru düzgün başlamadan önce ağızımızdakileri bitirmek için bir iki dakika beklemek gerektiğini kabul etti. Bu arada *TERASEM'İN GERÇEKLERİ: Teknoloji Çağından Bir Trans-Din* başlıklı, ciltlenmiş fotokopi kitapçığı dağıttı.

Beşimiz de kısaca kendimizi tanıttıktan sonra, Jason giriş mahiyetinde bir iki kelam etti. "Trans-din," diye açıklamaya başladı, başka bir dinin vecibelerini yerine getiriyor olsanız dahi kiliseye katılabilmeniz anlamına geliyor. Terasem bir dinse, en azından dar anlamda, dinin merkezinde bir ilah, yani semavi kararları alan, dua ve itaat üzerinden sadakat talep eden bir teşekkür olmadığından tek tanrılı dinlerden çok, Budizme yakındı. Terasem'in, kitapçığa göre ilk "hakikati" şuydu: "Terasem, çeşitliliğe, birliğe ve neşeli ölümsüzlüğe adanmış kolektif bir bilinçtir."

Dinin en dikkat çekici yanı, Jason'ın burada bahsetmeyi gözden kaçırdığı, benimse çevrimiçi araştırmamdan öğrendiğim şu özelliğiydi muhtemelen: Kurzweil'in *İnsanlık 2.0* kitabından gelen "zihin-dosyalama" fikri. Günlük tekno-manevi bir gözlemde bu; kendinize dair bir miktar veriyi (bir video, bir anı, bir izlenim, bir fotoğraf) Terasem'in bulut sunucularından birine yüklüyordunuz. Gelecekte geliştirilecek ve şimdiden ne olduğu bilinmeyen bir teknoloji, bu birikmiş veriden yararlanarak ruhunuzun bir versiyonunu yeniden inşa edene kadar saklanacak, sonrasında suni bir bedene yüklenebilecekti. Yani ölümlü etinizden azade, sonsuza kadar keyifle yaşayacaktınız. Bu uygulamanın simgesel olma amacıyla tasarlanıp tasarlanmadığı açık değildi; konunun geneli ayrıntı açısından biraz muğlaktı.

Jason, sandalyesinin arkasına asılı omuz çantasından Mac-Book Air'ini çıkardı. Dizlerinin üzerinde bilgisayarı açtıktan sonra "Dünyanın Özü" isimli Terasem marşını başlattı. Marş, minör bir akorda piyano arpejiyle başladı ve üzerine bir kadının içli vibratosu bindi. Dizüstü bilgisayarın hoparlörünün ses kalitesi ve düzeyi düşüktü, marşın uyandırması öngörülen hisler, en azından benim şüpheli kalbimde uyanmamıştı ama yine de sözleri açıkça anlaşıyordu:

Dünyanın özü, bana gel!
 Dünyanın özü, sana gel!
 Dünyanın özü, biriz biz!
 Dünyanın özü, hakikat bu!

Senin için de benim için de!

Dünyanın özü, bizimle ayağa kalk!
 Dünyanın özü, bizimle yürü!
 Dünyanın özü, bizi güçlendir!
 Dünyanın özü, bilinç!
 Kolektif... bilinç!

Jason'ın açıkladığına göre şarkı, Terasem'in kurucusu Martine Rothblatt tarafından bestelenmişti. Piyano ve flütü de o çalıyordu. Martine, bir transhümanist için bile tuhaf ve ilgi çekici biriydi. Dünyanın ilk uydu radyo şirketi olan Sirius FM sayesinde hatırı sayılır bir servet elde etmiş, ardından Kurzweil'in yönetim kuruluunda olduğu United Therapeutics isimli biyoteknoloji şirketini kurmuştu. Hayatının ilk kırk yılını Martin Rothblatt adıyla geçirip 1994 yılında cinsiyetini değiştirmeden önce dört çocuğunun annesi, eşi Bina'nın tıpkısı olacak şekilde yaptığı konuşan robot

Bina48 üzerine *New York Times*'da bir yazı okumuştum. Aşağı yukarı son on yıldır, İsrail'i ve Filistin'i ABD'nin elli birinci ve elli ikinci eyaletleri yaparak Ortadoğu'ya barış getirme kampanyasına öncülük ediyordu. Bütün bunları düşününce, milyarder bireyci figürünün karikatürü gibiydi adeta.

Transhümanizm savunusu, trans-kadın kimliğiyle yakından bağlantılıydı. Okuduğum kadarıyla, yazılarında hep özgürleşme retoriği mevcuttu ve bu özgürleşme, sadece toplumsal cinsiyetten değil, aynı zamanda bedenli olma gerçeğinden, etin kendisinden de özgürleşmeydi. ("Zihin Maddeden Derindir: Transseksüellik, Transhümanizm ve Biçimden Özgürleşme" isimli makalesinde dediği gibi, "mühim olan zihindir, onu çevreleyen madde değil.")

Jason bu akşam, *Terasem'in Gerçekleri*'nden üçüncü bölümü yüksek sesle okuyacağımızı söyledi. Bölümün kısa alt bölümlerini, küçük grubumuzda saat yönünün aksi istikametinde, sırayla okuyacaktık. Çevrilen sayfaların hışırtısı, kısa bir boğaz temizleme sesi duyuldu ve Jason söze başladı.

"*Terasem nerededir?*" diye okudu. Sesi düz ve ifadesiz, gözleri sayfadaydı. "*Terasem, bilincin çeşitlilik, birlik ve neşeli ölümsüzlük yaratmak için kendini örgütlediği her yer ve andadır.*"

Jason sağında oturan Mike'a işaret etti.

Mike, tok ve sakın bariton sesiyle, "*Her yer, fiziksel ve siber uzay demektir,*" diye okudu, "*gerçek ve sanal gerçekliktedir çünkü vitoloji pek çok uzayda serpilebilir.*"

Jason başıyla beni işaret etti. Okudum:

"*Terasem'in serpilediği uzaylar, yalnızca bilinci destekleme kabiliyetleriyle sınırlıdır.*" Sözcükleri üzerine basa basa telaffuz ettim, yüksek sesle, gerektiğinden daha sert ifade ettim. Bunları kendi sesimden duymak tuhaflıklarına tuhaflık katıyordu. (Aklıma ortaokulda haftada üç kere katıldığım sabah toplantıları

geldi. Bu toplantılarda, İncil'den pasajlar okuyup ilahiler söylemek zorundaydık. Ağzımdan dökülen o kelimelerin, olsa olsa gerçek dışı bir soyutlama, dünyanın üzerine inşa edildiği boşluk olarak hayal edebildiğim Tanrı'ya dönük zikirlerin ve yalvarışların bana nasıl da tuhaf geldiğini anımsadım.)

Söz sırası geldiğinde, Tom'un ciddi bir konuşma güçlüğü yaşadığı ortaya çıktı. Oda, bitmek bilmeyen kekelemelerin hüküm sürdüğü tuhaf, neredeyse meditatif bir duraksama haline girdi. Cümlesinin daha yarısındayken ("Terasem bilincini destekleyen fiziksel yerler arasında yeryüzü, gök cisimleri ve uzaydaki koloniler yer almaktadır") Jason ona doğru uzanıp en makul seçeneğin bu olduğunu vurgularcasına heceleri atlayabileceğini söyledi. Hedef aldığı topluluk Silikon Vadisi olsa bile Jason'ın bu sosyal yardım etkinliğine uygun olup olmadığını merak ettim.

Altmışlı yaşlarının sonunda gösteren tipik hippy kılıklı bir adam gürültüyle içeri girdi. Uzun, gri saçları vardı; yine uzun ve gri sakalından ince iki rasta yapmıştı. Yanıma oturdu ve açıkça eğlenir bir havada gruba göz gezdirdi. Geçmişteki Kaliforniya'dan bir hayaletti; şehrin şimdisine, geleceğine musallat olmaya gelmişti.

"Buralarda yeniyim," dedi ağır ağır gereksiz yere. "Ne yapmam gerekiyor?"

Jason biraz kendinden bahsetmesini istedi. Hafiften rahatsız mı olmuştu, zaten hep böyle miydi, çıkarmak zordu.

"Ne bilmek istiyorsunuz?" dedi adını duyamadığım adam; belki de hiç söylememişti adını.

"Mesela konferansı nereden duyduunuz?"

"Bilmem ki dostum," dedi ve yavaş ve yok yere çalımli bir edayla omuz silkti. Kendiyle veya içinde bulunduğu durumla ya da her ikisiyle epey eğleniyor gibiydi. "İnternette gezerken herhalde."

Okumamıza geri döndük.

"Kendini yazılımda somutlaştırmak, eğitim görmek gibidir; bazı şeyler değişirken diğerleri aynı kalır," dedi Mike.

"Hiçbir zaman kendinizin pek çok versiyonu olmasından korkmayın, aile gibi, her biri bir diğerini güncelleyecektir," diye devam etti Bryce.

Geç kalan sakallı adam, "Siber-kendinizi yaratmak, neşeli ölümsüzlüğünüzü hızlandırır," dedi.

Jason araya girdi: "'Neşeli ölümsüzlüğünüzü' olacak."

"'Ölümsüzlüğünüzü' yazıyor burada."

"Yok, 'ölümsüzlüğünüzü' yazması gerekiyor."

"E, yazmıyor. Z harfi yok."

"Ama nasıl—"

Adam, daha iyi okuyabilmek için kitapçığı yüzüne daha da yaklaştırdı.

"A, evet, kusura bakmayın, yanılmışım," dedi pek de pişman değilmiş gibi. "'Z' varmış."

Bir beş dakika daha yüksek sesle okumaya devam ederek sırayla muhtemelen hiçbirimizin ne inandığı ne de anladığı şeyleri ilan ettik durduk: dünyadan göçen sevdiklerimize hoşça kal demememiz gerektiğini, onları siberuzayda yine göreceğimizi, yazılıma taşınmış bir ortamda yaşamanın "ham" hayattan daha iyi olduğunu, bu ortamda acı çekmenin "silineceğini" vesaire. Okudukça daha da az anlıyordum yazılanları. Artık hepsi bana nüfuz edilemez bir sözcük kasırgası, iddialardan ibaret yorucu bir sözcük israfı gibi geliyordu. *Verimli ölümsüzlük, gerçeğin kodlanmış veri kopyalarını galaksiye ve evrene yayarak elde edilecektir. Doğa, geçmişin yeniden yaratılması ve neşe ve mutluluğun sonsuza kadar muhafaza edilmesi sayesinde onurlandırılacaktır.*

Jason nihayet okumaların bittiğini söyledi ve sorumluz olup olmadığını sordu. Çoktan gazeteci kimliğimi ifşa etmiş

olduğumdan, hareket üzerine bir şeyler sorma konusunda belli belirsiz bir profesyonel ve toplumsal yükümlülüğüm olduğunun farkındaydım ama aklıma hiçbir şey gelmiyordu. Henüz sona eren başıboş iddialar selinin yorgunluğu üzerimdeydi.

“Sorunuz yok yani?” dedi Jason.

Yaşlı hippi, tereddüt eder gibi yaparak elini kaldırdı.

“Bir sorum olacaktı,” dedi. “O pizzadan bir dilim alabilir miyim?”

Pizzanın servis edildiği hastane usulü tekerlekli sehpaye doğru ilerleyip elinde bir dilim pizzayla döndüğünde ortam sessizliğe gömülmüştü. Yerken bir yandan kitapçığın sayfalarına göz gezdirdi, derken kaldırıp ters çevirdi. Hâlâ ağzında gevelediği pizza yüzünden boğuk çıkan sesiyle, Jason’a kitapçıkta neden web sitesinin adresinin olmadığını sordu.

“Yani şimdi eve gidip bütün bu Terasem meselesini araştırmak istedim diyelim. Web sitesini nereden bulacağım?”

“Google’a ‘Terasem’ yazabilirsin mesela,” dedi Jason. Toplantısına, hareketine, inancına burnunu sokan bu patavatsızdan rahatsız olduğunu gizlemeye çalışmıyordu artık.

“Tabii, öyle ama halkla ilişkiler falan için demiştim. Kitapçığa yazsanız iyi olur sanki. Web sitesinin adresini diyorum. İnsanlara kolaylık olsun diye sadece.”

Bunun üzerine Jason, zaten kitapçıkları yanımızda götürmeyeceğimizi, burada işimiz bittiğinde (saatine baktı) ki yakında bitecekti toplantı, bunları toplayacağını söyledi.

Bu noktada biraz panikledim. Akşamüzerinin ilk saatlerine kadar, noksan belleğime güvenemediğimden daha sonra işime yarayacak şeyleri saklamak için anımsama protezi olarak telefonuma bel bağlamıştım. Bunlar arasında görünüşünü aklımda tutmak istediğim insanların fotoğrafları, konuşmalardan ufak tefek ses kayıtları, video görüntüleri vardı. Telefonumun belleği

hızla dolmuştu ve veri dolaşımı paketim tükendiğinden, bulut belleğine erişemiyordum. Kayıt yapmaya devam edebilmemin tek yolu, kanımla oğlumun fotoğraflarını ve videolarını acımasızca silmekti ki buna hazır değildim.

Bu yüzden epeydir büyük ölçüde gelişigüzel aldığım notlara, elime ne geldiyse çiziktirdiğim izlenimlere ve alıntılara bel bağlamıştım. Son bir küsur saattir, Terasem kitapçığına bu alıntıları ve izlenimleri karaladığımdan, kitapçığı Jason'a vermeye gönlüm elvermiyordu. Yazarken bu sahneyi yeniden oluşturmak için bu notlara ihtiyacım olacaktı. Bu gönülsüzlüğümün daha da ağır basan nedeniyse kitapçığa karaladığım izlenimlerin bazılarının, Terasem'e ve bizzat Jason'a dair körlemesine betimlemeler içermesiydi. ("Heceleri atlayabilirsin' mi? Jason = hıyar biraz.") Potansiyel bir bilgi kaynağıyla ilişkiyi bozmak veya yersiz bir tatsızlığa neden olmak istemiyordum. Bu yüzden, o an yapabileceğim tek şeyi yaptım, sandalyemin arkasından ceketimi kapattığım gibi başımı önüme eğip peşime düşen sorgulayan bakışlara boş vererek doğruca kapının yolunu tuttum.

Dışarıda, boş giriş salonunda Mormonlardan biri tek başına oturuyordu. Dizüstü bilgisayarının ekranından yayılan beyazımsı parıltıya gömülmüştü. Wi-fi şifresini sordum, söyledi. Telefonumdan Uber uygulamasını açtım, bulunduğum yerin neresi olduğunu bilmememe rağmen teknolojinin zarif yardımuna teşekkürlerimi sunarak araba çağırdım.

Lütfen Ölüme Çözüm Bulun

TERASEM TOPLANTISINI TAKİP eden günler ve haftalarda, Jason Xu'nun Google kampüsündeki "protestosunu" sık sık düşündüm. Bilhassa "GOOGLE, LÜTFEN ÖLÜME ÇÖZÜM BUL" pankartını düşündüm durdum. Bütün absürdlüğüne rağmen bu cümle, tekno-kapitalizmin gücüne ve iyiliğine inanan transhümanizmin kalbinde yatan tuhaf bir arzular ve ideolojiler kümesini içeriyordu.

Protestodan çok bir yalvarma, bir duaydı bu. *Bizi kötü olandan kurtar. Bedenlerimizi, düşkün benliklerimizi kurtar. Çünkü egemenlik, güç ve yücelik senindir.**

Bu bağlamda "çözüm" sözcüğü, yaşamın itinaayla sorunlar ve çözümler diye ikiye ayrılabilceğini öne süren Silikon Vadisi ideolojisini özetliyordu sanki. Çözümlerse daima teknolojinin şu ya da bu uygulamasından ibaretti. İster kuru temizlemeden kıyafetinizi almak, ister cinsel ilişkilerdeki karışıklıklar ve belirsizlikler veya bir gün öleceğiniz gerçeğiyle yüzleşmek olsun, sorun her neyse pekâlâ *hacklenebilirdi*. Bu bakış açısına göre artık ölüm, felsefi değil, teknik bir sorundu. Ve her teknik sorunun teknik bir çözümü olurdu.

İncil, Matta 6:9. (e.n.)

İsviçre'de Ed Boyden'ın bana söylediklerini anımsadım: "Amacımız, beyni çözmek."

Yaşam uzatma bilimine dair 2013 tarihli bir kitabın önsözünde Peter Thiel, bilgisayar bilimiyle biyoloji bilimi arasındaki esas ayrımın, "bilgisayarların bitler ve tersinir süreçlerden, biyolojininse şeylerden ve görüldüğü kadarıyla tersinmez süreçlerden oluştuğu" ön kabulünün yok olmaya yüz tuttuğunu yazıyordu. Dedğine göre, bilgisayarın hesaplama gücü, giderek biyolojinin sahasına da taşınacak, "insanların maruz kaldığı hastalıkları, bir bilgisayar programındaki *bug*ları düzelttiğimiz şekilde tersine çevirmemize" olanak tanıyacaktı. "Şeyler dünyasının aksine," diyordu, "bitlerin dünyasında zamanın oku diğer yöne çevrilebilir. Ölüm, sonunda gizem olmaktan çıkıp çözülebilir bir probleme dönüşecektir."

Beyni çözün. Ölümü çözün. Canlılığı çözün.

Thiel'den fon alan yaşam uzatma araştırmacıları arasında, Aubrey de Grey adında İngiliz bir biyomedikal gerontolog da vardı. De Grey, SENS (Tasarlanmış Göz Ardı Edilebilir Yaşlılık İçin Stratejiler) adında, kâr amacı gütmeyen bir şirketin yöneticisiydi. Halen yaşayan insanların ömürlerini süresiz uzatabilmelelerini sağlayacak tedaviler geliştirmekle uğraştığı iddiasıyla epey ses getirmişti. Yaşlanmanın bir hastalık olduğunu, dahası tedavi edilebileceğini, bu duruma şöyle yaklaşmak gerektiğini düşünüyordu: Ortak düşmanımız ölümlülüğe karşı muazzam bir karşı saldırı yürütmemiz şarttır.

Aubrey'nin çalışmasından, kendisiyle şahsen tanışmadan birkaç yıl öncesinden haberdardım. Transhümanist hareketin en önde gelen isimlerinden biriydi. Randal Koene gibi Max ve Natasha Vita-More da çalışmalarından övgüyle bahsetmişti; üzerine bir avuç dolusu kitap yazılmış, belgeseller çekilmiş, gazetelerde hakkında yer yer safdilli, yer yer tepeden bakan yazılar

patlak vermişti. Popülerlik kazanmasını sağladığı fikirler arasında (diğer kanalların yanı sıra, sık sık paylaşılan 2005 TED konuşması sayesinde) “yaşam süresi kaçış hızı” denilen bir şey de vardı. Buna göre, yaşam uzatma alanında teknolojik ilerleme hızı aratarak öyle bir noktaya gelecekti ki geçen her yılda ortalama insan yaşam beklentisi bir yıldan fazla artacaktı. Kurama göre, o noktada, bizimle ölümlülüğümüz arasına rahat bir mesafe koyabilecektik. Son yüzyılda yaşam beklentisi, her on yılda aşağı yukarı iki yıl oranında artıyordu ama yaşam uzatma hareketinin iyimser beklentisine göre yakında bu oranın patlama yapacağı noktaya ulaşacaktık. Bu durumda, De Grey’in de dediği gibi, “yaşınızla önünüzdeki sene ölme ihtimaliniz arasındaki bağlantı hepten ortadan kalkacaktı.”

Bu yaşam süresi kaçış hızı fikri, transhümanistler ve yaşam uzatma heveslileri arasında kutsal bir metin gibiydi. Mesela, konuştuğumuzda Max More’un birkaç kez değindiği bir fikirdi; yaşamını radikal bir biçimde uzatmak için bedenini dondurmaya gerek kalmayacağını söylerken bunu umuyordu. Ray Kurzweil ve Terry Grossman’ın 2004 yılında çıkan *Fantastic Voyage: Live Long Enough to Live Forever* [Fantastik Seyahat: Sonsuza Kadar Yaşamak için Yeterince Uzun Yaşayın] isimli kitaplarının esas iddiası da buydu. Kitap, yazarları gibi orta yaşlı adamların, 120 yaşına kadar yaşayabilseler hiç ölmeyecek hale geleceklerini iddia ediyordu.

Bir ağustos sabahı, San Francisco Union Square’de, emlak yatırımcıları konferansında konuşma yaptığı Hilton’un hemen karşısındaki sokakta, mağara gibi bir barda Aubrey’yle buluştum. Hemen kahvaltı sonrasıydı; Aubrey, günün ilk kadehi miydi bilinmez ama biraları götürüyordu.

Fiziksel olarak, olağanüstü bir hali vardı: Korkuluk gibi uzun ve kasvetliydi; göğüs kafesinin altına kadar inen, tel tel kızıl

kahverengi, Rasputinvari, akla ziyan bir sakalı vardı. Neredeyse cüretkâr iddiaları kadar meşhur bu sakal, sadece dikkat dağıtıcılığıyla değil, her nasılsa hem gür hem boğuk çıkan sesinin üzerindeki etkisiyle konuşmamıza adeta somut tesir ettiğinden ara sıra söylediklerini tekrarlamasını istemek zorunda kaldım.

Aubrey son yıllarda iş yaşamını Cambridge’le Kaliforniya arasında paylaştırmıştı. Bir önceki akşam geç saatlerde Heathrow’dan kalkan uçakla buraya gelmişti. Yine de uçuş sersemliği çeker bir hali yoktu ki daha en başta artık alıştığını söyledi. Son birkaç yıldır SENS’in operasyonlarının büyük bir kısmını Silikon Vadisi’ne taşımıştı. Oranın kültürü, sonsuz yenilenme ve gençlik ile ölüm karşısında nihai zafer kazanma ihtimaline dair görüşlerine çok daha sıcak yaklaşıyordu.

“Burada geniş görüşlülük sahibi, yükseklerle gözünü dikme kabiliyetini yitirmemiş daha çok kişi olduğunu fark ettim,” dedi.

Sakalını sıvazladı ve İngiliz üst sınıfının doğuştan bezgin ironisiyle anlattı.

Thiel, SENS’in bağışlarının esas kaynaklarından biri olsa da bu günlerde şirketin açık ara en büyük finans kaynağı Aubrey’ydi. 2011 yılında annesinin ölümünün ardından Londra’nın Chelsea semtinde 11 milyon sterlin değerinde bir mülke konmuştu. Bu mirasın büyük bir kısmını resmi bağış olarak, kayıtlı bir vakıf olan SENS’e aktarmış ve vergi ödemekten kurtulmuştu.

Ama yaşlanmaya çare bulmak pahalı bir işti. Tam zamanlı bilim insanlarından oluşan personele ödeme yapması gerekiyordu. Aubrey’nin hesabına göre, SENS’in eldeki parayı tüketmesine bir yıl kadar kalmıştı. Tarıştığımızda, neredeyse tek derdi finans kaynaklarını artırmaktı. İşte bu yüzden sokağın karşısında, bir oda dolusu varlıklı Bay Area emlak yatırımcısına sonsuzluk vaadini ısrarla satmaya çalışıyor, benle de o kadar doğrudan olmasa bile aynı amaçla konuşuyordu.

Aubrey, insanları ikna etmek için gereken yetilere belli ki sahipti. Konuşmamızın daha başlarında şüpheciliğimin kokusunu aldı ve neden olan argümanları sorgulamak ve yıkmak için tam anlamıyla verimli olmasa bile amansızca üzerine gitti.

İlkin insanlarda ölümlülüğü ortadan kaldırmanın arzu edilebilir olup olmadığının muğlak olmadığına beni ikna etmeye çalıştı. İnsanların radikal yaşam uzatma ilkesini reddetme nedenleri (insanlığımızı elimizden alacağı, yaşama anlamını veren şeyin sonlu olması, sonsuza kadar yaşamının aslında cehennem gibi olması) "utanç verici, çocukça ve ahmakça" akıl uydurmalarıydı. Dediğine göre ölüm, bizim gardiyanımız, işkencecimizdi. Onla baş edebilmek için bir tür Stockholm sendromu geliştirmiş-tik. Bu, küçümsenmeye bile değmeyecek bir şeydi.

Acı gerçek, dediğine göre, yaşlanmanın insanların başına gelmiş tahayyül edilemez ölçekte bir felaket olmasıydı. Ortada pis bir katliam vardı, tek tek herkes toptan yok ediliyordu ve o da bunu ciddiye alıp insanlığın başına çökmüş bir felaket olarak gören bir avuç insandan biriydi.

Söylemi buydu. Hesapçı, coşkulu, edimsel.

"Yaşlanmayı mağlup etmeye yaklaştığım her gün, *yüz binlerce yaşam* kurtarıyorum be!" diyerek yıpranmış tahta masaya yumruğunu indirdi.

"Her hafta otuz 11 Eylül eder bu! Her hafta otuz Dünya Ticaret Merkezi patlamasına mani oluyorum."

Yenileyici tıp bilimi karmaşıktı ama Aubrey alana hâkim olmayan dinleyiciler için bunu kolaylaştırmak için bir dizi yöntem geliştirmişti. En sevdiği belagat hamlelerinden biri, bedeninizi klasik bir araba gibi düşünmenizi istemektir: Düzenli bakımla sonsuza kadar az çok yola çıkabilecek durumda kalabilen, birbiriyle bağlantılı mekanizmalardan ibaret, karmaşık bir sistemdi beden.

2010 tarihinde yaptığı TEDx konuşmasında dediği gibi, “insan bedeni aslında sadece makinedir.” Mesele, “içine girip hasarın yayılacağı zamanı erteleyebilmek için düzenli olarak bu makineye bakım yapmaktır.”

Şimdi de “bütün mesele, bedenin moleküler ve hücre yapısını, yetişkinliğin ilk yıllarındaki haline geri getirebilmek,” diyordu. “Bu da, doğduğumuz andan itibaren bedenin, temel operasyonunun yan etkisi olarak gördüğü çeşitli hasarları kararlılıkla tamir etmektir.”

Daha sonra, SENS’in projesini nasıl iki aşamalı olarak gördüğünü açıkladı. “SENS 1.0” ki şirket şu anda büyük ölçüde bununla meşguldü, yeterli finansman sağlanırsa önümüzdeki yirmi otuz yıl içerisinde geliştirilmesinin mümkün olduğunu iddia ettiği pek çok tedaviden ibaretti. Bu tedaviler, dediğine göre, şu anda (kendisi gibi) orta yaşlı olan insanlara, bir otuz yıl daha sağlıklı bir yaşam sunacaktı. Meslektaşları gerontologların çoğu, bunun oldukça iyimser bir tahmin olduğunu düşünüyordu ancak birkaçı iddialarının kıymetine ikna olmuştu. “SENS 2.0”sa işlerin bilimkurguya kaydığı yerdin ve aslen “yaşam süresi kaçış hızı” kuramıydı.

“Bu otuz yıldan sonra aynı kişiler daha da yenilenmek için kapımızı çalacaklar. O zamana kadar, tedaviler de ciddi oranda ilerlemiş olacak çünkü otuz yıl, herhangi bir bilimsel girişim için oldukça uzun bir zaman. Yani, bu kişileri ikinci sefer ilkinden daha verimli bir biçimde yenileyebileceğimiz neredeyse yüzde yüz kesin. Bu da sonsuza kadar sorunun bir adım önünde olacağımız anlamına geliyor. Öyle ki insanları biyolojik olarak sonsuza kadar yirmili veya otuzlu yaşlarında kalacak şekilde tedavi edebileceğiz. İhtiyatlı bir tahminde bulunacak olursak doğrudan dört haneli bir ömre işaret ediyor bu.”

Ses kayıt cihazını gösterişli sakalına doğru uzatıp, “Dört hane mi dedin?” dedim. “Yani bin yıllardan mı bahsediyoruz?”

“Evet,” dedi. “Dediğim gibi, ihtiyatlı bir tahmün bu. Bu hepten aşikâr bir şey elbette, *tamamen* mantıklı. Gerontoloji bilimi, yenileyici tedavilerin, yaşın etkilerini ertelemenin en iyi yolu olduğu konusunda haklı olduğumu görmeye başladı. Ancak radikal yaşam uzatma kavramıyla bağlantılandırılıp fonlarını riske atmak istemiyorlar çünkü insanlar, dediğim gibi tamamen mantıklı olsa bile bunu bilimkurgu gibi görüyor. Görüşün bu kısmına kesinlikle mesafelenmeleri gerektiğini düşünüyorlar.”

“Durumu biraz açıklığa kavuşturmak için,” dedim. “Otuzlu yaşlarımın ortalarındaım. Sence bin yıl yaşama şansım nedir?”

“Belki yüzde elliden biraz daha yüksek,” dedi ve birasından son yudumu aldı. “Büyük oranda projeye ne kadar finansman bulacağımıza bağlı.”

Aubrey izin isteyip bara döndü, ben de masamda yalnız oturup kahvemi yudumlarken söylediklerinin çıkarımlarını içime sindirmeye çalıştım. Yürüttüğü mantıkta, bana göre hepten irrasyonel bir sonuca varmak için rasyonel gibi görünen araçları kullanmasında, aşına olduğum huzursuz edici bir şeyler vardı. Genetik ve gerontoloji alanlarında cahil olduğumdan, şüpheliğimi layığıyla savunamıyordum. Aubrey’ye, söylediklerinin, tam olarak anlayamasam dahi bana da hepten delice geldiğini söylemek istememem salt kibarlıktan kaynaklanmıyordu.

Aubrey elinde bira bardağıyla masaya döndü. Az çok doğrudan, onun ya da herhangi birinin ölüme tedavi bulabileceğine ikna olmadığımı söyledim.

“Neden peki?” dedi. Bira bardağının kenarından gözlerini kıstı, bakışlarını üzerime dikmişti.

Dediğine göre sorunum, “yetkilendirilmişler”in, sözde “uzmanların” görüşlerini, işbu “uzmanların” çıkarlarının neler olduğunu, aslında gerçekten inandıkları şeylerle bağdaşmasa da söylediklerini (işine, radikal yaşam uzatmanın fizibilitesine

dair) niye söylediklerini araştırmadan kabul etmeye fazla hevesli olmamdı. Söz konusu kimseler, işlerine para akışını tehdit eder korkusuyla ihtilaflı konumlar almaya cesaret edemiyorlardı.

Diğer gerontologların medyada hakkında söylenenleri bir kenara yazıp bilinçli bir şekilde işine yanaşmamaya (bilhassa yazdıklarını bile okumamaya) karar verdiklerine inanıyordu. Bilim insanı olarak “mantıksal açıdan ve ikna edici bir şekilde doğru bir şeyi, doğruluğunu kabullenmeden okumalarının mümkün olmadığını” biliyorlardı.

Başka bir deyişle mesele, meslektaşları bilim insanlarının iddialarını gülünç veya yanlış bulması değildi. Çok daha kötüsüydü: Bu iddiaların doğruluğuna ikna olmaktan, gülünç görünmekten korkuyorlardı. Doğru anladıysam meslektaşları gerontologlar grubunun çalışmasına ikna olmasına mani olan, bizzat çalışmasının dayanılmaz ikna kabiliyetiydi.

Aubrey'nin kendine inancının temelini oluşturan nüfuz edilemez döngüsel sistem buydu.

“Daha fazla uzak görüşlü insana sahip” Silikon Vadisi bambaşka bir hikâyeydi. Burada, Bay Area'nın genel kültürel ortamında, teknolojinin sunduğu imkânlarla dolu bu kaçık atmosferde, radikal iyimserliğin hâkim olduğu bu sosyal bağlamda Aubrey'nin fikirleri müşteri bulmuştu. (Son ifadeyi epey ciddiye aldı. Teatral bir alayla, sözümü tekrarlayıp, “*Radikal iyimserlik mi?*” dedi. “Aşırı iyimserlik diyorsun sanki. Durumun bu olmadığı ortada.”)

SENS Atlantik'in diğer yakasına taşındığında yeni merkezini, Mountain View'daki Google kampüsünün bir alt sokağına kurdu. Google'a bu kadar yakın olmak muhtemelen kaza eseri değildi. Google'ın kurucusu Larry Page ve Sergey Brin'in uzun zamandır dert edindiği yaşam uzatma, giderek şirketin “çıgır

açan projeler”” kültürünün bir parçası haline geldi. Şirketin kendi bünyesinde geliştirdiği girişim sermayesi Google Ventures, 2009 yılında Bill Maris isimli eski bir teknoloji girişimcisi tarafından kurulmuştu. Şu anda hayatta olan insanların ömürlerini beş yüz yıla çıkarmanın mümkün olduğuna ve kendisinin de hiç ölmeyecek kadar uzun yaşayacağına inandığını söyleyen Maris, biyoteknoloji alanına ciddi yatırım yapmıştı. (Arkadaşı Ray Kurzweil 2012 yılında Google’da işe başlamıştı. *Bloomberg Markets* dergisinin ifadesine göre işe alınma nedeni, “Maris’in ve Google çalışanlarının, makinelerin insan biyolojisini aştığı bir dünyayı anlamalarına yardımcı olmaktı”.)

Google 2014 yılında Calico adında yeni bir biyoteknoloji şirketi kurduğunda Aubrey sevinçten havalara uçmuştu. Calico, yaşlanma ve yaşa bağlı hastalıklarla savaşıma amacı taşıyan bir araştırma ve geliştirme şirketi idi. *Time* dergisinde, kendine mahsus tantanalı tarzıyla yazdığı yazısında Winston Churchill’e atıfta bulunuyordu: “Google’ın insan yaşamını uzatmak için Calico adında yeni bir şirket kurduğunu ilan etmesi, son değil hatta sonun başlangıcı bile değil ama belki de başlangıcın sonudur.” Page ve Brin’in bu şirketi kurma kararı onu haklı çıkarmakla kalmıyordu, aynı zamanda yaşlanma karşısında yürütülen savaşın nihayet kazanılabileceğinin de son derece ümit verici bir göstergesiydi. (Her ne kadar, bana dediği gibi, Page ve Brin’in yerinde olsa, “parayı elbette Aubrey de Grey’e verirdi”.)

Bardan çıktım. Pencereden içeri baktım. Aubrey hâlâ masadaydı; dizüstü bilgisayarını açmıştı ve parmakları klavyenin üzerinde hızla kıpırdıyordu. Barın öğle vakti kasvetinde yüzünü ekranın yumuşak, gerçekdışı beyaz ışığı aydınlatıyordu

---

İng. Moonshot : Google’ın ortaya attığı bu ifade, şirketin kendi laboratuvarı Google X’te gerçekleştirilen yenilikçi projeleri ifade etmektedir. (ç.n.)

ve o an, Ortaçağ'dan kalma bir azizin tuhaf aydınlığına sahipti: fanatiklere mahsus zayıflığı, gözlerindeki kutsal hiddet... Belki bir dakika kadar orada dikilip ona baktım. Bir şeye Aubrey'nin inandığı kadar şiddetle inanmanın, bu kadar azimli, kendini bu denli adamış biri olmanın nasıl bir şey olabileceğini merak ediyordum. Kafasını kaldırıp bakmadı. Herhalde, dedim, beni çoktan unuttu.

2011'de *New Yorker*'da yayınlanan makalede Peter Thiel, yaşam uzatma araştırmalarına yaptığı yatırımdan, Aubrey'ninki gibi projelere kaynak sağladığından bahsediyordu. Böylesi projelerin, onlardan muhtemelen zenginler faydalanacağından, mevcut ekonomik eşitsizliği daha da artırma ihtimali hakkında ne düşündüğü sorulduğunda cevabı şu olmuştu: "Muhtemelen, en uç eşitsizlik biçimi, canlı olan ve olmayan insanlar arasındaki eşitsizliktir." Refah sahiplerinin edindiği bütün avantajlarda olduğu gibi, ölümden muafiyet de nihayet öyle ya da böyle bizlere de ulaşacaktı.

Thiel'in en ihtilaf uyandıran hayırşinas girişimlerinden biri, Thiel Vakfı Bursu'ydu. Bu bursla, yirmi yaş altı yetenekli gençlere, iki yıllığına okullarını bırakıp girişimcilik faaliyetlerine odaklanmaları şartıyla 100.000 dolar veriyordu. 2011 yılında bu burslardan birini, parlak bir MIT öğrencisi olan Laura Deming kazanmıştı. Yeni Zelandalı Deming, MIT biyogerontologu Cynthia Kenyon'la gönüllü çalışmak için on iki yaşında ABD'ye taşınmıştı. Kenyon o gün bu gündür onun akıl hocası olmuştu. (Kenyon, o zamanlar, *C. elegans* iplik kurdunun ömrünü altı kat artıran kontrollü mutasyonu 1986'da keşfetmesiyle biliniyordu. Kurdun DNA'sındaki tek bir genle oynayarak, normalde sahip olduğu 5 günlük canlılık düzeyini muhafaza edip organizmanın

20 günlük ömrünü 120 güne çıkarmıştı. 2014 yılında Calico'da yaşlanma araştırmaları başkan yardımcısı olmuştu.) Deming, on dört yaşında, biyoloji lisans öğrencisi olarak MIT'ye kaydolmuştu. Doğrudan insan ömrünü uzatmaya odaklanan ilk girişim sermayesi fonunu kurmasında ona yardımcı olmak üzere Thiel'in bursunu kazandığında on yedi yaşındaydı.

Laura'yla Mission Bay'deki savurganlık abidesi, pek bir şeye benzemeyen bir binanın en üst katındaki işyerinde buluştuğumda, bu bursun katkılarıyla kurulan girişim sermayesi şirketi Longevity Fund üçüncü yılındaydı. İlk olarak, yaşam uzatmaya odaklanmış bir risk sermayedarına dair ben de dâhil çoğu insanın kafasındaki tipe pek çok açıdan uymadığını görünce şaşırmıştım. Örneğin teknoloji alanında muazzam bir birikim yapıp kapitalizmin meyvelerini yemek için sonsuz ömür isteyen orta yaşlı, beyaz, Amerikalı bir erkek değildi. On dört yaşında MIT'ye kaydolmuş olmasına rağmen, karşılaştığım herhangi bir *geek* şablonuna uymayan, Asya kökenli bir genç kadındı. Laura'nın hoş iş kadını tarzı ve hafif mütevazılığı, baskın entelektüel havasının gölgesinde kalıyordu. Karşımdaki toplantı masasında oturan kadının, yıllardır ders verdiğim bir sürü akşamdan kalma İngiliz edebiyatı öğrencisinden daha genç olduğu düşünülduğünde bu durum daha da çarpıcı bir hal alıyordu.

Laura'nın çok genç oluşu, iş dünyasındaki konumu ve işinin tabiatı bir araya geldiğinde, ortaya ciddi bir bilişsel uyumsuzluk çıkmıştı. Öte yandan, son on üç yıldır saplantılı bir biçimde ölüme kafayı takmış olduğu düşünülduğünde bu durum anlam kazanıyordu.

"İnsanların ömürlerini uzatmanın doğru bir şey olduğunu düşünmemiştim hiç," dedi, kelimelerini dikkatle seçerek. "Sekiz yaşındayken, büyükannem bizi ziyarete gelmişti, onunla

oynamak istediğini ve koşturamadığını gördüğümü hatırlıyorum. Ve vücudunda bir arıza gibi, kırık gibi bir şey olduğunu fark ettiğimi hatırlıyorum. O zamanlar, herhalde birileri büyükannemin bu hastalığına tedavi bulmak üzere çalışıyordu, diye düşünmüştüm. Sonra kimsenin tedavi üzerine çalışmadığını fark ettim; büyükannemin durumu hastalık olarak görülmüyordu. Yanlış bir şey olarak bile görülmüyordu.”

Kısa bir süre sonra, büyükannesinin bedeninin “kırıklığının”, var oluşuna hepten son verecek mutlak ve nihai bir çöküşün ilk belirtilerinden olduğunu anlamıştı. Büyükannesini bekleyen kaderi böyle sarsıcı bir biçimde fark etmesinin hemen ardından bunun aslında evrensel bir olgu olduğunu (*tek evrensel olgu olduğunu*) iliklerinde hissetmiş, aynı kaderin anne-babasını, arkadaşlarını, tanıdığı tanımadığı herkesi ve kendini beklediğini anlamıştı.

“Ağladım,” dedi, “üç gün durmadan ağladım.”

Laura, hayatını bu kabul edilemez durumu çözmeye adanmış. Daha on bir yaşındayken en büyük amacını, kendi tabiriyle, “yaşlanma biyolojisi alanında kâr amacı güden bir teşekkül kurmak” olarak belirlemiş.

“Yaşam uzatma” ifadesinden bıkmıştı; sohbetimizde birkaç kez kullandı ama sonra “yaşlanma sürecini tersine çevirmek” veya “yaşlandıkça insanlara kendini daha iyi hissettirmek” demeyi tercih ettiğini söyledi. “Yaşam uzatma” ifadesinin sıkıntısı, “bilimsel geçmişi olmadan kendilerini hiç ölmeyeceklerine ikna etmeye çalışan delileri” çağrıştırmasıydı.

Kendi işini daha fantastik tekno-ölümsüzlük biçimlerinden ihtiyatla ayırmaya çalışsa da Laura’dan anladığım, ölümü ortadan kaldırma saplantısını kurnazca önemsizleştiriyor oluşuydu.

Modern tıbbı maşus tuhafliklardan biri, dediğine göre, kanser ve diyabet gibi büyük ölçüde yaşlanmadan kaynaklanan hastalıklara tedavi arayan bir sürü ilaç şirketi varken, bunların altında yatan asıl soruna, zamanla insan organizmasında görülen hücreşel bozunuma odaklanan neredeyse hiç şirket olmamasıydı.

“Bence,” dedi, “yaşlanma kaynaklı ölüm, insanlığın en büyük sorunu. İnsanlarla yatırım veya girişim sermayesi fonu üzerine konuşurken bunları anlatmıyorum aslında. Öyle yapınca bir kùltten bahsetmek gibi geliyor kulağa. İnsanlar radikal ömür uzatmayı yatırım yapılabilir bir model olarak görmüyor. Bilimde derinleşmediyseniz, imkânları tam olarak anlayamıyorsanız delice geliyor.”

Doğrudan yatırım imkânları söz konusu olduğunda, piyasada mevcut ilaçlar Laura’yı epey heyecanlandırıyordu. Özellikle de diyabet tedavisi, dediğine göre, organizmaların ömürlerini artırma konusunda henüz kullanmaya başlamadığımız bir potansiyele sahip olabilirdi.

“İnsülin, şeker düzeyleri ve ömür arasında, tuhaf bir ilişki var,” dedi. “Nedenini henüz kestiremedik.”

Laura’yı bilhassa heyecanlandıran ilaçlardan biri, metformin denilen Tip 2 türü diyabet tedavisiydi. Aşırı şekerin kana salınmasına mani oluyor, hücre döngüsünü yavaşlatıyordu. Testlerde, dediğine göre, farelerin ömrünü uzattığı kanıtlanmıştı. Konuşmamızın üzerinden çok geçmemişti, haberlerde ABD Gıda ve İlaç Dairesi’nin, Metformin’le Yaşlanmaya Karşı (veya TAME) adındaki proje çerçevesinde, New York Albert Einstein Tıp Fakùltesi’nde insanlarda metformin kullanımına dair klinik deneylere beş ila yedi yıl arası onay verdiğini okudum. İlacı Google Haberler’de araştırdığımda, *Telegraph*

gazetesinde Laura'yla bir röportajı da içeren habere denk geldim. Haberde, Laura "'sihirli' yaşlanma karşıtı ilaçlar üzerine çığır açan araştırma yapan bilimin harika çocuğu" olarak anılıyordu. Laura'nın laboratuvarında test yaparken çekilen fotoğrafının üzerindeki başlık klasik "bir soru bir cevap" tarzı gazete haberi başlıklarından biriydi: "Bu Hap Sonsuz Gençliğin Anahatarı Olabilir mi?"

Oğlum üçüncü doğum gününden bir hafta kadar sonra ölüm meselesiyle ilgilenmeye başladı. Bilhassa annesiyle benim ölümlerimiz ilgisini çekiyordu. Eşimin büyükannesinden bahsettiğimizi duyunca, birden kim olduğuna, nerede olduğuna merak saldı. Dindar olmadığımızdan, kafasını da bulandırmak istemediğimizden dünyada olmadığını, daha o doğmadan öldüğünü söylemekten başka pek bir şansımız yoktu. Ölüm kavramına çoktan, tabii sadece soyut ve teknik anlamıyla, insanların başına *belki* gelebilen bir durum olarak aşınaydı. Aslında ilkin arabaların önüne atlamasın diye bu kavramla tanıştırmıştık. Araba çarparsa, demiştik, bu her şeyin sonu olurdu. Ölürdü.

Ölürdü, demiştik, biterdi her şey.

Kuzeninin köpeği Woofy daha yeni yaşlılıktan ölmüştü. Mutfakta uzanıp öylece dünyayı terk ettiğini uzun uzadıya açıklamaya çalışmak yerine, yeterince dikkatli olmadığını, bu yüzden de ona bir arabanın çarptığını söylemiştik. *Küt!* Woofy yoktu artık.

Şimdi de annesinin büyükannesinin neden öldüğünü bilmek istiyordu.

"Dikkat mi etmemiş?" diye sordu.

Biraz güldük ama sonuçta pek de komik bir durum değildi. Eşimin büyükannesinin ölümünün üzerinden birkaç yıl geçmişti, yaşarken onunla pek az görüşmüştüm ama şimdi kaybı,

kaybının korkunç değişmezliği bende hafif bir hüznü uyandırıyordu. Neye benzediğini anımsamaya çalıştım ama genelgeçer yaşlı bir kadın imgesinden başka bir şey gelmedi aklıma. Kısa boylu, beyaz saçlı, gözlüklü... Bastonlu muydu? Eşitsizliğin en uç biçimi...

Oğluma, büyükannesinin ölümünde meselenin dikkatsiz olmak değil, çok, çok yaşlanmak olduğunu söyledik. İnsanlar çok, çok yaşlandıklarında, dedik, ölürlər.

Bu, onun için çok yeni bir bilgiydi. Daha önce bildiği kadarıyla insanlar, araba çarptığında ölürdü ya da daha heyecanlısı, filmlerde iyi adamlar kötü adamları vurduğunda, kötülerin başına gelirdi ölüm.

Bizim çok, çok yaşlanarak ölüp ölmeyeceğimizi sordu.

Başka bir şansımız yok gibi geldi ve evet dedik, sonunda çok, çok yaşlanıp ölecektik ama bu çok uzun bir süre olmayacaktı. O kadar uzun bir zaman sonra olacaktı ki olduğunda o kadar da korkunç gelmeyecekti. Ancak bu fikre daha en başından kati surette karşıydı. Çok, çok yaşlanıp ölmemizi istemiyordu. En sonunda bile olsa. Çok uzun bir zaman sonra bile olsa.

Bir gece, eşim onu yatırırken yine konuyu açtı.

"Anneler ve babalar gerçekten çok yaşlanıp ölür mü?" dedi.

Eşim de işlerin seyrini böyle korkunç bir şekilde fark etmesin diye, belki o anne-babasının yaşına geldiğinde, ortada ölüm diye bir şey kalmayacağını, belki bunu dert etmesine bile gerek olmayacağını söyledi. Çok uzun bir zaman sonra olacaktı bu sonuçta ve o arada kim bilir neler olurdu. Ölüm sorunu üzerine çalışan bir sürü zeki kadın ve adam vardı, belki de mevzuyu çözmenin bir yolunu bulurlardı.

"Babanın bazen yazdığı kitap için Amerika'ya gitmesi gerekiyor ya," dedi.

"Evet," dedi oğlum.

“Babanın kitabı işte bunlarla ilgili. Gelecekte, büyüdüğünde, belki kimsenin artık ölmesine gerek kalmayacağını yazıyor.”

Cennete erişimimiz yoktu ama onun yerine bunu koyabilirdik pekâlâ. Bir fikir olarak o kadar güçlü ve ilham verici olmayabilirdi ama ölümlülüğün psişik baskıları karşısında tahliye vanası gibiydi. Ölüm sorunu, en azından bizim evde, en azından şimdi-lik çözülmüştü.

Sonsuz Yaşama Giden Otobüs

BİR TANIDIĞIM, 2015 sonbaharında on üç metrelik bir karavan aldı (1978 Model bir Blue Bird Wanderlodge) ve araçta devasa bir tabut görüntüsü verecek şekilde değişiklikler yaptırıp ABD'yi boydan boya gezmek üzere yollara düştü. Böyle bir şeye girişmesinin nedeni bazı açılardan karmaşık ve çelişkindi ama şimdilik bu seyahatin iki ayrı ama birbiriyle bağlantılı mevzu konusunda farkındalık yaratmak için başladığını söylemek yeterli olacak. Bunlardan biri, keder uyandıran ölümlülük meselesi ve bununla ilgili bir şeyler yapma ihtiyacı, ikincisiyse izleyen yıldaki başkanlık seçimlerinde adaylığını koymasındı.

Adamın adı, Zoltan Istvan'dı; ülkeyi dolaşmaya başladığında onu bir buçuk yıldır tanıyordum. İkamet ettiği Bay Area'dan, Florida Keys'e, oradan da kuzeye, Washington'a gidip Capitol Hill'e çıkacak ve Martin Luther'in 95 Tez'ini teslim edişine göndermeyle binanın bronz işlemeli kapısına bir Transhümanist İnsan Hakları Beyannamesi ilâştirecekti.*

Wittenberg Üniversitesi Din Ahlakı hocası Rahip Martin Luther'in 31 Mart 1517'de Mainz Başpiskoposu'na gönderdiği ve kilisenin Endüljans (günahların affedildiğini gösterir belge) satışına getirdiği doksan beş maddelik eleştirisi. Luther'in daha sonra aynı metni üniversitelere de yollayıp ayrıca Wittenberg Tüm Azizler Kilisesi'nin kapısına astığı iddia edilir. 31 Mart 1517, Protestan Reformu'nun başlangıcı sayılmaktadır. (e.n.)

Huffington Post'ta çıkan, "Neden Bir Başkan Adayı, Ölümsüzlük Otobüsü Adını Taşıyan Devasa Bir Tabutla Ülkeyi Geziyor?" başlığı konmuş bir makalede Zoltan bunu neden yaptığını açıklıyordu. "Ölümsüzlük Otobüsü'mün," diyordu, "dünya çapında giderek büyüyen uzun yaşam hareketinin önemli bir sembolü olacağını umuyorum. Ölümün iyi mi kötü mü olduğuna dair kamunun kayıtsız tutumuna bu şekilde meydan okuyacağım. İnsanlarla kışkırtıcı, tekerlekli, devasa bir tabut üzerinden ilişkiye geçtiğimde, ABD'de ve umarım tüm dünyada bu konuda tartışmalar başlayacak. Bir sonraki insan hakları tartışmasının transhümanizm üzerine olacağına şiddetle inanıyorum: Ölümü aşmak ve çok daha güçlü bir tür haline gelmek için bilim ve teknolojiyi kullanmalı mıyız?"

Onunla ilk olarak Piedmont'taki konferansta tanışmıştım. Bizi Hank Pellissier tanıştırmıştı. Asil bir fiziği vardı Zoltan'ın; ayaklı bir Ken bebeği veya Aryan ırkı idealinin bir kanıtı türünden, karşı çıkılmaz ama aynı zamanda biraz gayriciddi bir yakışıklılığı vardı. Derhal tipik bir transhümanist olmadığını fark ettim. Kibar ve karizmatikti, görünüşte *geek* veya ne yapacağını bilemez bir hali yoktu.

Yaşam uzatma araştırmasına ne kadar ihtiyaç duyduğumuzu göstermek için kısa süre önce kendi imkânlarıyla bastığı, dünyayı dolaşan ve sonunda Transhümanya adında, yüzen bir özgürlükçü şehir devleti kuran Jethro Knights adındaki filozofu (yaratıcısıyla mühim biyografik özellikler paylaşıyordu bu karakter) anlatan acemi bir fikir romanı olan *Transhumanist Wager* adlı kitabının bir nüshasını bana verdi. Bu Transhümanya, insanın ömrünü uzatmak için hiçbir engelleme olmaksızın bilimsel araştırmaların yapıldığı bir vaha, tekno-milyarderler ve rasyonalistler için kurallardan arı bir ütopyaydı. Karakter, buradan teokratik ABD'ye karşı ateist bir haçlı savaşı yürütüyordu.

Birkaç gün sonra, San Francisco'nun Mission semtindeki bir kafede, bir önceki sene içinde kitabı 656 editöre ve yayınevine gönderdiğini anlattı. Dediğine göre salt postaya bin doların üzerinde para harcamıştı. Sonunda kendi imkânlarıyla basmaktan başka çare bulamamıştı ama kitabın satış oranlarından ve trans-hümanist hareket içinde yarattığı etkiden memnundu. Bir şeylerin konuşulmaya başlanmasını sağladığını söyledi. Kitabın kendi tasarladığı kapağında, bir insan kafatasının boş göz çukurlarına bakan kendi yüzünün yandan çekilmiş yeşilimsi bir negatifi vardı. Estetik açıdan pek başarılı olmadığını teslim eden ilk o olmuştu.

"Hamlet gibi olması gerekiyordu," dedi. "Hani şu Yorick sahnesi yok mu? Ben ölüm ihtimaliyle yüzleşiyorum falan? Ama evet, işe yaradı mı pek emin değilim doğrusu."

Masada, önümüzde duran kitaba baktım, ona katılmadan edemedim. Kafenin arkasında, gözleri kör eden öğlen güneşinin altında, bir avluda oturuyorduk. Masaların hepsinin dolu olduğu ama bizden başka kimsenin sohbet etmediği dikkatimi çekti. Kafedeki diğer müşteriler yalnızdı ve hepsi Apple dizüstü bilgisayarlarında bir şeyler yazıyorlardı. Bir şirket ütopyasının hiper-gerçekçi bir simülasyonundaynışım ya da öyle bir ütopyanın acemi bir parodisindeymişim gibi hissettim kendimi ki San Francisco'da sık sık kendimi böyle hissetmişimdir. Bu sahnenin yüklü olduğu sembolizm biraz abartılıydı sanki. Gerçekliğin sorunlarından biri de buydu: Kötü bir kurguya fazlaca benziyordu.

"Daha kötü kitap kapakları da gördüm," dedim.

Zoltan, kırklı yaşlarının başına gelmiş ve gençliğin getirdiği canlılığı yeniden elde etmeye çalışıyormuş havası veriyordu. Yirmili yaşlarında Columbia Üniversitesi Felsefe Bölümü'nden mezun olan Zoltan, eski bir yat bulmuş, araca doldurduğu

düzinelerce on dokuzuncu yüzyıl Rus romanı dışında yapayalnız, dünyayı dolaşmaya çıkmıştı. Seyahatinin masraflarının bir kısmını National Geographic kanalına ziyaret ettiği uzak yerlere dair kısa belgeseller çekerek karşılamıştı. Seyahati sırasında volkan kayağı adında bir macera sporu icat etmişti. (Aslında kar kayağıyla [snowboard] aynıydı; sadece aktif bir volkanın eteklerinde kayıyordunuz.) Vietnam'ın mayından arındırılmış bölgesinde hâlâ mevcut mayınlar üzerine haber yaparken, bunlardan birine basmasına ramak kalmıştı; rehberi yürürken onu arkadan kavramış, patlamamış bir mayına birkaç santim kala geri çekip yere yatırmıştı.

Yaşamına dair kurduğu anlatıda (kendi köken hikâyesi) transhümanist olduğu, ölümlülüğü, insan varoluşunun kabul edilemez kırılganlığını saplantı haline getirdiği an buydu. Emlak işine girmek üzere Kaliforniya'ya dönmüş ve dönemin rahat finansal kültüründen dibine kadar kadar faydalanarak ardı ardına emlak alıp satmıştı. Bu işten nefret ediyordu ama işinde iyiydi ve süratle epey para kazanmıştı. 2008 krizinden hemen önce portföyünün yarısını satmış, milyoner olmuştu. Mal varlığının diğer yarısını elinde tutmuştu. Bunların arasında Batı Kıyıları'nda birkaç ev, Karayipler'de biraz arazi ve Arjantin'de tam teşekküllü bir üzüm bağı vardı. Ebeveyninin Macaristan Komünist Halk Cumhuriyeti'nden kaçmasının üzerinden geçen kırk yılın ardından kapitalist Amerika idealinin cisim kazanmış haliydi: Sapına kadar kendi alın teriyle milyoner olmuş, tuhaf bir Avrupalı ada sahip bir göçmen çocuğuydu. O kadar zor bile olmamıştı. Sistem işe yaramıştı. Para işe yaramıştı.

Bu para sayesinde işini bırakabilmiş, birkaç yılını *Transhumanist Wager*'ı yazmaya adanmıştı. Bilim sayesinde fiziksel ölümsüzlüğü elde etme imkânı ve zorunluluğuna dair fikirlerini bu projeye aktarmıştı.

Mission'da o gün Zoltan bana, Planned Parenthood'da' jinekolog olarak çalışan eşi Lisa'nın son zamanlarda hayatta üretken bir şeyler yapmasını epey dert etmeye başladığını anlattı. Lisa, ikinci çocuklarını doğurmuştu. Bay Area'da yaşam masrafları giderek ciddi oranda arttığından ve Zoltan daha fazla mülk satmak istemediğinden, iki kızlarının eğitim masraflarını karşılamak için para biriktirme ihtiyacı Lisa'yı iyice endişelendiriyordu. Zoltan'sa parayı böyle şeylere saçmak istemiyordu. Çünkü kızların ergenliklerinin sonlarında Harvard veya Yale lisans programlarının müfredatını doğrudan beyinlerine indirmek –hem de bugünkü ederinin çok küçük bir kısmı karşılığında– mümkün olacaktı.

Dediğine bakılırsa Lisa, görüşlerine karşı büyük ölçüde hoşgörülüydü ama geliştirilmesi an meselesi şu ya da bu teknolojik müdahaleye bel bağlayıp çocuklarının geleceğiyle kumar oynamak istemiyordu.

"Elbette transhümanist görüşlere karşı biraz katı," dedi, "çünkü yakında mesleği ortadan kalkacak. Çocuk doğurma işi geçmişte kalacak. Ektogenezele, bilmem neyle üretilecek bebekler."

"Eşin zeki bir kadına benziyor," dedim.

"Öyledir," dedi, lattesini bitirirken. "Çok akıllı bir kadındır."

Birkaç ay sonra bana başkanlığa adaylığını koymaya karar verdiğini söyleyen bir e-posta gönderdiğinde, hemen Zoltan'ı aradım. İlk sorduğum şey, eşinin bu konuda ne düşündüğüydü.

"Aslında, bir yerde fikri bana Lisa verdi," dedi. "Demiştim, somut bir şeyler yapmamı, doğru düzgün bir iş bulmamı istiyordu."

"Hatırlıyorum," dedim. "Ölümsüzlük alanı üzerinden başkanlığa adaylığını koymak değildi ama herhalde aklındaki."

Planned Parenthood Federation of America: Cinsel sağlık hizmetleri sunan ve kâr amacı gütmeyen bir kuruluş. (e.n.)

"Doğru," dedi. "Fikre alışması biraz zaman aldı."

"Ona nasıl haber verdin?"

"Buzdolabına bir not bıraktım," dedi. "Sonra da birkaç saatliğine dışarı çıktım."

Kabul etineliyim, Zoltan bana hiç olması gerektiği gibi itici gelmemişti. Demek istediğim, ortada ondan hoşlanmamı gerektiren hiçbir şey olmamasına rağmen hoşlanmıştım ondan. Buysa bana mühim, belki de yapısal bir noktaymış gibi geldi. Pek çok açıdan transhümanizmin en kuşkulu yönlerinin, aşırılığının, insani ayrımlara, en araçsal ölçütler haricinde insanın değerine körlüğünün vücut bulmuş haliydi.

Bir keresinde, ailesiyle birlikte yaşadığı lüks North Bay bölgesindeki Mill Valley'de sık sık gittiği bir kafede başına gelen bir olaydan bahsetmişti. Biraz evden çıkayım, dizüstü bilgisayarımda bir iki iş göreyim diye kafeye gitmiş. Bir adam ve ergen oğlu girmiş içeri; ciddi derecede zihinsel engelli oğlan babasının elinden kurtulmuş ve kafede koşturmaya, masalara çarpıp oraya burayı devirmeye başlamış. Çarptığı masalardan biri de Zoltan'ınkiymiş, kahvesi bilgisayarına dökülmüş.

Bu hikâyeyi anlatmasının nedeni, Zoltan'ın hep yaptığı gibi, teknolojinin, böylesi üzücü durumları çözebileceğini öne sürmektir. Bu olay, böylesi talihsiz kişilerin, hayata geldikleri ilk anlarda dondurulup onları tedavi edecek teknolojiye sahip olana kadar buzda saklanması mantıklı olacağını düşünmesini sağlamıştı. Böylesi, çocuk için de, ailesi için de, toplumun geneli için de daha iyi olacaktı.

Neyse ki dizüstü bilgisayarına bir şey olmamıştı.

"Sormamız gereken soru şu," dedi. "Onun yerinde olsan, sana bunun yapılmasını ister miydin? Düşünemediğin, etrafta

deli gibi koşturup durduğun bir hayatı yaşamak ister miydin? Yahut toplumun çıkıp şöyle bir şey de yapabiliriz, demesini mi isterdin? Elbette, etik olarak çok güç bir durum ama elli yıl içerisinde bu kişiyi olabileceği her şey yapacak bilime sahip olacağız. Şimdi onu dondurursak gelecekte ona normal bir yaşam ihtimali sunmuş olacağız.”

Bu görüş, transhümanizmin o aşırı araçsalcı tutumunun bir sonucu gibiydi. Zekânın, tamamen kullanım değeri bakışıyla diğer bütün dertlerden önce geldiği bir yaşam görüşüydü bu. (Tim ve Marlo, Anders Sandberg ve Randal Koene gibilerin saf zihne yükselmeye dair esrik görüşleri geldi aklıma.) Zoltan, hikâyesindeki çocuğu, bozuk bir makine, ne kendine ne başkalarına yararı olan ama teknolojinin tamir edebileceği ve *kurtarabileceği* bir mekanizma gibi görüyordu. Zoltan'ın hikâyesinin alttan alta iyimserlik içerdiğini anlamak lazım. Zoltan, hiçbir şey olmasa bile iyimser bir adamdı.

Başkanlığa adaylığını koyuşunda, her bireyin (sadece teoride, sadece simgesel anlamda olsa bile) kendi adına bir dava uğruna mutlak iktidar, mutlak etki kovalama hakkı ve olanağı olgusunda şaşaalı ve kesinlikle Amerikan bir yan olduğunu fark ettim.

Oldukça hırslı bir adam olsa da Zoltan'ın başkanlığa adaylığını koyma kararının, tabii iş o noktaya gelirse sandıkta ciddi bir etki yaratacağı sanrisından kaynaklanmadığını belirtmek gerekir. Ele avuca sığmaz iyimserliğinin başka bir tezahürüydü bu kararın nedeni: Ölüm, çözülmesi gereken bir sorundu. Hepimizin, teknoloji tarafından tamir edilebileceği fikriydi.

Transhümanistlerin tamamında, değerlerinde ve motivasyonlarında bu kadar tuhaf olan tam da buydu işte: Kültür ve tür olarak, ölümlülük konusunda takındığımız bu itaatkâr tutumdan sarsılıp çıkmamız gerekiyordu. Varoluşsal anlamda, ölümün kaçınılmazlığına rıza gösteren bir bilinçle değil, tam aksine,

bizzat ölümün kaçınılmazlığı inancının bir tür itaatkârlık, sorunu ele almamak için bulunmuş bir bahane olduğunu bilerek.

Mümkün merteye bu fikre yaklaşmak, Bay Area'dan Amerika kıtasına yayılışının izini sürmek istedim. Bu amaçla, otobüsüne atlamaya karar verdim.

2015 Ekim'inin sonunda kampanya gezisine katıldığımda, Zoltan'ın talihi pek çok açıdan iyiye gitmişti. Basının ilgisi sayesinde başkanlık kampanyası büyüyordu; transhümanist hareketin en önde gelen isimlerinden olmuştu. *Vice* ve *Showtime* kanallarından belgesel ekipleri, Kaliforniya ve Nevada boyunca ilerleyişini takip ediyordu. Kişisel markasının hisseleri de iyice değer kazanmıştı: Son zamanlarda, şirketlere konuşmalar yapma işinin oldukça kazançlı vaat edilmiş topraklarına ayak basmıştı; konferans başına ücreti 10.000 dolardı.

Kısa süre öncesine kadar tanınmayan birinin bu kadar hızla şöhret kazanması ve kendini Transhümanist Partisi'nin lideri ilan etmesi sayesinde, basın onu transhümanist hareketin haddi zatında filli önderi olarak görmeye başlamıştı: Bütün bunlar hareket içinde ciddi rahatsızlıklara neden oluyordu. Eski kadro, Zoltan'ı giderek bir gaspçı olarak görmeye başlamıştı. Yoktan gelip hareketi ve "transhümanizm" ifadesini kendi çıkarları için gasp eden biriydi onların gözünde.

Bir cuma sabahı, New Mexico'daki Las Cruces'te ona katıldığım da (plan otobüsü Teksas'a sürüp bir sonraki pazartesi akşamı Austin'deki biyo-hack etkinliğinde başkanlık kampanyasına dair bir konuşma yapmaktı), Alcor'da Max More'la buluşmak için gittiği Phoenix'ten henüz dönmüştü. Bu toplantıyı biraz kaygıyla beklediğini biliyordum, transhümanist hareketin birkaç eski tüfeği (Zoltan'ın hiç de ironi barındırmadan "ihtiyar heyeti" dediği) gibi, Max de başkanlık kampanyasını onaylamadıklarını ve kendisiyle ve partisiyle bir ilgileri olmadığını söyleyen

bir dilekçe imzalamıştı. Hoş, Zoltan'ın da kabul etmek zorunda kaldığı üzere, parti de denilemezdi buna: Ortada sadece kendisi ve bir elin parmağı kadar danışmanı vardı. (Bu noktada Aubrey de Grey, kampanyanın "yaşlanma karşıtı danışmanı" olarak kadrodaydı, Martine Rothblatt'ın 2014 yılında Kongre'ye adaylığını koymuş oğlu Gabriel de siyasi danışmanlığını yapıyordu.)

O sabah El Paso'daki otelimde, internet üzerinden Phoenix'in yerel haber kanalı 3TV'de Zoltan'ın şehirdeki kampanyasına dair bir haber izledim. Sunucu, "*Plan, bu tekerlekli sandukayı Washington D.C.'ye sürmek ve Beyaz Saray'ı ve Kongre'yi, ölümsüzlük araştırmasına daha çok para yatırmaya ikna etmek,*" diyordu. Haberde Alcor ziyareti de geçiyordu ve gördüğüm kadarıyla bu ziyaret oldukça sıcak geçmişti.

Las Cruces'in ana caddesindeki boş bir ikinci el kitapçının önünde Zoltan'la buluştum. Saçı, yedi ay önce gördüğüm haline kıyasla daha derli toplu, daha sarıydı; yüzü ve boynu, çöl güneşine maruz kaldığından beneklenmişti. Uzun siyah saçını ortadan ayırmış, büyük, münzevininkileri andıran gözleri olan uzun boylu, dal gibi genç bir adam vardı yanında. Bu gencin bir elinde tripoda bağlı bir kamera vardı; diğer elini bana uzatarak, vakur bir edayla beni selamladı.

"Roen Horn," dedi. "Sonsuza kadar yaşamak istiyor musunuz?"

"Emin değilim doğrusu," dedim, elini elimin içine aldığımda ince kemiklerini hissettim.

"Neden peki?" dedi. "Ölmek istiyor musunuz? Ölümün iyi bir şey mi olduğunu düşünüyorsunuz?"

"Bunlar hileli sorular," dedim. "Otobüste biraz düşünüp söylesem?"

Ürkütücü ölçüde ıssız ana caddede yürürken öğrendiğim kadarıyla Roen Horn, Zoltan'ın kampanyasında gönüllü çalışan,

ayrıca Ölümsüzlük Otobüsü'nün belgeselini yapan ateşli bir radikal yaşam uzatma savunucusuydu. Bahsi geçen aşkınlık aracı, yakınlarda bulunan bir Bank of America şubesinin otoparkına demir atmıştı. Zoltan'ın dediğine göre ilk plan, ABD'nin en büyük askeri tesisi olan White Sands füze test sahasına doğru çöl boyunca ilerlemektir. Burada, kamuya ait paranın silahlara değil, yaşam uzatmaya sarf edilmesi için bir protesto eylemi yapmayı düşünüyordu.

Orta kısmına beyaz boyayla boylu boyunca "TRANSHÜMANİST ZOLTAN ISTVAN'LA ÖLÜMSÜZLÜK OTOBÜSÜ" yazılmış devasa, kahverengi bir absürdlük abidesi olan Wanderlodge sandığımdan çok daha tuhaf bir görüntüydü. Otobüsün arkasında "TABUTA KARŞI BİLİM" yazıyordu. Tavana, yine kahverengi plakalardan çatı gibi içe eğimli bir yapı iştirilmişti; tepesinde yapay çiçeklerden gösterişli bir çelenk vardı. Bütün bunlar bir "tabut-değil-gibi" etkisi yaratmıyordu ama yine de neye bakıyor olmanız gerektiğini bilmeniz yardımcı oluyordu.

İçeride 1970'lere mahsus orta halli bir garsoniyerin bütün aksesuarları ve lüksleri mevcuttu: Buz yapma makinesi ve mikro dalga fırını olan ufak bir mutfak, bir yemek masası, yolda uzanmak için geniş, kanepeler usulü bir oturma alanı ve arkaya doğru iki dar ranza ve bir banyo (çalışmayan) vardı. Zemin duvardan duvara turuncu pelüş halıyla kaplıydı.

Çok dik bir yokuştan yukarı sürmediğiniz, ciddi bir hızla sızıntı yapan motorun yağın değiştirme için aşağı yukarı her doksan dakikada bir kenara çektiğiniz müddetçe araç, yola çıkmaya elverişli sayılırdı. Bu sızıntı, Ölümsüzlük Otobüsü'nün uzun vadede sağlığına olası etkisinden değil, daha kısa vadede, otoyolda bir trafik polisi tarafından kenara çekilme ihtimalinden ötürü Zoltan'ı endişelendiriyordu. Aracın ne kadar göze battığı düşünüldüğünde, pek de öyle sudan bir ihtimal değildi doğrusu.

Las Cruces'i geçeli yarım saat olmuştu ki güçlükler baş gösterdi. Otoyol, Organ Dağları'nın engebeli eteklerinde geniş bir kavis yapınca, yokuş yukarı çıkmaya çalışan motor kulak tırmalayan, korkutucu, tiz bir ses çıkardı. Saatte yaklaşık 60 kilometre sınırına dayanmıştık ve Zoltan devasa cüssesiyle direksiyonun üzerine eğilmiş, panelin gizemli, arkaik göstergelerine bakıyordu.

"Fena ısınıyoruz galiba," dedi. "Hiç bu kadar kırmızıya yaklaştığını görmemiştim. Öyle çok yokuş da değil. Beyler, bir sorumuz var sanki."

Zoltan'ın bana ve Roen'e toptan "beyler" diye hitap etmek gibi bir âdeti vardı. Resmiyetten değil, yoldaşlık duygusuyla böyle diyordu.

Wanderlodge'un kadim mekanığıne mahsus ufak, yaman bir paradokstan bahsederken, yokuşlardan mümkün mertebe uzak durmak lazım, diye açıkladı: Ne kadar çok yokuş çıkarsan en miskin hızda bile otobüsü hareket ettirebilmek için motor o kadar zorlanıyordu, hızı düşürdükçe dışarıdan motoru soğutmak için o kadar az hava geliyordu; bu yüzden motor kısır döngü halinde aşırı ısınıyordu.

Bunu ifade etmenin daha basit yolu, radyatör fanının hışırtı yuttuğunu söylemekti.

Tepeyi çıktık ve aşağı doğru hızlanmaya başladık. Hızla birlikte motorun sızlanması biraz azaldı, çölün kasvetli sıcaklığında yolda kalmayacağımıza yeniden inanmaya başladım.

"Rahatladım," dedim.

"Aslında," dedi Zoltan, "yokuş aşağı gitmek çok daha tehlikeli. Sonuçta, kırk yıllık frenlere bel bağlamış durumdayız. Bu araçla yavaş gitmek lazım çünkü kötü frenlere karşı korunmanın bir yolu yok."

Bunu duyunca, çok daha yavaş gidebilirdik, diye düşündüm.

Aracı kullanan adamın, snowboard'un ve aktif volkanların eteklerinde takılmanın yetersiz riskliliği sorununu tek hamlede çözmek istemişçesine volkan kayağı sporunu keşfeden kişi olduğunu anımsayıp huzursuzlandım. Sonsuza kadar yaşamak isteyip istemediğimden emin olmasam da Ölümsüzlük Otobüsü denen bir şeyin yolcu koltuğuna kemerle bağlanmış halde bir uçuşuma devrilerek bayat bir ironi alazında yok olup gitmek istemediğimden emindim.*

Sürücü koltuğuyla yolcu koltuklarının arasında, zeminden yükselen, genişçe ve pelüş halıyla kaplı bir alan vardı. Kayıt cihazı, defter, kalem gibi şeylerden ibaret yazı araçlarımı koyuyordum buraya. Meğer Wanderlodge'un asıl motoru buradaymış. Bir noktada Zoltan, "motor nefes alsın diye" burayı açarsak aşırı ısınma meselesinin düzelebileceğine karar verdi. Bozuk

---

* Bu düşüncenin başka türleri otobüste geçirdiğim süre boyunca günde defalarca düştü aklıma. Ölümün insan hayatı üzerindeki zorba egemenliğine onca vaveylasına ve politik düzleminin fiziksel ölümsüzlüğün tür olarak erişimimize yakın olduğuna onca dayanmasına karşın Zoltan, temel yol güvenliği hususunda bayağı bodoslamacıydı. Batı Teksas'ta on üç metrelik bir otobüs-tabut sürdüğü gerçeği mesela, birkaç dakikada bir cep telefonunu kontrol etmesine (e-postalara cevap verme, *TechCrunch*'ta yayınlanmış son makalesinin sosyal medya istatistiklerine bakma, vesaire) engel olmadı. Hatta bir akşam, Fort Stockton'daki bir fast-food restoranında birkaç cömert kadeh dolusu viski devirdiği akşam yemeğinin ardından yakındaki motelimize kadar otobüsü sarhoş bile kullandı. Bu ihlaline (hem federal yasaları hem de hayatı uzatma ruhunu) bahane olarak direksiyonun, kötü kullansan bile yoldan sapmayacak denli sert oluşunu gösterdi. Roen'se yaptığı her şeyin altında ezici bir ölüm korkusunun yattığını öne süren biri için emniyet kemeri takmaya tuhaf ölçüde gönülsüzdü. Yolculuğun büyük bölümünde şoför mahallinin arkasındaki kanepede sırtüstü yatışı bana sadece temel yol güvenliğine değil, sıklıkla vurguladığı kendi hayat amaçlarına da ters geldi. *New Yorker*'daki makalede, Peter Thiel'in Bay Area civarındaki otoyollarda spor arabasıyla gezinirken emniyet kemeri takmadığı yazıyordu. Tüm bunlar, emniyet kemerinin bir yaşam uzatma teknolojisi olarak gayet iyi bilinen etkinliği düşünülüğünde özellikle garipti.

klima yüzünden Wanderlodge'un için zaten çok sıcaktı, bir de buranın kapağını kaldırıncı açık motor ünitesinden gelen alev alev petrol buharıyla aracın içi cehennem gibi bir gezgin saunaya döndü.

Yolcu koltuğundan kendimi kurtarıp motor bölmesinden gelen ısı ve duman esintisinin biraz daha az yoğun olduğu kanepelerden birine oturmaya gittim.

Motorun insanı adeta sağır eden kükremesi arasında Zoltan, "PEK HOŞ BİR DURUM DEĞİL, FARKINDAYIM!" diye dostane bir edayla bağırdı. "AMA MOTORUN AŞIRI ISINMASINA İYİ GELİYOR!"

Sonunda, motor biraz soğusun diye kenara çekti, yağı değiştirmeye çıktı. Roen, şoför koltuğunun arkasındaki kanepeye uzanmış, başını ellerine yaslamış boş boş tavana bakıyordu. Yol boyunca olağan hali bu olacaktı.

Koltuğumdan başımı uzatarak nasıl olup da Zoltan'ın kampanyasına gönüllü olduğunu sordum.

"Sadece hiç mi hiç ölmek istemiyorum," dedi. "Ölmekten daha boktan bir şey düşünemiyorum. Yaşam uzatma bilimi gereken fonu alsın diye elimden geleni yapıyorum işte."

"Ne yapıyorsun peki?"

"Ne demek istiyorsun?"

"Yani iş olarak. Zoltan'la gönüllü çalışmadığın zamanlarda."

"Sonsuz Yaşam Fan Kulübü'nü yönetiyorum," dedi. "Sonsuza kadar yaşama mevzusunu ciddiye alan insanlar için çıkar-dığımız çevrimiçi bir dergi. Bir sürü transhümanistin dediği gibi, beş yüzyıl yıl falan değil ama. *Sonsuza kadar.*"

Pek çok transhümanist gibi, Aubrey de Grey'in SENS projesinin önemine inanmıştı. Aubrey, Roen'in gözünde mesihe yakın özellikleri olan biriydi. Roen, yaşam uzatma savunuculuğundan kazandığı azıcık parayla SENS'e destek oluyordu.

O da Laura Deming'in tutkulu bir hayranıydı. Onunla tanışacağımı söylediğimde, sanki bir film yıldızından bahsediyormuşum gibi tepki gösterdi.

"Benim kahramanım," dedi. "Âşığım ona. Ölümle mücadele ediyor. Sık sık internette ondan alıntılar paylaşıyorum."

Dizüstü bilgisayarını açıp bir iki tıktan sonra Facebook sayfasında Laura'nın bir resmini paylaştığını gösterdi. Paylaşımın altında şu alıntı vardı: "Yaşlanmaya çözüm bulmak istiyorum. Hepimizin sonsuza kadar yaşamasını sağlamak istiyorum."

Roen yirmi sekiz yaşındaydı, henüz emekliye ayrılmış bir sigorta eksperisi olan babasıyla ve bir sinemada çalışan annesiyle Sacramento'da yaşıyordu. Ebeveyni seçilmişlerin sonsuza kadar cennette yaşayacağına, seçilmeyenlerinse sonsuza kadar lanetlenmesine inanan dindar Kalvinistlerdi. Bilhassa katı olan babası, ateist oğullarının sonunun cehennem azabı olduğuna inandığını dile getiriyordu.

"Bütün bu Ölümsüzlük Otobüsü meselesi hakkında ne düşünüyor?" diye sordum.

"Aslında bunla bir sorunu yok," dedi Roen. "Haberlere falan çıkmamın havalı olduğunu düşünüyor."

White Sands'deki askeri deney alanı, Organ Dağları'ndan doğuya doğru Tularosa Havzası'nın çöl ıssızlığına doğru uzanan, terk edilmiş ve sessiz bir yerdi. İkinci Dünya Savaşı'nın son günlerinde bilim adamlarının teknolojinin imkânlarının sınırlarını, korkunun sınırlarını, yeniden çizdiği yer burasıydı. Temmuz 1945'te ilk atom bombasının, iki hafta sonrasında Nagasaki'deki ölümlülerin üzerine göklerden indirilecek Fat Man plütonyum aracının prototipinin patlatıldığı yer burasıydı.

Tesisin girişindeki güvenliği geçtikten hemen sonra, bir düzine

piyasadan çekilmiş roket ve bombanın yanı sıra, Fat Man'ın ufak bir kopyasının da yer aldığı bir açık hava savaş mühimmatı sergisi yer alıyordu. Çölün değişken ısısında bu ince, eğimli obeliskler, kadim bir ölüm-ütopyasının gizemli anıtları, kozmik güçlerle coşkun birlik içerisinde göğe yükselen metal fallus yapıtları gibi görünüyordu.

Zoltan sırt çantasından buraya özel hazırladığı bir pankart çıkardı, büyükçe roketlerden birinin önüne geçti ve pankartı açıp Roen'den fotoğraflarını çekmesini istedi: "TRANSHÜMANİST PARTİ, VAROLUŞSAL RİSKİ ÖNLÜYOR." Bu protestonun amacı, görüldüğü üzere, Zoltan'ın bir sürü sosyal medya hesabına yüklenip birkaç bin takipçisiyle paylaşılacak bir dizi fotoğraf ve kısa video çekmekti. Bu kasıtlı bir protesto taklidi; saf biçim olan içeriğin siyasetiydi.

Çekinerek Fat Man replikasına doğru eğilip not defterime bir şeyler karaladım. Roen telefonunu çıkardı ve Zoltan, "Nükleer savaşa bir son verin! Bu tahripkâr bir varoluşsal risktir!" derken altı saniyelik Vine videosunu çekti. Daha sonra, Zoltan'ın kampanyanın asıl mevzusuna dair ufak bir konuşma yapmasını kaydetti: Hükümet harcamalarını, savaşa değil, yaşam uzatma araştırmalarına sarf etmek gerekiyordu.

Defterime Oppenheimer'ın, kozmosun koruyucusu Vişnu'dan yaptığı o meşhur alıntıyı karaladım: "Ölümüm ben artık, dünyaların yok edicisiyim."

White Sands bilimin, ilahi tasvirine, ilahi bilgiye en yakın olduğu yerd. Göklerden inen şiddete dair deneylerin yapıldığı bu mekânda insanlık, kendini aşmaya, kendini tamamlamaya yaklaşmıştı.

Bu nükleer deneylere Trinity kod adını veren, Oppenheimer'dı. Yıllar sonra, neden bu teolojik ifadeyi seçtiği sorulduğunda, tam emin olmadığını, John Donne'un metafizik şiirlerine karşı

beslediği sevgiyle bir ilgisi olduğunu düşündüğünü söylemişti.

O akşamın ilerleyen saatlerinde, eyaletlerarası otoyoldan ayrılıp bir motele yerleştik. Kapıda durup Zoltan ve Roen'in Wanderlodge'dan eşyalarını getirmelerini beklerken, girişteki broşürlere göz gezdirdim. Burada reklamı yapılanların çoğu turistlerin ilgisini çekebilecek, Roswell'deki Uluslararası UFO Müzesi ve Araştırma Merkezi ve "dünyanın en büyük fıstığının yeri" PistachioLand gibi yerlerdi.

Bir iki dini broşür de vardı, bunların arasından başlığı sadece "Sonsuzluk" olanı seçtim. Hakikatin Yolu ve İncil Toplumu adını taşıyan bir topluluk tarafından basılmış bir kıyamet tanıtımıydı bu. Motelin boş lobisinde ayakta dikilirken, Tanrı'nın her şeyin varlığının bir gün son bulacağına dair emrini okudum: "O gün gökler büyük bir gürültüyle ortadan kalkacak, maddesel öğeler yanarak yok olacak, yer ve yeryüzünde yapılmış her şey yanıp tükenecek." Bir kez daha, o gün etrafında dolaştığım o tüyler ürpertici anıtı, ölüm makinelerinin mevzilendiği o ayinsel çemberi düşündüm.

Okumaya devam ettim ve kendimi Tanrı'ya tamamen teslim edersem benim veya ruhumun, bedenimin ve diğer dünyevi şeylerin ölümünden sonra hayatta kalmaya devam edebileceğini öğrendim. "Yaratılmışların içerisinde," diye okudum, "sadece insan, değişim geçirmiş ve ölümsüz bir bedene sahiptir ve zamandan sonsuzluğa geçecektir. Tanrı gibi ebediyen yaşayacak, 'Yaşam soluğuna' (Yaratılış, 2:7) sahip tek yaratık insandır."

O günün erken saatlerinde, Roen'e, bilim vasıtasıyla sonsuza dek yaşayabileceğine inanmasında gördüğü dini eğitimin bir etkisi olup olmadığını sormuştum. Artık tanrılara ihtiyaç olmadığını söylemişti.

"Bilim, yeni Tanrı," demişti. "Bilim, yeni umut."

* İncil, 2. Petrus, 3:10. (e.n.)

Ölümsüzlük Otobüsü, Austin'e doğru yavaşça süzölmeye devam etti. Arada bir, bir tarlada, isimsiz bir onur veya başkaldırı jesti gibi duran, elle çizilmiş tabelaların önünden geçtik. Bunlardan birinde, AMERİKA'YI ESKİSİ GİBİ BÜYÜK BİR ÜLKE HALİNE GETİRELİM: OBAMA'YI SINIR DIŞI EDİN, diyordu. Diğerinde: TEKSAS'A BULAŞMAYIN. Yolda pek çok hayvan leşi gördük. Kilometrelerce, gördüğümüz yegâne yol işaretleri, cesetlerdi: eyaletlerarası otoyolun kenarında, farklı düzeylerde çürümeye yüz tutmuş tilkiler, rakunlar, armadillolar...

"Her yerde ölü hayvanlar var," diye karaladım defterime. "Akbalalar her yerde. (Çok mu düz anlamlı oldu?)"

Hem Zoltan hem Roen, son derece inançlı ailelerde yetişmişlerdi; ilki Katolik, ikincisi Kalvinistti. Ateşli ateizmleri, rasyonalist fanatizmleri, dini geçmişlerinin hem yok edilmesi hem de devamıydı. Onlarınki bilime tutkun ruhlardı, aklın ve bütün eserlerinin aşkıyla yanıp tutuşuyorlardı.

Oysa bilim, hiçbir şeyin kalıcı olmadığını, hiçbir şeyin sürüp gitmeyeceğini, her şeyin, yolun da nihayetinde yol kenarındaki leşlere döneceğini soğuk bir ısrarla vurguluyordu. Termodinamiğin ikinci yasası, evrenin süregiden ve inkâr edilemez bir çöküş halinde olduğu hususunda ısrarcıydı. Elimdeki kalemin mürekkebinin bitmekte olduğunu fark ettim. Bu kalemi kavradığım beden, yavaşça ama dosdoğru ölüme yaklaşıyordu. Ölümsüzlük Otobüsü, kelimenin tam anlamıyla dökölüyordu. Bilim, o soğuk ısrarıyla Amerika'nın eskisi gibi büyük bir ülke haline getirilemeyeceğini, güneşin bir gün patlayıp yeryüzünü yutacağını, her şeyin buhar olacağını ve Teksas'a nihayet ve kaçınılmaz bir biçimde bulaşılacağını söylüyordu.

Yer ve yeryüzünde yapılmış her şey yanıp tükenecek.

Bilimin bize, çürüyen armadillo ve rakunların, daireler çizen akbabaların en bariz kanıtları olduğu bu uçsuz bucaksız bozunum manzarasındaki yerimizden kurtuluş sunacağı inancı, özünde dinsel bir içgüdünün farklı yere konmasıydı. Psikanalizdeki, hastanın ebeveyniyle çocukluğundaki ilişkisinin psikiyatraya yönlendirildiği aktarım kavramı geldi aklıma. Transhümanizm tam da bu değil miydi? Tanrı'yla ilişkinin Bilim figürüne yönlendirilmesi değil miydi? Bütün bunlar, beyin yükleme, radikal yaşam uzatma, insan dondurma, Tekillik, anlatıların en eskisine bir hamiş değil miydi?

Defterime şöyle yazdım: "Bütün hikâyeler bitişlerimizde başlar."

Roen'in ömrünü azami düzeye çıkarmaya dönük, kalori kısıtlamaya dayalı diyeti, Batı Teksas'ın kamyoncu durakları, petrol istasyonları ve araçlara servis veren hamburger dükkânları sayesinde epey bozulmuştu. Alkolden ve diğer uyuşturuculardan uzak durması, yaydığı genel havayla çelişiyordu. Koca koca açılmış gözleri ve hülyalı hali, tipik bir güney Kaliforniya ot bağımlısı izlenimi vermişti bana.

Artık transhümanist bir çileci olarak görüyordum onu: Dünyadan, hiç terk etmek durumunda kalmasın diye büyük ölçüde elini eteğini çekmiş genç bir adamdı.

Dostoyevski romanlarından çıkmış biriydi. Bilhassa Alyoşa Karamazov'du. *Karamazov Kardeşler*'in ilk sayfalarında Alyoşa şöyle anlatılır: "Ciddiyetle düşünüp Tanrının ve ölmezliğin varlığına inandıktan sonra hemen, 'Ölmezlik için yaşamak istiyorum, bu yolda yürüyecek, hiçbir uzlaşmaya yanaşmayacağım,' diye karar verdi."

* Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, *Karamazov Kardeşler*, çev. Nihal Yalaza Taluy, İş Bankası Kültür Yayınları, 2014.

Roen'in, ailesine ait Sacramento'da yaşadığı evinde yerde uyuduğunu öğrendim. Bunun nedeni, kazandığı üç kuruşu yaşam uzatma araştırmasını desteklemekte kullanmak varken yatağa harcamak istememesiydi kısmen ama asıl nedeni, yumuşak yüzeylere karşı tuhaf düşmanlık beslemesiydi. (Bu açıkça beyan ettiği hoşnutsuzluk, daha önce bahsettiğim epey düşkün olduğu kanepelere uzanma sevdasıyla epey çelişiyordu.)

Fort Stockton'ın birkaç saat batısında bir kamyoncu durağında mola verdik, açık büfe sunan bir yerde bir masa bulduk. Yanımızdaki masada büyük Stetson şapkalı, irikıyım bir adam, önündeki İncil'in üzerine eğilmiş, Eyüp kısmını okuyor, bir yandan da et, lahana salatası ve muhtelif karbonhidrattan ibaret zengin bir ekosistem oluşturan yemek yığınının düzenli aralıklarla mideye indiriyordu. Zoltan, ölümsüzlük kampanyası için ülkeyi gezmeye çıkmadan önce tamir etmeyi unuttuğu için taşan tuvaletten dolayı kızgın olan karısıyla telefodayken, Roen'in hayat-taki tercihlerini sorgulama fırsatı buldum.

"İtiraf etmem gerek," dedim. "Bütün bu ölümsüzlük meselesinin peşine düşmek bana zor geliyor. Sonsuza kadar yaşama saplantınızla, aslında hepten ölümün mahkûmu olmuyor musunuz?"

"Belki de," dedi. "Ama hepimiz öyle değil miyiz? Bütün mesele bu değil mi bir yerde?"

Ne demek istediğini anladığımı söyledim, ikimiz de biraz eğreti güldük ve Zoltan'ın karısıyla kesik kesik konuşmasını dinlerken bir müddet sessizce yemeğimizi yedik.

Roen yemeğini, adeta salatasından aldığı her çatala ideal bir çiğneme süresi pay edercesine düşünceli bir ihtiyatla yiyordu. Katı bir vejetaryen olmasının yanı sıra, yemekle ilişkisini asgari düzeyde tutmaya çalışır bir hali vardı. Et yemeyi sırf sağlık nedenlerinden ötürü reddediyordu ama alttan alta bunun da

ölümü, bedeninin hayvani tabiatını reddedişinin bir ifadesi olup olmadığını merak etmeden duramadım.

Psikanalist Ernest Becker, kitabı *Ölümü İnkâr*'da şöyle der: "Organizmalar için olağan faaliyeti başkalarını her türden dişle parçalamak, ısırarak, eti, bitkileri, kemikleri öğütüp oluşan posayı afiyetle yutmak, özünü kendi bünyesine katmak ve ardından kalanı kötü kokular ve gazlarla dışarı çıkarmak olan bir yaratılıştan ne anlayabiliriz? Herkes kendisi için yenebilir olan diğer herkesi kendisine dâhil etme peşinde."

Canlı olmak, hayvan olmak ölümcül bir işti. Doğa, tabir-i caizse, kötüydü.

Ekim ayının sonundaydık ve kamyoncu durağı mevsime özgü ürkünç alet edevatla müsrifçe donatılmıştı. Minyatür plastik kabak fenerleri, pamuktan örümcek ağları, duvara monte edilmiş süpürge saplarında cadılar ve diğer cadılar bayramı ıvır zıvırı... Roen'in kafasının hemen arkasında, tavandan, kauçuk bir Ölüm heykeli sarkıyordu; iskelete benzeyen bu heykelcik, eski püskü siyah bir kukuletalı cüppeye sarılmış, kemikten eline plastik bir tırpan iliştirilmişti. Naylon bir tele bağlı bu karikatüre benzer heykelcik dönüp duruyor, indirimli satış reyonlarının ironik göstergesi olarak rolünü abartıyla sahneleyişi dikkatimi dağıtıyordu.

Roen bir çatal dolusu kuru marul yaprağını soluk yüzüne doğru kaldırdı ve "Sadece sonsuza kadar eğlenmek istiyorum," dedi. "Bu şekilde yiyerek kazandığım yirmi yıl, ölme zamanımla 'yaşam süresi kaçış hızı'na erişilmesine yetişmem arasındaki fark olabilir. Gelecekte daha çok haz almak için şimdi hazzı geciktiriyorum. Aslında tam bir hedonistim."

"Bana hiç mi hiç hedonist gibi gelmiyorsun," dedim. "İçmiyorsun, uyuşturucu kullanmıyorsun. Doğru düzgün yemek bile yemiyorsun. Açıkçası, bir Ortaçağ keşişine benziyorsun."

Roen başını bir yana eğip bu dediğimi biraz düşündü. Cinsellik meselesini ortaya atmak istemedim ama havada asılı kalmış gibi bir hali vardı, kauçuk ölüm avatarı gibi başımızın üzerinde yavaş yavaş dönüyordu. Konuyu açmama gerek kalmadı; Roen kendi usulüyle meseleye girdi.

“Gelecekte canlı olmanın en havalı yanlarından biri ne biliyor musun?” diye sordu.

“Ne?”

“Seks robotları.”

“Seks robotları mı?”

“Seks yapmak için yapılmış yapay zekâ robotları işte.”

“Ha,” dedim. “Seks robotlarını duymuştum. Fena fikir sayılmaz. Gerçekten bunun gerçekleşeceğini düşünüyor musun peki?”

Roen, bir an uzak gelecekte yaşanacak heyecanı düşünüp gözlerini kapattı, keyifle başını sallayarak, “Elbette,” dedi. “İple çekiyorum.”

Kısmen kaçamak, kısmen meydan okuyan, kendine özgü bir gülümsemesi vardı. Bağlamının dışında ele alınsa kendini beğenmiş denebilirdi pekâlâ bu gülüşe ama insanın üzerinde her nasılsa hoş bir etki bırakıyordu.

“Seks robotlarıyla derdim şu,” dedim. “Neden gerçek biriyle seks yapmayasın ki? Yani, bir aksilik yoksa.”

“Şaka mı yapıyorsun?” dedi. “Gerçek bir kız seni aldatır, onunla bununla yatar. Zührevi hastalık kapabilirsin. Ölebilirsin bile.”

“Biraz fazla evham yapıyor musun?”

“Hiç de bile. Her zaman olanşeyler bunlar. Kişiye özel bir seks robotu seni hiç aldatmaz, hem tıpkı gerçek bir kız gibi olacaktır.”

Bir süre başka hiçbir şey söylemedi ve acele etmeden bardağındaki suyu içti. Salatasından bir çatal dolusu marul daha

ağızına attı. Pencereden kamyonlarla dolu otoparka, ilerideki otobüse, havada gezinen akbabalara baktı.

“Aldatılmayla ilgili kötü deneyimlerin oldu mu diye sormamın bir sakıncası var mı?” diye sordum.

“Şimdiye kadar seksten uzak durdum. Hiç kız arkadaşım olmadı,” dedi.

“Kendini seks robotlarına mı saklıyorsun?”

Yavaşça başını salladı, hınzırca kaş kaldırdı. Elbette kendini seks robotlarına saklıyordu.

Ellerimi dostane bir teslimiyetle havaya kaldırarak, “Peki, öyle olsun,” dedim. “Umarım o kadar uzun yaşarsın.”

“Yaşayacağıma eminim,” dedi.

Zoltan ve “ihtiyar heyeti” arasında giderek büyüyen çatlak, otobüsteki başlıca tartışma konusu haline gelmeye başlamıştı. Son derece karmaşık bir meseleydi, birbirinden ayrı bir sürü faktör iş başındaydı anlaşılan. Vox sitesi için kampanyaya dair verdiği bir röportajda Zoltan, seçimden önce bir noktada kampanyaya son verme ve Demokratların adayı kim olursa onun adaylığını destekleme niyetinden bahsetmişti. Zoltan’ı başlarda destekleyen Hank Pellissier, “bardağı taşıran son damla” diyerek bu açıklamadan sonra Transhümanist Parti’nin sekreterliğinden istifa etmişti.

Hank’in çekilmesi, hiçbiri Zoltan’ın kampanyasına pek ikna olmamış transhümanistler arasında ihtilaf yaratmıştı. Bunların arasında Floridalı bir Presbiteriyen rahibi olan Christopher Benek de vardı. Benek, en önde gelen Hıristiyan transhümanistlerden biriydi ve yakın döneme kadar Zoltan’la din ile transhümanizmin birleştirilmesini destekleyen bir ilişki içerisinde olmuştu. (Papaz Benek, 2014 yılında, her türlü özerk zekâ formunun “İsa’nın dünyayı kurtarma amaçlarına katılmaya” teşvik edilmesi gerektiğini öne sürerek ileri yapay zekâ biçiminin Hıristiyan olması

gerektiğini resmen ilan etmiş, böylece kimi fütüristleri şaşırtmıştı.) *The Christian Post* gazetesinde yazdığı yazıda, Zoltan'ın "ideolojik tiranlığını" ve "kendini amirane ABD Transhümanistlerinin temsilcisi ilan etmesini" eleştirmiş, bu hamlesinin, "transhümanizmi, küresel ölçekte açıktan Tann'yı ve kurumsal dini reddeden, aslen ateist bir girişim olarak gösterme çabasından başka bir şey olmadığını" öne sürmüştü.

Zoltan'ın Facebook'ta, başkanlık kampanyasının ardından "dünya çapında bir hükümette yönlendirici bir ses ve etki sahibi olma idealini kucaklayan küresel bir parti" kurma fikrini ilan etmesi bu huzursuzluğu daha da artırmıştı. Zoltan ulusal sınırların kaldırılması gerektiğine inandığını hep söylüyordu ama anlaşılan liberter mantığı, artık paradoksal olarak otoriter amaçlara hizmet etmeye başlamıştı. *Transhumanist Wager*'ı okuyanların buna şaşacağını sanmak güç olsa da bu ilan, Zoltan'ı destekleyen en uç tekno-rasyonalistler haricindeki herkesi ondan daha da uzaklaştırmıştı.

Derken kampanyasını onaylamayan bir imza kampanyası başlamıştı: İmzacılar, Zoltan'ı ve transhümanist partisini, "otoriter kontrol altında sindiği, transhümanist değerlerin çeşitliliğini reddettiği ve başkalarına karşı gereksiz bir düşmanlık çıkırtkanlığı yaptığı müddetçe" reddediyordu.

Giderek, kamu önünde tuhaf ve kabul etmesi güç siyasi tutumlar takınma eğilimi, bu artan huzursuzluğun arkasında yatan temel unsurdu. Mesela o bahar, *Vice*'ın teknoloji sitesi *Motherboard*'da bir köşe yazısı yayınlamış, Los Angeles'ın sokaklarını ve yollarını tekerlekli sandalyelerin geçişine daha elverişli hale getirmek için belediyenin bütçelediği 1,3 milyar doların robotik dış iskelet teknolojisine sarf edilmesinin daha mantıklı olacağını iddia etmişti. "Bırakalım kaldırımlar bakımsız kalsın" demişti. "Bunun yerine, içinde bulunduğumuz transhümanist

çağda, fiziksel olarak engelli insanları tamir etmeye ve onları hareketli ve engelsiz insanlara dönüştürmeye bakalım.”

Bu konuyu açtığımda Zoltan, engellilerin, kentlerde ve kendi-ninki gibi yorumlarda görülen ayrımcı tavırlar yerine engellilerin “tamir edilmeleri” gerektiğindeki ısrarına neden bu denli alındıklarını sahiden anlayamıyor göründü. Sonuçta transhümanizmin esas önermesi, *hepimizin* tamir edilmesi gerektiği, *hepimizin*, baştan insan bedenlerine sahip olduğumuzdan, engelli olduğuydu. (Aklıma, Tim Cannon’ın transseksüel deneyimin dilini, transhümanist bağlama uyarlaması, baştan bir bedene doğduğundan yanlış bedene tutsak olduğunu ısrarla öne sürmesi geldi.)

Dış iskelet fiyaskosu yetmezmiş gibi, Obama yönetiminin Suriye iç savaşından kaçan on bin göçmeni ülkeye kabul etme planı üzerine dönen tartışmalarda, bu göçmenlere ülkeye giriş sürecinin bir parçası olarak mikro çip takılmasının zarif bir çözüm olacağı fikrini atmıştı ortaya. Dediğine göre, böyle bir politika, hükümetin göçmenlerin hareketlerini takip etmesini, terörist katliamlar planlayıp planlamadıklarını görmeyi ve “sisteme katkı sunup sunmadıklarını, vergilerini ödeyip ödemediklerinin veya sorun çıkarıp çıkarmadıklarını kontrolünü” sağlayacaktı. İnsanların fikri çok itici bulduğunun farkındaydı ama bundan rahatsız olmuş gibi görünmüyordu. Hükümetin, insanların yaşamlarına (bedenlerine) daha önce hiç görülmemiş boyutlarda müdahale etmesini savunmasından endişe edenlere yanıtı, “bizi IŞİD’e karşı koruduğu müddetçe Büyük Birader o kadar da kötü değildir belki”ydi. Ayrıca, kampanyanın başlarında katıldığı *grinder* etkinliğinde o da bedenine bir RFID çipi taktırmıştı ve işlem, tahmin edebileceğinizden çok daha az acıliydi. Göçmenler, kamu güvenliğine tehdit oluşturmadıkları anlaşılana kadar (mesela üç yıllık deneme süresinin ardından) mikroçiplerini çıkartmamayı tercih bile edebilirlerdi çünkü bu

teknoloji sayesinde yakında Starbucks'tan kahve alırken, ellerini çip okuyucuya doğru sallayıp ödeme yapabileceklerdi.

Bütün bunların arkasında sözü edilebilecek bir ideoloji varsa bence bu ideoloji, teknolojinin ideolojisinin ta kendisiydi: gereken bütün araçlarla insanların ve makinelerin daha da birbirine karışması mecburiyeti. (Bu haliyle Zoltan bana sık sık, bilimsel rasyonalizmin ilerlemesinin her daim tiranlığa doğru ilerleme olduğunu öne süren Theodor Adorno ve Max Horkheimer'in *Aydınlanmanın Diyalektiği*'ndeki savının ayaklı bir temsili gibi geliyordu. Dedikleri gibi, "günümüzde teknik rasyonalizm, tahakkümün rasyonalizmidir. Kendine yabancılaşmış toplumun kompulsif karakteridir.")

Daha coşkulu anlarında ("içinde bulunduğumuz bu güzergâh tutarsa") nihayet Kurzweil'inkinden daha fazla nüfuz sahibi olacağından bahsediyordu. "Bir sürü genci harekete dâhil edebilirim," dedi. "Bu yeni kuşakla aktif olarak bir hareket oluşturmaya çalışıyorum; böylece kültürü değiştirecekler." Etkiye, erişime saplantılıydı; *rt*'lerden ve etkileşimlerden, Facebook *like*'larından ve diğer sosyal medya metriklerinden sanki bunlar yeni dünyanın gerçek para birimiymiş gibi bahsediyordu. Birkaç defa "ihtiyar heyeti"nin bu alanda onun nüfuzuna yetişemeyeceğini umduğundan bahsetti. Basın ona bayılıyordu, o da basını onu sevmesine bayılıyordu. Ve transhümanist hareketin önceki liderlerinin basını onu sevmesinden nefret etmelerine bayılıyordu.

Tutkularının pek çok disiplini kapsaması, nüfuz ve iktidar basamaklarında yükseleceğine neredeyse mistik inancı beni etkilemişti. Sık sık transhümanizmi, bilhassa da radikal yaşam uzatmayı kamunun ve nihayetinde hükümetlerin ciddiye almak zorunda kalacağı bir şeye çevirme planlarında çevreci hareketi model olarak ele aldığından bahsetti. Kendini bu modelin Al Gore'u sandığına şüphe yoktu.

Zoltan'a karşı karmaşık, çelişkili hislere sahiptim. Bu hisler ani değişimlere uğruyor, zaman zaman yoğunlaşıyor, sonra tersine zayıflıyordu. Rahat rahat kendiyile dalga geçtiğinden hafifleyen üstünlük havası, çelişkin bir çekicilik yaratıyordu. Bir an dünyayı değiştirme, milleti ölümsüzlüğün erişilebilir olduğuna ikna etme arzusundan bahsediyor, sonra Wanderlodge'u birkaç saat daha yolda tutmak için bulduğu bir numaradan ironik bir keyif alıyordu.

Alışveriş arabasını motor yağı şişeleriyle ve sızan motor yağını toplamak için barbekü tepsileriyle doldurmak üzere girdiğimiz Walmart'ın otoparkında, "Bir işi yanm yamalak yapmakta üstüme yoktur," dedi.

Ölümsüzlük Otobüsü'nü artık Entropi Otobüsü olarak ve bizleri, zaman içinde her şeyin kaçınılmaz çöküşünü, tüm sistemlerin kaçınılmaz dağılmasını anlatan kocaman, hareketli bir metafor içinde Teksas'ta dolaşarak görmeye başladığımı söyledim.

Maddesel öğeler yanarak yok olacak, yer ve yeryüzünde yapılmış her şey yanıp tükenecek.

"Entropi berbat bir şey," dedi Roen.

"Neyse o işte," dedi Zoltan. "Neyse tam da o."

Bu iki adamla aramda tuhaf bir yakınlık olduğunu düşünmeye başladığımı fark ettim: mistik amaçlarına dair öyle derinden herhangi bir sempati beslediğimden değil, onlarla birlikte olduğumdan, onlarla seyahat ettiğimden, aynı kamyon mola yerlerinde yemek yediğimden, aynı otellerde uyuduğumdan ve Wanderlodge'un eski kaset çalarında Tom Petty and The Heartbreakers'ı sonsuz bir döngü içerisinde onlarla dinlediğimden. Sıradan bir yoldaşıktı bu, abeste meslektaşlık ve aslında

herhangi bir insan birlikteliği için de denilebilecek en iyi şey buydu belki. Öte yandan, onlar asla durumumuzu bu şekilde tarif etmeye razı gelmezlerdi. Bu yüzden de ortada aslında yoldaşlık falan yoktu.

Abes meselesi Wanderlodge'da birkaç kere ortaya atıldı. Zoltan ve Roen, ölümün yaşamı anlamsız kıldığına inanıyordu. Sonunda her şey yok olacaksa, diye soruyorlardı, her şeyin ne anlamı vardı?

Bu soruya cevap verecek nitelikte görmüyordum kendimi ama mevcut haliyle yaşamı savunmak istedim ki o da aslında ölümü savunmak anlamına geliyordu. Yaşama anlamını veren, sonunun olması değil miydi? Bu kadar kısa bir süre burada olmamız, her an gidebilecek olmamız değil miydi yaşamı bu kadar güzel, korkutucu ve tuhaf yapan? (Ayrıca anlam fikri bir yanılsama, insanların kafasında kurduğu zaruri bir kurgu değil miydi? Sonlu bir varoluş abesse ölümsüzlük sonsuz bir abeslik hali değil miydi?)

Sonlulukta hiçbir güzellik yok, maziye gömülerek unutulup gitmekten çıkarılacak anlam yok, dediler. Roen öne sürdüklerimin "ölüm savunucusu" ideolojiden kaynaklandığının apaçık olduğunu söyledi ısrarla: Ölümün aslında o kadar da korkunç olmadığına kendimi ikna etmeye çalışarak ölümün dehşetinden kendimi korumaya çalışma ihtiyacıydı bu. Roen'in söylediklerinin çoğu bana ne kadar delice gelse de bu konuda aslında haklı olduğunu düşündüm. Bu, öyle ya da böyle, son on sekiz aydır görüştüğüm bütün transhümanistlerin, mesela Natasha Vita-More'un, Aubrey de Grey'in, Randal Koene'in bana söylediği şeydi.

Issızlıkta seyrediyorduk. *Teksas'a Bulaşmayın*. Çöl sıcaklığında çürümekte olan parçalanmış armadillolar. *İsrail'i Destekleyin*. Zoltan, son Walmart durağından kapıldığı 1,5 litrelik yeşilimsi enerji içeceği şişesini ara ara kafasına dikiyordu. Saatlerce konuştu,

sonra saatlerce hiçbir şey söylemedik. İki, üç kez baştan sona Tom Petty kasetini dinledik. "Olmayacak," diyordu Petty, "bir düşün peşindeyim." Kırk dakika sonra, aynı şarkıyı yine söyledi.

Burada ne oluyordu? Birden her şey toplumsal ayrıcalığın absürdist bir parodisi gibi geldi: Yabanda seyahat eden üç beyaz adam, bir gün diğer bütün yaratıklar gibi başlarına gelecek olan nihai adaletsizliği, yok edilmesi gereken büyük yok ediciyi protesto ediyor. Bu açıdan bakıldığında yaşlanıp ölmek, en büyük Birinci Dünya Sorunu değil miydi?

Ozona'dan bir saat kadar doğuda, Zoltan'ın sızan yağın neredeyse taşırdığı barbekü tepsisini boşaltabilmesi için şehirlerarası otoyoldan çıkıp dar bir yan yola girdik. Devasa bir çiftliğin çepe-
rindeydik; yaba otları ve bodur kaktüsler haricinde yarı kurak, göz alabildiğine uzanan dümdüz bir araziydi burası. Tuvalet ihtiyacım için otobüsün arkasına geçtim; işerken gökyüzünde avcı drone'lar misali dolanan beş akbaba gördüm. "Kıyamet bilimi"ne layık bu hayvanların gözlerine nasıl görüldüğümüzü hayal etmeye çalıştım. Üç orta boy memeli, görünürde bir amaçları olmaksızın, tabut şeklinde bir Leviathan'ın etrafında doluyor. Hiçbir şeyden anlam çıkarmak zorunda olmayan bu yaratıkların gözündeki bunların, insanların, tabutların, seyahatlerin ne anlamı olabilirdi? Öldürülemeyecek kadar büyük ve henüz ölmemiş olduğumuzdan muhtemelen manzaralarında pek önemimiz yoktu.

Rilke'nin *Duino Ağıtları*'nın sekizincisinden, hayvanların yaşadığı özgürlüğe dair bir satırı hatırlamaya çalıştım. Üzerine çıkıp etrafı seyreyledikleri "açıklıktan" bahsediyordu; her daim kendi sonluluğumuzun ezici mevcudiyetine doğru ilerlediğimizden bu açıklığı biz göremiyorduk. Otobüse döndüğümde, telefonumdan Google'da bu şiiri arattım ve buldum: "Sadece biz, ölümü görebiliriz; özgür hayvanın/ ardındadır oysa hep ve

önündedir Tanrı/ Ve hareket ettiğinde özgür hayvan/ zaten ebediyette eder, bir pınar gibi.”

Daha sonraları, eyaletlerarası otoyolda giderken Roen, “BUGÜN ÖLECEK OLURSANIZ SONSUZLUĞU NEREDE GEÇİRMENİZ İSTERDİNİZ?” yazan devasa bir tabelayı gösterdi.

“Yerde,” dedi. “Yerde.”

Altı yaşındayken geçirdiği bir kazadan bahsetti. Bisikletten düşmüş ve dalağı yırtılmış. Az daha iç kanamadan ölecekmiş. Hastanede haftalar geçirdikten sonra iyileşmiş ama karanlığı, dünyanın incecik yüzeyinin altındaki kara dehşeti görmüş. Her gece, uykusunda öldüğünü, yatağında hiçbir şey hissetmeden yattığını gördüğü aynı kâbustan nefes nefese uyanır olmuş. Yaşanması imkânsız bu deneyimi yaşamış, görülmesi imkânsız o şeyi görmüş her gece. Dediğine göre, ölümden sonra onu bekleyen hiçliğe dair bu görüş yüzünden ebeveyninin dininden uzaklaşmaya başlamış.

Daha da doğuda, yol kenarındaki bir mola yerinde Roen kamerasını çıkardı ve piknik alanında, oluklu sacdan bir çardağın altında oturan iki genç kadına yaklaştı. Kamerayı yüzlerine dikip ölümden korkup korkmadıklarını sordu. Korkmaktan çok şaşırılmış bir halleri vardı ama bu konuşmanın parçası olmak istemediğinden mola yerinin diğer tarafına gittim. Karşıma iki genç adam çıktı. Arkadaşımın neden kız arkadaşlarını kameraya aldığını sordular. Wanderlodge’u gösterdim ve bir “üçüncü parti” başkanlık adayının* kampanya turunda olduğumuzu, Roen’in belgesel çektiğini söyledim.

---

* ABD’deki iki ana siyasi partiden (Cumhuriyetçiler ve Demokratlar) birine ait olmayan, seçime bağımsız ya da bir başka partinin adayı olarak katılan başkanlık adayları. (e.n.)

İri olanı, Joan Baez saçlı, diz boyu şortlu, doğruculuğu gözlerine yansıyan Roen'e şüpheyle bakarak, "Bu adam mı başkanlığa aday?" diye sordu.

Telefon konuşmasını bitirmiş, Wanderlodge'un yanında diki-len Zoltan'ı göstererek, "O değil, diğeri," dedim. "Bu, onun kampanya otobüsü. İsterseniz tanıştırayım sizi."

Hep birlikte (ben, Roen, iki genç kadın, erkek arkadaşları) Zoltan'ın yanına gittik. Zoltan seçmenleri abartılı hareketlerle, sıcak selamlarla, devlet adamı tarzı tokalaşmalarla karşıladı.

Daha küçük ve sert görünümlü adam, "Bu otobüsün olayı ne şimdi?" dedi.

"Ölüm karşısında farkındalığı artırmak için kocaman bir tabut şekline soktuk."

"Kocaman bir tabut gibi görünmüyor," dedi adam. "Daha çok kocaman bir dışkıya benziyor."

Zoltan bu yorumu zarafetle duymazdan geldi ve biraz da kendini beğenmiş havalarla kampanyanın amacının "daha uzun bir ömür sürebilmeniz için uzun yaşam bilimine yatırım yapılmasını teşvik etmek" olduğunu söyledi.

Otuzlu yaşlarının ortalarında görünen tıknaz, kısa boylu bir adam, hemen yanıımızdaki kamyonun sürücü koltuğundan indi ve biraz esnedikten sonra, gözlerini kısıp bir Wanderlodge'a bir toplanmış gruba bakarak yanıımıza geldi. Mor basketbol şortu, bol siyah bir tişörtü, Oakley gözlükleri vardı. Adının, Shane olduğunu söyledi; Florida'ya doğru, ülkenin bir ucundan diğer ucuna gidiyordu.

"Burada siyasi bir şeyler mi oluyor?" dedi.

"Evet," dedi Roen. "Sonsuza kadar yaşamak ister misin?"

"İsterim tabii," dedi Shane. "Ölmekten acayip korkuyorum. Kim sonsuza kadar yaşamak istemez ki?"

Zoltan, "Bilim sayesinde yaşlanmaya ve ölüme son verilmesini

teşvik etmeye çalışıyoruz,” dedi. “Yaşlanma sürecini durdurmaya epey yaklaşmış bilim insanlarıyla çalışıyoruz. Kulağa delice geliyor, biliyorum ama doğru söylüyorum. Amerika’nın önde gelen üçüncü parti adaylarından biriyim aslında. Partimizin adı, Transhümanist Parti.”

“Transhümanist ne demek?” diye sordu Shane.

“Pek çok şey demek. Ölmek bunlardan biri. Çoğumuz makinelere evrilmek istiyor. Babam mesela kısa süre önce ardı ardına dört kalp krizi geçirdi. Makine olsaydık böyle şeyler yaşanmazdı.”

Shane, kibarca, “İyiymiş,” dedi. “Destekleyebileceğim bir hareket.”

Biraz daha konuştu ve dinledi, sonra yoluna devam etmek üzere izin istedi. Hiçbir yerde çok uzun süre kalamıyormuş; aradaki bir bilgisayar, yolun seyrini ve hızını yakından denetliyor, işverenlerine rapor ediyor, izin verilen zamandan daha uzun süre mola verirse veya bu yüzden kaybettiği dakikaları ve saatleri telafi etmek için izin verilen hızı aşarsa onlara bildiriyormuş. Bir anlığına kapitalizmin çoğumuzu şimdiden makinelere çevirdiğine, hatta yerini otomatik sürüş teknolojisinin alacağı yakın geleceğe gönderme yaptığını düşündüm ama kamyonuna binip bize el salladığında böylesine incelikli bir vurgu yapmamış olabileceğine kanaat getirdim. Lafını dosdoğru söyleyecek tiplerden görünüyordu.

Muhabir, “İnsanların sizi Tanrı’yı oynamakla suçlamasına ne diyorsunuz?” diye sordu.

Lüks bir mahallenin bol ağaçlı sokağında dikiliyorduk. Kampanya etkinliği başlamak üzereydi ve Austin TV haber programı Zoltan’la röportaj yapıyordu. Üzerinde tişört ve kumaş pantolon vardı, saçları yüksek alnından arkaya özenle taranmıştı.

"Aslında Tanrı'yı oynamaya çalıştığımız görüşüne katılıyorum," dedi.

Bunu bana söyledi ya da en azından söylerken bana bakıyordu. Muhabirlik de yapan sakallı, savurganca terleyen kameraman, röportajı yaparken yanında durmamı rica etmişti. Zoltan, böylece muhtemelen bütçe kesintileri yüzünden aynı anda iki iş yapmak zorunda kalan bir adam yerine profesyonel bir haber muhabirine yanıt verir gibi görünecekti.

Bana baksa da aslında Austin'li televizyon izleyicilerine ve ötesinde internet ahalisine, tıkların ve etkileşimlerin görünmez halkına konuşuyordu. Hafif tekinsiz bir deneyimdi; sanki yokmuşum, boşluğa karışmışım ve benim üzerimden dünyaya ulaşılacaktı gibiydi.

Son zamanlarda başıma geliyordu bu. Kendimi, içinden sinyallerin geçtiği bir mekanizma gibi görmeye başlamıştım. Otobüste oturup defterime konuşmalardan parçalar, ortamın ve yarattığı hissiyatın ayrıntılarını karalarken kendimi ilkel bir alet, bilginin kaydedilmesi ve işlenmesi için kullanılan bir makine gibi görüyordum. Koca bir Walmart'tan çıkarken, aldığım atıştırma-lıkları öderken, zenginliğin aşağıdan yukarı iletilmesini sağlayan engin, gizemli bir sistemin milyonlarca mekanizmasından biri gibi görüyordum kendimi. Elbette mekanistik fikirlere aşırı maruz kaldığım için bunun başıma geldiğini biliyordum ama bir yerde, kendimi hep böyle gördüğümü fark ettim. Çapek'in dediği gibi, hiçbir şey insana, kendi imgesinden daha yabancı değildi. Hiçbir şey, en aşına olduğumuz şeyden daha yabancı değildi.

Aynı zamanda muhabirlik de yapan kameraman, "Neden başkanlığa adaylığınızı koyma kararı aldınız?" diye sordu.

Zoltan, "Teknolojiyi, bizi götürebileceği yere kadar götürmemiz gerektiğine inanıyorum," dedi. El hareketleri, işinin erbabı bir siyasetçinin deneyimli kararlılığına sahipti; kamera

karşısında gözlerini kırpmadan bana bakarken, gayet makul bir başkan havasına bürünmüştü; aniden, engin bir fiziksel mevcudiyet kazanmıştı. Kendi önemini göstermek için dikilmiş, içi boş, muazzam bir anıt gibi görünüyordu.

“Ve bu dediğim, kendimizin de teknolojiye dönüşmesini kapsıyor,” dedi. “Günün birinde, insandan çok makine olacağız. Başkanlık kampanyam işte bunu savunuyor. Konuşulmaya başlamasını istediğim bu.”

Bir grup genç yanımıza yaklaştı. Austin biyo-hack grubundandılar, kampanya etkinliği için gelmişlerdi. Alec, Avery ve Shawn gibi adları vardı; transhümanist olmak için şaşırtıcı derece “kankavari” bir halleri vardı; rahat Teksaslı havası taşıyan, bol kıyafetler giyen, koca gövdeli adamlardı.

Roen, geleneksel selamları bir tarafa bırakıp doğrudan sonsuz yaşama dair duruşlarını sorgulayarak, her zamanki haliyle onları karşıladı.

Sanki Roen biraz ot isteyip istemediğini sormuşçasına, Alec adındaki genç, “Bana uyar,” dedi. “Haydi, yapalım. Olsun varsın. Yaşam muhteşem.”

“Değil mi?” dedi Roen. Anlamalı anlamalı bana baktı, yaşamın muhteşemliğine dair mutlak yargılarda bulunmaya dair çekinçlerimi ifade ettiğim önceki konuşmalarımıza hafif bir sitem gibi geldi bana.

“Yapmam gereken çok şey var,” dedi Alec. “Seksenimde ölemem. İşimi gücümü halledebilmek için *en az* iki yüz yıla ihtiyacım var. İki yüz elli bile olabilir.”

“Değil mi? Çok yaşlı birini görünce ne düşünüyorsun?”

“Berbat bir şey diye düşünüyorum,” dedi Alec. “Pek öyle keyifli olmasa gerek.”

Etkinliğin yapılacağı, neredeyse hiç mobilyası olmayan, yüksek girişli, küçük, bölmesiz eve gittik. Mekânın bir biyo-hacker

topluluğu tarafından paylaşıldığını öğrendim. Kimin orada yaşayıp yaşamadığı belli değildi ama bir transhümanist komün veya fütürist dernek evi gibi görünüyordu. Bu tarz bir etkinlik için bile toplantı ezici bir biçimde erildi.

Girişe göre düşük kotlu salona girdiğimizde, beyzbol şapkası ve dar bir tişört giymiş, epey kaslı bir adamın yanından geçtik. Birasından yudumlarken pembe çizgili saçları ve yüzünde bir sürü *piercingi* olan daha ufak tefek bir adamla çene çalıyordu. Çite yaslanmış bir kovboyun resmiyetten uzak rahatlığıyla, kapıya yaslanmış ağır ağır konuşuyordu.

"Adam gerçekten kodla ilgiliydi, GitHub'a girmesine izin verdim tabii," dedi.

Zarif nakışlı, Hint tarzı bir gömlek giymiş olan uzun saçlı, genç bir adam, kendini Biyo-hack Austin grubunun organizatörü olarak takdim etti. Adı Machiavelli Davis'ti ama ona Mac dememiz istendi. Aslen Singapurluydu ve Texas Üniversitesi'nde lisansüstü biyoloji öğrencisiydi.

Zoltan onunla akşamki konuşmasının ayrıntılarının üzerinden geçerken, gözüm bir masaya takıldı. Parmak arası terlikli, üzerinde güneş gözlüklü bira bardağı karikatürü olan bir tişört giymiş bir adam, karmaşık görünümlü bir aygıt kurcalıyordu. Aygıt, bir sürü kablosu ve elektromanyetik rölesi ve şekilsiz magnezyum topakları ve plastik su kapları olan, küçük bir alüminyum çantaydı. Jason adlı bu adam, aygıtın, geliştirmekte olduğu ve "işlevli yaşam uzatma kapsülü" diye tanımladığı Heliopatch adındaki ürünün bir prototipi olduğunu söyledi. Kullanıcının bedenine yerleştirildiğinde magnezyum parçanın anot, kullanıcının bedeninin katot olduğu bir pil işlevi görüyormuş. Magnezyum aşınıp bedene elektron ve pozitif iyon salıyor, bu şekilde hücre hasarına neden olan serbest radikalleri etkisizleştiriyor ve yaşlanma sürecini yavaşlatıyormuş. Bir süre önce, sol yanağına

ufak bir magnezyum parça yerleştirdiğini, aylarca orada tuttuğunu söyledi. Etraftaki arkadaşlarına, kafasının hangi kısmında daha az beyaz saç olduğunu sormuş. "Hepsi de kesinlikle sol taraf dedi," dedi. "Hepsi."

Salon kalabalıklaşıyordu ve Machiavelli konuşmasına başlamıştı. Tayland'da bir Budist manastırında birkaç ay geçirmekle ilgili, tam yakalayamadığım bir şeyler söylüyordu. Derken içinde yaşadığımız zamanın, insanlık tarihindeki en muazzam değişimlerden birine şahit olacağına dair bir şeyler söyledi. Her şey, dediğine göre, "yerinde ve çökmeye hazırdı." Biyo-hack hareketinin yükselişi, insanların genleri düzenleme ve bedenlerini 'daha iyi kılma' kabiliyeti, bu ve takip eden nesiller için dönüm noktası olacaktı. Birkaç hafta sonra Biyo-hack Austin grubuyla çöle bir gezi organize ediyordu. Planları, herkese görüş gücünü artıran bir göz damlası damlatılması ve bu şekilde süper insan görüş gücüyle yıldızların ışığına bakmaktı. Damlanın içinde, bir cins derin su balığının gözlerinde yer alan, beyne foton sinyallerinin geçişini bir veya iki kademe artıran klor E6 adlı bir molekül vardı. Dediğine göre bu deney, fareler üzerinde başarıyla yürütülmüştü. O ve dostu biyo-hackerlar bunu deneyimleyecek ilk insanlar olacaklardı.

"İnsanlık kendi üzerine deneyler yapar," dedi. "Doğuştan hakkımız var buna. Bence özgürlüğün anlamı bu: kendi bedenini ve zihnini özgürlüğü yaşamak."

Zoltan, akıcı ve belli ki önceden yazıya dökülmemiş olan konuşmasında bu konuya daldı. Bu hareketle, bu kampanyayla, tarih yazılmıştır, dedi. Kampanyanın derdi oy kazanmak değil, eli kulağında Tekillige ve bunu deneyimleyecek kadar uzun yaşamaya dair farkındalığı artırmaktı. Dediğine göre, morfolojik özgürlüğe, insanların bedenleriyle istedikleri her şeyi yapabilmelerinin mutlak ve vazgeçilemez bir hak olduğuna inanıyordu.

"Teknoloji sayesinde daha çok makine-gibi olacağımız günün gelip çatmasını dört gözle bekliyorum," dedi.

Sonrasında bir saat kadar daha takıldık; Zoltan, transhümanizm hakkında belgesel çeken birkaç kişiyle ve bir dergiden röportaj yapmaya gelen bir kadınla konuştu. Bir noktada Roen de kendi doğaçlama konuşmasını yaptı. Bu söylevi, siyah çerçevesi gözlükleri ve suratında hafif gergin, bilmiş sırtışıyla *hipster* "karakterine" uygun olarak verdi. Kampanya boyunca Sonsuz Yaşam Fan Kulübü'nün Facebook sayfasına yüklediği videolarla çalıştığı bir roldü bu.

Toplanmış biyo-hackerlara, "Sizler ana akım değilsiniz," dedi. Çoğu bu performansla hafif şaşırmış gibiydi. "Hâlâ çocukça hayalleriniz var. Ana akımdışılığınızı bir üst seviyeye taşımak istiyorsanız sonsuza kadar yaşamak zorundasınız. En ana akım olan şey ne, biliyor musunuz? Ölmek. Ölmek basbayağı ana akım. Yerin altında ölü halde yatmak basbayağı ana akım. Sonsuza kadar yaşamak istiyorsanız Zoltan'a oy verin!"

Roen'in bu performansını daha önce de görmüş, *hipster* mecazını betimlerken biraz fazla belirsiz kaldığını, gerçek birinin temsilinden çok, karikatürün karikatürü gibi durduğunu ve konuşmasına *espri* katışının, mesajının mutlak samimiyetini gölgeleyebileceğini söylemişim. Ama şu anda, belki de içtiğim alışılmadık oranda güçlü ev yapımı bira yüzünden, konuşmadan epey keyif alıyor, içimde ona karşı, gazeteciliğin getirdiği zorunluluklara hiç uymayan tuhaf bir şefkatin, neredeyse kardeşçe bir koruma içgüdüsünün büyüdüğünü hissediyordum.

Geçirdiğimiz bunca zaman boyunca, ağzından çıkan neredeyse hiçbir şeye katılmamıştım. Tanıştığım en tuhaf insanlardandı ki son bir buçuk yılda epey bir tuhaf insanla tanışmıştım. Hiç hayal kırıklığına uğramasın, yaşamı boyunca ölümden muaf olacağı hissini muhafaza etsin diye umut ederken buldum

kendimi. Ölümün varoluşu anlamsız kıldığı inancı, hayatına anlam ve yön katan şeydi. Sonuçta insanlar bu yüzden her daim anlam arayacak ve her daim dinin şu veya bu çeşitlemesinde bulacaktı. Şimdilik burada var olmanın tuhaflığıyla başa çıkmak için elinizden geleni yapıyordunuz.

Medya gider gitmez, Zoltan yola koyulmak istedi. Parti hâlâ hareketlenmeye devam ediyordu ama sabah erkenden, şirketlere konuşma yapmak üzere Miami'ye uçacaktı. Wanderlodge'u, aracı turun bir sonraki ayağına kadar bırakmak için Machiavelli sayesinde ayarladığı mekâna sürmesi gerekiyordu. Veda etmek üzere bir tur el sıkıştı ve bir kez daha Ölümsüzlük Otobüsü'ne bindik.

Bir saat kadar sonra, şehrin kenar mahallelerinde boş bir evin arka bahçesinde, bir taksinin gelip bizleri otellerimize bırakmasını bekliyorduk. Zoltan ve ben, Ölümsüzlük Otobüsü'nün içki zulasının sonunu içiyorduk. Geleceğin votka şişelerinin *Jetgiller* versiyonu, ışıklı dijital göstergesi olan hayli sert bir votkaydı. İçkiden ve partide aslında ne kadar nefret ettiğimi hatırlamadan önce içtiğim ufak bir tutam ottan başım dönüyordu, biraz hava almak için verandaya çıktım. Gece sıcak, hoş kokuluydu; ağustos böceklerinin nazik cırıltıları havaya canlılık katıyordu. Keyif alarak yıldızlara diktim gözlerimi. Dışarıda olmak, dünyada olmak, yaşayan bir hayvan olmak güzeldi.

Dinledikçe, ağustos böceklerinin cırıltıları daha da ısrarlı bir hal alıyordu sanki. Sonra, birkaç hafta önce haberlerde, güneybatı eyaletlerindeki düzlüklerde çekirge istilasına dair bir şeyler okuduğumu hatırladım. İstila bilhassa Austin civarında yoğunlaşıyordu. Yaz alışılmadık oranlarda serin ve ıslak geçtiğinden, böceklerin sayısı artmıştı. Elbette ağustos böceklerinin, havanın serinlemesiyle birlikte çiftleşmeleri gerekiyordu: Serinleyen hava onlara, ilkel bir düzeyde, yaklaşmakta olan ölümlerini

anımsatıyordu. Dinlediğim cırıldamanın, ölümlerinin yaklaşmakta olduğunu içgüdüsel olarak bilen binlerce erkek hayvanın üreme dürtüsünü ifade ettiğini fark ettim. Ses yoğunlaşıyor, sanki aynı anda her yerden ve hiçbir yerden geliyordu; adeta geceydi sesin sahibi.

Verandanın diğer ucundan Zoltan'ın telefonunun vızırtısını duydum. Muhtemelen arayan bizim taksi sürücüsüydü. Derin derin nefes aldım, sıcak ve karmaşık havayı, kokulu geceyi içime çektim. Bu çakırkeyif halimle, dünya belirsiz geleceğine doğru ilerlerken, bütün bunlara bir gün ulaşamayacak, bir gün ölecek ve bu havayı bir daha asla solumayacak veya bu sesleri (ağustos böcekleri, trafik, sözcükler, titreşen telefonlar: Hayvanların ve makinelerin birbirine giren sesleri) duymayacak veya kanımda alkolün umutla kabarışını hissetmeyecek oluşum hepten mantıksız geldi. İşlerin böyle olacağını düşünmek gülünç geldi: Sadece bu kez yaşayacaktık, bir daha asla.

Ölümsüzlük Otobüsü'nün kapısının çarpıldığını, sesin boşlukta yankılandığını, Zoltan'ın beni çağırdığını duydum. Taksimiz kaldırımın kenarına park etmişti. Otobüse, Amerika otayollarının devasa, kahverengi lahitinin göze batan görüntüsüne son kez baktım, bir an bizzat yaşamın metaforu gibi orada öylece duruşunun hoş çekimine kapıldım: Kocaman, tabut şekilli bir karavanda, hiçbir yerden başka bir yere anlaşılmaz, nafile bir seyahatleydik. Sokağa, Zoltan ve Roen'e doğru yürüdüm. Bir an bu "tabut-otobüs gibi yaşam" fikrinden onlara bahsetmeye, sonra, artık ne ifade ediyorsa veya etmiyorsa onlara seyahatlerinde bir müddet eşlik etmekten memnun olduğumu söylemeye karar verdim. Taksiye vardığımda Zoltan çoktan öne kurulmuş, tutkuyla şoföre insan-sonrası geleceğin koordinatlarını veriyordu ve söyleyeceklerimin sırası değildi artık.

Sonlara ve Başlangışlara Dair Kısa Bir Not

KADERİN CİLVESİ, TRANSHÜMANİSTLER arasında geçirdiğim zamanın ardından, kendimi bir hastane sedyesinde uzanmış, bedenimin içini gösteren büyük bir bilgisayar ekranına bakar halde buldum. Bilhassa tombul kalın bağırsak sicimine bakıyordum ve tuhaf bir uzaklık, başkasına aitlik hissiyle temiz olduğunu görmek, hoşuma gitmişti. Bir şey yemeden güç bela geçirdiğim yirmi dört saat ve doktorun yazdığı barbarca verimli gevşeticiler, iç yüzeylerimi büyük gösteriye hazır hale getirmişti. Son derece güçlü bir sentetik uyku ilacı aldığımdan, bütün bunlara dehşetten çok, mesafeyle yaklaşacak durumdaydım.

“Lütfen yana döner misiniz? Ekrana doğru, evet. Dizlerinizi göğsünüze çeker misiniz? Çok güzel.”

Uyku ilacının, kolonoskopi boyunca uyumamı sağlayacağı söylenmişti ama öyle olmadı. İstesem, gözlerimi kapatıp öylece uykuya dalmaya razı gelsem uyuyabilecektim sanki ama ayık olmaktan hoşnutsuz olmadığımı fark ettim. Bir ekrandan içime bakıyor, klozette kanı gördüğümden beri, doktorum kolonoskopi lazım dediğinden beri, bağırsak kanseri ihtimaliyle yüzleşmek

zorunda kaldığımdan beri, haftalardır ilk kez kendimi huzurlu hissediyordum. Yaşam yolculuğumun ortasında olmak şöyle dursun sonuna yaklaşma ihtimali söz konusuydu.

Karanlık, dar günler geçirmiştım: şafakta uyanıvermeler, boğucu rüyalar... Banyoda ölümlülük kaygısı, beyaz seramiğe düşen kan... Yaşam sigortası reklamları esnasında arabanın radyosunun kapatıldığı, oğlumuzun ölüme dair bitmek bilmeyen sorularına karımın ve benim daha az hoşgörüle gülümsediğimiz bir dönem geçirmiştık.

Dondurulma, tam beyin emülasyonu veya radikal yaşam uzatma, öncesine nazaran daha cazip gelmiyordu; makine olmaya daha hevesli değildim. Hayvani ölümlülüğüm karşısında gözü kara da değildim ama. Sürekli irkiliyordum. Yaşamım irkil-meme bağılıymış gibi irkiliyordum. Kendi ölümlülüğüm konusunda Ölümsüzlük Otobüsü'nde olduğum kadar iyimser değildim. Roen haklıydı elbette: Ölümü savunmaktı kabahatim.

Ancak sedyede, yatıştırıcı sayesinde kendimden uzaklaştığımda, bütün bunlar bir soyutlama haline gelmişti. Ekranda kendine bakan fiziksel bir bedendim ama öte yandan hiç de öyle beden falan değil, bilinçtim veya bilince dair bir histim. Ekranda, kancalı metal bir alet belirdi. Bana ait olduğunu anladığım beden-in içinde küçük ve kötücül bir şey. Ufacık bir hareket, etin yırtılması... Biraz kan, geri çekilme... Biyopsi yapıldığını anladım.

Nereden bilmem, aklıma, yoklarmış gibi, "etten bir makine" ifadesi geldi. Çok da üzerine düşünmedim, bir an aklımda kaldı, sonra zihnimden uzaklaşmasına izin verdim.

Uzaktan, kendi düşüncelerimden, endişelerimden uzaklaşmamı düşündüm. İlk kez açık seçik düşünüyordum ama yaptığım şey, düşünmek değildi sanki. Nihayet ve kelime anlamıyla kışıma giriliyordu. Bedenime yabancı bir şeyin girişinin getireceği

rahatsızlık korkusuyla uyuşturulmayı istemiştim ama şimdi ayık olduğuma, kendimle teknolojinin böylece birbirine karışmasına, sınırların çözülmesine şahit olduğuma memnundum. Bedenime yabancı madde girişinin paradoksal etkisiyse kendimi, sanki hiçbir şey bana dokunamazmış gibi “ihlal edilemez” hissetmemdi. Nihayet insan-sonrası olmanın ne anlama geldiğini anladığımı düşündüm. Geriye dönük baktığımda, elbette uyuşturucunun işiydi bu ama o zaman teknolojinin işiymiş gibi geldi.

Birkaç dakika veya saat sonra (ne kadar süre geçtiğini kestirmek mümkün değildi; önemi de yoktu) işlemi gerçekleştiren gastroenterolog yanımda belirdi. Şimdi başka bir yerdeydik; koluma serum taktıkları odaya dönmüştük ama oraya nasıl geldiğimi hatırlamıyordum. Tuhaftı, dedi, tuhaf bir iltihap ama kötücül değil. Muhtemelen divertikül kolit. Kanser değil mi yani? Hayır, kanser değil.

Birkaç bir şey daha söyledi ama özetle ölmüyordum, en azından yakında. Sonra gitti.

Gözlerimi kapattım ve yine ekranı gördüm, “iç uzayı”, bedeninin yumuşak ve temiz içini. Yatıştırıcının perdesi acı vermeden kalktı. Bir anlığına, kendimin ve zamanın dışına çıkmıştım. Bir anlığına, teknolojiyle bir olmuşum.

Kendimi yatağa bıraktım ve kolumdaki sondaya, bilimin kısa süre önce bedenime girmekte kullandığı iki kanaldan birine baktım. Bileğimdeki kemiklerin ve dokuların, bu kadim bükülme ve kıvrılma teknolojisinin hafif çatırtılarını dinlerken yavaşça yumruğumu sıkıp açtım. Birkaç gün önce oğlumun eline bakıp kanıma ve bana sorduğu bir soru aklıma geldi.

Sürüncemede kalmış anlamsız bir durumu bir an fark etmiş gibi, “Neden *derimiz* var?” diye sormuştu.

“İskeletimizi örtsün diye,” demişti eşim.

Yana döndüm ve gözlerimi kapadım. İçimde ne oluyorsa artık, beni öldürmeyeceğini fark edince tatlı bir rahatlama his-sine kapılmıştım. İskeletim öngörülebilir bir zamana kadar örtülü kalacak, bu düzenek, bu cevher, şu andan itibaren biraz daha verimsiz olsa da işlemeye devam edecekti. Kendimle bedenim arasındaki ayrımın çözüldüğünü hissettim, imkânsız bir durdurulmanın rüyasıydı sanki. Kendime geliyordum, artık ne demekse. Ölüm sorunu, bu hayvan için, şimdilik çözülmüştü.

Kitabı yazdığım sıralarda, Zoltan'ın kampanyası hâlâ devam ediyordu. Roen hâlâ filmini çekiyor, hâlâ insanlara sonsuza kadar yaşamak isteyip istemediklerini, istemezlerse nedenini soruyordu.

Kitabı yazdığım sıralarda, yüklenen zihinler, donduruldukları halden çıkıp yaşama dönen hastalar yoktu ortada. Yapay zekâ patlaması gerçekleşmemiş, teknolojik Tekillik yaşanmamıştı.

Kitabı yazdığım sıralarda, üzülererek söylüyorum, hâlâ hepimiz ölecektik.

Transhümanistlerin arasında, fikirlerinin, korkularının ve arzularının arasında, zaman zaman geleceğin, eğer gelirse onları unutarak onlardan intikamını alacağını düşündüm bazen. Bazen önümüzdeki on ve yüz yıllarda türümüzün hali o kadar değişecek ki insanlarla teknolojinin kaynaşması üzerine konuşmak bile lüzumsuz olacak diye düşündüm. Yani, böyle bir ayrım varmış gibi konuşmak bile anlamsız olacaktı. Trans-hümanistler, birileri onları hatırlayacak olursa tabii, zamanla-rının dışında, kendi ateşli üsluplarıyla gelecekte bizleri neyin beklediğini söyleyen tarihte kalmış, merak uyandıran kişiler olarak görülecekti.

Size bu geleceği gördüğümü, bizleri bekleyen muazzam bütünleşmeden veya çözülmeden haberler getirdiğimi söyleyebilirdim. Ama, nihayetinde, şimdiyi gördüğümü ve şimdinin haşır neşir olunacak kadar tuhaf olduğunu söylemekle yetinmek en doğrusu: tuhaf insanlarla, tuhaf fikirlerle, tuhaf makinelerle dolu. Bu “şimdi” dahi bilinebilir veya kavranabilir değil: ama en azından geçip gitmeden şahit olunabilir, kısa, anlık göz atılabilir. Dahası burası, bu şimdi, fütürist bir yer ve bu açıdan epey geçmişe benziyor. En azından karşılaştığımda öyleydi; çoktan unutulmuş, anılara çekilmeye başladı.

Nihayetinde, gelecek diye bir şey olmadığı, şimdinin sanrısız bir benzeri olarak var olduğu, içinde yaşadığımız, akıl aksini söylese de arzularımızdan yapılmış dünyayı meşrulaştırmak veya suçlamak için kendimize anlattığımız teselli veren bir peri masalı veya dehşet veren bir korku hikâyesi olduğu hissine kapıldım.

Transhümanist değildim, hiç olmadım. Onların geleceğinde yaşamak istemediğimden eminim. Ama onların şimdisinde yaşamadığımdan her daim emin olamıyorum.

Diyeceğim, ben yarı makineyim: Dünyada kodlanmış, onun tuhaf ve karşı konulamaz sinyallerinde şifrelenmiş haldeyim. Klavyede gezinen ellerime, bu kemik ve etten yapılmış donanıma bakıyorum; ekranda, ekranımda beliren bu sözcüklerin görüntülerine bakıyorum: Gelen ve giden veriden ibaret bir geri besleme döngüsü, sinyal ve iletiden ibaret bir algoritma şablonu bu. Veri, kod, iletişim...

Pittsburgh'deki son gecemde, karamelli elektronik sigara dumanı, ter ve yanmış silikon kokuları birbirine karışırken, bodrumda Marlo Webber'in bana sorduğu bir soru aklıma geliyor.

“Ya zaten Tekilliğin içinde yaşıyorsak?” diye sormuştu. Bunu derken, hatırlıyorum da akıllı telefonunu çıkarıp retorik amaçlı

elinde tartmış, atıp tutmuştu. Telefonda bahsediyordu, biliyordum ama ona bağlı diğer şeylerden, makinelerden, sistemlerden ve bilgiden de bahsediyordu. İnsan dünyasının bilinemez enginliğinden bahsediyordu.

“Ya başladıysa bile?” demişti.

Güzel bir soru, demiştim. Üzerine düşünmem gerekecek.

Teşekkür

Bu kitaba, bitirmek şöyle dursun, eşim Amy'nin desteği ve teşviki olmadan başlayamazdım bile. Ona sevgim ve minnettarlığım, kelimelerle ifade becerimi fazlasıyla aşıyor. Başlangıçtan itibaren bu projenin ardındaki görünmez el, temsilcim Amelia "Molly" Atlas'ın eliydi. Ona sahip olmam ve ICM'deki harika insanların bana göz kulak olmaları inanılmaz bir şans benim için. Ayrıca Londra'daki Curtis Brown'dan Karolina Sutton'a ve Roxane Edouard'a en içten teşekkürlerimi borçluyum. Kitabı yazışım boyunca Doubleday'den Yaniv Soha bilgeliğiyle hep yanımda oldu. Projeye katkıları için Margo Shickmanter'a da teşekkür ediyorum. Granta'dan Max Porter da en baştan itibaren muazzam bir görüş ve teşvik kaynağı sundu bana.

Şu kimselere de türlü konuda iyilikleri, nezaketleri ve hem kişisel hem profesyonel dürüstlükleri için ebediyen müteşekkirim kalacağım: Annem ve babam, Michael ve Deirdre O'Connell; Kathleen ve Elizabeth Sheehan; Susan Smith; Colm ve Alexa Bodkin; Lydia Kiesling; Dylan Collins; Ronan Perceval; Mike Freeman; Sam Bungey; Yousef Eldin; Daniel Caffrey; Paul Murray; Jonathan Dykes; Lisa Coen; Katie Raissian; Chris Russell; Michelle Dean; Sam Anderson; Dan Kois; Nicholson Baker; Brendan Barrington ve C. Max Magee.

Bu kitap, řu kimselerin katkı ve yardımları olmadan yazılamazdı: Zoltan Istvan, Roen Horn, Max More, Natasha Vita-More, Anders Sandberg, Nick Bostrom, David Wood, Hank Pellissier, Maria Konovalenko, Laura Deming, Aubrey de Grey, Mike LaTorra, Randal Koene, Todd Huffman, Miguel Nicolelis, Edward Boyden, Nate Soares, David Deutsch, Viktoriya Kravova, Janos Kramar, Stuart Russell, Tim Cannon, Marlo Webber, Ryan O'Shea, Shawn Sarver, Danielle Greaves, Justin Worst ve Olivia Webb.

Seçilmiş Kaynakça

- Adorno, Theodor W. ve Max Horkheimer, *Aydınlanmanın Diyalektiği*, çev. Nihat Ülner, Elif Öztarhan Karadoğan, İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2010.
- Arendt, Hannah, *İnsanlık Durumu*, çev. Bahadır Sina Şener, İstanbul: İletişim Yayınları, 2008.
- Armstrong, Stuart, *Smarter than Us: The Rise of Machine Intelligence*, Berkeley: MIRI, 2014.
- Barrow, John D. ve Frank J. Tipler, *The Anthropic Cosmological Principle*, Oxford: Oxford University Press, 1986.
- Becker, Ernest, *Ölümü İnkâr*, çev. Arzu Tüfekçi, İstanbul: İz Yayıncılık, 2014.
- Blackford, Russell ve Damien Broderick, *Intelligence Unbound: The Future of Uploaded and Machine Minds*, Chichester: John Wiley & Sons, 2014.
- Bostrom, Nick, *Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies*, Oxford: Oxford University Press, 2014.
- Čapek, Karel. *R.U.R. Rossum'un Evrensel Robotları*, çev. Patricia Öztürk, Ankara: Elips Kitapları, 2013.
- Chamayou, Grégoire, *Drone Theory*, Londra: Penguin, 2015.

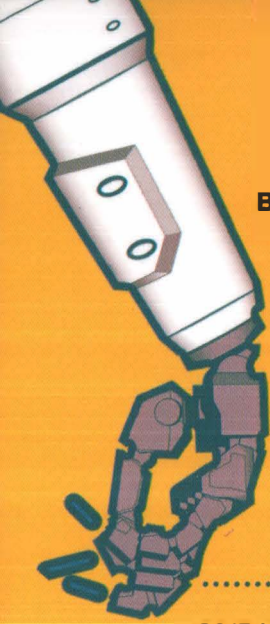
- Cicurel, Ronald, ve Miguel Nicolelis, *The Relativistic Brain: How It Works and Why It Cannot Be Simulated by a Turing Machine*, Montreux: Kios Press, 2015.
- Clarke, Arthur C., *Şehir ve Yıldızlar*, çev. Ümit Kayalıoğlu, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Descartes, René, *Yöntem Üzerine Konuşma*, çev. Çiğdem Dürüşken, İstanbul: Alfa Yayınları, 2015.
- , *Meditasyonlar*, çev. Çiğdem Dürüşken, İstanbul: Alfa Yayınları, 2017.
- , *Treatise of Man [Traité de l'homme]*, çev. Thomas Steele Hall, Amherst, NY: Prometheus, 2003.
- Dick, Philip K., *Androidler Elektrikli Koyun Düşler mi?*, çev. Mehmet Öztekin, İstanbul: Altıkkırkbeş Yayınları, 2016.
- Dyson, George, *Darwin Among the Machines: The Evolution of Global Intelligence*, Londra: Penguin, 1999.
- Ellis, Warren, *Doktor Sleepless*, Rantoul, IL: Avatar Press, 2008.
- Emerson, Ralph Waldo, *Doğa*, çev. Burcu Tosun, Kafekültür Yayıncılık, 2014.
- Esfandiary, F. M., *Up-wingers*, New York: John Day, 1973.
- Ettinger, Robert C. W., *The Prospect of Immortality*, Garden City, NY: Doubleday, 1964.
- Foucault, Michel, *Kelimeler ve Şeyler: İnsan Bilimlerinin Bir Arkeolojisi*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Yayınevi, 2000.
- Gibson, William, *Neuromancer*, çev. Gonca Gülbey, İstanbul: Altıkkırkbeş Yayınları, 2016.
- Gray, John, *Kuklanın Ruhu: İnsan Özgürlüğüne Kısa Bir Bakış*, çev. Dürrin Tunç, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2018.
- , *Saman Köpekler*, çev. Dilek Şendil, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2008.
- Habermas, Jürgen, *İnsan Doğasının Geleceği*, çev. Kaan H. Ökten, İstanbul: Everest Yayınları, 2003.

- Haraway, Donna, *Siborg Manifestosu*, çev. Osman Akınhay, İstanbul: Doğu Batı Yayınları, 2006.
- Hayles, Katherine, *How We Became Posthuman: Virtual Bodies in Cybernetics, Literature, and Informatics*, Chicago: University of Chicago Press, 1999.
- Hobbes, Thomas, *Leviathan*, çev. Semih Lim, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1993.
- Jacobsen, Annie, *Pentagon'un Beyni*, çev. Türkan Çolak, İstanbul: Profil Kitap, 2018.
- Jennings, Humphrey, Mary-Lou Jennings, ve Charles Madge. *Pandaemonium: The Coming of the Machine as Seen by Contemporary Observers, 1660-1886*. New York: Free Press, 1985.
- Kurzweil, Ray, *İnsanlık 2.0: Tekillige Doğru Biyolojisini Aşan İnsan*, çev. Mine Şengel, İstanbul: Alfa Yayınları, 2016.
- Lem, Stanislaw, *Summa Technologiae*, çev. Joanna Zylinka, Minneapolis: University of Minnesota Press, 2013.
- Ligotti, Thomas, *The Conspiracy Against the Human Race: A Contrivance of Horror*, New York: Hippocampus Press, 2012.
- Midgley, Mary, *The Myths We Live By*, Londra: Routledge, 2003.
- Midgley, Mary, *Science as Salvation: A Modern Myth and Its Meaning*, Londra: Routledge, 1992.
- Moravec, Hans P., *Mind Children: The Future of Robot and Human Intelligence*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1988.
- Moravec, Hans P., *Robot: Mere Machine to Transcendent Mind*, New York: Oxford University Press, 1999.
- More, Max, ve Natasha Vita-More (der.), *The Transhumanist Reader: Classical and Contemporary Essays on the Science,*

- Technology, and Philosophy of the Human Future*, West Sussex: Wiley-Blackwell, 2013.
- Noble, David F., *The Religion of Technology: The Divinity of Man and the Spirit of Invention*, New York: Alfred A. Knopf, 1997.
- Pagels, Elaine, *The Gnostic Gospels*, New York: Random House, 1979.
- Rothblatt, Martine, *Virtually Human: The Promise and the Peril of Digital Immortality*, New York: St. Martin's, 2014.
- Searle, John, *Akıllar, Beyinler ve Bilim*, çev. Kemal Bek, İstanbul: Say Yayınları, 2005.
- Seung, Sebastian, *Connectome: How the Brain's Wiring Makes Us Who We Are*, Londra: Penguin, 2013.
- Shanahan, Murray, *The Technological Singularity*, Cambridge, MA: MIT Press, 2015.
- Shelley, Mary, *Frankenstein ya da Modern Prometheus*, çev. Duygu Akın, İstanbul: Can Yayınları, 2018.
- Solnit, Rebecca, *The Encyclopedia of Trouble and Spaciousness*, San Antonio: Trinity University Press, 2014.
- Teilhard de Chardin, Pierre. *The Phenomenon of Man*, New York: Harper Perennial, 2008.
- Wiener, Norbert, *Cybernetics; Or, Control and Communication in the Animal and the Machine*, Cambridge, MA: MIT Press, 1961.
- Wiener, Norbert, *The Human Use of Human Beings: Cybernetics and Society*, Boston: Da Capo, 1954.

Yazar Hakkında

Mark O'Connell, 1979 yılında Dublin'de doğmuştur ve halen orada yaşamaktadır. Trinity College Dublin'de İngiliz Edebiyatı üzerine doktora yapmıştır. *The Millions*'ın kadrolu yazarlarından olan O'Connell, *Slate*'in kitap köşesine ve *New Yorker*'ın "Page Turner" bloguna düzenli olarak yazmaktadır. Çalışmalarına *New York Times Magazine*, *Observer* ve *Independent* gibi yayınlarda yer verilmiştir.

Bu kitap size Jules Verne'in fantastik yolculuklarını anımsatabilir ya daengin bir hayal gücünün ürünü gibi gelebilir. Sorun şu ki, değil. Phoenix Havaalanı'nın yakınındaki kriyonik muhafaza deposunda metal silindirlrlerin içinde, sonsuzluğa uyanmayı bekleyen ilk insan bedenleri bulunuyor. Ünlü mucit Ray Kurzweil sonsuzluğu yakalama umuduyla günde 100 adet hap yutuyor. Sayıları giderek büyüyen bir kalabalık, insanın ölümü yeneceğine inanıyor.

2017 Kraliyet Akademisi
Bilim Kitabı Ödülü Finalisti

Baillie-Gifford Kurgudışı
Kitap Ödülü Finalisti

İnsanın biyolojik sınırlarını esnetme uğraşındaki transhümanizm hareketi altın çağını yaşıyor. Elon Musk'ın **yapay zekâyı** beynimize eklemleme, Google'ın **yaşlanma sorunumuzu** çözme hedefiyle biyoteknoloji yatırımları yaptığı bir dünyada ölümsüzlüğe oynamak artık eskisi kadar marjinal görülüyor.

Gazeteci *Mark O'Connell*, **MAKİNE OLMAK**'ta hareketin içine doğru büyüleyici –ve ürkütücü– bir keşfe çıkıyor. Laboratuvarlarına giriyor, siborga dönüşmek için ciltlerinin altına çipler yerleştiren bir biyo-hacker topluluğuyla bodrumlarında tanışıyor; buralarda insanı afallatan yeni teknolojik olasılıklar ve bunların yarattığı ahlaki ikilemlerle yüzleşiyor. **Makine Olmak**, insanın mümkün geleceğini –ve mümkünün sınırlarını– görebilmek için ufuk açıcı bir kitap.

